

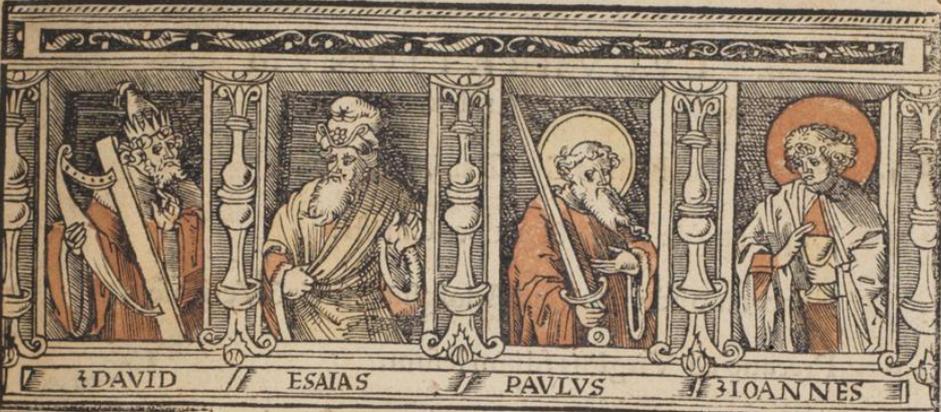

Ein Stück A. Glass und ein Stück
H. und A. und ein Stück

E. N. C.

Paulus
Quid habes qd
no accepisti.
Et si accepisti.
qd glaris qsi
no accepis.

D. ERASMI RO
TERODAMI VIRI
vndecunq; doctissimi Lucus
brationes, quarum Index
positus est facie
sequenti.

Gregorius
Oculis nimirum
bona qua cecepto
p. natura. Vide
Erasm. i. ceteris
de puero Jesu
T. m. j.

Sed tu confide qm dnm
ἀλλὰ σὺ θάρσεις ἐπεὶ θεὸν
γένος ὁμοιωσῶν.
genus est humanati

IN LIBERA ARGENTINA
Johānis Cincinij Lippij
Cum gratia, & priuilegio Im
periali ad sexennium.

5. 116

LVCVRATIONVM
Index.

- fol. j. Enchiridion Militis Christiani.
- V316 fo. 120. Disputatio de Tedio & pauore Christi.
- V316 fo. 175. Exhortatio ad virtutē, ad Adolphū principē Veriensem.
- V316 fo. 187. Precatio ad Virginis filium Iesum.
- V316 fo. 197. Pæan Virgini Matri canendus, compositus in gratiam do-
minæ Veriensis.
- V316 fo. 208. Obsecratio ad Mariam in rebus aduersis.
- V316 fo. 218. ^{Contio} Oratio in laudem pueri Iesu.
- V316 fol. 237. Enarratio allegorica in primū psalmum Beatus vir,
286 Carmen de casa natalicia pueri Iesu.
- V316 288 Carmen Iesu ad mortales.
- 291 Carmina complura de puero Iesu.
- V316 293 Carmina de Angelis.
- ante calce Carmen græcanicum Virgini sacrum Mariæ.

20

N. lat. 344

LANDES-
UND STADT-
BIBLIOTHEK
DÜSSELDORF

V316

NICOLAUS GERBELLIVS

D D. Doctor, Literarum, simul & pietatis
Amatoribus, Benefacere.

NEMO est vspia studiosorū qui nesciat, quo nunc sint loco, quo statu literę latinę, quoue fuerint paucos ante annos. Nemo item (vt arbitror) ignorat, qua hactenus inambulauerit via, qua tractatum sit arte, quibus excultū studiis, negotium scripturę sanctę. Primū ad literas quod attinet, Quid vnq̄ quæso fuit miserabilius, quā cum tot essent acria elegantia, candidissimęq̄ ingenia, nullū adesset fere studiū, nullę literę, cultus admodū modicus. Cumq̄ paululum, veluti per nubeculam, perq̄ minutissimas quasdam rimulas literę sese ostenderent, simul & secundum græcanicā Parœmiam κατὰ τὴν πῶχων ἐπεδ' ἰδοίσαρ καὶ ἀμεινῶων διωθῶρ τύχοιερ, non tamen erant ilico monitores, qui studiosis eas vel aperirent, vel commendarent. Deinde quibusdam (vt videtur) non admodū doctis, puerorū ingenio, atq̄ industrię consulere volentibus, Proh deum, atq̄ hominum fidem quantū hi terram cœlo, aquam igni cōmiscuerunt, literarumq̄ radiis cōmodum e nube emergentibus, tot obfuderunt tenebras, tot aspererunt sordes, tot assuerunt pannos, vt iam non amplius literarū agnosceres sinceritatem, atq̄ candorem. Cōueniebat sane tunc, cum se primū tenellis oculis animisq̄, studiorum fulgor illatebraret, breuibus initiis, quasi quibusdā præexercitamentis puerorū ingenia illustrare, non diffi-

cilibus sophismatis, atq; questiunculis quibusdam, teneras aurículas obtundere. Hinc factum esse quis ibit inficias, vt tarde admodū ad veram eruditionē peruenerint nonnulli, atq; illi perpauci, eo q̄ inuerso ordine, currus bouem trahe- ret, bobusq; (vt dicitur) lepores venarētur. Nam cedo, quid erat absurdū, quā cum Donati præceptionibus imbuen- dus esset puer. De intellectu nostro, de causarū effectibus, deq; specierū abstractione cum puero differere? Perinde ac si iam Plato esset, non paruus Iulus, quasi cum Aristotele negotiū agas, non cum imbelli puero. Hæc res non parum multos egregios iuuenes morabat, neq; vehemēter paucos deterreat a studio literarū. Donec foelicibus auspiciis, eius cta nube, dispulsis tenebris, vna cū mansuetioribus Musis bonæ literæ, medio cælo, paulo quā antea sublimius, cepe- runt resplēdescere, eiecta putida, foedissimaq; barbarie. Sub inde renascētibus nouis ingeniis, nouis præceptoribus, qui rem intelligentes, probius meliusq; suos instituerūt. A qui bus non admodū pauci prosilierūt, atq; adeo multi, vt eos iam amplius ἔ νους μία πάντας ἔχῃ. Hoc modo reuiuuerunt literæ, quæ tot emarcuerāt casualibus. Hac viâ reffloruerunt studia elegantiora, quæ tot aruerant sophistarū spinis. Hoc cultu resplenduerūt omnes bonæ artes, quæ tot argutiarum tenebris obscuratæ inhorruerant. Sola sola restat adhuc sa- crarū peritiā literarū. Digna sola cui manus auxiliares ad- hibeant, cui studium omne consecretur, cui cedant vniuersa. Sola adhuc latet vetus illa, et sancta diuinarū scripturarum cognitio. Sola adhuc vera & antiquissima sapientia caput inter nubila condit. Eam puto quā Christus Iesus dominus noster homo factus, docuit in hoc mūdo. Eam puto, quam traditā a Christo ceu lampada, posteris cōmendarūt paupe res illi, & vere sapientes Apostoli. Eam puto quā diuinus, atq; doctissimus Paulus, Homericō persimilis Stentori, ho minū auribus iculcauit. Eam existimo quā post Christum, post Apostolos, post Paulū, Origenes, Chrysostrōmus, Gre

gorius Nazianzenus. Cæteriꝫ eiusdē farineꝫ viri, omnium
 quos prior illa tulit atas κορυφαῖοι, memoriã prodiderunt.
 Atꝫ id ipsum (vt me deus amat) nō Barbare cultuꝫ negle
 cto, sed elegãter & venuste. Non modice & subobscure, sed
 ampliter atꝫ clare. Non spinis quibusdã horrentibus sordi
 dam asperãꝫ, sed floridam, nitentē, oleoꝫ quouis tranquil
 liorē. Non supbe fastuꝫ plusq̃ in urbano de caprarū lanis,
 deꝫ porcorū pilis digladiantes, sed leniter, habitu vultuꝫ
 perquã humano, de pietate, de fiducia, de charitate loquen
 tes cū paruulis in Christo. Non fundamentū facientes, atꝫ
 exordiū homiliarū Aristotelem, Sed Christū, qui lapis est,
 qui petra dicitur, & verū fundamentū. atꝫ vt dicã breuius
 ἀλφα καὶ ω. Hęc inquam solida & vera sapientiã, nondū e
 veteribus seculis plena atꝫ integra ad nostra tēpora reme
 auit. Nondū didicimus vera pro vanis amplecti, reiectisꝫ
 inutilibus, ea diligere, ea exoculari, quę pios facere solent,
 non pertinaces, promptosꝫ ad contendendū cum quouis,
 super re quauis leuissima. Verū auguror statim futurū ali
 quē foelicem Geniū, qui sit huic rei præsens, atꝫ salutiferū
 pharmacū llaturus. Vt quemadmodū iam pridē humanio
 res literæ emerferūt, ita vel nunc saltē prodeant, proferãtꝫ
 caput, Archana illæ mysticęꝫ literæ. His redimitã, his or
 nata. illis comitata quorsumcūꝫ vadant. Ne quispiã futu
 rus sit, tã ignauus, tam indoctus, tã excors, qui non illectus
 illarū elegantia, atꝫ harū captus maiestate, relictis seculari
 bus cū negotiis, tū studiis, ea sola aperto sinu, et ἀμφοτέραις
 χερσί amplectat, quæ ducūt ad pietatē, rapiunt e terrenis in
 sublimia, eleuāt ex humilibus ad excelsa, faciunt ex morta
 libus imortales, ex hoibus deos. Sed cur dixi augurari me
 futurū quempia, qui manus sit adhibitur⁹ salutare, veteri
 illi, atꝫ eidē piissime Theologia. Qui auxiliaribus copiis,
 suppetias sit laturus sacrosanctæ illi professioni. Cum iam
 dudū fata cōuenerint, fabrefecerintꝫ hoiem, qui huic hu
 meros supponat oneri. Cum Musæ pridē congregatæ vnū

felegerit, qui veluti archidux & antesignanus, copias ordi-
net, instruat acie, moliat pugnā, victoriā speret, accipiatq;.
Cum nuper blandę illę, facilesq; Charites in eam pedibus
ierint sniam. Vt vnus caput suū deuoueat pro ml̄tis, pro re
tam salubri, tā ardua, tā diuina. Is est doct̄issimus Erasmus
ille, qui ab ip̄is ad hoc mun⁹ fatis factus esse existimari po-
test, qui opus molit, vt arduū sane atq; difficile, ita pulcher-
rimū illud, dignissimūq; vt a solo Erasmo & initiū sumat,
& perficiat. Hoc est, vt literę sanctę non diutius Delio ege-
ant natatore, sed libera, solutaq; cōpedibus, cultores suos
ducant ad cognitionē eius, qui rector est orbis, quē formi-
dant inferi, Superi admirantur, venerant Angeli. Verū vt ab
Erasmo factū hoc esse cognoscas, degustabimus paululū lu-
culētissimas eius Lucubrationes, atq; ab his, velut vnguis
bus, qd in maioribus & velit, et possit facere, perpēdamus.
In Enchirid̄io noua quādā pręcepta, nouā institutionē, no-
uas leges p̄scribit his, qui vere militant sub Christo, non q̄
huiuscemodi ante ip̄um nemo scripserit. Sed q̄ p̄pauci hoc
modo. Plurimū refert qua arte, quo astu, qua idustria bene
viuēdi, beneq; faciendī pręcepta hoīm auribus insinuētur.
Nam si verū est gręcanicū illud τὸ τέχνησι πᾶσα γαῖα τρέφει
quis ambigit peculiariter hoc sibi hanc artē vendicare? Por-
ro si spectes orationē quę de amplectenda virtute princip̄i
Veriens̄i inscribit, nō existimo quencūq; fore principē, qui
nō alacrius quā antea, & studia, et virtutes sit amplexurus.
Si orationē ad filium Marię legeris. Ingēs verecūdia, neq;
ignauia minor te castigabit, te vrgebit, q̄ tam clemēti prin-
cipi, tā indulgētissimo patri, tamq; misericordī deo, tam ve-
hemēter es ingratus. Si ea quę ad candidissimā virginē scri-
būtur, animū tuū subierint. Faciem tuā alioqui superbe ela-
tam deicies, admirabilē contēplatus in virgine humilita-
tem. Proinde quantū te mundi huius delicię, quantū orbis
huius voluptates sollicitant, tantū te eius virginis castitas,
quę orbis genuit conditorē, abstrahet a mūdo, Parū cupidi

De Enchirid̄io

Oro de amplectenda virtute.

De p̄ra ad is̄u

De p̄ra ad virginē m̄rę

4

tatis, fastidij plurimū afferet, p̄sens hęc pompa, atq; huius
 seculi potestas. Si cogitaueris quā egena fuerit, sicutq; cōtem
 p̄trix, quę regina vniuersi, regē peperit vniuersorū. Tametsi
 in his Lucubrationibus nihil sit, q̄ nō peculiariter, & quasi
 ex instituto faciat ad pietatē. Mirum tamē dictū q̄tum gras
 tiā oībus afferat figura dictionis, admirandū in modū ele
 gans & venusta. Adiciē his Lucubrationibus, quæ superis *Enarra^o i psalmū*
 oribus annis emanarūt, nouū quoddam opusculū. Quod si *Britis viris*
 pius es, si veritatē amas, si solus tibi placet Christus, maxis
 mopere demiraberis. Nempe quod nouā quandā formulā
 ostendit, quo ingenio, qua eruditione, tractandæ sint literæ
 sanctæ. Sed quod est illud ais? Enarratio illa elegatissima
 in primū psalmū. Eam si nō a limine solū, sed penitius atq;
 introrsum, vt ita dixerim, salutaueris, non credis quātum sis
 inde accepturus tum gaudij, tū voluptatis. Si vero dimoto
 ab oculis somno ἀτενίσ fueris καὶ θυμός, multum profecto
 accipies vtilitatis, bonorūq; oīm aceruū accumulatissimū.
 Sed si tuo maior quā meo iudicio piclitari, Lege attentius,
 appēde ad librā singula accuratius, & frugē tibi afferēt oīa
 cumulatius, videbisq; nos tibi ex re consuluisse. Speramus
 futurū, vt sacræ literæ eum sint olim habituræ honorē, quē
 nuper secularia studia receperūt. Atq; hoc maxie beneficio
 vt videmus, eruditissimi Erasmi, qui plenus gaudio, sum
 maq; alacritate, prouinciae huic manum apposuit, qui iacto
 bonis auibus, neq; infelicititer fundamento, molem super
 ædificabit pulcherrimā, dignamq; seculorū memoria. Qui
 deniq; formulā aliquādo præscribet studiosis, qua via, quo
 Compendio peruenire queant sacrarū literarum cupidī, ad
 veram illā Theologiam, ad syncerā & inculpatam cognitio
 nem scripturæ sanctæ. Ad apicem studiorū omnium Chri
 stum, qui cum deo patre & sancto spiritu Benedictus est in
 secula. Vale. Argentorati, ex Aedibus nostris Anno a Chri
 stonato, M. D. X V.

ἄρχην ὅσων ἐστὶν ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τοῦ θεοῦ.
ἀρχὴν ὅσων καὶ τέλος τοῦ θεοῦ.

Libellus loquitur.

Mozos. 11. amendo.

Nil moror aut laudes, leuis aut conuicia vulgi,
Pulchrum est, vel doctis, vel placuisse piis.
Spe quoq; maius erit, mihi si contingat vtrunq;
Cui Christus sapit, huic si placeo, bene habet.
Vnicus ille mihi, venæ largitor Apollo,
Sunt Helicon, huius mystica verba, meus.

ENCHIRIDION MILITIS
CHRISTIANI.

ERASMVS ROTERODAMVS

Ioanni Germano amico aulico

.S. .D.

FFLAGITASTI non mediocri studio, frater in domino dilectissime, vt tibi compediariam quandā viuendi rationem praescriberē, qua instructus, posses ad mentem, Christo dignā peruenire. Ais enim te iam pridē aulicā vitę pertesum, hoc tecum

» agitare, quo pacto queas Aegyptū vna cum suis et vitis &
» delitiis effugere, ac Mose duce, ad virtutū iter foeliciter accingi. Quo mihi charior es, hoc impēsius gratulor tuo tam salutari proposito, quod spero, vel citra nostrā operam, fortunabit prouehetq; ipse, qui dignatus est excitare. Ego tamē nimisq; libens parui, vel homini tam amico, vel tam pia postulanti. Tu modo annitere, ne vel ipse nostrum officium sine causa videare flagitasse, vel ego sine fructu tuæ morem gessisse volūtati. Imo votis cōmunibus benignum illum Iesu spiritum imploremus, vt & mihi scribenti suggerat salutaria, & tibi ea reddat efficacia.

VIGILandum esse in vita

Principio etiā, atq; etiā meminēris oportet, nil aliud esse
» vitam mortalium, nisi perpetuā quandā militiam, teste Iob,
» milite longe tum exercitatissimo, tum inuictissimo, nimisq;
» q; falli vulgus hominū, quorū animos mundus hic praestigiator,
» blandissimis ludibriis tenet occupatos, qui perinde
» ac si iam debellatū sit, intempestiuas agūt ferias, neq; prorsus
» aliter, q̄ in certissima pace, mirū quanta viuunt securitate,
» te, quanq; ociosi in vtrāq; dormiant aurē, cum sine fine tot
» ferratis vitiorū copiis oppugnemur, tot captemur artibus,

A

In vtrāq; dormire
autem.

MILITIAE CHRISTIANAE

tot appetamur insidiis. Ecce tibi superne in tuum exitum
 peruiigiles excubant, nequissimi demones, mille dolis, mil-
 le nocendi artibus, in nos armati, qui mentes nostras telis
 igniferis, lethaliq; tinctis veneno, moliuntur e sublimi cons-
 33 figere, quibus quidem, neq; Herculi, neq; Cephalo fuit, vllum
 iaculum certius, nisi impenetrabili fidei scuto excipiantur.
 Tum rursus a dextra leuaq;, a fronte pariter, atq; a tergo,
 33 mundus hic nos oppugnat, qui iuxta Ioannis vocem, totus in
 vitis est constitutus, eoq; Christo, tum infestus, tum etiam
 inuisus. Neq; vero simplex oppugnandi ratio. Interim enim
 33 rebus aduersis, velut aperto Marte seuiens, animi moenia
 33 graui quatit ariete, interim ingentibus quidem, sed vanissis
 33 mis promissis, ad proditorem sollicitat, interim actis obli-
 33 que cuniculis, inexpectatus adrepat, vt inter oscitantes ac se-
 curos opprimat. Postremo inferne quoq; lubricus ille an-
 guis, primus pacis nostrae proditor, nunc in virenti gramine
 concolor abditus, nunc in cauernis illis suis delitescens, cen-
 33 tenis contortus voluminibus, non desinit, mulieris nostrae,
 33 semel corruptae, calcaneis insidiari. Mulierem autem carnalem
 33 hois partem intellige. Haec est enim Eua nostra, per quam versus-
 tissimus serpens, ad mortiferas voluptates mentem nostram
 illecat. Porro autem quasi parum sit, sic vndiq; tantum hostium
 imminere, intus deniq; in ipsis animi penetralibus, hostem
 ferimus plusq; familiarem, plusq; domesticum, quo vt nihil
 interiorius, ita nihil potest esse piculosius. Hic hic est vetus ille
 33 & terrenus Adam, consuetudine plusq; ciuis, studio plusq;
 hostis, quem neq; arcere vallo licet, neq; castris exigere fas
 est. Hic nobis centenis est obseruandus oculis, ne forte dei
 praesidium aperiat daemonibus. Ergo cum tam formidabili,
 tamq; difficili bello distringamur omnes, cumq; nobis res sit
 cum hostibus tam mpris, tam in nostram perniciem iratis atq;
 deuotis, tam vigilantibus, tam armatis, tam perfidis, tam ex-
 ercitatibus, nos male sani, contra non arma capimus: non excu-
 bias agimus: non omnia suspecta habemus: sed perinde, vt

33 in rebus bene pacatis, supini stertimus, cessamus, voluptas
 34 mur, atq; cuticulā (vt aiunt) curamus ociosi. Neq; oīno se
 35 cus, q̄ si vīta nostra græca sit compotatio, non bellū, ita pro
 36 castris & pellibus, in cubilibus volutamur, pro duris armis
 37 rosis & Adonidis delitiis redimimur, pro militaribus stu-
 38 diis luxu & ocio indulgemus, pro Martiis telis citharā im-
 39 bellē tractamus. Quasi vero non ista pax, bellū sit oīm ter-
 40 terrimū. Etenim qui cum vitiis pacē inīit, cū deo in baptis-
 41 mate percussus foed^o violauit. Et tu vesane clamas pax pax,
 42 cum deum habeas inimicū, qui solus & pax est, & pacis au-
 43 thor. Clareq; reclamatione ipse per os prophete, non est, inquit
 44 pax impiis. Neq; em̄ profus alia est cum illo pacis cōditio,
 45 nisi dum in hoc præsidio corporis militamus, odio capitali
 46 summaq; vi, cum vitiis belligeremur. Alioqui si cum iis no-
 47 bis cōueniet, eum qui solus potest, amicus beare, inimicus
 48 perdere, bis hostē sumus habituri, simul, quod ab illis stas-
 49 mus, cum quibus solis nihil cōuenit deo (quid em̄ conue-
 50 niat luci cum tenebris?) simul quod ingratiſſimi, pactā illi
 51 fidem non præstamus, & sanctissimis ceremoniis ictum foe-
 52 dus nephariē soluimus. An nescis o Christiane miles, iam
 53 tum cum viuifici lauacri mysteriis initiabaris, nomen des-
 54 disse te duci Christo, cui bis vitam debebas, pariter & dor-
 55 natam, & restitutam, cui plusq̄ teipsum debebas? Non suc-
 56 currit te verbis cōceptis, in tam benigni imperatoris iuras-
 57 se sententiā, eius sacramētis, veluti donariis authoratū, tu-
 58 umq; ipsius diris deuouisse caput, si minus pacto stares?
 59 Quorsum attinebat crucis characterē imprimi fronti tuā,
 60 nisi vt quoad viueres, sub illius signis militares? Quorsum
 61 pertinebat sacro illius perungi ceromate, nisi vt cum vitiis
 62 æternum luctamen ingredereris? Quantus pudor, quanta
 63 pene publica humani generis execratio, cum a duce prin-
 64 cipe deficit homo? Tu cur ludibrio habes Christum dus-
 65 cem tuum? neque metu illius coercitus, cum sit deus, ne-
 66 que amore prohibitus, cum tua causa sit homo?

 Diris deuouere caput.

MILITIAE CHRISTIANAE

Cuius etiā vocabulū præ te ferēs, admonerī debebas, quid
 illi promiseris, cur ad hostē, vnde te semel precio sanguinis
 sui redemit, perfidus desciscis? cur bis transfuga in hostili-
 bus castris meres? Qua fronte audes cōtra tuū regem signa
 infesta tollere, qui pro te vitā impēdit? Nā qui pro illo non
 stat, vt dixit ipse, contra illū stat, & qui cū illo non colligit,
 22 dispergit. Meres autē non solū fœdo titulo, sed etiā infœlis-
 22 sissimo stipendiō. Vis audire stipendiū tuum, tu quisquis
 22 mundo militas? En tibi Paulus Christianæ militiæ signifer
 22 respondet. Stipendiū inquit peccati mors. Quis vel spes-
 ciosam militiā suscipiat, si mors proposita sit corporis? Tu
 vero tam fœdā toleras, animæ mortē mercedis loco repor-
 taturus? In bellis istis insanis, quæ cum hoībus homines,
 vel ferina rabie, vel certe misera necessitate gerunt, nōne vi-
 des si quādo militū animos, vel prædæ promissæ magnitudo,
 vel formidata victoris crudelitas, v' opprobreatę pudor
 ignauitæ, vel laudū deniq; cupido stimulauit, q̄ alacribus
 studiis, quicquid est laboris exhauriant, q̄ vilem habeant
 vitā, quanto ardore certatim in hostē aduersum rapiantur?
 Et quātula, quæso te, merces, miseris tanto discrimine, tan-
 toq; studio petitur? Nempe vt ab homūculo impatore col-
 laudati militari fremitu, castrensiq; atq; in condita cantium
 cula celebrent, vt corolla graminea, aut quernis frondibus
 cingant, vt peculiū plusculū domū referant. Nos cōtra neq;
 pudore, neq; præmio accēdimur, cum eundē habeamus no-
 stri certaminis spectatorē, quē habituri sumus & remunera-
 22 torem. Quæ vero victori præmia proposuit noster Agonos-
 22 thetes? Profecto non tripodas, aut mulos, qualia apud Ho-
 22 merū Achilles, apud Maronē Aeneas, sed quæ neq; oculus
 vidit, neq; auris audiuit, neq; in cor hoīs ascenderūt, & hæc
 quidē interim veluti laborum solatia impertit adhuc dimi-
 cantibus, Quid deinde? fœlicē immortalitatē, Sed in ludis
 22 cris illis certaminibus, in quibus potissima præmii pars glo-
 22 ria est, et victi sua munera fortiūtur, Nobis summo atq; an-

ayawo0ETH05, ffertyludoni

cipi periculo res gerit, neq; de laude, sed de capite certat.
 » Et vt summa merces pro profita grauer operā nauanti, ita
 » summa decreta pœna desertori. Cœlū promittitur strenue
 » pugnanti, & non incalescit generosæ mentis viuida virtus,
 » tam fœlicis præmij spe. Præsertim pmissi authore illo, qui
 » tam fallere non potest, q̄ non esse nequit, Geruntur omnia sub
 » oculis cuncta cōtuentis dei, habemus vniuersum cœli cœ-
 » tum nostri conflictus spectatore, et non vel pudore accendi
 » mur. Collaudabit ille virtutē nostram, a quo probari, supre-
 » ma fœlicitas est. Quin hanc gloriā, vel vitæ dispendio peti-
 » mus? Ignauū pectus est, quod nullis præmiis excitatur, at
 » solēt & ignauissimi malorū metu expergesieri. At illic qui
 » dem hostis, vt sit violentissimus, in fortunas atq; in corpus
 » sæuit. Quid autē amplius in Hectore potuit, crudelissimus
 » victor Achilles? At hic sæuitur in immortalem tui partem.
 » Neq; cadauer tuū circum sepulchrū trahitur, sed corpus pa-
 » riter atq; anima ad inferos demergitur. Illic extrema cala-
 » mitas, vt animam a corpore victor gladius auferat, hic ipsi
 » animæ sua vitæ eripitur, deus. Naturæ est interire corpus,
 » quod etiā si nullus occidat, tamē non emori non potest. At
 » animā mori, infœlicitatis extremæ est. Corpusculi vulne-
 » ra, quanta cautela depellimus, quanta sollicitudine mede-
 » mur? & animæ vulnera negligimus? Corporis interitum,
 » immane, quantū horremus, propterea quod oculis videas-
 » tur corporeis. Animā vero morientem quoniā nemo videt,
 » pauci credunt, paucissimi formidant, cum sit hæc mors illa
 » morte tanto atrocior, quāto corpore præstat anima, quan-
 » to animæ deus. Vis tibi cōiecturas quasdam cōmonstrem,
 » quibus animæ deprehendas vel morbum, vel interitum?
 » Malē concoquit stomachus, cibum non continet, Corporis
 » morbū intelligis. Non tam panis cibus est corporis, q̄ ani-
 » mæ cibus verbum dei. Id si tibi amarum est, si nauseam sa-
 » pit, quid adhuc dubitas, quin animæ tuæ palatum, morbo
 » sit infectum? Si non continet, si non concoctum in viscera

MILITIAE CHRISTIANAE

23 traicit, euidens habes argumentū valetudinariā esse ani-
 mam. Cum genua labant, & membra vix ægra trahuntur,
 corpus male habere cognoscis, & non colligis animi mor-
 bum, cum ad omnia pietatis officia languet, nauseatq; cum
 ne leui quidē contumeliæ ferēdæ robur suppetit, cum pau-
 lulo pecuniolæ dispendio frangitur. Posteaq; oculos desti-
 tuit visus, vbi desierunt audire aures, posteaq; constupuit
 omne corpus, nemo dubitat, quin emigrarit anima. Tu cum
 23 habeas cordis oculos obscuratos, vt eidentissimū lumen,
 23 quod est, veritas, non videas, cum vocem diuinam internis
 23 auribus non percipias, cum omni prorsus sensu careas, viues
 23 re credis aniam? Vides fratrem indigna patientē, nihil com-
 mouetur animus, modo tua res sit incolumis. Cur nihil hic
 sentit anima? Nempe quia mortua. Quare mortua? Quia
 23 non adest illius vita, deus. Siquidem vbi deus, ibi charitas.
 23 Deus enim charitas est. Alioqui si viuum es membrum, cur
 vlla pars corporis dolet, te non modo non dolente, verum
 ne sentiente quidem. Accipe signum, non paulo etiam cer-
 tius. Defraudasti amicum, comisisti adulteriū, capitale vul-
 nus accepit anima, et tamē adeo tibi non dolet, vt etiā quas
 si de lucro gaudeas, iactesq; quod turpiter admisisti. Cer-
 tum habe mortuam iacere animā. Non viuūt corpus, si pun-
 23 ctionem aciculæ non sentiat, & viuēt anima, quæ tantū vul-
 neris sensu vacat. Audis quēpiam sermones impios, tumi-
 dos, maledicos, impudicos, obscœnos proferentem, verbis
 rabiosis in proximū debachantem, caue putes isti homini
 viuam esse animam: Iacet in sepulchro pectoris putre cada-
 uer, vnde eiusmodi fetores exhalantur, & proximū quem-
 23 q; inficiunt, Christus phariseos sepulchra dealbata, vocat.
 23 Quid ita? Nempe, quia mortuam animā secum circumfes-
 rebant. Et regius ille propheta, sepulchrum inquit patens
 guttur eorum, linguis suis dolose agebant. Piorum corpora
 23 templa sunt spiritus sancti, impiorum sepulchra cadauerum,
 vt potissimum in eos quadret illa grammaticorum etymo-

logia ^{σώμα} quasi ^{σῆμα} Sepulchrum pectus, guttur & os hi
 30 atus sepulchri. Neq; vllum corpus tam mortuū est destitutū
 tum anima, q̄ mortua est anima relicta a deo. Neq; vllum
 corporeum cadauer, sic obolet naribus hominum, vt foetor
 35 animæ sepultæ, iam quatrīduū, offendit nares diuinas om̄
 30 niumq; cœlitum. Ergo cum verba mortua proficiscuntur e
 35 pectore, cadauer intus cubet necesse est. Nam cū iuxta vo
 30 cem euangelicam ex abundantia cordis os loquatur, nimis
 35 rum viua verba dei loqueret̄, si illic adesset vita deus. Con
 tra in euangelicis literis Christo dicunt discipuli. Domine
 quo ibimus? Verba vitæ habes. Cur ita tādē verba vitæ?
 Nempe quod ab ea manarent anima, a qua nunq̄ vel mo
 mento discesserat diuinitas, quæ & nos vitæ restituit im
 mortali. Sed ægrotanti corpori Paulo succurrit medicus.
 Corpus exanīme, non raro reuocarūt ad vitam & homines
 p̄ij. Animā vero mortuam, nō nisi singulari gratuitaq; vir
 tute resuscitat deus, ac ne resuscitat quidē, si mortua corpus
 reliquerit. Tum corporeæ mortis aut nullus, aut certe bre
 35 uissimus est sensus, animæ sempiternus. Et cū alioqui plus
 30 q̄ mortua sit, tamen ad mortis sensum, quodāmodo est im
 mortalis. Proinde cū tam nouo periculo nobis sit dimicand
 dum, quis ille stupor, quæ securitas, quæ sup̄nitas animi
 nostri, quē tanti mali metus non acuit? At e diuerso, nihil
 est quod te vel periculi magnitudo, vel hostiū copiæ, vires,
 artes, consternēt animo. Succurrit q̄ grauem habeas aduer
 sariam, succurrat e regione, q̄ præsentem habeas opitulato
 35 rem. Innumerabiles aduersum te, sed qui pro te stat, vnus
 30 plus potest om̄ibus. Si deus pro nobis, quis contra nos? Si
 ille sustinet, quis deiiciet? Tu modo victoriæ votū toto pe
 35 ctore concipe. In mentē veniat, non tibi cum integro hoste
 30 rem esse, sed cū eo, qui iam olim fractus, fusus, exutus atq;
 35 adeo triūphatus sit a nobis, sed in Christo capite nostro, a
 quo p̄cul dubio vicissim vinceſ, & in nobis. Tu modo curā
 vt sis in corpore, & oīa poteris in capite. In teipso quidē nis

MILITIAE CHRISTIANAE

mis es imbecillis, in illo nihil non vales. Proinde ne anceps
 quidem est nostri Martis exitus, propterea quod neutiq; a
 fortuna pēdeat victoria, sed ea omnis in manu sita sit dei,
 ac per eum nostris quoq; in manibus. Nemo hic non vicit,
 nisi qui vincere noluit. Auxiliatoris benignitas nulli defu-
 it vnq;. si caueris, ne benignitati illius desis ipse, vicisti. Pro
 te pugnabit, & liberalitē suam tibi pro merito imputabit.
 Victoriā omnē illi feras acceptam oportet, qui primus &
 solus a peccato immunis, peccati tyrannidem oppressit, ves-
 rum ea tibi non sine tua continget industria. Nam qui dis-
 xit, confidite, quia ego vici mundum, magno te vult animo
 esse, non securo, Ita demū per illum vincemus, si illius ex-
 emplo pugnabimus. Quare sic inter Scyllam Charybdim
 q; medius quidā cursus est obtinendus, vt neq; diuina gra-
 tia fretus, securius agas, atq; solutius, neq; belli difficultas-
 tibus exanimatus, animū simul cum armis abiciās.

DE ARMIS militiæ Christianæ.

Atq; illud in primis arbitror ad huius militiæ disciplinā
 pertinere, vt q̄ maxime cognitū, meditatūq; habeas, quo po-
 tissimū armorū genere, quibus cum hostibus oporteat con-
 gredi. Tum vt ea semper in expedito habeas, ne quando
 possit insidiator ille versutissimus, inermē opprimere, atq;
 inopinantē. In vestris bellis, non raro licet interquiescere,
 vel cū hybernat hostis, vel cū intercedunt induciæ. Nobis
 donec in hoc corpore militamus, ne digitū quidē, vt aiunt,
 transuersum licet ab armis discedere. Nunq̄ non standum
 pro castris, nunq̄ non excubandū, quia nunq̄ cessat hostis
 noster. Imo cū tranquillus est, cum fugam, aut inducias si-
 mulat, tum vel maxime molitur insidias, neq; vnq; cautius
 excubias oportet agere, q̄ cum pacis speciē exhibet, nunq;
 minus trepidandū, q̄ cum aperto Marte nos adoritur, Ergo
 prima cura sit, ne inermis sit animus. Armamus corpus eu-
 lum hoc, ne timeamus sicā latronis, nō armabimus mentē,
 vt in tuto sit. Armati sunt hostes vt perdāt, nos piget arma

capere, ne pereamus? Vigilant illi vt perimāt, nos non vigi-
lamus, quo simus incolumes? Sed de armatura Christiana
speciatim suo loco dicetur, Interim vt summam dicā, duo
p̄cipue parāda sunt arma ei, cui sit cum septē illis gētibus
Chananeo, Cetheo, Amorreo, Pherezeo, Gergezeo, Eueo,
Iebuseo, hoc est cū vniuersa vitiorū cohorte pugnandū, quo-
rum septē capitalia potissimū numerant, Precatio, & Scien-
tia. Semper armatos esse vult Paulus, qui sine intermissiōe
iubet orare. Precatio pura in cōelū subducit affectū, arcem
videlicet hostibus inaccessam, Scientia salutaribus opinio-
nibus cōmunis intellectū, ita vt neutram alteri deesse oporteat,
Alterius sic altera postulat opem res, & coniurat amica.
Illa quidem exorat, sed hæc suggerit, quid sit orandū, vt ar-
denter ores, & iuxta Iacobum nihil hæsitans, fides spesq̄
præstant, vt in nomine Iesu, id est, salutaria petas, scientia
cōmonstrat, Audierunt & filij Zebedei, a Christo, nescitis
quid petatis. Sed oratio quidē potior, vt quæ cum deo ser-
mones misceat, at scientia nō minus necessaria tamē, Aegy-
pto profugus, nescio an satis tuto te tam longo, tamq̄ diffi-
cili itinere cōmissurus sis, nisi duobus his ducibus, Mose, &
Aaron, Aaron sacris præfectus, oratiōis gerit typum. Moy-
ses legis cognitionē significat. Sed vt scientiā oportet non
esse mancā, ita orationē non conuenit esse ignauam, Orati-
onis armis pugnat cum hostibus Moyses, sed manibus in
altum sublatis, Quas simul atq̄ demiserat, fit inferior Isra-
el. Tu fortasse cum oras, hoc modo spectas, quantū psalmo-
rum permurmuraris? & multiloquiū orandi virtutem arbi-
traris. Quod vitium potissimū est eorum, qui adhuc in lite-
ra sunt infantes, neq̄ ad spiritus maturitatem adoleuerunt.
Sed audi quid apud Matthæum nos doceat Christus, O-
rantes autē, inquiens, nolite multum loqui, sicut Ethnici fa-
ciunt, putant enim quod in multiloquio suo exaudiantur.
Nolite ergo assimilari eis, Scit em̄ pater vester, quid opus
sit vobis, antequā petatis eum. Et Paulus decem milia ver-

MILITIAE CHRISTIANAE

borum in spiritu, hoc est ore tenus pronuntianda, contēnit
 præ quinque in sensu proferendis. Moyses nullā edebat vo-
 cem, & tamē audiebat, quid clamas ad me? Non strepitus
 » ille labiorū, sed ardens animi votū, tanquā intentissima quæ-
 » piā vox ferit aures diuinas. Tum igitur hoc tibi familiā-
 re facias, simul atque ingruerit hostis, ubi te relicta vitia sol-
 licitāt, vt statim mentē cum certa fiducia ad cœlum erigas,
 » vnde veniet auxiliū tibi, sed eodem tollātur & manus. Tur-
 tissimū est pietatis officiis occupari, vt opera tua non ad ter-
 rena studia, sed ad Christū referantur. Sed ne scientiæ subs-
 sidia contēnas, illud consydera. Antea satis erat Israel hos-
 tem effugere, at nō prius sibi fidit, vt Amalechiten prouoc-
 cet, vt cominus experiatur, quā esset māna cœlesti, & aqua de
 petra scatente refectus. His epulis cōfirmatus, egregius ille
 bellator Dauid, vniuersam hostium cohortem contēnit. Pa-
 rasti inquis in conspectu meo mensam, aduersus omnes,
 qui tribulāt nos. Crede mihi frater animo meo charissime,
 » nulla tam vehemens hostiū impressio, id est nulla tam vas-
 » tida tentatio, quā ardens sacrarum literarū studium non fa-
 cile retundat, nulla tam tristis aduersitas, quam non reddat
 tolerabilem. Atqui ne videar audaculus interpres, (quanquā
 possem me magnis authoribus tueri) quid aptius arcanae le-
 gis scientiā adumbrare queat, quā māna? principio enim quod
 non e terra prouenit, sed cœlitus depluit, discrimen vides,
 inter humanas, & diuinas literas. omnis enim scriptura san-
 cta diuinitus est inspirata, atque a deo authore perfecta. Quod
 minutū, sermonis est humilitas, sub verbis pene sordidis,
 » ingentia mysteria claudētis. Quod candidum, Nulla mor-
 » talium doctrina est, quæ non sit aliquo nigrore erroris vi-
 tiata, Sola Christi doctrina tota niuea, tota cādida, tota syn-
 cera est. Quod rigidulū est, atque subasperū, mysterium litera
 obiectum exprimit. Superficiem & quasi siliquā si quis at-
 trectet, quid durius, atque insuauius? non nisi tunicā Manna
 gustauerant, qui dicebant, Durus est hic sermo, & quis pos-

test eum audire? Erue sensum spiritalē, iam nihil suavius,
 nihil succulentius, Deniq; manna Hebreis sonat, quid est
 hoc? quod & ipsum pulchre quadrat in diuinā scripturam,
 quæ nihil habet ociosum, sed ne apicem quidē, non dignū
 vestigatione, non dignū admiratione, non dignū hac voce,
 quid est hoc? Aquarū vero nomine, scientiā diuinę legis si-
 gnificare, familiare est spiritui sancto, legis aquas refectio-
 nis, super quas se gloriat educatū Dauid, legis aquas, quas
 sapientiā deriuat in capita viarum oīm, legis flumen illud
 mysticū, in quod ingressus Ezechiel vado transire non po-
 terat, legis puteos quos foderat Abraam, quos terra opples-
 tos a philisteis denuo restituit Isaac, Legis fontes duode-
 cim, ad quos peragratis quadraginta mansionib⁹, iam fathi-
 scentes inspirāt israelitæ, legis & in euangelio puteum, su-
 pra quē itinere fessus assedit Iesus, Legis aquas syloe ad quōs
 idem mittit cecum, vt visum recipiat, Legis aquā in peluim
 missam, abluēdis apostolorū pedibus, Et ne singula recens-
 seam, hoc significatu, frequens mentio est in arcanis literis,
 puteorū, fontium, fluminū, qua nobis nihil aliud, q̄ mysti-
 cæ scripturæ diligens vestigatio cōmendatur. Quid enim
 aqua in terræ venis abdita, nisi mysteriū obductum litera?
 Quid eadem ad scatebram elicitā, nisi mysterium erutum,
 atq; explanatum? Quod vbi ad auditorum ædificatiōem,
 longe lateq; propagatur, quid iam prohibet flumen appel-
 lare? Ergo si te totum studio scripturarum dedicabis, si in
 lege domini meditaberis die ac nocte, non timebis a timo-
 re nocturno, siue diurno, sed ad omnem hostium insultum
 munitus, atq; exercitatus eris. **N**eq; equidem vsquequaq;
 improbauerim ad hanc militiam, velut tyrociniū quodam
 præludere in literis poetarum, & philosophorum gentilis-
 um, modo modice ac per ætatem, quis eas attingat, & quas
 si in transursu arripiat, non autem immoretur, & veluti ad
 scopulos sirenæos consenescat. Nā ad hæc quoq; studia vo-
 cat diuus Basiliius adolescētulos, quōs ad Christianos mores

Manna. heb. i. p. 42 h.

*De his postaru
& phorum, quid?
vt aduertat ad Theo-
logia;*

MILITIAE CHRISTIANAE

20 instituit, & ad musas reuocat. Licentiū suum noster Augu-
 21 stinus. Neq; pœnitet adamatæ captiua Hieronymū. Lau-
 datur Cyprianus, qđ Aegyptiis spoliis templū dominū lo-
 22 cupletarit, verū nolim te cum gentiliū literis, gentiliū, &
 23 mores haurire. Alioqui permulta reperies, & illic ad recte vi-
 uendū conducibilia, neq; aspernandū, quod etiā Ethnicus
 author bene monet, quādoquidē nec Moyſes Iethrō soceri
 consiliū est aspernatus. Fingunt illæ literæ, vegetantq; pue-
 rile ingeniū, atq; ad diuinarū scripturarū cognitiōem mire-
 24 pręparant. ad quas ilico pedibus, manibusq; illotis irrum-
 pere, pene sacrilegij genus est. Hieronymus eorū impuden-
 tiā taxat, qui modo a sæcularibus studiis profecti, audēt di-
 uinas tractare scripturas, at quāto faciūt impudētius, qui ne-
 gustatis quidē illis, istuc ipm audēt. Sed vt diuina scriptu-
 ra, non multū habet fructus, si in litera p̄sistas hæreasq;, ita
 non parū utilis est Homericæ Vergilianæq; poesis, si memi-
 neris eam totam esse allegoricā. Id quod nemo negabit, qui
 modo veterū eruditiōnē, vel summis labiis degustarit. Obs-
 25 scenos autē poetas, suaserim omnino non attingere, aut cer-
 26 te non introspicere penitius, nisi forte noueris descripta ma-
 27 gis horrere vitia, & contentione turpiū, vehementius ama-
 28 re honesta. E philosophis autē Platonicos te sequi malim,
 propterea, quod cum plariscq; sententiis, tum ipso dicendi
 caractere q̄ proxime ad propheticā, euangelicāq; figuram
 accedunt. Breuiter omnē Ethnicam literaturā delibare pro-
 fuerit, si quidem id fiat, vt dixi, et annis idoneis, & modice,
 tum cautim & cum delectu, Deinde cursim, & peregrinan-
 tis, non habitantis more, postremo, quod est præcipuum, si
 omnia ad Christum referantur. Sic enim mundis omnia
 munda sunt, cum immūdis contra nihil sit mundum. Neq;
 vitio tibi vertetur, si Salomonis exēplo sexaginta reginas,
 octoginta cōcubinas, et innumerabiles sæcularis sapientiæ
 puellas domi alas, modo diuina sapientiā, præter ceteras sit
 29 vnica tua, formosa tua, colūba tua. Et Israelites amat alieni

De platonis

Nota
 qđ Solomōnis plēs mulieres
 sicut;

- genam barbarāq; forma captus, sed capillis derasis vnguis
 bus prefectis, ex allophyla facit israhelitidem: Et Ozee for
 nicariā ducit, verū ex ea liberos tollit, non sibi, sed domino
 Sabaoth, sanctūq; prophetæ stuprū, dominicā auget fami
 liam, Hebrei posteaq; Aegyptū reliquerant, aliquā diu con
 sperfo viuebant, sed hic cibus tēporarius erat, neq; ad tantā
 profectiōnem poterat suppetere, Ergo eo mox fastidito, ad
 māna, quantū potest properandū, coelestis sapiētīa, quæ te
 affatim alet anīabitq;, donec propositi victor peruenias ad
 palmas illas, præmij, nuncq; desituri. Sed interim etiā, atq;
 etiā memineris, nō oportere nisi lotis manibus, hoc est sum
 ma anīmi puritate tractari diuinas literas: ne tibi antidotus
 tuo vitio vertat in venenū: & manna tibi putrescat, nisi in
 viscera affectus traieceris, eueniat autē quod illi Oze, qui
 non veritus est arcæ nutāti prophanas admoliri manus, &
 improbū officium, subita morte luit, Primū est, vt de eis lite
 ris digna sentias, Oracula mera (vt sunt) esse puta, de diuī
 næ mētis adyto profecta, Afflari te numine, affici, rapi, trās
 figurari ineffabili modo senties, si religiose, si cū veneratio
 ne, si humiliter adieris, Videbis sponsi beati delitias, vide
 bis opes ditissimi Solomonis, videbis abditos thesauros
 æternæ sapiētīa, sed caue improbe irrūpas in conclaue, hu
 mile est hostiū, vide ne capite impigas ac resiliās, Sic porro
 existima, nihil tam verū esse, eorū quæ vides oculis, quæ ma
 nibus contrectas, q̄ quæ ibi legis, Vt cœlū, vt terra intereāt,
 certe de verbis diuinis, ne vnū quidē lota aut apiculus inte
 riturus est, quin omnia fiant, Vt mentiātur, vt errent hoīes,
 veritas dei, neq; fallit, neq; fallitur, Ex interpretibus diuinę
 scripturæ eos potissimū delige, qui a litera q̄maxime rece
 dunt, Cuiusmodi sunt imprimis post Paulū Origenes, Am
 brosius, Hieronymus, Augustinus, Video enim neotericos
 theologos literæ nimīū libenter inhære, & captiosos quis
 busdam argutiis, magis, q̄ eruenēdis mysteriis, operā dare,
 quasi vero nō vere dixerit Paulus, legem nostrā spiritalē

MILITIAE CHRISTIANAE

esse. Audiui ego nonnullos, qui sibi usque adeo humanis illis
 commentatiuiculis placebant, ut veterum interpretamenta, pe-
 ne pro somniis contenerent, tantumque illis fiduciam Scotus fa-
 ciebat, ut ne lectis quidem unquam sacris literis, se tamen abso-
 lutos theologos putarent. Qui etiam si argutissima dicant, an
 spiritus sancto digna dixerint, aliorum esto iudicium. Tu si ma-
 uis spiritu esse vegetior, quam ad contentionem instructor, si sa-
 ginam animae quaris, magis quam ingenij pruritum, veteres pos-
 tissimum euolue, quorum & pietas spectatior, & eruditio vbes-
 rior, antiquiorque, & oratio neque ieiuna, neque sordida, & in-
 terpretatio sacris mysteriis accommodatior. Neque vero hoc
 dixerim, quod neotericos contenam, sed quod utiliora pra-
 feram, tuoque proposito conducibiliora. Habet autem spiritus
 ille diuinus suam quandam linguam, suasque figuras, quae tibi
 sunt in primis diligenti obseruatione cognoscendae. Balbutit
 nobis diuina sapietia, & veluti mater quae pia officiosa, ad
 nostram infantiam voces accommodat. Lac porrigit infantulis in
 Christo, holus infirmis, tu vero festina adolescere, & ad so-
 lidum propera cibum. Demittit illa sese ad tuam humilitatem, at
 tu contra ad illius sublimitatem assurge. Monstri simile est,
 semper infantem esse, nimis ignauum, non desinere esse infirmum.
 Magis sapiet, magis pascet, vnius versiculi meditatio, si rus-
 pta siliqua medullam erueris, quam vniuersum psalterium ad lita-
 ram tantum decantatum. Quod quidem ego hoc diligentius ad-
 moneo, quod re ipsa cognitum habeam, errorem hunc non vult
 gi modo animos passim occupasse, sed & eorum qui vestitu-
 & nomine perfectam religionem profitentur, ut putent sum-
 mam pietatem hac vna in re sitam, si quam plurimum psalmodum vix
 etiam ad literam intellectorem, quotidie percenseant, neque aliud
 in causa esse iudico, monasticam pietatem sic ubique frigere, lana-
 guere, euanescere, quam quod in litera consensuerunt, neque ad spi-
 rituali scripturarum cognitionem elaborant. Neque audiunt Chris-
 tum in euangelio clamantem, Caro non prodest quicquam, spiritus
 est, qui viuificat, non Paulum magistro astruentem, literam

50 occidit, spiritus est qui viuificat. Et scimus quoniã lex spiri
 51 talis est, nō carnalis. Et spiritalibus spiritalia comparanda.
 52 Olīm in monte, nūc in spiritu vult adorari pater spirituum.
 53 Quanq̄ haud asperror eorū imbecillitatē, qui mētis inopia
 54 (quod vnū possunt) faciūt, mysticos psalmos simplici pura
 55 q̄ fide pronūciantes. Imo quēadmodū in p̄camīnibus ma
 56 gicis voces quādā ne ab iis quidē qui eas pronūciant intel
 57 lectæ, efficaces tamen esse credunt, ita diuina verba quanq̄
 58 parū cognita, tamē prodesse credendū est, iis, a quibus syn
 59 cera fide, puroq̄ affectu vel dicunt, vel audiunt. Angelosq̄
 60 qui adsunt, atq̄ intelligūt, ad opem ferendā inuitari. Neq̄
 61 vero Paulus contēnit eos, qui spiritu psallunt, vel qui lin
 62 guis loquūtur, sed ad sectāda charismata meliora hortatur.
 63 Ad quæ si cui non contigit eniti, vitio non animi, sed natu
 64 ræ, certe non obstrepat iis, qui potiora conantur. Et iuxta
 65 Pauli vocem, qui māducat, non manducantē non spernat,
 66 et qui non māducat, manducantē non iudicet. Te vero qui
 67 ingenio tam foelici præditus es, omnino nolim in sterili
 68 litera lentum esse, sed ad reconditoria mysteria festinare, &
 69 improbū conatum industrię, crebris precibus adiuuare, do
 70 nec aperiat tibi librū septem signaculis obsignatum, is qui
 71 habet clauem David, qui claudit, et nemo aperit, arcana pa
 72 tris, quæ nemo nouit nisi filius, & cui voluerit filius reue
 73 lare. Sed quo nam nostra delabitur oratio? Propositū erat,
 74 vt tibi vitæ non studiij formā præscriberemus. Verum huc
 75 defleximus, dum tibi conamur officinam idoneam cōmon
 76 strare, vnde debeas, nouæ militiæ tuæ noua arma petere.
 77 Ergo vt ad institutum reuertamur, si ex libris gentilium o
 78 ptima quæq̄ decerpseris, atq̄ apiculæ exemplo per omnes
 79 vetesum hortulos circumuolitans, præteritis venenis, succ
 80 cum modo salutarē, ac generosum exsuxeris, animū tuum,
 81 ad cōmumem quidē vitam, quā Ethicam vocant, reddides
 82 ris non Paulo armatorē. Sunt enim profecto & illorū Pal
 83 ladi sua quædam arma, neutiq̄ contēnenda, Christi autem

Nota

MILITIAE CHRISTIANAE

„ esse putā, quicquid vsq̄ veri offenderis. Verū diuina illa &
 „ (vt poetæ loquuntur.) Vulcania panoplia, nullo telo violā-
 „ bilis, non nisi ex arcanarū literarū armamētario depromit̄,
 „ In quo Dauid noster imperator, vniuersum belli apparatus,
 „ suis militibus reposuit, quibus cominus, eminusq; pugnēt
 „ cum preputiatis Philisteis. His armis neq; Achilles Home-
 „ ricus tectus erat, etsi fingit̄, neq; Aeneas Vergilianus, quos
 „ rum alter ira, alter amore, tā turpiter vincebat̄. Neq; absurdū
 „ de dictū, quod ea non in humanis officinis excuduntur, sed
 „ in ea quæ Vulcano est cum Minerua cōmunis. Nam Mis-
 „ neruā artibus atq; ingeniis, Vulcanū igni præficiūt, deorū
 „ figuli poetæ. Id quod ego tū demū vere fieri existimo, cum
 „ videlicet honestis artibus excultū ingeniū, sic diuini amor
 „ ris ignis cōmunit, vt etiā si fractus illabatur orbis, impauis-
 „ dum feriant ruinā. Sed ante superbi Saulis arma reiciās
 „ oportet, quæ magis oneri sunt q̄ vsui, & cum Goliad con-
 „ gressurū Dauid, grauāt non iuuāt. Deinde de ripa torrentis
 „ mysticæ scripturæ, qnq; colligas lapillulos (quæ forte quinq;
 „ q; sunt verba Pauli, quæ loquit̄ in sensu) postremo fundibu-
 „ la dextrā armes. His demū armis prosternit̄ vnicus ille nos-
 „ ter hostis superbiæ pater Sathanas, Quē & caput nostrum
 „ Christus Iesus, quomodo tandē deuicit̄. Nōne cum tentati
 „ diuinæ scripturæ verbis respondet, quasi petitis de torrēte
 „ lapillis frontē inimici percussit̄. Vis aut̄ audire Christianæ
 „ Palladis arma? Et accipiet (inquit) armaturā zelus illius, et
 „ armabit̄ creaturā ad vltionē inimicorū, Induet pro thorace
 „ Iusticiā, et accipiet pro galea iudiciū certum, Sumet scutum
 „ inexpugnabile æquitatē, acuet aut̄ diram irā in lanceā. Les-
 „ gis & apud Esaiam, Indutus est iusticia vt lorica, & galea
 „ salutis in capite eius. Indut⁹ est vestimētis vltionis, & oper-
 „ tus est, quasi pallio zeli. Iam si libet Pauli non instrenui du-
 „ cis adire promptariū, nimirū inuenies & illic arma nostræ
 „ militiæ, nō carnalia, sed potētia deo, ad destructionē munis-
 „ tionū, cogitationes destruētēs, & oēm altitudinē extollentē

poetæ deorū figuli.

se aduersus sciētiam dei, Inuenies armaturā dei, qua possis
 resistere in die malo, inuenies arma Iusticie a dextris, et a si-
 nistris, inuenies laterū munimentū veritatem, & loricā Ius-
 ticie, scutū fidei, in quo possis vniuersa maligni tela ignea
 extinguere, Inuenies & galeam salutis, & gladiū spiritus,
 quod est verbū dei. Quibus om̄ibus si quis erit diligēter te-
 ctus, atq; munitus, is deniq; poterit aniosam illā Pauli vo-
 cē intrepidus emittere. Quis ergo nos separabit a charitate
 Christi? Tribulatio, an angustia, an fames, an nuditas, an
 periculū, an persecutio, an gladius: vide quantos hostes, q̄
 om̄ibus formidatos, ip̄e pro nihilo ducat. Sed audī q̄ddam
 etiā fortius. Nam sequitur. Sed in his oībus supamus, pro-
 pter eum qui dilexit nos. Certus sum em̄, quia neq; mors,
 neq; vita, neq; angeli, neq; principatus, neq; virtutes, neq;
 instātia, neq; futura, neq; fortitudo, neq; altitudo, neq; pro-
 fundum, neq; creatura alia, poterit nos separare a charitate
 dei, que est in Christo Iesu. O foelicē fiduciam, quā præstāt
 Paulo, id est pusillo homini, arma lucis, qui se etiā proiecta
 mentū huius mūdi appellat. Talis igit̄ armaturę vim, sacre
 literę tibi suppediabit, si toto pectore in eis verfaberis, ita
 vt nostris monitis nihil sit opus futurum. Sed quoniā tu ita
 vis, ne tibi non morigeri fuisse videamur, enchiridion, hoc
 est pugiunculū modo quendā excudimus, quem nuncq̄ de
 manu deponas, ne in cōuiuio quidē, aut in cubiculo, vt etiā
 si quādo cogaris in huius mūdi negotiis peregrinari, iustā
 q; istā armaturā grauaberis circūferre, non cōmittas tamen
 vt vllō momēto insidiator ille opprimat te, pr̄sus exarmatū,
 saltēq; non pigeat hunc gladiolū tecū habere, qui neq; one-
 rosus erit gestatu, neq; inutilis ad tutelā. Est em̄ perpusillus
 quo ^{fructu} si adhibita fidei parmula, scite vteris, facile sustine-
 bis tumultuariū hostis assultū, ne quod lethale vulnus acci-
 pias. Sed iam tēpus est, vt vtendī rationē quandā experias
 mur tradere, quā si tu diligēter ad exercitationē accōmoda-
 bis, fore cōfido, vt te victorē impator noster Christ⁹ ex hoc

De isto Enchiridion.

MILITIAE CHRISTIANAE

praesidio in suā ciuitatem Hierusalē transferat ouantē, vbi nullus oīno belli tumultus, sed pax imortalis, ac pfecta tranquillitas, cū interim om̄is spes salutis in ferro sita sit.

CAPVT esse sapientiaē, vt temetiḡm noris, deq; duplici sapientia falsa & vera.

- » Pax igitur summū illud est bonū, ad quam om̄ia sua stus
 » dia, mūdi quoq; amatores referunt, sed falsam, vt dictū est.
 » Eandē et philosophi suorū dogmatū sectatoribus, falso pol
 » licebantur. Christus em̄ vnus eam donat, quā mundus non
 » potest dare. Ad hanc perueniendī vna ratio est, si cum nos
 » bis ipsis bellū geramus, si cū vitiis nostris acriter depugne
 » mus. Cum his em̄ hostibus implacabili odio dissidet deus,
 » pax nostra, cum natura sit virtus ipsa, virtutūq; omniū pa
 » rens & author. Atq; ex omniū vitiorū genere contracta col
 » luuiēs, a Stoicis fortissimis assertoribus virtutis, Stulticia
 » vocat̄, in nostris literis malitia dicit̄. Itidem vt om̄ibus suis
 » numeris absoluta probitas, vtriusq; sapientia nominat̄. Ma
 » litia aut̄, nonne iuxta sapientis oraculū, vincit sapiētia? Ma
 » litiaē pater atq; princeps est rector ille tenebrarū Belial, cui
 » ius ductū quisquis sequit̄, in nocte ambulans, ad noctem
 » properat aeternā. Contra sapientiaē author, atq; ipsa adeo sa
 » pientia Christus Iesus, qui verū est lumen, stultitiaē mūdas
 » naē noctē solus discutiens, splendor paternę gloriaē, qui nos
 » bis in se renatis, vt factus est redēptio atq; iustificatio, teste
 » Paulo, ita factus est & sapientia. Nos inquit praedicamus
 » Christū crucifixum, Iudaeis quidem scandalū, gentibus aut̄
 » stulticiaē, ipsis aut̄ vocatis Iudaeis, atq; Graecis, Christū dei
 » virtutē, ac dei sapientiaē. Per quā ipsius exemplo, nos quoq;
 » de hoste malicia, triumphū referre queamus, si modo in eo
 » sapuerimus, in quo & vincemus. Hanc tu cōtempta saeculi
 » sapientia amplectere, quae mendacissimo titulo sese vendit
 » tat stultis, cum iuxta Paulum nulla verior sit stulticia apud
 » deum, q̄ terrena sapientia, dediscenda ei, qui vere cupiat sa
 » pere. Si quis videtur (inquiens) inter vos sapiens esse in hoc

sæculo, stultus fiat, vt sit sapiens. Sapiencia em̄ huius mūdi
 stulticia est apud deū. Et paulo superius. Scriptū est enim,
 perdam sapienciā sapientū, & prudentiā prudentū repro-
 babo. Vbi sapiens? vbi scriba? vbi inquisitor huius sæculi?
 Nonne stultā fecit deus sapienciā huius mundi? Nec dubi-
 to quin iam nūc odiose tibi obstrepant, stulti isti sapientes,
 & cæci cæcorum duces, delirare te, desipere, insanire, clami-
 tantes, quod ad Christū pares desciscere. Hi sunt noīe dunc
 taxat Christiani, ceterū doctrinæ Christi, tum irrisores; tum
 oppugnatores. Vide ne quid istorū blateramēta te permos-
 ueant, quorū miseranda cæcitas, deploranda potius, q̄ imi-
 tanda. Quod est enim istud preposterū sapientiæ genus, in
 rebus nugatoriis nihilq; imo ad turpitudinē tantū esse cas-
 tum & callidū, in iis vero, quæ sola ad salutē nostram perti-
 nent, nō ita multo plus pecude sapere? Paulus vult nos esse
 sapientes, sed in bono, simplices aut̄ in malo. Sapiunt isti,
 vt inique agant, bene aut̄ facere nesciūt. Et cum facundus
 ille poeta Græcus, ad nihil vtilem hominē censeat, qui ne-
 q; ipse per se sapiat, neq; bene monēti obtemperet, qua tan-
 dem in classe ponent̄ isti, qui cum turpissime desipiant, tas-
 men non desinunt obturbare, ridere, deterrere eos qui iam
 resipuerunt? Verum irrisor nonne irridebitur? Qui habi-
 tat in cœlis, vicissim irridebit eos, & dominus subsannabit
 eos. Legis in libro sapientiæ. Videbūt enim, & contēnent
 eum, illos aut̄ deus irridebit. Ab improbīs rideri, pene lau-
 dari est, certe gloriosum, capitis nostri, & apostolorū æmu-
 los fieri. At horrendū profecto, a deo irrideri. Ego quoq; in-
 quit sapiētia, in interitu vestro ridebo, & subsannabo, cum
 vobis id qd timebatis, aduenerit, videlicet, cū sero iam ex-
 perrecti dicent. Hi sunt q̄s aliquādo habuimus in derisum,
 & in similitudinē impropertij. Nos insensati vitā illorū æsti-
 mabamus insaniā, & finē sine honore. Animalis ista, & vt
 Iacobus ait, diabolica est sapiētia, ac deo inimica, cui⁹ finis
 interitus, quippe quā semper affectat̄ pedisse qua pestilens

MILITIAE CHRISTIANAE

„ arrogātia, arrogantia animi cecitas, cecitatē affectuū tyran
 „ nis, affectuū tyrannidē, vniuersa vitiorū seges, & licētia qd
 „ uis peccandi. Licentiā istam sequit̄ consuetudo, cōsuetudis
 „ nem infœlicissimus animi stupor, quo fit, vt & mali sensu
 „ careant. Stupētes mors occupat corporis, quā mors excipit
 „ secūda. Vides vt summi mali mater est, mūdī sapientia. De
 „ Christi vero sapientia, quā mundus stulticiā putat, ita legis
 „ Venerūt autē mihi pariter om̄ia bona cū illa, & innumeras
 „ bilis honestas per manus illius. & lætatus sum in om̄ibus,
 „ quoniā antecedebat me ista sapiētia, & ignorabā, quoniā
 „ bonorū omniū mater est. Hæc em̄ modestiā, & mansuetudi
 „ nem comitē ducit. Mansuetudo nos diuini spiritus reddit ca
 „ paces. Super humilē enim & mansuetū, gaudet requiescere
 „ qui simul atq; septeno illo chrismate mētem nostrā imbues
 „ rit, tū demū pullulascit foelix illa seges virtutū omniū, cum
 „ fructibus illis beatis, quorū præcipuus, gaudiū internum,
 „ gaudiū arcanum, gaudiū solis iis cognitū, quibus contigit,
 „ quod deniq; cū mundi gaudiis nec euanescit, nec aufertur,
 „ sed cumulat̄ in gaudiū æternū. Eam mi frater, & iuxta Ia
 „ cobī monita, ardentissimis votis oportet a deo postulare, &
 „ iuxta sapientē quendā, e diuinæ scripturæ venis, veluti the
 „ sauros effodere. Caput aut̄ huius sapientia, esse puta, vt tes
 „ metip̄m noris, qd verbi, e celo profectū credidit antiquitas
 „ & magnis authoribus vsq; adeo placuit: vt in eo oēm sapi
 „ entie vim, summam contineri iudicauerint. Sed leue pon
 „ dus huius dogmatis, apud nos sit, nisi congruit cum literis
 „ nostris. Minatur sponsæ suæ mysticus ille amator in Cantis
 „ cis, ac foras abire iubet, nisi semet cognorit. Si ignoras te o
 „ pulchra inter mulieres, egredere, & abi post vestigia gregū
 „ tuorū. Proinde ne quiuis sibi temere rem tantam arroget, vt
 „ ipsi sibi satis sit cognitus. Corpus suū haud scio, an quisq;
 „ ad plenū norit, & mētis habitū cognoscet quilibet? Paulus,
 „ cui contigerat, vel tertij cœli mysteria discere, semetip̄m ta
 „ men nō audet iudicare, ausurus utiq; si sibi fat esset notus.

Nosce te ipsum

» Si homo tam spiritalis, qui omnia diiudicat, iudicandus a ne-
 » mine, sibi adhuc parū perspicuus erat, nos carnales qd con-
 fidimus? Porro miles nimis inutilis videatur, cui neq; suæ
 copix, neq; hostiū cohortes satis habeantur cognitæ. At ho-
 mini nō cum hoīe, verū secū ipsi bellū est, atq; adeo ex ipsis
 visceribus hostilis acies nobis vltro suppullulat, quēadmo-
 » dū de terrigenis fratribus poetæ fabulant. Vsq; adeo autē te-
 » nui discrimine, ab hoste distat amicus, vt ingēs periculū sit,
 ne parū cauti, vel inimicū pro amico tueamur, vel amicū p
 hoste ledam⁹. Hæret etiā in angelo lucis, dux ille egregius.
 Noster es inquit, an aduersariorū? Ergo quoniā tecū ipse
 bellū suscepisti, & in hoc prima victoriæ spes sita est, si tute
 tibi sis, q̄ maxie cognitus, simulachrū quoddā tui tibi, velut
 in tabula, pponā. vt qd intus, qd in cute sis, plane pnoscas.

Intus et tute.

DE HOMINE exteriori, & interiori.

» Est igitur homo pdigiosum quoddā animal, ex duabus,
 » tribusue partibus multo diuersissimis compactū, ex anima
 » veluti numine quodā, & corpore tanq̄ muta pecude. Si qui
 » dem corpore vsq; adeo reliquo brutorū generi non præsta-
 » mus, vt omnibus eius dotibus inueniamur inferiores. Secun-
 » dum animā vero, adeo diuinitatis sumus capaces, vt ipsas
 » etiā angelicas mētes liceat pteruolare, & vnū cum deo fieri.
 Si tibi corpus additū non fuisset, numē eras, si mēs ista non
 fuisset indita, pecus eras. Has duas naturas tam inter se di-
 uersas, summus ille opifex, foelici concordia colligarat, at
 serpens, pacis inimicus, in foelici rursus discordia dissecuit,
 vt iam neq; dirimi queāt, sine maxio cruciatu, neq; coniun-
 ctim viuere, sine assiduo bello. planeq; (qd dici solet) vtrūq;
 » in altero auribus lupū tenet, possetq; mutuo cōpetere, versū
 » culus ille lepidissimus, nec tecū possum viuere, nec sine te.
 Adeo perplexa seditōe inter sese tumultuātur, veluti diuersa,
 » sa, quæ vnū sunt. Corpus em̄ vt est ipsum visibile, rebus vis-
 » sibilibus delectat, vt est mortale, temporalia sequitur, vt est
 » graue, deorsum sidit. Cōtra anima generis ætherei memor,

Auribus lupū tenet.

MILITIAE CHRISTIANAE

summa vi sursum nititur, & cum terrestri mole luctat, con-
 temnit ea quæ vident, scit enim esse caduca, querit quæ ve-
 re, quæ semper sunt. Immortalis amat immortalia, cœlestis
 22 cœlestia, similis similibus capit, nisi penitus fuerit corporis
 22 immersa sordibus, atq; a nativa generositate eius contagio
 22 degenerarit. Neq; vero hanc discordiam, vel fabulosus ille
 22 Prometheus inseuit, admixta menti nra, de quoq; anante
 particula, neq; primitiua cōditio indidit, sed peccatū quod
 bene conditū erat, male deprauauit, inter bene concordēs,
 dissensionis virus ferens. Antea em̄ et mens corpori sine ne-
 gotio impabat, & corpus anio lubens volēs q; parebat, nūc
 cōtra perturbato rerū ordine, affectus corporis, rōni præire
 certant, cogiturq; illa in corporis sniam, pedibus discedere,
 22 Quare nō absurde pectus hoīs, cum seditiosa quapiā repu-
 22 cōponas licebit, quā quoniā ex variis hoīm generibus con-
 22 stat, propter dissensionē studioꝝ, oportet crebris motibus,
 22 & factionibus collidi, ni penes vnū sit imperij summa, isq;
 22 sit eiusmodi, vt nihil imperet, nisi rei. p. salutaria. Quare ne-
 cesse est, vt plus in ea valeat, q; plus sapit, pareat, qui minus
 Nihil est autē infima plebe vecordius, eoq; mgratibus ob-
 tēperare debet, nullū ipsa gerere magistratū. Qui vero opti-
 mates sunt, aut natu maiores, audiēdi sunt illi quidē in con-
 sultationibus, at ita si statuēdi arbitriū penes vnū maneat
 regem, quē admoneri quidē oportet nō nunq;, cogi vero aut
 22 præiri non cōuenit. Porro rex ipse nulli paret, nisi legi, lex
 22 m̄det honestatis Idææ. Qd̄ si præposteris vicibus vulgus in
 22 domitū, & fex illa ciuitatis tumultuosa, natu maioribus p̄
 22 ire contēdit, aut si primates, regis imperiū negligūt, coorīt
 22 in rep, nra periculosa seditio, et nisi diuina dictatura succur-
 22 ritur, ad extremā perniciē res oīs spectat. In hoīe verb, ratio
 22 regis vice fungit. Optimates accipias licet, affectus quos
 22 dam, corporeos quidē illos, sed tamen non perinde brutos,
 22 quod genus sunt, genuina pietas erga parentes, charitas in
 22 fratres, beneuolētia in amicos, misericordia ī afflictos. Me

tus infamiae, Cupido honestae opinionis, & si qua sunt con-
 similia. Eos porro motus animorum, qui a rationis decretis
 maxime dissident, suntque infime ad pecorum humilitate abie-
 cti, plebis quasi ultimam fecem esse puta, cuiusmodi sunt libi-
 do, luxus, inuidentia, hisque consimiles animi morbi, qui ad
 vnum omnes, veluti serui sordidi, & improbi, ergastulis sunt
 coercendi, vt si queat, pensum operaque a domino praescripta,
 praestent. Sin minus nihil certe dari dent. Quae oia Plato di-
 uinitus intelligens, scripsit in Timaeo filios deorum, ad sui simi-
 litudinem, duplex animae genus in homine fabricatos fuisse; alterum
 diuinum & immortale, alterum quasi mortale, & variis pertur-
 bationibus obnoxium, quarum prima sit voluptas, esca malorum
 (vt ait) proxima dolor, fuga, impedimentumque honorum; Dein
 de metus atque audacia, consultores amentes. Quibus acce-
 dit & implacabilis iracundia. Praeterea spes blanda, cum ir-
 rationabili sensu, amoreque omnium inuasore. Haec enim fer-
 me verba Platonis. Nec ignorauit, in huiusmodi perturba-
 tionibus coercendis, vitae beatitudinem consistere. Scribit
 enim eodem in opere, eos qui ista superassent, iuste victuros;
 iniuste autem, qui ab his victi fuissent. Et diuinam quidem animam,
 hoc est rationem, tanquam regem in cerebro, velut in arce ciuitatis nostrae
 sedem statuit; corporis videlicet parte editissima, caeloque proxima
 tum minime bruta, quippe quae et osse sit tenuis, neque neruis, ne-
 que carne onerata; sed sensibus intus forisque, longe munitissima
 vt illis quasi renunciatis, nihil tumultus in re publica coiret,
 quod non potius ille presentiret. At mortalis animae partes, hoc
 est affectus, vt quaeque rationi vel morigerata est, vel obstrepera;
 ita ab ea semouit. Nam inter ceruicem & diaphragma, partem
 animae constituit, fortitudinis atque irae participem; affectum vi-
 delicet, seditiosum quidem illum, & cohibendum, at non per-
 inde brutum. eoque mediocri interuallo, a summis imisque semo-
 uit, ne vel nimia vicinitate regis oculum perturbet, vel infimae
 plebis contagio corrupta, simul in eum coniuget. Vnum porro
 concupiscibile, quae esculetum, & poculenta appetit, quaque

pensu operaque praestare.

MILITIAE CHRISTIANAE

in Venerē impellimur, porro infra precordia pcul a regia,
 in iecur & aluū relegauit, vt quasi ferum quoddā, & indo-
 mītū animal, illie ad praesepe habitaret, propterea quod ea
 violētissimos excitare motus cōsueuit, minimeq; p̄sidis im-
 22 peris, audiens esse. Huius infima pars, q̄ pecuina sit, q̄q; re-
 23 bellis, vel illa pudenda corporis portio, in qua potissimū ty-
 24 rannidē obtinet, documēto potest esse, quā mēbris ex om̄i-
 25 bus vna, frustra reclamāte rege, obscœnis motibus, subinde
 26 rebellionē parat. Vides nimirū vt hac, superne diuinū anī-
 27 mal homo, plane in pecudē desinat. At consultor ille diuis-
 28 nus, sublīmi in arce praesidēs memor originis suae, nihil sor-
 29 didum, nihil humile cogitat. Sceptro autē insignis eburno,
 30 propterea qd nihil nō rectū imperet, in cuius fastigio aquis-
 31 lā insidere scripsit Homerus, qd ad cœlestia subuolās, quae
 32 humi sunt, aq̄linis oculis despicit. Postremo aurea redimit⁹
 33 corona, Aurū enim in mysticis lris sapientiā fere significat,
 34 circulus autē perfectā, & oibus numeris absolutā, Hae sunt
 35 em̄ propriae regū dotes. Primū, vt q̄ plurimū sapiant, ne qd
 36 peccent per errorē, tum vti quae recta sunt, ea modo velint,
 37 ne qd contra animi iudiciū, perperā corrupteq; faciāt. Qua-
 38 rum altera qui careat, eū non regē, sed latronē existimato.

DE VARIETATE affectuum.

Noster autē rex propter aeternā legē, sibi diuinitus inscul-
 ptam, opprīmi quidē potest, corrūpi non potest; quin recla-
 met, qn reuocet. Cui si reliqua plebs parebit; nihil ille vnq;
 neq; p̄nitendū, neq; p̄niciosum cōmittet; sed summa mor-
 deratiōe, summaq; trāquillitate gerenē vniuersa. Ac de affe-
 ctibus quidē Stoici, peripateticq; nō nihil diuersa sentiūt;
 22 quanq; illud cōuenit inter oēs, ratiōe viuendū non affectu.
 23 Sed illis placet, vbi affectibus, qui a sensibus proxime exci-
 tantur, tanq; p̄dagogis vsus ad iudiciū, verūq; discrimen
 expetendorū, & fugiendorū perueneris; tū eos prorsus esse
 relinquēdos. Iam em̄ non solū vtilēs non esse ad sapiētiam;
 verū etiam perniciosos, Atq; ob id perfectū illum sapiētē

suū, omnibus eiusmodi motibus, tanq̄ morbis animi, vacare volunt; vixq; humaniores quidā, primos illos impetus, rationē preuertētes, sapienti concedūt, quas illi phantasias appellāt. At peripatetici non extirpandos affectus, sed coerendos docent. Esse em̄ nonnullū eorū vsū, propterea qd̄ hos a natura additos opinent̄, vti quādā ad virtutē incitabula, atq; exhortamenta, sicuti fortitudinis iram, industriæ inuidiā, & item de reliquis. Socrates aut̄ in Phedone Platonis, cū nihil aliud putat esse phīam, q̄ mortis meditatiōnē, hoc est, vt animus q̄tum potest, abducat sese a rebus corporeis, & sensibilibus; transferatq; ad ea, quæ ratione, nō sensibus percipiānt, cum Stoicis nimirū sentire videt̄. Oportet igitur primū omnes animi cognitos habere motus; deinde scire nullos esse tam violētos; quin a ratione, vel compeisci, vel ad virtutē deflecti queant. Audio em̄ vulgo hanc pestiferam opinōnē; vt se dicant ad vitia cogi. Alij contra imperiti sui, motus huiusmodi, pro rationis dictamine sequuntur; atq; adeo, qd̄ sua sit ira, aut inuidiā, id zelū dei vocant. Atq; vt est alia respu, alia factiosior, ita alijs alio ad virtutē propensior; quæ differentia, nō ex animorū discrimine, sed vel ex influxu cœlestiū corporū, vel progenitoribus, vel ex educatione, vel ex ipso corporis habitu proficiscit̄. Non anilis est illa Socratis fabula, de aurigis & equis, bonis ac malis. Videas em̄ nonnullos, ita moderato ingenio natos, ita tractabiles ac faciles; vt sine vllō negotio ad virtutē instituantur; ac sine calcaribus vltro p̄currant. Alijs cōtra corpus resbelle, tanq̄ equū indomitū, et calcitrosū cōtigisse; vt multum sudans domitor ille, vix tamē asperrimo freno, vix fuste calcaribusq; subigat ferocientē. Qualis si tibi forte obtigit, ne protinus abiciās animū, imo tanto acrius enitere, sic existimās; non tibi interclusam ad virtutē viam, sed vberiorē virtutis materiā oblatā esse. Quod si bonā mentem nactus es, nō hoc ptinus alio melior es, sed fœlicior; at rursum ita fœlicior, vt obligatior. Quanq̄ quis est ingenio vsq; adeo

MILITIAE CHRISTIANAE

foelici, vt non abunde multa sint, in qbus luctari oporteat.
 Ergo qua maxie turbari sentiet; hac q̄ maxie aduigilet rex
 oportet. Sunt vitia quaedā pene gentilitia, quēadmodū gen-
 tibus nōnullis perfidiā aiunt esse familiarē; aliis luxū, aliis
 libidinē. Quaedā corporis habitū comitant; sicut sanguines-
 os mulierositas, et voluptatū amor. Cholericū ira, ferocitas,
 maledicētia, Phlegmaticū inertia, somnolētia. Melancholi-
 cu n, inuidia, tristitia, amaritudo. Nōnulla cū aetate, aut res-
 mittunt, aut inualescunt; quēadmodū libido in iuuēta, item
 profusio, temeritas, in senēta tenacitas, morositas, auaritia.
 22 Sunt et q̄ sexui videant adnata: vt in viro ferocitas, in muli-
 22 ere vanitas, et vindicta cupido. Fit interim vt natura veluti
 paria faciens, moribū animi dote quapiā diuersa cōpenset,
 Est hic quidē propēsius ad voluptatē, sed neutiq̄ iracūndus,
 neutiq̄ inuidus. Est alius incorrupta pudicitia, sed elatior,
 sed iracūndior, sed attētior ad rē. Neq; desunt, qui prodigio-
 sis quibusdā, ac fatalibus vitiis sollicitent, furto, sacrilegio,
 homicidio, qbus quidē omni conatu obuiā est eundū, con-
 traq; eorū insultū, certi ppositi, murus quidā aheneus obij-
 ciendus. E diuerso sunt nōnulli affectus, ita vicini virtutibus:
 vt periculū sit ne ambiguo discrimine fallamur. Erūt hi cor-
 rigēdi; & ad proximā virtutē cōmode deflectēdi. Est exem-
 pli grā quispiā exandescētior, iniiciat aīo frenū, & erit ala-
 crior, erit erectus, minimeq; lāguidus. Erit liber ac simplex.
 Est alius paulo tenacior, adhibeat rationē, & fuerit frugal.
 Qui blādior est, fiet comis & cōmodus. Qui p̄fractus, con-
 stans. Qui tristior, seuerus, Qui ineptior, morigerus. atq; ad
 22 eundē modū de reliq; animi leuioribus morbis. Hoc modo
 22 cauendū, ne naturae vitiū, virtutis noīe palliemus, tristitiā
 22 grauitatē, asperitatē saueritatē, inuidiā zelum, sordes frus-
 22 galitatē, assentationē comitatē, scurrilitatē vrbانيتatē ap-
 pellātes. Hāc igit̄ est vnica ad beatitudinē via, primū, vt te-
 noris. Deinde, vt ne quid pro affectibus, sed oīa pro iudicio
 tōnis agas. Sana sit aut̄ & sapiat rō, hoc est tm̄ honesta spee

etet. At difficile est (inquies) quod precipis. Quis negat? At qui
 verum est illud apud Platonem adagiū, quæ pulchra sunt, eadē
 esse difficilia. Nihil fortius, quam ut quis seipsum vincat, sed nullū
 huius maius premium, quam beatitudo. Preclare illud Hieronymus,
 ut cætera omnia. Nihil Christiano feliccius, cui permittitur regnum
 cælorum. Nihil laboriosius, qui quotidie de vita periclitatur. Nihil
 fortius, qui vincit diabolum, Nihil imbecillius, qui a carne
 ne superatur. Si tuas perperderis vires, nihil difficilius, quam carnem
 subigere spiritui, si deum auxiliatorē respexeris, nihil facilius. Tu
 modo ingenti auro, perfectæ vitæ propositum concipe, conceptum
 virge. Nihil unquam vehementer imperavit sibi humanus animus,
 quod non effecerit. Magna pars Christianismi est, toto pectore
 velle fieri Christianum. Quod aditu videbitur inexpugnabile,
 id fiet successu mollius, usu facile, consuetudine demum etiam
 iucundum. Scitum est illud Hesiodum, Ardua initio esse virtutis
 viam, verum ubi ad cacumem erepseris, tutissimum oculum te ma-
 net. Nullum animal tam ferum, quod non mansuescat humana cura, &
 animi domitoris omnimoda erit domandi ratio. Ut corpe va-
 leas, potes in annos aliquid imperare tibi, ut abstemius sis, ut
 a Venere temperes, quæ prescripsit homo medicus, & ut omnem
 vitam tranquille transigas, non potes vel menses pauculos im-
 perare affectibus, quod conditor precipit deus. Ut corpus mor-
 bo subducas, omnia facis, ut corpus & animam ab æterna morte
 subtrahas, non illa facis, quæ fecerunt & Ethnici.

DE HOMINE interiore & exteriori, Et de dua-
 bus partibus hominis, ex literis sacris.

Pudet me perfecto Christianorum nomine, quorum maxima pars,
 veluti muta pecora, servit affectibus suis, adeoque in hac di-
 micatione non sunt exercitati, ut ne norint quidem rationis atque per-
 turbationum discrimen. Hoc tamen hominem esse putant, quod videtur, quod
 sentiunt. Imo nihil esse putant, nisi quod sub sensum cadat, cum nihil
 sit minus. Quicquid impense cupiunt, id rectum existimant. Pa-
 cem appellant, certam comploratamque servitutem, dum obruta ratio, quod
 cumque vocat affectus, nihil renitens sequitur. Hæc pax est illa mis-

C ij

MILITIAE CHRISTIANAE

fera, quā Christus veræ pacis author, qui fecit vtraq; vnū,
 venit dirimere, bellū salutare excitaturus, inter patrē & filiū
 um, inter maritū & vxorē, inter ea quæ turpis cōcordia ma
 le cōciliauit. Iam vero phōrum leuis sit authoritas, nisi eadē
 oīa, tamen si ꝑ bīs non iisdē, sacris in līs præcipiunt. Quod
 33 philosophi rationē, id Paulus modo spm̄, modo interiorem
 33 hoīem, modo legē mētis vocat. Qd̄ illi affectū, hic interim
 33 carnē, interim corpus, iterim exteriorē hoīem, interim legē
 mēbroꝝ appellat. Spiritu inq̄t ambulate, & desyderia car
 nis nō perficietis. Caro em̄ concupiscit aduersus spm̄, et spi
 ritus aduersum carnē, vt nō quæcūq; vultis, illa faciat. Et
 alibi. Qd̄ si secūdū carnē vixeritis, moriemini. Si spū facta
 carnis mortificaueritis, viuetis, Noua pfecto reꝝ cōmuta
 tio, vt in bello pax querať, in pace bellū, in morte vita, in vi
 ta mors, in seruitute libertas, in libertate seruit⁹. Scribit em̄
 alibi Paulus. Castigo corpus meū, & in seruitutē redigo. Li
 bertatē audi. Qd̄ si spiritu ducimini, non estis sub lege. Et.
 non iteꝝ concepimus spm̄ seruitutis ī timore, sed spiritū ad
 optionis filiorū dei. Idē alibi. Video aliā legem in mēbris
 meis repugnantē legi mētis meæ, & captiuantē me in lege
 peccatī, quæ est in mēbris meis. Legis apud eundē, de exte
 riore hoīe, qui corrumpit, et interiore, qui renouat de die in
 33 diē. Plato duas vno in hoīe anīas constituit. Paulus eodē in
 33 hoīe duos hoīes facit, adeo cōglutinos, vt neuter sine alte
 ro, neq; in gl̄ia, neq; in gehēna, sit futurus, adeo rursum dis
 iunctos, vt vnus mors, vita sit alterius. Eodē opinor perti
 nēt, quæ scribit Corinthiis. Factus est prim⁹ homo in aīam
 viuētē, nouissimus Adā, in aīam viuificantē. Sed nō prius
 qd̄ spiritale est, sed qd̄ aīale, deinde qd̄ spūale. Prim⁹ homo
 de terra terrenus, Secūdus hō de cœlo cœlestis. Atq; vꝛeui
 dētius esset, ista nō solū ad Christū et Adam, sed ad nos oēs
 pertinere subiecit. Qualis terren⁹, tales & terreni, & qualis
 cœlestis, tales & cœlestes. Igit̄ si portauimus imaginē terre
 ni, portemus & imaginē cœlestis. Hoc autē dico fratres, qa

caro & sanguis regnū dei nō possidebūt, neq̄ corruptio; in
 corruptelā possidebit. Vides liquere, q̄d alibi carnē, et exte
 riorē, qui corrūpitur, hoīem dixit, hic terrenū Adam nomi
 nasse. Hoc ip̄m nimirū est, & corpus illud mortis, quo gra
 uatus exclamabat Paulus. Infoelix ego homo, q̄s me libera
 bit de corpe mortis huius? Porro fructū longe diuersissimū
 » carnis, & spūs aperiēs, alibi scribit. Qui seminat (inquit) in
 » carne sua, de carne & metet corruptionē, qui autē seminat in
 spū, de spiritu metet vitā aternā. Hoc igit̄ illud est vetūs dis
 fidiū geminorū Iacob & Esau, qui & anteq̄ in lucē a derens
 tur, iā intra materni vētris claustra luctabant. At Esau qui
 dem p̄occupauit exortū, sed Iacob p̄ripuit benedictionē.
 Prius em̄ carnale, sed q̄d spiritale poti⁹ est. Alter erat rufus
 et pilis obsitus, alter lenis. Alter inquietus, & venator, alter
 domestico gaudēs ocio. Et ille quidē famelicus, ius vendis
 dit primogenitorū, dum vilī voluptatis authoramēto ille
 ctus, a natūra libertate excidit, in seruitutē peccatorū. hic q̄d
 iure nō debebat, arte gratiæ sibi vendicat. Inter hos fratres
 quanq̄ vterinos, quanq̄ gemellos, nunq̄ perfecta coit cōcor
 dia, Odit em̄ Esau Iacob. Iacob contra, etsi non r̄ndet odio
 mutuo, fugit tñ, suspectūq̄ sp̄ habet Esau, neq̄ sese illi cre
 dit. Tibi quoq̄ quicq̄d suaserit affectus, suspectū sit, p̄pter
 dubiā authoris fidē. Iacob solus vidit dñm, Esau vt sanguis
 narius, gladio viuī. Postremo dñs a matre consultus r̄ndit.
 Maior seruiet minori, Pater vero adiecit. Fratri tuo seruiet.
 Tempusq̄ veniet, cū excutias & soluas iugū eius, de ceruis
 cibus tuis. Dñs de piis vaticinat, pater de reprobis. Ille quid
 ab oībus oporteat fieri cōmonstrat, hic q̄d pleriq̄ facturi
 » sint, p̄dicat. Paulus vult mulierē subditā esse viro suo. Melis
 » or em̄ est iniquitas viri, q̄ mulier benefaciēs. Eua nostra car
 » nalis est affectus, cuius oculos callid⁹ ille coluber quotidie
 » sollicitat. Ea corrupta, pergīt et virū ad cōmunionē mali sol
 licitare. Sed q̄d legis de muliere noua, id est ea que viro suo
 morigera est. Inimicitias ponā inter te (nempe serpentem)

MILITIAE CHRISTIANAE

& mulierem) & semen tuū, & semen illius. Ipsa conteret ca-
 put tuū, et tu insidiaberis calcaneo illius. Deiectus est colu-
 ber in pectus, impetū eius fregit mors Christi, Tantū calca-
 neo insidiatur clancularius. Cæterū gratia fidei, tanq̄ in vis-
 raginem versa mulier, venenatū caput anōsa conterit, Aus-
 cta est gratia, imminuta carnis tyrānis. Sara imminuta, aus-
 thore deo, creuit Abraam, iamq̄ illa non maritū, sed domi-
 num vocat. Neq̄ prius tamen illa partū meretur, q̄ illi desi-
 sissent muliebria. Quid vero tandē peperit domino suo Ab-
 22 rahæ, iam anus, iam effœta? Nempe Isaac, hoc est gaudiū,
 22 Simulatq̄ in homine cōsenuerunt affectus, tum demū exo-
 22 ritur foelix illa tranquillitas innocētis animi, & mentis se-
 22 curitas quasi iuge conuiuium. Et vt pater ipse non indulsit
 vxori, ita in liberis suspectam habet collusionē, Isaac cum
 Hismaele. In ea ætate non vult cōuenire filio ancillæ, cum
 filio liberæ, Dum adhuc feruet adolescentia, procul ab ocu-
 lis ablegetur Hismael, ne sub blandimēti specie, puerū ad-
 huc Isaac, ad suos mores pelliciat. Iam senuerat Abraā, iam
 anus erat Sara, iam ediderat Isaac, adhuc diffidit, nisi vxor-
 ris consiliū, diuinum oraculū comprobasset. Nō est securus
 de muliere, donec audit a domino, Omnia quæ dixerit tibi
 22 Sara, audi vocē eius. O foelicem senectā eorū, in quibus sic
 22 præmortuus est ille terrenus homo, vt nullū negociū exhi-
 22 beat spiritui. Qui cōsensus, an per omnia perfectus, homini
 cōtingat in hac vita, haud equidē affirmauerim. Fortasse ne
 expediat quidē. Nam & Paulo datus est stimul⁹ carnis, an-
 gelus Satanæ, qui illū colaphizaret, ac iam tertium, dominū
 22 rogans, vt a se tolleret, hoc tantū audiuit. Paule sufficit tibi
 22 gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur. Nouū pro-
 fecto remedij genus. Paul⁹ ne superbiret, tentat a superbia,
 vt solidus sit in Christo, in se cogitur esse infirmus. Portas
 bat enim thesaurū reuelationum cœlestiū, in vase fictili, vt
 sublimitas esset virtutis dei, & non ex ipso. Quod vnum
 22 exemplū apostoli, multorū pariter nos admonet. Primum

§ cum a vicis sollicitamur, mox iteratis precibus implorans
 » dum esse auxiliū diuinū. Deinde tentationes viris perfectis
 » interdū non solū periculosas non esse, verū etiam ad custos
 » diam virtutis necessarias. Postremo reliquis omnibus perdo
 » mitis, solū inanis gloriæ vitium, in mediis etiam virtutibus
 » insidiari, & hanc esse velut hydram illam Herculana, mon
 » strum vitax, & suis vulneribus foecundū, quod omnibus ex
 » antlatis laboribus, supremo fine vix demū queat confici.
 Verum labor omnia vincit improbus. Interim dum vehes
 » mentibus perturbationibus aestuat animus, tu modis omnia
 » bus preme, vrge, immine, ac Proteū istum tuū, vincis strin
 » ge tenacibus, dum omnia transformat sese in miracula rerū,
 » ignemq; horribileq; feram, fluuiūq; liquentē, donec in nati
 » uam speciem redeat. Quid autē tam Proteus, q̄ affectus &
 » cupiditates stultorū, quæ cum eos nunc in belluinā libidinis
 » nem, nunc in iram ferinā, nunc in venenatā inuidiam, nūc
 » in alia atq; alia vitiorū portenta trahunt, nōne pulchre qua
 » drat, quod eruditissimus poeta dixit. Tum varie eludent
 » species, atq; ora ferarū. Fiet enim subito sus horridus, atra
 » q; tygris. Squamosusq; draco, & fulua ceruice leæna. Aut
 » acrem flāmæ sonitū dabit Hic vero memēto, quod sequit̄.
 » Sed quāto ille magis formas se vertet in omnes, Tantō nate
 » magis contēde tenacia vincla. Imo ne rursus ad fabulas re
 » uoluamur poetas, exemplo sancti patriarchæ Iacob, lucta
 » men nocturnū constāter vrge, donec illucescat aurora opis
 » diuinæ, dicitq; non dimittā te, nisi benedixeris mihi. Qd̄
 » aut virtutis suæ premiū tulerit, fortissimus ille palæstrites,
 » opere precii est audire, Primū benedixit ei in eodē loco. Sp̄
 » em post superatā tentationē, præcipuū quoddam auctariū
 » diuinę gr̄æ adiiciē homini, qua sit ad futurū hostis assultū,
 » m̄to q̄ fuerat munitior. Deinde tacto femore emarcuit ner
 » uus victoris, & cœpit altero claudicare pede. Execrat̄ per
 » os pphetæ deus, eos qui vtroq; claudicāt pede, id est qui s̄p̄
 » & in carne esse, et deo volūt placere, & dum vtrūq; male co

MILITIAE CHRISTIANAE

- nantur, in vtroq; claudicant, Felices autē illi, in quibus sic affectus carnis emortuus est, contingēte deo, vt dextro pedi potissimū, hoc est spiritui innitant, Postremo nomē illi commutatū. Ex Iacob enim fit Israel, Ex luctatore quietus, Vbi castigaris carnē tuam, & eam crucifixeris, cū vitiiis et concupiscētis, iam nullo obstrepente, cōtinget tibi trāquillitas et ociū, vt vaces & videas dominū, vt gustes & videas, quoniam suauius est dñs. Hoc em̄ sonat Israel. Videtur autē non in igni, non in turbine, ac tumultu tentationū, verum tēpestatem diaboli, si modo perseueraris, consequitur sibilus auræ tenuis, consolationis spiritualis. Ea simul atq; leniter aspira uerit, tū intende acriter internos oculos, & eris Israel. dicesq; cum eodē, Vidi dominū, & salua facta est anīa. Videbis eum qui dixit. Non videbit me om̄is caro, Excute te ipsum.
- Si caro es, non videbis dominū, Si non videris, non saluabitur anima tua. Cura igitur vt sis spiritus.

DE TRIBUS HOIS PARTIBUS SPIRITU, ANĪA & CARNE.

- Erāt hac vel nimio plus satis, verū vt fias tibi paulo etiā perspectior, atq; excussior, libet & Origenicā hois sectionē breuiter referre. Is em̄ Paulū secutus tres partes facit, spiritū animā & carnē, quas oēs coniūxit apostolus scribens Thesalonicensibus, vt integer (inquit) corpus vestrū, & anima, & spiritus, in die dñi nostri Iesu Christi seruetur. Esaias autē omīssa parte infima, duarū meminit. Anīa (inquit) mea desiderabit te in nocte, sed & spiritu meo in p̄cordiis meis, de mane vigilabo ad te. Daniel item. Laudate (inquit) spiritus & animæ Iustorum dominū. Quibus ex locis, non absurde colligit, triplicem hois portionē. Corpus siue carnē, infimā nostrī partē, cui per genitālē culpam, legē inscripsit peccati, serpens ille veterator, quaq; ad turpia prouocamur, ac victi diabolo cōnectimur. Spiritū vero qua diuinæ naturæ similitudinē exprimimus, in qua cōditōr optimus, de suæ mentis archetypo, aeternā illam honesti legē inculpsit, digito, hoc est spiritu suo. Hac deo conglutinamur, vnūq; cum eo

reddimur. Porro tertiã, & inter ista mediã, animã constituit
 33 quã sensuũ ac motuũ naturalium sit capax. Ea velut in fa-
 33 ciosa rep. non potest nõ alterutri partiũ accedere. Hinc at-
 33 q̃ hinc sollicitat̃, liberũ habet, vtro velit inclinare. Si carni
 33 renũcians, ad spiritus partes sese traduxerit, fiet & ipsa spi-
 33 ritualis, sin ad carnis cupiditates semet abiecerit, degenera-
 33 bit, & ipsa in corpus. Hoc enim est, quod sensit Paulus scri-
 33 bens Corinthiis. An nescitis, quoniam qui adheret meretrici,
 33 vnũ corpus efficitur? Qui autẽ adhæret domino, vnus spiri-
 33 tus est. Meretricẽ, lubricam hoĩs partem appellat. Hęc est
 33 illa illex & blanda mulier, de qua legis prouerbiorũ capite
 33 secundo. Vt eruaris a muliere aliena, & ab extranea, quã
 33 mollit sermones suos, et relinquit ducem pubertatis suã, &
 33 pacta dei sui oblita est. Inclinata est enim ad mortẽ domus
 33 eius, & ad inferos semitã ipsius. Omnes qui ingredient̃ ad
 33 eam, nõ reuertent̃, nec apprehendẽt semitas vitã. Et capite
 33 sexto. Vt custodiant te a muliere mala, & a blanda lingua
 33 extraneã. Non cõcupiscat pulchritudinẽ eius cor tuũ, ne ca-
 33 piaris nutibus illius. Preciũ enim scorti, vix vnus est panis
 33 mulier autẽ, viri præciosam animã rapit. Nõne cũ de scorto,
 33 corde, & anĩa meminit, noĩatim tres hoĩs partes expressit?
 33 Rursum capite nono. Mulier stulta et clamosa, plenaq̃ ille-
 33 cebris, et nihil oĩno sciẽs. Sedet in foribus domus suã super
 33 sellã, in excelsio vrbis loco, vt vocaret trãseuntes per viã, &
 33 gentes in itinere suo. Quis est paruulus? declinet ad me. Et
 33 vecordĩ locuta est. Aquã furtiue dulciores sunt, et panis ab-
 33 sconditus suauior. Et ignorauit, q̃ ibi sint gigãtes, & in pro-
 33 fundis inferni cõuiuẽ eius. Qui em̃ applicabit̃ illi, descẽdet
 33 ad inferos. Nã qui abscesserit ab ea, saluabit̃. Queso te, quis
 33 bus colorib⁹ magis graphice depingi, fucarive poterãt, vel
 33 venenatã carnis illecebrã, ad turpitudinẽ sollicitãtis aĩam
 33 vel improbitas spiritui reclamãtis, vel exitus infelix supe-
 33 rantis? Ergo spiritus deos nos reddit, Caro pecora, aĩa cons-
 33 tituit hoĩes. Spiritus pios, Caro impios, anĩa neutros. Spūs

MILITIAE CHRISTIANAE

„ quærit cœlestia, caro dulcia, aīa necessaria. spūs euehit in
 „ cœlū, Caro deprimit ad inferos, Anīe nihil imputat. Quie
 „ quid carnale, turpe est, Quicqd spiritalē, perfectū, quicqd
 „ aiāle, mediū & indifferēs. Vis ne pinguiore, qd aiunt, Mis
 „ nerua, tanq̄ digito tibi demōstrari, partiū istarū discrimen?
 Equidē experiar. Vereris parētes. Amas fratrē, amas libe
 ros. Diligis amicū. Non tā virtutis est ista facere, quā sceles
 ratū, non facere. Cur em̄ non facias Ch̄rianus, qd naturæ
 instīctū faciūt & gētes, imo qd faciūt & pecora? Quod na
 ture est, nō imputat ad meritū. Sed incidisti in eum locū, vt
 aut patris contēnenda pietas, vincēda charitas liberorū, bes
 niuolētia negligēda amici, aut offendendus deus. Quid fa
 cis? In biuio stat aīa? Sollicitat hinc caro, illinc spūs, Dicit
 „ spūs, Potior est parēte deus. Illi corp⁹ modo debes, huic oīa,
 „ Suggestit caro. Nisi pares, exhæredat te pater, vulgo diceris
 „ impius. Cōsule rei, cōsulæ famē. Deus aut nō videt, aut cō
 „ niuet, aut certe facile placabit. Iam hæret, iā nutat aīa. Vtro
 „ cunq; se flexerit hoc erit, qd est id, cui accesserit. Si contēpto
 „ spū, meretricē carnē audierit, vnū corp⁹ est, sin sprete carne
 „ ad spiritū erigat, transfigurat in spūm. Ad hunc modū cons
 „ suefce temetiḡm sollerter excutere. Ingēs enim hoīm error,
 „ qui non raro absolutā pietatē putant, qd est naturæ. Impos
 „ nunt incautis, affectus quidā in speciē honestiores, & quasi
 „ virtutū laruis psonati. Sequit iudex in fontē, seuerus et incor
 „ ruptus sibi videt. Vis & hūc discuti? Si aīo indulget suo, ser
 „ uicq; rigori cuidā genuino, nullo animi dolore, nōnulla for
 „ tassī cū voluptate, nihil tamē a iudicis officio diuaricās, ne
 „ sibi ptinus placeat. Mediū est qd facit. Quod si lege, vel ad
 „ odiū priuatū, vel ad cupiditatē abutiū, iam carnale est quod
 „ gerit, & homicidiū cōmittit, sin ingentē animo percipit do
 „ lorē, quod eum cogitur perdere, quē mallet emendatū & in
 „ columem, & pœnam cōmeritam irrogat eo pectoris sensu,
 „ quo pater filiū charissimū secari vricq; iubet, ita demū spi
 „ ritale erit, quod agit. Plaricq; propensione naturæ, atq; in
 „ genij pprietate, rebus nōnullis vel gaudent, vel abhorrent.

Nota

Sunt quos nihil titillet, Venerea voluptas. Ne protinus sibi ad virtutē arrogent, quod est indifferēs. Non carere libidine, sed vincere libidinē, virtutis est. Alius gaudet ieiunare, gaudet adesse sacris, gaudet frequēs esse in templis, gaudet quā plurimū psalmorū dicere, sed in spiritu. Exige ad hāc regulā quod facit. Si ad famā, si ad emolumentū spectat, carnem sapit, non spiritū. Si tantū ingenio indulget suo, facit eū quod animo lubet, non habet cur sibi magnopere placeat, imo quod timeat habet. En tibi periculum. Oras, & non orantē iudicas. Ieiunas, & fratrem manducantē condemnas. Quisquis nō facit, quod tu, eo te meliorem iudicas. Vide ne ad carnē pertineat ieiuniū tuum. Eget frater ope tua, tu interim preculis tuis deo obmurmuras, fratris egestatem dissimulans. auerfabitur istas preces deus. Quomodo enim te orantē audiet deus, cū tu non audias homo hominem? Accipe & illud. Amas vxorem, hoc tantū nomine, quod vxor est. Nihil magni facis. Nam istud quidē est tibi cum Ethnicis cōmune. At amas, nō ob aliud, nisi quia tibi voluptati est. Ad carnem tendit amor tuus. Sed amas ob hoc potissimū, quod in ea perspexeris imaginē Christi, puta pietatem, modestiam, sobrietatē, pudicitiam, iamque nō illam in ipsa, sed in Christo, imo in ea Christum amas, ita demū spiritaliter amas. Verum his de rebus plura, sed suo loco.

RE Gulæ quedā generales, veri Christianismi.

Nunc quoniā ad id, quod propositū est, vtcūque viam aperuisse, & quasi syluā quandā comparasse videmur, ad reliqua properandū, ne non Enchiridion, sed ingens fiat volumen. Conabimur autē breuiter regulas quasdā, quasi nexus quosdā palæstricos tradere, quarū ductu, tanquā fili Dedalei, facile queas e mundi huius erroribus, velut e labyrintho quosdam inextricabili emergere, atque ad purā lucē vitę spiritalis pertingere. Nulli disciplinæ suę canones defunt, & sola beate viuendī ratio, nullis preceptis adiuvabitur. Est autē oīno virtutis ars quaedā & disciplina, in qua qui se gnauiter ex-

MILITIAE CHRISTIANAE

ercent, iis deniq; aspirat ille sanctorū conatum proector
 spiritus. Qui vero dicunt, recede a nobis, scientiam viarum
 tuarū nolumus, hos reiciet misericordia diuina, propterea
 quod ipsi reiecerunt scientiā, Sumentur autem hi canones,
 partim a psona dei, diaboli, & nostra, Partim a rebus, id est
 virtutibus ac vitiis, & quæ sunt his coniūcta. Partim a ma-
 teria virtutū & vitiorū. Conducent potissimū aduersus tria
 mala, reliquias culpæ genitalis. Nam etsi labē absterfit ba-
 ptismus, tamē hæret adhuc quiddā veteris morbi, relicū in
 nobis, tum ad custodiā humilitatis, tum materiā segetēq; vir-
 tutis. Ea sunt cecitas, caro, & infirmitas. Cæcitas ignoratiæ
 nebula, rōnis obscurat iudiciū. lumen em̄ illud purissimū
 diuini vultus, qđ conditor infuderat super nos, cū non ni-
 hil obfuscauit culpa primorū parentū, tum corrupta educa-
 tio, improbus conuictus, peruersi affectus, vitiorū tenebrę,
 consuetudo peccandi, tanta obduxit rubigine, vt diuinitus
 insculptæ legis, vix vestigia quedā appareant. Ergo (vt cœ-
 peram) cæcitas facit, vt in delectu rerū fere cecutiamus, pro
 optimis pessima sequētes, potiora minus vtilibus posthas
 bētes. Caro sollicitat affectū, vt etiā si quid sit optimū intel-
 ligamus, diuersa tamē amemus. Infirmitas facit, vt virtutē
 semel arreptā, vel tædio, vel tentatiōe victi, deseramus. Cæ-
 citas officit iudicio. Caro deprauat voluntatem. Infirmitas
 frangit constantiā. Primū igitur est, vt fugienda dignoscas
 ab expetendis, atq; ideo tollenda cecitas, ne in rerū delectu
 hallucinemur. Proximū vt malum cognitū oderis, bonum
 ames, & in hoc vincenda caro, ne contra mentis iudicium
 dulcīa pro salutaribus amemus. Tertiū vt in bene cœptis
 perseueres: atq; idcirco fulciēda infirmitas, ne turpius vir-
 tutis viam deseramus, q̄ fueramus nō ingressuri. Ignoratiæ
 medendū, vt videas qua sit eundum. Caro domanda, ne a
 cognita via seducat in deuiā. Infirmitas animāda, ne viam
 artam ingressus, vel vacilles, vel resistas, vel deflectas, neue
 semel aratro manū admolitus, respicias, sed exultes vt gy-

gas ad currendā viam, semper in ea q̄ sunt ante temet exten-
dens, eorū quæ retro sunt oblitus, donec apprehendas bra-
uiū, & coronā promissam p̄seuerantibus. Ad hæc itaq; tria,
Canones quosdā pro nostra virili accōmodabimus.

C O Ntra malū ignoratiæ Canon primus.

Quoniā vero fides vnica est ad Christum ianua, primā
oportebit esse regulā, vt de ipso, atq; illius spū traditis scri-
pturis, q̄ optime sentias. Credasq; nō oretenus, nō frigide,
non oscitāter, non hesitāter, quæ admodū vulgus facit Chri-
stianorū, sed toto pectore, penitus infixū, immotūq; sedeat,
ne vnū quidē in eis Iota contineri, q̄d non magnopere ad tuā
salutē pertineat. Nihil quicq; te moueat, q̄d bonā hoīm par-
tem, sic vides viuere, quasi cœlū & inferi, fabulæ quæpiam
essent aniles, terricula, aut illectamēta puerorū. Tu vero cre-
dēs, ne festinaueris. Et si ad vnū vnīuersus insaniat mūdus,
vertant elemēta, desciscant angeli, nō potest mētiri veritas,
nō potest non euenire, q̄d deus euenturū esse p̄dixit. Si deū
esse credis, veracē credas oportet. Sic prorsus habeto, nihil
tam verū esse, nihil tam certū, atq; indubitātū eorū, quæ au-
ribus hauris, oculis corā intueris, manibus tenes, q̄ quæ les-
gis in his līs, quas cœleste numē, hoc est veritas inspirauit,
sancti prophete p̄diderūt, tot martyrū sanguis cōprobauit,
quibus tot iā sæculis, piorū hoīm consensus subscripsit, q̄s
Christus ipse in carne, & sermone tradidit, & moribus ex-
pressit, testantē miracula, confitentē & dæmones, adeoq; cre-
dunt, vt & contremiscant. Deniq; quæ sic cōsentaneæ sunt
æquitati nature, quæ sic inter se constāt, sic rapiūt attentos,
sic mouēt atq; transformāt. Si hæc tanta argumēta in eas so-
las competūt, quæ malū, vesania est, in fide hesitare. Vel ex-
præteritis futurorū coniecturā facito. Quāta q̄ incredibilia
dictu de Christo prædixerāt prophete. Quid horū non eue-
nit. Qui in illis nō sefellit, in aliis faller. Postremo nō men-
titi sunt prophete, et mētietur Christus p̄phetarū dominus.
His atq; huiusmodi cogitationibus, si subinde flāmam ex-

MILITIAE CHRISTIANAE

» citaris fidei, tū ardentē rogaueris deū, vt adaugeat tibi fir-
 » dem, mirabor, si diu malus esse poteris. Quis em̄ vsq̄ adeo-
 » scelestus est, vt non resiliat a vitiis, si modo penitus credat,
 » momētaneis his voluptatibus, p̄ter infœlicē illum conscia
 » mentis cruciatū, æternos quoq̄ em̄ cruciatus? P̄iis contra,
 » pro tēporaria, ac leui vexatiuncula, cētuplum gaudiū puræ
 » conscientia, ac vitam deniq̄ reddi immortalē?

CA Non Secundus.

Primū igitur esto, nihil hēsitare de p̄missis diuinis, proxi-
 mū aut, vt viā salutis, nō contāter, nō timide, sed certo p̄pos-
 sito, toto pectore, aīo fidētī, atq̄ (vt ita dixerim) gladiatorio
 capeſſas, p̄tus vel rei, vel vitæ dispendiū pro Ch̄o subire,
 Piger vult, et nō vult. Nō oscitātibus cōtigit regnū cœlorū,
 sed plane vim pati gaudet, & violētī rapiūt illud. Huc festis
 » nantē, non te charorū affectus retardet, non reuocēt illece-
 » bræ mūdi, non remorent curæ domesticę. Incidēda est ſacu-
 » lariū negotiorū cathena, quādoquidē explicari non potest.
 Sic deferenda Aegyptus, ne quādo redeas aīo ad ollas car-
 niū. Raptim ac semel tota deferenda Zodoma, non est fas
 respicere, Respexit mulier, & versa est in simulachrū faxe-
 um. Viro non vacat, vlla vsq̄ in regione morari, sed iubetur
 properare in montē, nisi malit perire. Clamat propheta, vt
 fugiamus de medio Babylonis. Exitus ab Aegypto fuga
 vocatur. E babylone fugere iubemur, non sensim, atq̄ cons-
 » tantly emigrare. Videas plerosq̄ cōperendinātes, et consis-
 » tiis nimīū lentis molientes fugā vitiorum. Vbi his me curis
 » inquit extricauero, vbi illud, atq̄ illud negocij confecerō.
 Stulte, quid si hodie a te repetāt animā tuam? An nescis ne-
 » gotiū e negotio serū? Vitium vitio inuitari? Quin hodie po-
 » tius facis, quod quo maturius feceris, hoc factu fuerit faci-
 » lius? Alibi diligens esto, hic vtilissima p̄cipitatio. Ne repus-
 » ta, ne pensiculare, quantū relinquant, certus Christū vnum,
 tibi satis futurę pro om̄ibus. Aude modo te illi toto pectore
 credere, Aude tibi diffidere, aude omnē tui curam in illum

trāſſerre, Deſine inniti tibi, & plena fiducia abiice te in eū,
 & excipiet te. Iacta cogitatū tuum in dominū, & ipſe te enu-
 triet, vt canas illud eiufdē prophetæ. Dominus regit me, &
 nihil mihi deerit, in loco pascuæ, ibi me collocauit. Super
 aquā refectionis educauit me, animā meam cōuertit, Ne ve-
 lis temetiſum partiri duobus, mundo & Chriſto. Non po-
 tes duobus dominis ſeruire. Nulla ſocietas deo cum Belial.
 Non fert eos, qui vtroq; genu claudicant. Euomit eos, qui
 neq; frigidī ſunt, neq; calidi, ſed tepidī. Nimiſq; Zelotypus
 animarū amator deus eſt, ſolus ac totū poſſidere vult, quod
 ſanguine ſuo redemit. Nō patitur conſortiū diaboli, quem
 ſemel morte ſua deuicit. Duæ tantum viæ ſunt, altera quæ
 per obſequiū affectuū, ducit in exitiū, altera quæ per mor-
 tificationē carnis, ducit ad vitam. Quid tecū hæres? Tertia
 nulla eſt. Harū alteram velis nolis adeas oportet. Quiſquis
 eſ, hæc arta tibi ineunda ſemita eſt, per quā pauci mortalīū
 ambulāt. Sed hanc ipſe calcauit Chriſtus, calcarūt ab orbe
 condito, quicūq; deo placuerūt. Hæc eſt profecto Adraſtei
 numinis ineuitabilis neceſſitas. Cum Chriſto, mūdo crucis
 ſigaris neceſſe eſt, ſi voles cum Chriſto viuere. Quid inepti
 nobis ipſi blādimur? Quid tāta in re nobis ipſis iſponimus?
 Hic dicit nō ſum clericus. Mūdanus ſum. Non poſſum nō
 vtī mūdo. Alius cogitat, etſi ſacerdos ſū, monachus nō ſum,
 viderit ille. Inuenit & monach⁹, quo ſibi palpeſ. Non tam
 inquit monachus ſum, q̄ illi aut illi, Alius dicit. Adoleſcēs
 ſum, generoſus, diues, aulic⁹, deniq; princeps. Ad me nihil
 attinent, quæ dicta ſunt apoſtolis. Miſer, ergo ad te nihil at-
 tinet, vt viuas in Chriſto? Si in mūdo eſ, in Chriſto non eſ.
 Si mundū appellas cœlū, terram, mare & hunc cōmunem
 aerem, nemo nō eſt in mūdo, ſin ambitionē, delicias, cupidit-
 tatē, libidinem, mundū dicis, profecto ſi mūdanus eſ, Chri-
 ſtianus non eſ. Omnibus dixit Chriſtus, qui crucem ſuam
 non tolleret, ac ſua veſtigia ſequereſ, non eſſe ſe dignū. Mo-
 ri carni cum Chriſto, nihil ad te, ſi viuere illius ſpiritu nihil

MILITIAE CHRISTIANAE

ad te p̄tinet. Crucifigi mūdo nihil ad te, si viuere deo nihil
 » ad te. Conſepeliri cū Chriſto nihil ad te, ſi reſurgere in glos
 » riā nihil ad te. Chriſti humilitas, paupertas, tribulatio, conſ
 temptus, labores, agones, dolores, nihil ad te, ſi regnū illius
 nihil ad te. Quid autē improbius, q̄ prāmiū tibi cum aliis
 cōmune ducere, at labores quibus paraſ prāmiū, in paucos
 quosdā reiicere? Quid autē delicatius, q̄ cum capite conſes
 gnare velle, cū nolis cōpati? Noli igitur mi frater circūſpice
 re, q̄d alij faciāt, & eorū collatione tibi blādiri. Ardua quae
 » dam, & pauciſſimis etiā monachis cognita res eſt, mori pec
 » cato, mori deſyderiis carnalibus, mori mūdo. Et hæc eſt cō
 munis oīm Chriſtianorū profeſſio. Hoc iā olim i Baptiſmo
 deierati. Quo voto, q̄d poſſit accedere ſanctius, aut religio
 ſius? Aut pereundū, aut ſine exceptiōe, hac via graſſandū
 ad ſalutē, ſiue reges, ſiue inopes erimus coloni. Qd̄ ſi non
 oibus cōtingit ad p̄fectā imitationē capitis p̄tingere, oibus
 tñ huc manibus, pedibusq; eſt enitendū, Bonā Chriſtianis
 mi partē habet, qui certo anō decreuit fieri Chriſtianus.

CA Non tertius.

Verū ne te illud a virtutis via deterreat, q̄d aſpera videa
 tur ac triftis, tū quod cōmoditatibus mūdi ſit renūciandū,
 tum q̄d iugiter cōſligere oporteat, cū tribus improbiſſimis
 hostibus, carne, diabolo, & mūdo, hanc tertiam regulā tibi
 » proponito. Vniuerſa terricula, & phantasmata, quę tibi ſta
 » tim velut in iſtis auerni faucibus occurrūt, p̄ nihilo ducens
 » da eſſe, exēplo Aenę Vergilianī. Qd̄ ſi ludibriis inanibus
 contēptis, rem ipſam p̄ſſius, fixiusq; inſpexeris, p̄fecto vide
 bis, Chriſti via, præterq̄ quod ſola ducit ad ſcelicitatē, etiā
 omiſſo p̄mij reſpectu, nullā tamen aliā eſſe cōmodiorē. Qd̄
 em̄ (queſo te) vitę genus iuxta mundū tibi deliges, in quo
 non ſint abunde multa triftia, atq; aſpera ſubeunda, tolerā
 » daq;? Aulicā vitam q̄s nescit eſſe erūnarū plenā, niſi vel in
 » expertus, vel certe ſtultiſſimus? Deū immortalē, quę illi, q̄
 » diutina, q̄ indigna ſeruit̄o perferēda, q̄ta ſollicitudine am

» bienda principis gratia, eblandiendus fauor eorū, qui vel
 » nocere possunt, vel prodesse. Fingēdi vultus subinde noui.
 Mussitanda iniuria potentiorū. Porro aut, quod tandē ma-
 li genus, quo nō sit referta militia? Vtriusq; rei tu testis esse
 optimus potes, qui vtrunq; tuo periculo didicisti. Iam vero
 quid non vel facit, vel patif mercator, per mare pauperiem
 » fugiens, per saxa per ignes, In coniugio, quāta moles cura
 » rum familiariū, quā non ibi miserā vidēt, qui experiūtur?
 In publicis obeūdis muneribus, q̄tum sollicitudinīs, q̄tum
 laboris, q̄tum periculi? Quoquo versum flexeris oculos, in-
 gens turba incōmodorū occurret. Ip̄a per se vita mortalium
 mille erūnis obnoxia est, quę sunt improbis cū probis com-
 munes. Eā omēs tibi cesserint in cumulū meritorū, si te des-
 prehēderint in via Christi, Sin minus, cū maiore molestia,
 tū nullo fructu ferendę tamē. Qui mūdo militant, primum
 q̄ multos annos anhelāt, sudāt, tumultuātur? Deinde pro q̄
 caducis, nihilq; reb⁹. Postremo q̄ ancipiti spe. Adde quod
 illic adeo nullus est miseriarū finis, vt quo laboratū est diu-
 tius, hoc labore molestius. Finis deniq; tam anxia, tāq; la-
 » boriosā vitā, qui tādē? Nempe cruciatus æternus. I nunc
 » & cū hac vitā compone viā virtutis, quæ statim desinit esse
 » aspera, fit progressu mollior, fit iucunda, per quā certissima
 spe itur ad summū bonū. Nōne extremæ demētia sit, malle
 pari labore parare mortē æternam, q̄ vitā immortalem? At
 isti faciūt, vel hoc infanūs, qui pligunt summis laboribus
 ire, ad labores perhēnes, q̄ mediocrib⁹, ad ociū immortales?
 Ad hęc si maxie laboriosior esset pietatis viā q̄ mundi, ta-
 men hęc laboris asperitas, p̄mij spe lenit, nec deest vnctio di-
 uina, quæ facit, vt omē fel in mel vertat. Illic cura curā tra-
 hit, dolor ex dolore trahit. Nec mora nec requies. Foris la-
 bor & afflictio, intus grauior ægritudo. Ipsa lenimēta exas-
 sperant. Hęc ita habere, ne gentiles quidē poetas fugit, qui
 per Tyti, Ixionis, Tantalī, Sisyphi, Pentheiq; supplicium,
 improborū hoīm, erūnosam vitā adumbrant, Quorū est &

MILITIAE CHRISTIANAE

Illa fera in libro sapiētiae confessio, Lassati sumus in via ini-
 quitatis, & perditionis, ambulauimus vias difficiles, viam
 autē dñi ignorauimus. Quid Aegyptia seruitute vel foedius
 vꝫ laboriosius? Quid Babylonia captiuitate tristius? Quid
 iugo Pharaonis & Nabuchodonosor intolerabilius? Chris-
 stus autē qd dicit: Tollite iugū meū super vos, & inuenietis
 requiē anīabus vꝫis, Iugum em̄ meū suauē est, & onus meū
 leuē. In summa nulla deest voluptas, vbi adest trāquilla cō-
 sciētia. Nulla nō adest miseria, vbi cruciat infœlix cōscien-
 tia. Hæc iā plusq̄ certa esse oportet. Qd si etiā dubitas, con-
 sule eos, qui aliquādo de medio Babylonis cōuersi sunt ad
 dominū, & vel illorū experimēto crede, nihil esse vitis tur-
 bulētius tristiusq̄, nihil virtute expediti⁹, atq̄ hilarius. Ve-
 rum age, fingito paria stipēdia, pares labores, at quanto tñ
 optabilius militare sub signis Christi, q̄ sub vexillis diabo-
 li: Immo quāto optabilius affligi cū Christo, q̄ delitiis afflu-
 ere cū diabolo? Iā vero nō erit velis & equis fugiēdus dñs,
 non tñ turpissimus, verum etiā durissim⁹, & fallacissimus?
 qui tā iniquū p̄sum exigit, qui tā futilia p̄mittit, q̄bus ip̄is
 non raro frustra miseris? Aut si p̄stat, rursus vbi lubitū est
 tollit, vt maiore agritudine amittāt partē, q̄ labore pepere-
 rint. Mercator posteaq̄ fasq̄, nefasq̄ cumulandæ rei studio
 miscuit, famā, vitā, animā mille piculis obiecit, si quidē be-
 ne ceciderit fortunę alēa, qd tandē aliud sibi parauit, q̄ mis-
 seræ sollicitudinis materiā, vt seruet, cruciatū, si perdat. Sin
 male, quid reliquū est, nisi vt bis fiat miser, & qd, re sperata
 frustratus est, & quod tantū irriti laboris exhaustū, non si-
 ne dolore meminit? Nemo ad bonā mentē certo anō con-
 tendit, qui nō peruenerit. Christus vt non irridetur, ita nec
 irridet. Cogita & illud, cū a mundo fugis ad Christū, non
 te relinquere, si qua cōmoda mūdus habet, sed leuiora, cum
 potioribus cōmutare. Quis nō oppido lubens argentū au-
 ro, silicem gēma cōmutauerit? Offendunt amici, qd tum?
 Inuenies iucūdiores, Carebis voluptatibus, sed frueris in-

Velis 2 eqs fuge.

fortius alēa

- » ternis, quæ sunt, vel suauiores, vel synceriores, vel certiores.
 » Minuenda res, At crescunt opes illa, quas neq; tinea demo-
 » liunt, neq; tollunt fures. Desinis esse in precio apud mundum.
 » At probaris auctore Christo, Places paucioribus, sed meli-
 » oribus. Macrescit corpus, sed saginat animus, Marcescit ni-
 » tor cutis, sed enitescit decus animi. At si per cetera eodem mo-
 » do cucurreris, intelliges nihil, vel falsi boni relinqui mundo,
 » quod non longe praestantiore compendio compenset. Quod si
 » qua sunt, quæ quantū non possunt, non vitiose desyderari,
 » sine vitio tamē possideri possunt, qd genus, opinio popula-
 » ris, fauor vulgi, gratia, authoritas, amici, honos virtuti has-
 » bitus, fere fit, vt primū quærentibus regnum dei, vltro hæc
 » omnia adiciant, id quod & promisit Christus, & deus præ-
 » stitit Solomoni. Fortuna plerūq; sequitur fugientes, fugit
 » sequentes. Certe quicquid acciderit diligētibus, nihil non esse
 » prosperū potest, quibus dispendia in compendiū, flagella
 » in solaciū, opprobria in gloriā, cruciat⁹ in voluptatē, tristitia
 » in dulcīa, mala vertunt in bona. Hanc igitur viam dubitas
 » capessere, & illam relinquere, cum tam iniqua sit collatio,
 » immo tam nulla, dei ad diabolū, spei ad spem, præmij ad
 » præmiū, laboris ad laborem, solatiij ad solatiū:

CA Non Quartus.

- Sed vt certiore cursu queas ad foelicitatē contēdere, hæc
 tibi quarta sit regula, vt totius vitæ tuæ Christū, velut vnicū
 scopū præfigas, ad quē vnum oīa studia, oēs conatus, omē
 » oclū, ac negotiū conferas, Christū vero esse puta, nō vocem
 » inanē, sed nihil aliud, q̄ charitatē, simplicitatem, patientiā,
 » puritatē, breuiter quicquid ille docuit. Diabolū nihil aliud
 » intellige, q̄ quicquid ab illis auocat. Ad Christū tendit, qui
 » ad solā virtutē fertur. Diabolo se mācipat, qui seruit vitis.
 Simplex ergo sit oculus tuus, & totū corpus tuū lucidum
 » erit. Ad solū Christum, tanq̄ ad vnicū, & summū bonū spe-
 » ctet, vt nihil ames, nihil mireris, nihil expetas, nisi aut Chri-
 » stum, aut propter Christū. Nihil oderis, nihil horreas, nihil

MILITIAE CHRISTIANAE

fugas, præter vnā turpitudinē, aut propter turpitudinē. Ita fiet, vt quicquid egeris, siue dormias, siue vigiles, siue edas aut bibas, ipsi denicq; lusus tui, & ocia, dicā audacius, imo & vitia quædā leuiora, in quæ non nunq̄ ad virtutē prope- rantes incidimus, om̄ia tibi cedāt in cumulū præmij. Quod si nequā erit oculus tuus, & alio q̄ ad Christū spectaris, etiā si qua recta feceris, infrugifera fuerint, aut etiam perniciofa

» Vitium em̄ est, rem bonā non bene agere. Tū ad summi bo-
 » ni metā recta festināti, quæcunq; obiter occurrunt, eatenus
 sunt, aut reiiciēda, aut assumēda, quatenus cursum tuū, aut
 adiurant, aut impediūt. Earum rerū ferme triplex est ordo.
 Quædā enim ita sunt turpia, vt honesta esse non possint, ve-
 lut vlcisci iniuriā, male velle homini. Hæc semp̄ aspernāda,
 quātouis etiā emolumēto proposito, aut cruciatu. Nihil em̄
 » est, q̄d bonum virū queat ledere, præter vnā turpitudinem.
 » Quædā e regione ita sunt honesta, vt turpia esse nō possint
 » Quod genus sunt, bene velle oībus, luuare honestis ratio-
 » nibus amicos, odisse vitia, gaudere piis sermonibus. Quæ
 » dam vero mediā, veluti, valetudo, forma, vires, faciūdia, eru-
 ditio, & his similia. Ex hoc igiŕ postremo genere rerū, nihil
 propter se expetendū, neq; magis, minusue adhibēda sunt,
 nisi quatenus cōducunt ad summā metā. Sunt em̄ & phi-
 losophis quidā fines imperfecti, ac mediij, in qbus nō oportet
 cōsistere, quibusq; cōueniat vti, non frui. Verum quæ
 mediā sunt, non eodē modo oīa, aut conferūt, aut officiant
 ad Christū euntibus. Proinde pro momento quod habent,
 » sunt assumēda, aut repudianda. Scientia plus adfert adiu-
 » menti ad pietatem q̄ forma, aut vires corporis, aut opes. Et
 quanq̄ omnis eruditio potest ad Christū referri, alia tamen
 alia, propiore via conducit. Ab hoc fine, mediōrum omnium
 vtilitatē, aut inutilitatē metire. Literas amas. Recte, si pro-
 pter Christū, Sin ideo tantū amas, vt scias, ibi cōsistis, vnde
 gradū facere oportebat. Quod si literas expetis, vt illis ad-
 iutus, Christū in arcanis literis latentem clarius perspicias,

Quæ ad fine studia bra-
 zu am-
 plerēda
 sunt.

perspectū ames, cognitū atq; amatum cōmunices, aut frua-
 ris, accingere ad studiā literarū. Verū non vltra, q̄ ad bonā
 22 mentē arbitrere p̄ futuras. Si tibi cōfidis, & ingens in Chris-
 22 sto lucrū speras, perge tanq̄ audax mercator, longius etiā in
 gentiliū literis peregrinari, atq; Aegyptias opes ad domini-
 ci tēp̄li honestamentū conuertere. Sin metuis plus dispen-
 dij, q̄ speras cōpendij, ad primā illam regulā redi, nosce te
 22 ip̄m, & tuo te modulo metire, Satius est minus sapere, & as-
 22 mare magis, q̄ magis sapere, & non amare. Ergo scientia in
 medijs principatū obtinet, deinde sunt valetudo, dotes in-
 genij, faciēdia, forma, vires, dignitas, gratia, authoritas, pro-
 speritas, fama, genus, amici, res familiaris. Horū vnum q̄dā
 q; vt proximo cursu ad virtutē conducet, ita maxie erit ad-
 hibendū, sed si quidē currētibus nobis offerant. Sin minus,
 non erit tamē horum gratia a proposito cursu deflectendū.
 Obuenit pecuniā, si nihil obstat ad bonam mentē, adminis-
 tra, para tibi amicos de māmōna iniquitatis. Sin bonę men-
 tis times dispendiū, contēne dānosum lucrū, & vel Cratete
 22 illum Thebanū imitare, molestā sarcinā in mare potius pre-
 22 cipita, q̄ te retardet a Christo. Id erit tibi factu procliuus, si
 22 quēadmodū diximus, assueris nihil mirari eorū, quę sunt
 22 extra te, id est, quę non pertinet ad hoīem interiorē. Ita em̄
 fiet, vt neq; insolescas, si hęc contigerint, neq; disrutieris
 anio, si vel negata fuerint, vel erepta, quippe qui foelicitatē
 tuā, vno Christo metiris. Quod si citra tuū studium contin-
 gunt, sollicitior esto, non securior, id cogitās, datā tibi diuis-
 nitus virtutis exercendę materiā, sed periculosam. Quod si
 22 suspectā habes fortunę benignitatē, Prometheus imitare.
 22 Ne receperis dolosam pixidem, & expeditus ac nudus, ad
 vnicū illud bonū contēde. Qui x̄o pecuniā, vt rem magnā
 ingenti sollicitudine expetunt, & in ea statuūt præcipuum
 vitæ præsidij, qui se beatos putant, ea incolumi, qui misē-
 ros clamitant, cum perit, ij nimirū plures deos sibi finxere.
 Aequali Christo pecuniā, si ea te potest foelicē, aut infoelicē

MILITIAE CHRISTIANAE

cem reddere. Quod dixi de pecunia, idē de honoribus, vō
 luptatibus, valetudine, imo & de ipsa vita corporis accipe;
 Tanto ardore ad vnū Christum scopū nostrū oportet eniti,
 vt horū nihil vacet magnopere curare, siue cum danē, siue
 cum tollunt. Tempus em̄ breue est, vt ait Apostolus. Relis
 quū est, vt qui, vtuntur hoc mundo, sint tanq̄ non vtentes,
 Hanc mentē (scio) mundus vt stultā, ac male sanā ridet, ves
 rum per hanc vnā stultitiā, placuit deo, saluos facere creden
 tes. Et qd̄ stultum est dei, sapiētius est hoībus. Ad hanc ita
 q̄ regulā, quicq̄d & agis, exiges. Exerces artē, recte, si sine
 fraude. Verū quo spectas? Vt alas familiā. At quorsum tibi
 familiā? Vt eam Christo lucrifacias? Bene curris. Ieiunas,
 piū quidē op^o in speciē, Sed quo refers tuū ieiunium? Vt
 parcas penuri, aut vt religiosior habearis? Nequā est oculus
 tuus. At ieiunas, ne in morbū incurras. Cur morbū metuis?
 Ne te priuet vsu voluptatū? Vitiosus est oculus tuus. Sed vas
 lere vis, vt studio sufficiās. Studiū vero, quo refers? Vt sa
 cerdotiū aliquod tibi pares. Sacerdotiū quo animo ambis?
 Nēpe vt tibi viuas, nō Christo. Aberrasti a signo, qd̄ Chris
 stianū oportet vbicq̄ præfixū habere. Sumis cibū, vt valeas
 corpore. Sed ideo valere vis corpore, vt sanctis studiis, san
 ctis vigiliis sufficiās. Scopū attigisti. Curas aut̄ valetudinē
 ne fias deformior, ne libidini nō sufficiās, a Christo excidi
 sti, aliū deū tibi faciēs. Sunt qui certos diuos, certis q̄busdā
 colunt cerimoniis. Alius Christophorū singulis salutat dies
 bus, sed nō nisi cōspecta eius imagine, quo tandē spectās?
 Nempe huc, q̄ sibi p̄suaserit, sese eo die, a mala morte tutū
 fore. Alius Rochū quendā adorat, sed cur? Quod illū cre
 dat pestē a corpore depellere, Alius Barbarā, aut Georgio
 certas p̄culas admurmurat, ne in manus hostiū veniat. Hic
 ieiunat Apolloniā, ne doleāt dētes. Ille visit diui Iob simus
 lachra, vt scabie careat. Nōnulli de lucro certam portiōem
 paup̄ibus nuncupāt, ne merces naufragio intercīdāt. Hies
 ronī cereol^o accendit, vt res q̄ perit, recipiāt. In summa, ad

Nota
 de supfluo ricti dūmōri.

hunc modū, quot res sunt, quās vel timemus, vel cupimus, tot
 tidē iis diuōs p̄fecimus. Qui & ip̄i diuersis natiōibus diuer
 si sunt, vt id apud Gallos valeat Paulus, q̄d apud nostrates
 Hieron, neq; passim id valet Iacobus, aut Ioannes, q̄d illo
 atq; illo loco. Quæ quidē pietas, nisi a respectu cōmodorū,
 atq; incōmodorū corporaliū, ad Christum referat̄, adeo
 Christiana nō est, vt non ita multū absit a superstitiōe eorū,
 qui quondā Herculi decimā honorū partē vouebāt, vt ditez
 scerent, aut Aesculapio Gallū, vt a morbo reualescerēt, aut
 qui Neptuno taurū cedebant, vt foeliciter nauigarēt. Noīa
 quidē cōmutata sunt, sed finis vtriusq; cōmunis. Oras deū,
 ne tibi mors accidat p̄matura, et nō oras potius, vt tibi men
 tē meliorē largiat̄, vt quocūq; loco te mors oppresserit, non
 offendat imparatū. Tu non cogitas de mutāda vita, & deū
 rogas ne moriaris. Quid igit̄ oras? Nimirū, vt q̄ diuissime
 pecces. Oras diuitias, & nescis vti diuitiis. Nōne tuā ipsius
 perniciē oras? Oras bonā valetudinē, & abuteris sanitate,
 nonne pietas tua impia est? Reclamabit̄ hoc loco protinus,
 a quibusdā religiosulis, qui quæstū existimant pietatem, et
 vt idem ait, perdulces quasdā benedictiōes, seducūt corda
 innocentiū, ventri suo seruiētes, non Iesu Christo. Ergo ne
 inquiet, tu vetas cultū sanctorū, in quibus deus honorat̄?
 Ego vero nō tam dāno eos, qui hæc simplici quadā supersti
 tione faciūt, q̄ qui æmolumētū suū sequuti, ea q̄ tolerabi
 lia fortasse sunt, p̄ summa & absoluta pietate efferūt, & suo
 cōmodo, fouēt imperitiā plebis, quā ne ego quidē oīno con
 tēno, verū non ferā, vt media pro summis, minia pro maxi
 mis habeāt. Laudabo, q̄d a Rocho suo petāt incolumē vitā
 si eā vitā consecrēt Christo, Magis aut̄ laudabo, si nihil aliū
 vident, q̄ vt cū odio vitiorū, augeat̄ amor virtutū. De mor
 riēdo ac viuēdo, deo ī manū dēt, dicātq; cū Paulo. Siue viu
 mus, siue morimur, dño viuim⁹ ac morimur. Perfectū erit, si
 dissolui cupiāt, & eē cū Christo, si in morbis, dānis, reliq; q;
 fortunæ incōmodis, gl̄iam et gaudiū suū cōstituāt, q̄d digni

Contra q̄stiosos vani
 cultū dicitur.

MILITIAE CHRISTIANAE

habeant, qui vel hoc modo capiti suo conformentur. Ergo non tam reprehendendū, istiusmodi facere, q̄ perniciosum in eis cōsistere, atq; inniti. Tolerō infirmitatē, sed cum Paulo viam demonstro excellentiorē. Ad hanc regulā, si studia & actus omnes tuos excusseris, neq; vsq; constiteris in mediis, donec perueneris vsq; ad Christum; nec aberrabis vnq; a via, neq; rem vllam in vita, aut facies, aut patieris, quæ tibi non vertatur in materiam pietatis.

CA Non Quintus.

Addamus & quintā regulā huic quasi subsidiariā, vt in hoc vno constituas perfectā pietatē, si coneris semp a rebus visibilibus, quæ fere vel imperfectæ, vel mediæ sunt, ad invisibilia pficere, iuxta superiorē hoīs diuisionē. Hoc præceptū adeo ad rem pertinet, vt eius siue neglectu, siue incitia pleriq; Christiani pro piis, sint superstitiosi, & præter cognomē Christi, nō admodū absint a superstitione gentiliū. Duos igit quosdā mundos imaginemur, alterū intelligibilem tantū, alterum visibilē, Intelligibilem, quē & angelicū licebit appellare, in quo deus cum beatīs mētibus, visibilē, cœlestes sphaeras, & qd in his includit. Tum hoīem veluti tertium quendā mundū vtriusq; participē, visibilis secundum corpus, inuisibilis secundū animā. In mundo visibili, quoniam niam peregrini sumus, nusq; oportet cōquiescere, sed quicquid occurrit sensibus, id apta quadā collatiōe, vel ad mundum angelicū, vel (quod est vtilius) ad mores, & ad illi respondentē hoīs partē, referre. Quod Sol hic visibilis, in mundo visibili, id diuina mens, in mundo intelligibili, & in ei cognata tui parte, puta spiritu. Qd illic Luna, hoc in illo cœtus angelorū, & animarū piarum, quā vocāt ecclesiā triumphantē, hoc et in te spūs. Quicquid agit mūdus superior, in sibi subiectā terrā, hoc agit deus in tuā animā. Occidit Sol, oritur, æstuat, tēperatur, viuificat, pducit, maturat, attrahit, extenuat, purgat, durat, emollit, illustrat, serenat, exhilarat. Ergo quicquid in eo vides, imo quicquid in hoc crassiore

mundo, qui constat ex elemētis, quē nonnulli a reliquis di-
 stixere, deniq; quicqđ in crassiore tui parte, id assuescas ad
 22 deū, atq; inuisibilē tui portionē referre. Ita fiet, vt quicquid
 22 vsq; sese sensibus obiecerit, id tibi fiat occasio pietatis. Cum
 22 delectat oculos corporeos, quotiēs Sol hic visibilis nouo lu-
 22 mine sese terris infundit, tu p̄tinus cogita, quæ sit illa volu-
 22 ptas cœlitū, quibus æternus ille Sol, semp̄ oritur, nec vnq;̄
 22 occidit, quantū illud gaudiū puræ mētis, cui diuinū lumen
 irradiat. Atq; admonēte creatura visibili, ora verbis Pauli-
 nis, vt qui dixit de tenebris lucē splendescere, ip̄e illucescat
 in corde tuo, ad illuminationē scienciæ claritatis dei, in fas-
 22 cie Christi Iesu. Repete cōsimiles locos e sacris libris, in qui-
 22 bus passim gratia sp̄s diuini, lumini cōparatur. Tristis tibi
 nox ac tetra videt̄. Animā cogita diuino lumīe destitutā,
 ac vitiiis caligantē. Et si quid noctis intra te deprehenderit,
 ora vt tibi exoriat̄ Sol iustitiæ. Sic autē existima, adco non
 esse nullas res inuisibiles, vt eæ quæ videntur, præ illis vix
 vmbrae quædā sint, tenuē modo quandā imaginē illarum
 oculis representātes. Proinde quicquid in corporeis rebus
 sensus, aut appetūt, aut horrēt, idem cōueniet in internis spi-
 22 ritum longe magis amare, aut odisse. Arridet oculis decora
 22 species corporis, cogita q̄ honesta res sit species anīæ. In sua
 22 ue quiddā videt̄, deformis vultus, memēto q̄ odiosa res sit,
 22 mens vitiiis deturpata. Atq; itē de reliquis facito. Est enim
 22 anīæ, vt sua quædā venustas, aut deformitas, qua vicissim
 22 deo placet, ac diabolo, similis simili, ita est illi, & sua quædā
 22 iuuēta, senectā, morbus, sanitas, mors, vita, paupertas, opu-
 22 lentia, voluptas, dolor, bellū, pax, frigus, calor, sitis, potus,
 22 fames, cibus. Breuiter, quicqđ sentitur in corpore, id intelli-
 gendū est in anīa. Ergo in hoc est iter ad vitam spiritalē ac
 perfectā, si sensim assuescamus abduci ab iis, quæ vere non
 sunt, sed partim apparent esse qđ non sunt, vt voluptas tur-
 pis, honor mūdi. Partim fluūt, atq; in nihilū redire festināt,
 rapiamurq; ad illa quæ vere sunt, æterna, incōmutabilia,

MILITIAE CHRISTIANAE

» sincera. Id quod vidit & Socrates, vir non tam lingua, quam vita
 » philosophus. Ait enim ita demum animam feliciter emigrare e
 » corpore, si prius per phisiam, mortem fuerit diligenter meditata
 & multo ante per rerum corporalium contemptum, & spiritualium
 amorum, ac contemplationem, assueuerit tanquam a corpore abesse.
 Neque aliud est crux illa, ad quam nos vocauit Christus, neque
 aliud mors, qua nos capiti commori vult Paulus, quemadmo-
 dum dicit & propheta, Quoniam propter te mortificamur tota
 die, Estimati sumus sicut oves occisionis. Et quod aliis verbis
 scribit apostolus, Quae sursum sunt quaerite, non quae super
 terram, quae sursum sunt sapite, quam ut ad res corporeas obstupe-
 scamus, & tanquam insensibiles reddamur, ut tanto magis sapia-
 mus in his quae sunt spiritus, quanto magis in illis desipuerimus.
 Tanto verius intus incipiamus viuere, quanto minus vixeri-
 » mus foris. Denique ut dicam planius, eo minus nos moueant res
 » caducae, quo magis cognitae fuerint aeternae, hoc minus mi-
 » remur umbraticas, quo magis suspicere coeperimus veras.
 Ergo haec regula semper ad manum habenda, necubi in rebus
 temporariis restitemus, sed inde, veluti gradu facto, ad spiri-
 » talium amorum, adhibita collatione, assurgamus, aut per his quae
 » sunt inuisibilia, id quod est visibile continere incipiamus. To-
 » lerabilior erit morbus corporis, si cogitaris eius remedium esse
 » animae. Minus eris sollicitus de valetudine corporis, si totam
 » curam ad tuendam animi valetudinem conuerteris. Terret te mors
 corporis, multo magis formidanda mors animae. Horres ve-
 » nenum visibile, quod perniciem adfert corpori, longe magis hor-
 » rendum virus, quod interimit animam. Cicuta venenum corporis, at
 multo presentius venenum animae voluptas. Horrescis, exalbe-
 » scis, metuens, ne te feriat fulmen, quod e nubibus emicat, et quanto
 magis formidandum, ne veniat in te fulmen inuisibile, ire di-
 » uinae. Ite maledicti in ignem aeternum: Rapit te venustas corpo-
 ris, cur non magis ardes eam specie, quae latet. In eam transfer-
 » amorum tuum, quae perpetua est, quam caelestis, quae incorrupta, &
 moderatius amabis formam caducam, et fugacem corporis. Oras

- 33 vt cōpluat ager ne sitiāt, magis ora, vt deus cōpluat mentē
 33 tuā, ne a virtutū fruge sterilefcāt. Magna cura refarcis dispē
 33 diū rei pecuniarię, maxia cura refarciēda iactura mētis. Pro
 spicis in senectā, ne qd desit corpori, & non consulendū ne
 quid desit anio. Atq; hoc quidē faciendū in his rebus, quę
 quotidie sunt obuię sensibus nris, atq; eos p̄ varietate spe
 ciei, varie afficiūt, spe, metu, amore, odio, dolore, voluptate.
- ¶ Idē obseruandū in oibus literis, q̄ ex simplici sensu & mys
 terio, tanq̄ corpore, atq; anio constāt, vt contēpta literā, ad
 mysteriū potissimū spectes. Cuiusmodi sunt literę poetarū
- 33 oim, & ex philosophis, Platonicoꝝ. Maxime vero scriptus
 33 ræ diuinę, quę fere Silenis illis Alcibiadeis similes, sub tes
 ctorio sordido ac pene ridiculo, merū numē claudūt. Alios
 qui si sine allegoria legeris, Adæ simulachrū de argilla vda
 formatū, eiq; inspiratā animā, Euam de costa subductā, ins
 terdictū, ne de ligno ederent, Serpentē suaforem, deū inam
 bulantē ad aurā, conscios latitantes, Angelū cum romphęa
 versatili foribus Paradisi additum, ne eiectis pateret redi
 tus, breuiter totā orbis conditi historiā, si nihil vltra super
 33 ficiē quesieris, non video quid ita multo magis operę pres
 33 cium sis facturus, q̄ si cantaueris luteū simulachrū Prome
 thei, ignē dolo subductū, eum simulachro inditū, lutū anis
 masse. Immo fortasse plusculo fructu legeſ fabula poetica
 cum allegoria, q̄ narratio sacrorū libroꝝ, si consistas in cor
 tice. Si te legentē admonet fabula gigantū, non esse pugnā
 dum cū superis, aut abstinentū esse ab iis studiis, a quibus
 natura abhorret, adiiciendū animū ad ea (mō honesta sint)
- 33 ad quę natura propēsiore, vti ne coniugio te impedias, si
 33 tuis moribus cœlibatus magis cōuenit, rursus, ne cœleba
 33 tui te addicas, si cōiugio videris vtilior, fere eim infœliciter
 33 euenire, quę tentes inuita Minerva. Si te Circes pocula do
 cent, hoies voluptatibus tanq̄ veneficiis demētari, vertiq;
 prorsus ex hoibus in pecudes. Si Tantalus sitiens, miserris
 mū esse, opibus congestis inhiantē, vti non audere. Si Sisy

Q. i oib; farris lris
 Septa lra, ad mysteria
 spectemus.

Inuita Minerva

MILITIAE CHRISTIANAE

22 phi faxū, laboriosam, & miserā esse ambitionē. Si Hercules
 22 labores admonēt, honestis studiis, & industria ifatigata pa
 22 rari coelū, nonne hoc discis in fabula, qđ praeipiūt philoso
 phi, & theologi vitæ magistri? At si citra allegoriā legeris,
 infantes in vtero colluctātes, vendita pulmēto primogeni
 ta, benedictionē patris, dolo p̄reptā, Goliad funda Dauid
 22 ictū, Sampsoni dera sum capillū, non ita magni refert, q̄ si
 22 poeticū legas figmētū. Quid interest, regū aut iudicū libros
 22 legas, an Liuianā historiā, modo in neutra spectes allegori
 22 am? Nam in illa multa insunt, quæ mores cōmunes emen
 22 dent, in hac nōnulla etiā absurda in speciē, & quæ summa
 cute intellecta, moribus officiāt. Veluti latrocinīū Dauid,
 Adulteriū homicidīo emptū. Sampson perditē amās, Furti
 uus filiarū cum Loth concubitus, atq; id genus alia mille.
 Proinde vbiq; contēpta carne scripturę, maxie veteris testa
 menti, spūs mysticū rimari cōueniet. Hoc tibi sapiet māna,
 22 qđ palato tecū attuleris. Sed in eruēdis mysteriis, nō oport
 22 tet animi tui cōiecturas sequi, verū cognoscēda rō, & velut
 22 ars quædā, quā tradit Dionysius quidā in libro de diuinis
 22 noibus, & diuus Augustinus in opere de doctrina Christia
 22 na. Paulus aut apostolus post Christū fontes quosdā apuit
 22 allegoriarū. Quē sequut^o Origenes, in hac parte theologiae
 facile principatū obtinet. Eam vero nrī theologi, aut asper
 nant fere, aut oppido q̄ frigide tractāt, in acumine differēdi
 veteribus vel pares, vel superiores, in huius muneris tracta
 tiōe, ne conferēdi quidē cum illis, Idq; duab^o potissimū (vt
 coniciō) de causis, altera, qđ non pōt non frigere mysteriū,
 qđ non eloquētiæ viribus, ac dicendi lepore quodā condia
 tur, qua in re p̄celluerūt veteres, nos ne attingimus qđē. Al
 tera, qđ vno Aristotele cōtēti, Platonicos & Pythagoricos
 arcēt a ludis. At hos posteriores p̄fert Augustinus, non solū
 qđ plerasq; snias habent admodū consentaneas nræ relis
 gioni, verū etiam qđ ip̄m dictionis genus figuratū, vt dixi
 mus, & allegoriis frequēs, propi^o accedit ad sermonē sacræ

Tōtant theologos moder
 nos q̄ frigide tractāt
 mysteria sacrarū lit̄arū.

Q̄ lepore & eloquētia
 aliqd p̄stare i sacrorū lit̄arū

» scripturæ. Non igitur mirum si commodius tractauerunt allegorice
 » as theologicas, qui dicendi copia, rem quâlibet etiâ ieiunam
 » ac frigidâ, locupletare & conuestire poterât, tum qui ois an
 » tiquitatis doctissimi. Qd in mysteriis diuinis, erat faciendū,
 » id fuerât olim in poetis, & Platonice libris meditati. Horū
 » igitur cōmentatiōes te malo euoluere, utpote q̄ nō ad scho
 » lasticâ concertationē, sed ad bonâ mentē te instituat. Quod
 » si non assequeris mysteriū, memineris tamen subesse, quod
 » quidē vel incognitū sperare, præstabilius est, q̄ in litera occi
 » dente cōquiescere. Neq; id modo in veteri testamēto, verū
 » etiâ in nouo. Habet euangeliū carnem suā, habet & spiritū.
 » Nam etiâ si detractū est velū a facie Moysi, tñ adhuc Paul⁹
 » videt p̄ speculū, & in anigmate, & ut apud Ioannē ipse dixit
 » Christus, Caro nō prodest quicq̄, spiritus est qui viuificat.
 » Mihi quidē religio fuisset dicere, non p̄dest quicq̄; satis
 » fuerat futurę, caro nō nihil p̄dest, sed multo amplius spūs.
 » Nunc ipsa dixit veritas, nō prodest quicq̄. Adeoq; non pro
 » dest, ut iuxta Paulū mortifera sit, nisi ad spiritū referat. Alij
 » oqui vel hoc utilis est caro, qd infirmitatē, quasi gradibus
 » quibusdā ducit ad spiritū. Corpus sine spiritu nō potest sub
 » sistere, spūs corpore nihil eget. Qd si Christo auctore tanta
 » res est spūs, ut sola viuificet, huc tendendū, ut in oibus literis
 » ris, oibus actibus, spiritū respiciamus, non carnē. Et si quis
 » obseruauerit, aniaduertet hoc vnū esse, quo nos vocant in
 » ter prophetas p̄cipuus Esaias, inter apostolos Paulus, qui
 » nulla pene epistola, non hoc agit, non inculcat, nihil fidens
 » dum esse carni, in spiritu esse vitam, libertatē, lumen, adop
 » tionē, & fructus illos optabiles quos enumerat. Carnem
 » ubiq; contēnit, damnat, dissuadet. Attēde, & deprehendes
 » passim hoc idē agere præceptorē nostrū Iesum, dum in tol
 » lendo de puteo asino, in illuminando cæco, in confricandis
 » aristis, in non lotis manibus, in cōiuijs peccatorū, in para
 » bola pharisei & publicani, in ieiunijs, in fratribus secun
 » dum carnē, in gloria Iudæorū, quod essent filij Abrahæ, in

E iij

Veri oib; literis / oib; acti
 bus / spiritu respiciat
 et ad ea q̄ spūs sūt
 sedam. nō quæ
 carnis. Legē
 scripta p̄
 totū.

MILITIAE CHRISTIANAE

muneribus offerēdis, in orōnibus, in phylacteriis dilatatis,
 multisq; filibus locis, contēnit carnē legis & superstitionē
 eorū, qui malebāt eē Iudaei in manifesto, q̄ in occulto. Et cū
 dicit mulierculae Samaritanāe. Mulier crede mihi quā venit
 hora, qn̄ neq; in mōte hoc, neq; in Hierosolymis adorabitis
 » patrē, Sed venit hora, & nunc est, cū veri adoratores, adora
 » būt patrē in spiritu & veritate. Nā & pater tales quærit, qui
 » adorēt eum. Spūs est deus, & eos qui adorāt eū, in spiritu &
 » veritate oportet adorare. Idē factō significauit, cū in nuptiis
 » is aquā frigidaē & insipidaē līx, vertit in vinū spūs, ad vitā
 » vsq; cōtemptū, anīas inebrians spirituales. Et ne magnū pu
 » tes, qd̄ ista contēpsit Christus, quæ modo cōmemorauim⁹.
 Immo contēpsit & carnīs suæ manducationē, & sanguinis
 » potū, nisi & spiritaliter edatur, atq; bibat. Quibus em̄ pu
 » tas ista locutus est, caro non prodest quicq; spūs est qui viu
 » ficat. Nempe non iis, qui euāgelio de collo suspēso, aut cru
 » ce area, se tutos ab omī malo putāt, idq; perfectā religionē
 » existimāt, sed quibus summū mysteriū de sumēdo corpore
 » suo aperuerat. Si res tanta nihil est, imo si perniciofa, quid
 » est cur vllis aliis rebus carnalibus fidamus, nisi adsit spūs?
 Tu forte quotidie sacrificas, et tibi viuīs, neq; ad te pertinēt
 » incōmoda pximi tui. Adhuc in carne es sacramēti. Verum
 » si sacrificās das operā id esse, qd̄ illa sumptio significat, pu
 » ta idē spūs cum spiritu Christi, idē corpus cū corpore Chris
 » ti, viuū membrū ecclesiæ. Si nihil amas nisi in Christo, si
 » omīa tua bona putas oībus esse cōmunia, si oīm incōmoda
 » tibi perinde vt tua dolēt, ita demū magno fructu sacrificas,
 » nempe quā spiritaliter. Si te sentis in Christū quodāmodo
 » transfigurari, & iam minus, minusq; in teipso viuere, spiritū
 » tui gratias age, qui solus viuificat. Multi quot quotq; die sa
 » cris adfuerint, numerare solent, atq; hac re tanq; maxia fres
 » ti, quasi iam nihil p̄terea debeant Christo, ita tēplis egressi,
 » ad pristinos mores redeūt. Quod carnē pietatis amplectun
 » tur laudo, quod illic consistunt, non laudo. Peragatur in te,

*Taxat cultus et veri
 moras vanae, ut
 q̄ nō procedit ex
 spiritu. Lege
 pagina.*

quod illic oculis repræsentat. Repræsentatur mors captis.
 20 Excute te intus in sinu, quod aiunt, quod prope tu mortuus mundus
 20 do. Quod si te totum adhuc possident, ira, ambitio, cupiditas
 20 voluptas, inuidia, etiam si contingas altare, procul tamen abes
 20 a sacro. Occisus est pro te Christus, macula & tu pecudes istas,
 20 Sacrifica temetipsum illi, qui pro te semet immolauit patri.
 Hac si ne cogitas quidem, & in illo confidis, odit deus peius
 20 quem tuam & crassam religionem. Baptizatus es, ne protinus
 20 te Christianum putes. Mens tota nihil nisi mundum sapit. In
 20 manifesto Christianus es, in occulto gentili gentilior. Cur
 20 ita? Quia corpus sacramenti tenes, spiritu vacas. Ablutum est
 20 corpus, quod refert dum animus manet inquinatus. Sale contacta est
 caro, quod tum, si infusus manet animus. Vinctum est corpus, at
 20 inunctus animus. Si cõsepultus es Christo intus, & iam cum eo
 20 in nouitate vitæ meditaris ambulare, agnosco Christianum,
 20 Aspergeris aquula cõsecrata, quod sum attinet, modo tu inters
 20 nas sordes non abstergas ab animo. Veneraris diuos, gaudes
 20 eorum reliquas contingere, Sed contemnis, quod illi reliquerunt opti
 20 mum, puta vitæ puræ exempla. Nullus cultus gratior Mariæ,
 quâ si Mariæ humilitatem imiteris. Nulla religio sanctis acce
 20 ptior, magisque propria, quod si virtutem illorum exprimere labores
 Vis tibi demereri Petrum aut Paulum? alterius fidem, alteri imi
 20 tare charitatem, et plures feceris, quod si decies Romam cursitaris. Vis
 summo honore Franciscum afficere? Elatus es, admirator pec
 20 cuniarum es. contentiosus es. Largire hoc diuo, Cõpescere animos. &
 20 exemplo Francisci, esto modestior, contemne sordidum lucrum,
 20 & in his bonis animi. Remitte contentionem, & vince in bono
 20 no malum. Istum honorem pluris faciet diuus ille, quod si centum illi
 20 cereos accenderis. Magnam quiddam putas, si Francisci cucul
 20 lo obuolutus, sepulchro inferaris? Nihil proderit vestis si
 20 milis mortuo tibi, si mores fuerunt dissimiles vivo. Et quan
 20 tum vniuersæ pietatis exemplar, a Christo commodissime peti
 20 tur, tamen si Christi cultus in sanctis eius te impedio delectat,
 20 Christum facito in sanctis imiteris, & ad singulorum honorem

MILITIAE CHRISTIANAE

rē, singula vitia mutare, aut singulas virtutes amplecti stude. Hoc si accesserit, iā & illa quæ foris fiūt, nō improbabo.

Sūma veneratōe cōplecteris cineres Pauli, non dāno, si sibi

22 cōstat tua religio. Si veneraris cinerē mutū & mortuū, & vi

22 uā illius imaginē, adhuc loquentē, ac tanq̄ spirantē, quæ in

22 illius lris superest, negligis, nōne preposterā est tua religio?

22 Adoras ossa Pauli in loculis cōdita, nō adoras mentē Pauli,

22 in scriptis latentē? Magni facis fragmentū corporis, per vitrū perspicuū, & non miraris totum animū Pauli, per lras pellucentē? Cineres colis, ad quos nō nunq̄ vitia tolluntur corporis. cur non lras magis, quibus vitia sanantur animarū? Signa ista mirentur fideles, quibus data sunt, tu fidelis libros illi amplexere, vt qui nō diffidis deū oīa posse, discas illū sup oīa

22 diligere. Honoras imaginē vultus Christi saxo lignoue descriptā, aut fucatā coloribus, multo religiosius honorādā mētis illius imago, q̄ spūsancti artificio, expressa est lris eua

22 gelicis. Nullus Apelles sic effingit penicillo liniamenta figurarū corporis, vt in orōne cuiusq̄, relucet imago mētis, præsertim in Christo, qui cū esset summa simplicitas veritasq̄, nihil oīno poterat esse dissimilitudinis, inter archetypū diuini pectoris, & inde ductā imaginē sermonis. Vt nihil patri similius, q̄ filius, patris verbū, ex intimo illius corde permanās, ita Christo nihil similius, q̄ Christi verbū, de pectoris illius sanctissimi adytis redditū. Et hanc imaginē, nō miraris, nō adoras, nō oculis piis collustras, non anio amplecteris? Tam sanctas, tā efficaces habes dñi tui reliquias, & his neglectis, multo queris alieniora? Attonitus spectas tunicā aut sudariū quod fert Christi, et somniculosus legis oracula Christi? Maxio maius esse credis, qd crucis portiunculā domi possides. At istud nihil est, præ illo, si mysteriū crucis in pectore conditū gestes. Alioqui si ista faciūt religiosum, qd religiosius Iudæis, quorū impiissimi pleriq̄, Iesum tñ in carne viuentē, oculis viderunt, auribus audierūt, manibus cōtrectarūt. Quid Iuda foelicus, qui ore os diuinū pressit? A

deo sine spū non pdest caro quicq̄, vt ne virgini quidē m̄ri
 profuturū fuerit, q̄d eū de sua carne genuit, nisi & spū spiri-
 tum illius cōcepisset. Maximū hoc, sed audi mai⁹. Apostoli
 donec corporeo Christi cōtubernio fruerent, nonne legis q̄
 fuerit imbecilles, q̄ pingue quiddā adhuc sapuerint: Quis
 aliud ad absolutā salutē desyderaret, q̄ tam diuturnū dei, at
 q̄ hoīs cōuictū: Et tñ post edita miracula, post tot annis ex-
 hibitā diuini oris doctrinā, post tot argumēta resuscitati, nō
 ne sup̄ma hora, iam recipiendus in cōelū, exprobrat eis incre-
 dulitatē illorū: Quid igit̄ in causa: Nēpe obstabat caro chri-
 sti, atq̄ inde est, q̄d ille dicit. Nisi ego abiero, paraclētus nō
 veniet. Expedi vobis vt ego vadā. Christi corporea p̄sen-
 tia, inutilis ad salutē, & in vlla p̄terea re corporali, audebim⁹
 p̄fectā pietatē statuere: Paul⁹ viderat Christū in carne.
 Quid hoc mai⁹ esse putas: At ille contēnit dicēs. Et si Chris-
 tū inquit nouimus sc̄dm carnē, sed iā nunc non nouimus.
 Quare non nouerat: Quia p̄fecerat ad meliora charismata
 spūs. Verboſius forte hęc disputo, q̄ cōueniat ei, q̄ regulas
 tradit. Verū id eo facio accuratius, neq̄ sine graui causa, q̄d
 re ipsa cōpertū habeā, hūc errorē cōem esse pestē totius chri-
 stianismi, quæ vel hoc grauiorē p̄niciē adfert, q̄d sp̄e quidē
 pietati p̄xima est. Nulla em̄ periculosiora vitia, q̄ quæ virtu-
 tem imitant. Nam p̄terq̄ q̄ bonis etiā, lubricus in ea lapsus
 est, nulla difficilius corrigunt, propterea q̄ vulgus imperi-
 tum, religionē violari credit, dū istiusmodi rephendunt. Re-
 clamet ilico mūdus, & oblatrēt clamosi quidā concionatores,
 qui ista libēter intus canūt, videlicet nō ad Christū, sed
 ad suū compendū respiciētes. Ob quorū vel imperitā super-
 stitionē, vel fictā pietatē, sapi⁹ mihi testandū est, me nequa
 q̄ taxare corporales cerimonias Christianorū, et studia simi-
 plicitiū, p̄sertim ea quæ eccl̄iastica cōprobauit autoritas.
 Sunt em̄ nōnunq̄ tum indicia, tū adminicula pietatis. Quæ
 quoniam fere necessaria sunt infantibus in Christo, donec
 grādescant & occurrāt in virū perfectū, tamē ne a perfectis

Apologia auctoris
 i cerimonias ipsas va-
 nas p̄terit. et
 cōtinuat
 cas taxat.

MILITIAE CHRISTIANAE

quidē cōuenit fastidiri, ne exēplo ledant infirmi. Quod facis probo, si modo finis vitiosus non sit, tum si ibi nō figis metā, vnde gradū factū oportebat ad salutē propiora. Verū
 22 Christū visibilibus rebus, ob visibilia colere, & in his fastis
 22 giū religionis ponere, hinc sibi placere, hinc alios dānare,
 22 his instupescere, atq; adeo īmori, & (vt semel dicā) his ipsis
 22 a Christo auocari, quā ad hoc tantū adhibētur, vt ad eum
 22 cōducāt, hoc est nimirū a lege euangelij, quē spiritalis est,
 22 desciscere, & in Iudaismū quendā recidere, neq; minus forte
 periculosum, q̄ sine hac superstitiōe, magnis & apertis a
 nimī vitiis laborare. Capitalior hic quidē morbus. Esto, sed
 ille insanabilior. Quantū vbiq; sudauit, p̄cipuus ille spi
 ritus assertor Paulus, vt Iudæos a fiducia operū abductos,
 ad ea quæ sunt spiritalia pmoueat. Atq; huc denuo vulgus
 Christianorū video reuolutū. Quid autē dixi vulgus? Feren
 dum hoc, nisi & sacerdotū, & doctorū bonam partē, deniq;
 greges eorū, qui spiritalē vitam vocabulo & cultu profiten
 tur, pene totos hic error occupasset. Si fal īfatuatū est, vnde
 salietur ceteris? Pudet me referre, quāta superstitione plaris
 q; istorū obseruēt cerimonias quasdā, ab homūculis, non
 tamē hoc anō institutas, quāto odio easdē ab aliis flagitēt,
 quāta securitate his fidant, quāta temeritate alios iudicent,
 quāta contētionē tueantur. His factis suis cœlū deberi put
 tant, in quibus si quādo occalluerint, iam Pauli atq; Antos
 nū sibi vident. Incipiūt magno supercilio alienæ vitæ cen
 surā exercere, ad imperitorū (vt ait Comicus) regulā illam,
 vt nihil nisi quod faciūt ipsi, rectū putent. Cæterum vbi in
 22 suo instituto cōsenerūt, videbis eos nihil adhuc Christi sa
 22 pere, sed aniales, ac tristibus quibusdā vitiis madentes, in
 22 cōuictu morosos, ac vix etiā sibi tolerabiles, charitate frigis
 22 dos, ira feruidos, odio pertinaces, lingua virulētos, in exer
 22 cendis simultatibus inuictos, pro re quis nihili depugnare
 22 paratos, adeoq; alienos a perfectione Christi, vt ne cōmun
 22 nibus quidē virtutibus sint p̄diti, quas etiā Ethnicis, vt

*In religioſos et eos q̄ spi
 rituales dicunt, q̄s cogit
 vehementer i sequi, ut
 p̄ nō i eis q̄ spūs s̄t
 cōſtant. ut i plim.*

*Nō p̄
 totū.*

ratio natura insita, vel vsus vitæ, vel philosophorū præcep-
 ta parant. Indociles, intractabiles, rixosos, voluptatū auis-
 dos, ad verba diuina nauseabundos, nulli cōmodos, de aliis
 male suspicaces, sibi blandiētes, Huccine tot annorū labo-
 ribus deniq; peruentum est, vt pessimus sis, & optimus tibi
 videare, vt pro Christiano sis Iudæus, mutis tantū elemen-
 tis seruiens, vt gloriam habeas non in occulto apud deum,
 sed in manifesto apud homines: Q; si in spiritu ambulasti,
 non in carne, vbi fructus spiritus? vbi charitas, vbi gaudiū
 illud animi? vbi pax erga omnes? vbi patientia? longanimitas,
 bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, con-
 tinentia, castitas? vbi Christi imago in tuis moribus? Non
 sum inquis scortator, non fur, non sacrilegus, & obseruo
 quæ sum professus. Ad quid est hoc aliud, q̄ non sum sicut
 ceteri homines, raptores, adulteri, & ieiuno bis in Sabba-
 to: Malo malo publicanū humilem, & misericordiā implo-
 rantem, q̄ istud iustorū genus, sua benefacta cōmemoran-
 tium. Quid autem professus es, an ne faceres quod olim in
 baptismo iurasti, te Christianū, hoc est spiritalē, non Iudæ-
 um futurum? Quippe qui propter traditiunculas hominū,
 transgredieris mādata dei. An non Christianismus est vita
 spiritalis? Audi Paulum Romanis loquentem. Nihil ergo
 dānationis est his, qui sunt in Christo Iesu, qui non secun-
 dum carnē ambulant, Lex em̄ spiritus vitę in Christo Iesu,
 liberauit me a lege peccati & mortis. Nā quod impossibile
 erat legi, quæ infirmabat per carnē, deus filium suū mittēs
 in similitudinē carnis peccati, & de peccato dānauit peccas-
 tum in carne, vt iustificatio legis impleret in nobis, qui non
 secundū carnē ambulamus, sed secundū spiritū. Qui em̄ in
 carne sunt, q̄ carnis sunt sapiūt, qui vero ī spū sunt, quę spūs
 sunt sentiūt. Nam prudētia carnis mors est, purudentia autē
 spūs, vita & pax. Qm̄ sapientia carnis, inimica est deo, legi
 em̄ dei nō est subiecta, nec em̄ pōt. Qui autē in carne sūt, deo
 placere nō possunt. Quid dici poterat plenius? qd aptius?

MILITIAE CHRISTIANAE

Verū hæc nihil ad se pertinere putant hoīes, ad suis blandi
 endū vitis arguti, ad aliena carpēda p̄cipites, & q̄d Paulus
 dixit de sc̄dm carnē ambulādo, in adulteros modo & sc̄s
 » tatores referūt, q̄d de sapiētia carnis, quę inimica est deo, in
 » eos detorquēt, qui literaturā sæcularē, (quā vocant) didices
 » rūt. In vtroq; sibi plaudūt, q̄d neq; adulteri sunt, & oīm lite
 » rarū egregie indocti. Ceterū in spiritu viuere, nihil aliud est
 » se somniant, q̄ facere scilicet, q̄d faciūt ipsi. Qui si linguam
 » Paulinā tam diligēter obseruassent, q̄ fortiter cōtemnūt Ci
 » ceronianā, intellerēt nimirū apostolū vocare carnē, id q̄d
 » visibile est, sp̄m quod inuisibile. Docet aut̄ vbīq; visibilia
 » oportere seruire inuisibilibus, nō contra inuisibilia visibili
 » bus. Tu præpostere ad ista Christū accōmodas, quæ cōuen
 » niebat ad Christū applicari. An testimoniū flagitas, carnis
 » vocabulū, non tantū ad libidinē aut luxum pertinere? Ac
 » cipe quod idem apostolus hoc ipsum (quod semper) agens,
 » scribit Colossensibus. Nemo vos seducat volens in humi
 » litate et religione angelorū, quæ non vidit, ambulās frustra
 » inflatus sensu carnis suæ, & non tenens caput, id est Chris
 » tum, ex quo totū corpus per nexus & coniūctiōnes summi
 » nistratū, & constructum, crescit in augmentū dei. Et ne qd
 » dubites eum loqui de iis, qui cerimoniais quibusdā corpora
 » libus freti, aliorum spiritalibus obstrepunt studiis, attende
 » quod sequit̄. Si ergo mortui estis cum Christo, ab elemētis
 » huius mundi, quid adhuc tanq̄ viuētes mundo decernitis?
 » Ab his igitur nos auocans paulo post. Igitur (inquit) si con
 » surrexistis cum Christo, quæ sunt quærite, vbī Christus est
 » in dextera dei sedens, quæ sursum sunt sapite, nō quę super
 » » terram. Deinde spiritalis vitæ præcepta tradens, quid tan
 » » dem monet? Num vt his aut his cerimoniais vtamur? num
 » » vt sic aut sic vestiamur? vt his aut his cibis victitemus? vt
 » » tantū psalmodum exhauriamus? Nihil horum. Quid igitur?
 » » Mortificate inquit mēbra vestra, quæ sunt super terrā,
 » » fornicationē, immūdiā, libidinē, concupiscentiā malā, &

auaritiā, quæ est Idoloz̄ seruitus. Ac paulo post. Nunc aut̄
 deponite & vos oīa, iram, indignationē, malitiā, Pauloq̄
 inferius. Expoliātes vos veterē hoīem, cum actibus suis, &
 induētes nouū, eum qui renouat̄ in agnitionē dei, secundū
 imaginē eius qui creauit eū. Quis est aut̄ vetus homo? Ne
 pe Adā ille de terra terren⁹, cuius cōuersatio est in terra, nō
 in cœlis. Terrā intellige, quicq̄d visibile, eoq̄ tēporarium.
 Quis nouus homo? Nepe de cœlo cœlestis. Cœlū accipe,
 quicq̄d inuisibile, eoq̄ æternū. Postremo, ne Iudaico morē
 certis quibusdā obseruationibus, tanq̄ magicis cerimoniis
 deū demereri velim⁹, docet eatenus opa n̄ra grata esse deo,
 quatenus ad charitatē referunt̄, indidē profecta. Super oīa
 aut̄ hæc inquit̄ charitatē habete, q̄d est vinculū perfectio
 nis, & pax dei Christi, exultet̄ in cordibus v̄ris, in qua et vos
 cati estis in vno corpe. Dabo argumentū euidentius. Ad Ga
 latas scribens, sape carnē, sape sp̄m noīat, quos non tm̄ a
 libidine vocat ad castimoniā, sed a Iudaismo & operū fidu
 cia, in quā erāt a pseudoapostolis inducti, conat̄ retrahere.
 Hic igit̄ opera carnis recēsens, vide q̄ vitia cōmemoret. Ma
 nifesta sunt aut̄ opa carnis, q̄ sunt fornicatio, imūditia, im
 pudicitia, luxuria, Idoloz̄ seruitus, veneficia, inimicitie, cō
 tentiōes, æmulatiōes, irā, rixā, dissensionēs, sectā, inuidiā
 homicidia, ebrietates, cōmestatiōes, & his similia. Neq̄ multo
 post. Si spiritu viuimus, sp̄ ambulemus. Deinde q̄si pestē
 spiritui infestā indicās, addit. Non efficiamur inanis glorię
 cupidi, inuicem prouocātes, inuicem inuidentes. De fructi
 bus arbor cognoscitur. Q̄ vigiliās, q̄ ieiunia, q̄ silentia, q̄
 preculas, q̄ reliquas id genus obseruatiōes non p̄teris, ni
 hil moror. In sp̄ non credā esse, nisi videro fructus sp̄s. In
 carne esse cur nō affirmē, cum post sæcularē penē istaz̄ rez
 rum exercitationē, adhuc in te dephendā opera carnis? In
 uidentia plusq̄ muliebrē? Iracundiā & ferocitatē militarē,
 rixādī nunq̄ satiatā libidinē, rabiosam maledicentiā, vīper
 reum linguæ obtretractricis venenū, animū tumidū, ceruicē

MILITIAE CHRISTIANAE

præfractâ, lubricam fidē, vanitatē, fictionē, assentatiōem.
 Tu fratrem in cibo aut potu, cultuue iudicas. At Paulus te iu-
 dicat ex factis tuis. An hoc te a carnalibus mūdānis sepat,
 qđ tu leuioribus quidē in rebus, sed iisdē tamē vitiis labo-
 ras? Num turpior est, qui ob hæreditatē interceptā, ob vitis
 atā filiā, ob lesūm parentē, ob magistratū, ob principis gra-
 tiam, iras, inimicitias, æmulationes suscipit, q̄ tu qui (pudet
 dicere) q̄ de nihilo, multo hæc omnia facis acerbius? Causa
 ꝛ ꝛ peccandi leuior, non eleuat crimen, sed exaggerat. Neq; res
 ꝛ ꝛ fert in quāto pecces, modo parī affectu. Immo refert adeo,
 hoc em̄ quisq; sceleratior est, quo minore momēto ab hone-
 ꝛ ꝛ sto abducitur. Non ego nunc loquor de iis monachis, quos
 ꝛ ꝛ rum mores & mundus detestatur. Sed de his quos vulgus
 ꝛ ꝛ miratur, non vt hoīes, sed vt angelos. Quos ipsos tamē of-
 ꝛ ꝛ fendi non oportet hoc sermone, qui vitia notat, non homi-
 ꝛ ꝛ nes. Q; si boni viri sunt, gaudeant etiā a quocūq; admone-
 ri in his, quæ ad salutē pertinet. Neq; clam me est, inter eos
 esse plurimos, qui literis & ingenio adiuti, spiritus myste-
 ꝛ ꝛ ria degustarūt. Sed (quod ait Liuius) fere fit, vt maior pars,
 ꝛ ꝛ vincat meliorem. Cæterū si verum fateri fas est, nōne vide-
 ꝛ ꝛ mus arctissimū quoq; monachorū genus, fastigium religio-
 ꝛ ꝛ nis, aut in cerimoniis, aut in certa lege psalmodum, aut in
 ꝛ ꝛ corporū labore ponere? Quos si quis excutiat, atq; de spiri-
 ꝛ ꝛ tualibus percontetur, vix perpaucos inuenerit, qui non in
 ꝛ ꝛ carne ambulent. Et hinc ista tanta animorū infirmitas, illic
 ꝛ ꝛ trepidantiū, vbi timor non est, illic oscitātium, vbi summū
 ꝛ ꝛ est periculum. Hinc illa perpetua in Christo infantia, vt ne
 ꝛ ꝛ quid dicam grauius, quod præposteri rerum æstimatores,
 ꝛ ꝛ ea facimus plurimi, quæ sola nihili sunt, iis neglectis, quæ
 ꝛ ꝛ sola sufficiunt, semper sub pædagogis agentes, semper sub
 ꝛ ꝛ iugo, nec vnq̄ ad libertatē spiritus aspirantes, nunq̄ ad am-
 ꝛ ꝛ plitudinē charitatis crescentes. Cum clamet Paulus ad Ga-
 latas, state et nolite iterū iugo seruitutis contineri. Atq; alio
 loco. Itaq; lex pædagogus noster fuit in Christo, vt ex fide

iustificemur. At vbi venit fides, iam non sumus sub pædas
 gogo. Omnes em̄ filij dei estis per fidem, quæ est in Chris
 sto Iesu. Neq; multo inferius. Ita & nos cum essemus par
 uuli, sub elementis mundi eramus seruientes. At vbi venit
 plenitudo temporis, misit deus filiũ suum factũ ex muliere
 factum sub lege, vt eos qui sub lege erant, redimeret, vt ad
 optionẽ filiorum reciperemus. Quoniã autem estis filij dei,
 misit deus spiritũ filij sui i corda vestra, clamantẽ, Abba pa
 ter. Itaq; iam non est seruus, sed filius. Iterũ alibi. Vos enim
 in libertatem vocati estis fratres, tantũ ne libertatẽ, in oc
 casionẽ detis carnis, sed per charitatem spiritus, seruite inui
 cem. Omnis em̄ lex in vno sermone impletur. Diliges pro
 ximũ tuum sicut teipsum. Quod si inuicem mordetis & co
 meditis, videte ne ab inuicẽ consumamini. Rursum ad Ro
 manos. Non em̄ accepistis spiritũ adoptionis filiorũ dei, in
 quo clamamus Abba pater. Eodem pertinet & illud quod
 Thimotheo scribens, Exerce autẽ (inquit) teipsum ad pietas
 tem. Nam corporalis exercitatio, ad modicũ utilis est, pie
 tas ad om̄ia est utilis. Et ad Corinthios. Dominus spiritus
 est. Vbi autẽ spiritus, ibi libertas. Sed quid nos vnũ, aut al
 terum locũ referimus? Totus in hoc est Paulus, vt caro quæ
 contentiosa est contẽnatur, & in spiritu, qui charitatis & li
 bertatis est author, nos constituat. Indiuiduæ enim inter se
 comites sunt, caro seruitus, inquietudo, cõtentio. Rursum,
 Spiritus, pax, amor, & libertas. Hęc passim inculcat aposto
 lus. Num meliorẽ religionis magistrũ requirimus, præfer
 tim cũ huic om̄is diuina scriptura concinat. Hoc erat maxi
 mũ mandatũ in lege Moyfaica, hoc iterat ac perficit in euã
 gelio Christus, Ob hoc potissimũ natus ac mortuus est, vt
 nos doceret, non Iudaizare, sed amare. Post cœnam illã suã
 præmã, q̄ sollicitate, quãto affectu mãdat apostolis suis, non
 de cibo aut potu, sed de charitate mutuo seruanda. Quid
 aliud docet, immo rogat huius symmistes Ioannes, nisi vt
 diligamus inuicem? Paulus cũ passim (vt dixi) charitatem

MILITIAE CHRISTIANAE

cōmendās, tum ad Corinthios scribēs, & miraculis, & pro-
 phetijs, & angelorū linguis, antepōnit charitatē. Ne tu mihi
 ilico charitatē esse dicas, in tēplo frequentē esse, signis diuo-
 rum p̄cumbere, cereolos accendere, numeratas preculas ite-
 rare. Nihil istis opus habet deus. Charitatē Paulus vocat,
 ædificare proximū, omnes eiusdē corporis mēbra ducere,
 omnes vnū in Christo putare, de fraternis cōmodis, perinde
 vt de tuis in dño gaudere, incōmodis mederi, veluti p̄priis.
 Māsuete corripere errantē, docere nescientē, erigē lapsū,
 consolari deiectū, adiuuare laborantē. Subuenire egenti, in
 summa oēs opes tuas, omne studium, oēs curas ad hoc refer-
 re, vt q̄ plurimis prosis in Christo, vt quē admodū ille neq̄
 sibi natus est, neq̄ sibi vixit, neq̄ sibi mortuus est, sed totū
 se donauit vsibus nostris, ita et nos fratrum cōmoditatibus
 inseruiamus, nō propriis. Quod si fieret, nihil esset religio-
 sorū vita, neq̄ letius, neq̄ facilius, quā nunc contra tristē
 fere videmus, & laboriosam, ac Iudaicis superstitionibus
 plenā, nec ab vllis laicorū vitiis immunē, in nōnullis conta-
 minatiorē. Quod hoīm genus si nūc reuiuisceret Augustis-
 nus, quo authore vitæ pleriq̄ gloriānt, profecto ne agnos-
 ceret quidē. Clamaretq̄ nihil se minus p̄baturum fuisse, q̄
 hoc vitæ genus, neq̄ ad superstitionē Iudæorū, sed ad apo-
 stolorum regulā viuendi rationē instituisse. Sed audio iam
 dudū quid mihi respondeāt, quidā paulo saniores. In mini-
 mis vigilandū, ne paulatim defluat in maiora vitia. Audio
 & approbo, verū non paulo magis aduigilandū, ne sic in-
 hæreas minimis, vt a maximis penitus excidas. Ibi pericu-
 lum euidētius, sed hic grauius. Ita Scillā fugito, ne in Cha-
 rybdim incidas. Ista facere salutare est, sed eis inniti pernī-
 ciosum. Paulus nō te vetat elemētis vtī, sed seruire nō vult
 elemētis eum, qui liber est in Christo. Non dānat legē facto-
 rum, sed si q̄s ea legitime vtatur. Sine his fortasse pius non
 eris, sed nō ista te piū faciūt. Conducēt ad pietatem, ita si
 quidē in hoc vtare. Sin frui cœperis, pietatē oēm semel ex-

Respondeat p̄batur.

30 tinguū. Apostolus contemnit opera Abrahæ, quæ summa
 30 fuisse nemo nescit, & tu tuis cōfidis? Deus auersat victimas
 30 & sabbata, & neomenias populi sui, quorū oīm ipse fuerat
 author. An audēbis tuas obseruatiunculas, cū diuinæ legis
 præceptis conferre? Audi tamē ad ista naueantē, ac stomas
 chantē deum. Quo mihi mltitudinē victimarū vestrarum?
 Plenus sum. Holocausta arietū, & adipem pinguiū, & sans
 guinē vitulorū, et agnorū, & hircorū nolui. Cum veniretis
 ante conspectū meum, quis quæsiuit hæc de manibus vris,
 vt ambularetis in atris meis? Ne offeratis vltra sacrificium
 frustra incēsum abominatio est mihi. Neomeniā & sabbas
 tum, & festiuitates alias non ferā. Iniqui sunt cœtus vestri,
 Calēdas vestras, & solēnitates vras, odiuit anīa mea. Facta
 sunt mihi molesta, laboraui sustinēs. Et cum extēderitis ma
 nus vras, auertā oculos meos a vobis, & cū multiplicaueris
 tis oratiōes vestras, nō exaudiā vos. Nōne cum obseruatio
 nes & ritus sacrorū cōmemorat, tū multiplicatas orationes,
 tanq̄ digito notat eos, qui religionē numero psalmorū, aut
 precū metiunt? Attende & illā, q̄ mire diuinū fastidiū pro
 pheta faciūdu exaggerat, vt iā nec auribus, nec oculis ferre
 potuerit. Quæ tandē obsecro? Nimirū quæ ipse tanta religio
 ne seruāda tradiderat, quæ tanta veneratiōe, tot sæculis sus
 30 erāt a regibus sanctis, & prophetis obseruata. Et hæc detes
 30 stat adhuc in lege carnali, & tu tuis domi tibi natis obserua
 30 tiūculis, fidis in lege spiritali? Idem alio loco eundē prophe
 tam clamare indefinēter, et instar tubæ vocē iubet intēdere,
 videlicet in re seria & acri rephensioe digna, quæq; fere non
 nisi magna cōtentione ab istis obtineri queat. Me inquit de
 die in diē quærūt, & scire vias meas volūt, quasi gens quæ
 iustitiā fecerit, et quæ iudiciū dei sui non dereliquerit. Rog
 gāt me iudicia iustitiæ, & appropiquare deo volūt. Quare
 ieiunauimus, & nō aspexisti, humiliauimus anīas nostras,
 & nescisti? Ecce in die ieiunij vestri inuenit volūtas vestra,
 & oēs debitores vros repetitis. Ecce ad lites & contētionēs

Auctores ex prophetis cōtra
 religiosos nō spiritales.

MILITIAE CHRISTIANAE

ieiunatis, & pcutitis pugno impię. Nolite ieiunare sicut vs
 q; ad hęc dię, vt audiat in excelfo clamor vester. Nūqd tale
 est ieiuniū qđ elegi, per dię affligere hoīem aīam suā? Nun
 qđ cōtorquere q̄si circulū caput suū, et saccū et cinerē sterne
 re? Nunqd istud vocabis ieiuniū, & dię acceptabilē dño?
 22 Sed qđ hoc esse dicemus? Dānat deus, qđ ip̄e mādarat: Mi
 23 nime. Quid igiē? Sed in carne legis manere, & i re nihili cō
 fidere, id x̄o detestat. Proinde vtroq; loco qđ velit accedē,
 24 demōstrat. Lauamini, inqt, mūdi estote, auferte malū cogi
 25 tationū vestrarū de oculis meis. Cū audis mala cogitationū
 26 nōne palā sp̄m & internū hoīem denotauit? Oculi dñi non
 27 vidēt in manifesto, sed in occulto, neq; scđm visionē oculo
 28 rū iudicat, neq; scđm auditū aurīū arguit. Nescit fatuas vir
 29 gines, foris expolitas, intus inanes. Nō nouit eos qui labiis
 30 dicūt, domine dñe. Deinde admonet vsū vitę spiritalis,
 31 nō tam in cerimoniis, q̄ in proximi charitate sitā esse. Que
 32 rite iudiciū, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite
 viduam. Similia subtexuit, & alteri loco de ieiuniis. Nōne
 hoc est magis ieiuniū quod elegi? Dissolue colligatiōes im
 pietatis. Solue fasciculos deprīmētes. Dimitte eos, qui con
 fracti sunt liberos, & omē onus dirumpe. Frange esurienti
 panē tuum, & ægenos vagosq; induc in domū tuā. Cum vi
 deris nudū, operi eum, & carnē tuā ne despexeris. Quid igi
 tur faciet Christianus? Negliget eccl'ię mandata? contēnet
 honestas maiorū traditiones? dānabit pias consuetudines?
 Immo si infirmus est, seruabit vt necessarias, sin firmus &
 perfectus, tanto magis obseruabit, ne sua scientia fratrē of
 fendat infirmū, & occidat eum pro quo mortuus est Chris
 stus. Hęc oportet nō omittere, sed illa necesse ē facere. Non
 33 dānant opera corporalīa, sed pferunt inuisibilia. Non dam
 34 natur cultus visibilis, sed non placat deus, nisi pietate inuis
 35 ible. Spiritus est deus, & spiritalibus vīctimis flectit. Tur
 36 pe sit Christianis ignorare, quod gentilis quidā poeta non
 37 ignorauit, Qui de pietate p̄cipiens, Si deus (inquit) est anī

mus, nobis vt carmina dicūt. Hic tibi p̄cipue sit pura mēte
 colendus, Ne contēnamus authorē, vel ethnīcū, vel minū
 tum. Sentētia est magno etiā theologo digna, et vt ego quis
 dem deprehēdi, tam intellecta a paucis, quā a nemine nō le
 cta. Ea vero est hmōi. Similia sibi afficiunt. Tu deū tau
 ro cæso, aut thureo vapore moueri magnope credis, q̄si cor
 pus esset. Mens est, et quidē purissima simplicissimaq̄. Pro
 inde potissimū mēte pura colēdus est. Tu carēū accensum,
 sacrificiū putas. At Dauid sacrificiū (inquit) deo spūs cōtrī
 bulatus. Et si despexit sanguinē hircorē, aut vitulorē, at cor
 contritū & humiliatū non despiciet. Si facis, qd̄ tribuit̄ ocu
 lis hoīm, multo magis adhibe, qd̄ requirūt oculi dei. Reli
 gioso cucullo tegit̄ corpus, qd̄ tum, si mundanā vestē gerit
 aīus? Si nītea tunica velať homo exterior, sint & interioris
 hoīs vestimēta cādida, sicut nix. Silētiū agis foris, m̄to ma
 gis cura, vt vacet mēs int̄. In tēplo visibili demittis genua
 corpis, nihil agit̄, si in tēplo pectoris stas erectus cōtra deū.
 Veneraris lignū crucis, magis sequere mysteriū crucis. Ieiū
 niū agis, & abstīnes ab iis, q̄ non coīquināt hoīem, & non
 cōtīnes ab obscēnis sermōibus, qui polluūt & tuā, & alie
 nā consciētiam? Corpori subducit̄ cibus, & aīa siliquis por
 corē sese ingurgitat? Exornas ædem faxeā, religioni habes
 loca sacra. Quid refert, si tēplum pectoris, cuius parietē per
 fodit Ezechiel, abominatiōibus Aegyptiis pphanatū est?
 Sabbatū agis foris, & intus oīa vitiorē tumultibus perstres
 punt. Non mœchať corpus, sed avarus es, iam mœchus est
 animus. Psallis lingua corporea, sed intus ausculta, quid di
 cat animus. Ore benedicis, & corde maledicis. Corpore an
 gusta cellula contineris, & cogitatiōe per totum orbē vaga
 ris. Audis verbū dei corporeis aurib⁹. Magis audias intus.
 Quid em̄ dicit propheta? Nisi audieritis intus, plorabit̄ a
 nima vestra. Quid autē legis in euangelio? Vt vidētes non
 videant, & audiētes non audiāt. Et rursus propheta, aure
 audietis, & non percipietis. Beati igitur, qui intus audiunt

MILITIAE CHRISTIANAE

» verbū dei. Fœlices, quibus dñs intus dicit verbū, & saluas
 » buntur anīæ illoꝝ. Hanc aurē iubetur a Dauid inclinare fi
 » līa regis, illa, cuius oīs decor ab intus in fimbriis aureis. De
 » niq̄ quid refert, mala non facere, quæ affectu concupiscis?
 » Quid refert bona foris agere, q̄bus diuersa fiunt intus? An
 » magnū est, quod corpore Hierosolymā adis, cū intra temet
 » ip̄m sit Sodoma, sit Aegypt⁹, sit Babylon? Non magnū est
 » carneis calcaneis vestigia calcasse Christi, at maximū, affe
 » ctū sequi vestigia Christi. Si maximū est contigisse sepul
 » chrū domīni, nō maximū erit expressisse mysteriū sepultu
 » ræ? Accusas apud sacerdotē hoīem tua peccata, vide quos
 » modo accusas apud deū. Nā apud illū accusare, intus odisse
 » est. Tu forte sigillis cereis, aut pecuniola, aut peregrinatio
 » cula semel elui culpas credis. Tota erras via. Intus acceptū
 » est vulnus, intus pharmacū admoueat necesse est. Corru
 » ptus est affectus, amasti, q̄d erat odio dignū, odisti, q̄d erat
 » amandū. Dulce tibi fuit amarū, & amarū dulce. Nihil mo
 » ror, quid exhibeas foris. Sed si mutatis vicibus, q̄d modō
 » amabas, odisse, fugere, horrere cœperis, si dulcescit affectui
 » quod modo fel sapiebat, ita demū sanitatis argumentū ac
 » cipio. Amauit multū Magdalena, & dimissa sunt ei pecca
 » ta m̄ta. Quo magis Christū amabis, hoc magis oderis tua
 » vitia, nam odiū peccati, cōsequit̄ amorē pietatis, velut um
 » bra corpus. Malo te semel mores tuos vitiosos intus ac vere
 » odisse, q̄ decies verbotenus detestari apud sacerdotē. Ergo,
 » vt quædā exempli gratia retulimus, in toto theatro mundi
 » huius visibilis, in vetere lege, in noua, in omī mandato ec
 » clesīæ, deniq̄ in teip̄so, atq̄ in omni negotio humano, foris
 » caro quædā est, intus spūs. In quibus si nō ordinē faciemus
 » præposterū, sed in his quæ vident̄, nō ita multū fiducia po
 » nentes, nisi quatenus ad meliora, momētī qd adferūt, semp
 » ad spiritū, et ea quæ charitatis sunt, respiciamus, euademus
 » non tristes, vt isti, & imbecilles, semp pueri (vt puerbio dici
 » tur) animales, ossa arida, (vt apud prophetā est) spiritū non

» habētia, lethargici, stupidi, rixosi, liuidi, fufurroneſ, ſed ex
 » celi in Chriſto, ampli charitate, robuſti, & ad vtrāq; fortu
 » nam ſtabiles, ad minima cōniuentes. ad ſumma enitentes,
 » pleni alacritatis, pleni ſciētīa, quā qui reiiciūt, eos reiicit &
 ille ſcientiarū dōminuſ. Imperitia eſt, quā fere comitat̄ in
 docilitas, & quā græci pulchre vocant philautiā, ſola facit,
 vt (qd̄ ait Eſaiāſ) cōfidamus in rebus nihili, & loquamur
 vanitates. Cōcipiamuſ laborē, et pariam⁹ iniquitatē. Sem
 per ſeruīamuſ trepidi atq; humileſ, cerimoniaſ Iudaicis. De
 cuiuſmodi loquēſ Pauluſ Teſtimoniū inquit phibeo illiſ,
 quōd zelū quidē dei habēt, ſed non ſecundū ſcientiā. Quid
 » autē ignorabant? Nempe qd̄ finiſ legiſ Chriſtuſ. Chriſtuſ
 » autē ſpīrituſ eſt, charitaſ eſt. Apertiuſ autē Eſaiāſ miſerā &
 inuſilē iſtoꝝ ſeruitutē in carne, deſcribit. Propterea (inquit)
 captiuuſ ductuſ eſt populuſ meuſ, quia nō habuit ſcientiā.
 Et nobleſ eiſ interierūt fame, & multitudo eiſ ſiti exa
 ruit. Non mirū quod populuſ ſeruit elemētis huiuſ mundi,
 videlicet vulguſ indoctū, & nō niſi de alieno pectore ſapi
 ens. Magiſ mirandū, quod religioniſ Chriſtiane quaſi pri
 mates, in eadē captiuitate, fame intereūt, & ſiti exareſcunt.
 Quare fame intereūt? quia non didicerūt a Chriſto frange
 re paneſ ordeaceoſ. Siliquā modo aſperā circūligūt, medul
 lā non eruūt. Quare ſiti exareſcūt? Quia nō didicerūt a Mo
 ſe, aquā de ſpīritali petra elicere. Neq; haueſt de flumibuſ
 quæ de vētre Chriſti fluūt aquæ viuæ. Hoc autē dictū eſt de
 ſpū, non de carne. Tu igit̄ mi frater, ne triſtib⁹ laboribuſ nō
 multū pmoueaſ, ſed mediocri exercitio, cito grādīſ & vege
 tuſ euadaſ in Chriſto, hanc regulā diligenter amplexuſ, ne
 » veliſ cum imundīſ anīalibuſ humi reptare, ſed ſemp aliſ il
 » liſ nitēſ, quāſ Plato putat in anīſ amorīſ calore elicitaſ, de
 nuo pullulaſcere, a corpe ad ſp̄m, a mūdo viſibili ad inuiſi
 bilē, a līra ad myſteriū, a ſenſibilib⁹ ad intelligibilia, a cōpo
 ſitiſ ad ſimplicia temetiſp̄m, quaſi gradibuſ quibuſdā ſcalæ
 Iacob erige. Ita ad ſe propinquāti, viciffim appropinquabit

MILITIAE CHRISTIANAE

dn̄s, & si tu pro virib⁹ de tua caligine, sensuūq; strepitu co
 22 naberis assurgere, occurret ille cōmode, e luce sua inaccessis
 22 bili, & silētio illo incogitabili, in quo nō sensuū tantum oīs
 22 tumultus, sed & intelligibiliū oīm imagines cōticescunt.

CA Non Sextus.

Et qm̄ ex tpe scribēti, aliud ex alio in mentē venit, subte
 xam & sextā regulā, supioribus quodāmodo cognatā, tam
 necessariā ad salutē vniuersis, q̄ a paucis curā habitā. Ea est
 22 vt anius ad Christū anhelātis, a vulgī tū factis, tū opiniōni
 22 bus q̄ maxie dissentiat, nec aliunde q̄ ab vno Christo, pieta
 22 tis exēplū petat̄. Hoc est em̄ vnicū archetypū, vnde quisq; s
 22 vel vnguē discesserit, a recto discedit, atq; extra viā currit.
 Proinde Plato grauiter pfecto, vt plerāq; in politia sua, nes
 gat eū virtutē constāter tueri posse, q̄ de turpi atq; honesto,
 nullis certis opiniōibus mentē imbuerit. At quāto pncipio
 fitus est, falsas opiniōes de iis, quā ad salutē pertinēt, anō
 penitus īfidere. Quare hoc vel in primis curādum putat, vt
 custodes illi, q̄s oportet oīm turpitudine vacare, q̄ optimas
 22 opiniōes de fugiendis atq; expetēdis, easq; q̄ certissimas,
 22 tanq̄ leges quasdā sanctissimas anō insculpāt suo. Quicqd
 em̄ persuasione penitus inhæsit aīo, id quisq; moribus ex
 22 primit. Eoq; p̄cipua Christianorū cura huc intēdi deberet,
 22 vt pueri iā inde ab incunabulis, iter ip̄as blāditiās nutricū,
 22 & parentū oscula, inter l̄atorū manus, p̄suasiones imbibāt
 22 Christo dignas, p̄pterea qd̄ nihil vel altius insidit aīo, vel
 22 hæret tenacius, q̄ qd̄ rudibus (vt inquit Fabius) annis indit̄
 tur. Procul p̄cul ab auriculis infantilibus, amatorie cātius
 culā, quas domi forisq; cantillant Christiani, spurciores, q̄
 vnq̄ Ethnicorū vulgus receperit. Non audiāt accepta iactu
 ra rei, materculā eiulantem. Non amissa sorore, se miserā ac
 destitutā clamitantē. Non audiāt patrē ignauitā opprobran
 tem ei, qui iniuriā non cū fœnore rettulit, nō admirantē eos
 qui rem quocūq; modo fecer̄t amplissimā. Ingeniū hoīs ad
 22 vitia p̄cliue. p̄ncipiosum exēplum statim arripit, nō aliter, q̄

22 Ignē vicinū naphtha. Quanq̄ idē hoc nulla non atate agens
 22 dum, vt oēs vulgi errores, ab ipsis vsq; radicibus ex animo
 22 reuellant, atq; in eorū locum salutare opiniones inseratur,
 22 adeoq; roborent, vt nullis rebus queant cōuelli. Quod qui
 fecerit, is nullo negotio virtutē sua sponte sequet, & secus
 agentes miseratiōe, non imitatione dignos iudicabit. Huc
 em̄ pertinet illud a Socrate, non absurde dictum, quanq̄ ab
 22 Aristotele reprehensum, virtutē nihil aliud esse, q̄ scientiam
 22 fugiendorū, atq; expetendorū. Non quod nō viderit discipu-
 22 men inter cognitionē honesti, atq; amorē, sed quēadmodū
 22 Demosthenes Pronūtiatiōe primū, secundū ac tertium
 in eloquentia respondit esse, videlicet adeo præcipuā par-
 tem significās, vt in ea totam esse duceret, itidem Socrates
 22 agens cum Protagora, argumētis euincit, tantū in om̄i vir-
 22 tute momēti scientiā adferre, vt peccata non aliunde profi-
 22 ciscatur, q̄ a falsis opinionibus. Etem̄ & qui Christū amat,
 et qui voluptatē, pecuniam, honorē, falsum amat, nimirum
 vtriq; dulce, bonū, ac pulchrum sequuntur. At hi labuntur
 inscitia, pro dulci amplectentes, quod est acerbissimū, pro
 acerbis fugientes, quod est dulcissimū, item pro bono ac lu-
 cro sequentes, quod merum est detrimentū, pro damno ti-
 mentes, quod vnicum est lucrum, id pulchrum iudicantes,
 quod est fœdum, id pudendum opinantes, quod solum est
 gloriosum. Porro si cui penitus persuasum sit, ac iam veluti
 22 cibus in animi substantiā sit traiectum, solā virtutem, opti-
 22 mam esse, dulcissimā, pulcherrimā, honestissimā, vtilissi-
 22 mam; contra turpitudinē, vnicum esse malū, cruciatum, fœ-
 22 dum, erubescendū, dānosum; atq; hæc nō opinione popula-
 22 ri, sed ipsa natura rerū metiat, fieri non potest, vt ea constāte
 persuasiōe, diu in malis hereat. Pessimus em̄ iam olim tū vi-
uēdi, tū sentiēdi author vulgus est. Neq; vnq̄ ita bene actū
 est cū rebus humanis, vt non pessima placuerint plurimis.
 Caue sic cogites. Hoc nemo non facit. His vestigiis maio-
 res mei sunt ingressi. Hac in sententiā est ille tantus philoso-

Vulgus

(Handwritten flourish)

MILITIAE CHRISTIANAE

» phus, tantus theologus. Sic viuit a magnatibus. Hoc regiu
 » est institutu. Hoc & episcopi & pontifices summi factitant,
 » Hi profecto vulgus non sunt, Nihil te moueant ingentia no
 » mina. Ego vulgu non loco, sed pectore metior. Vulgus sunt,
 » quicunq; in specu illo Platonico vincti suis affectib; inanes
 » reru imagines, pro verissimis rebus admirant. Nonne prepo
 » stere faciat, si quis non lapide regulae, sed regulam lapidi con
 » netur applicare? Nonne multo absurdus, si quis non hoim
 » mores ad Christu, sed Christu ad hoim vita laboret inflecte
 » re? Non ideo rectu puta, quia primores, quia maxima pars
 » hoim factitat, sed ita demu rectum est, qd fit, si quadrat ad
 » regulam Christi. Immo hoc ipso tibi suspectu quid esse oport
 » tet, qd plurimis placet. Pusillus grex est, & erit semper, cui
 » cordi est Christiana simplicitas, paupertas, veritas. Pusillus
 » est, sed beatus, quippe cui soli debetur regnu caeloz. Arcta
 » est via virtutu, & a paucis calcata, sed non alia ducit ad vi
 » tam. Prudes aedificator, vtrum tandem ab vsitatissimo, an ab
 » optimo opere petit exemplu? Pictores non nisi optimas ta
 » bulas sibi proponunt. Exemplu nostrum Christus est, in quo
 » vno oes insunt beate viuendi rationes. Hunc sine exceptioe
 » licebit imitari. Caeteru in probatis viris, eatenus vnu quod
 » q; in exemplu vocare conueniet, quatenus respondebit cum
 » archetypo Christi. De vulgo aut Christianoz sic existima,
 » nullu vnq; fuisse corruptius, ne apud Ethnicos quide, quan
 » tum ad opiniones de moribus attinet. Caeteru de fide, quid
 » sentiunt, viderint ipsi. Hoc certe indubitatum est, fide sine
 » moribus fide dignis, adeo nihil iuuare, vt etia in cumulum
 » cedat danationis. Euolue veteru annales, & confer horu tem
 » poru mores. Quando vera probitas despectior? quando sic in
 » precio habite diuitia vndecunq; parta? Quo vnq; saeculo ve
 » rius illud Horatianu. Scilicet vxore cu dote, fideq; & ami
 » cos. Et genus & forma regina pecunia donat. Et illud eius
 » dem. Na genus et virtus, nisi cu re, vilior alga est. Quis iam
 » non serio legit Ironia illam Satyrica? O ciues, ciues, querenda

Vulgus christianoz.

pecunia primū Virtus post nūmos? Quādo luxus solutio?
 Quādo stupra, adulteria, vel latius patuerūt, vel impunitio
 ra fuere, vel minus in probro? dum in aliis, suis vitiis indul
 gent principes, & quisq; speciosum factu ducit, quicqd in
 aulicorū mores abiit? Cui non extremū malum ac pbrum
 videf pauperies? Olim in scortatores, in sordidos, in glorio
 sos, in admiratores pecuniā, etiā de plaustris famosa scom
 mata iaciebant, in spectaculis gētiliū, scite notatis vitiis, ap
 plaudebat a vulgo, qbus nunc a Christianorū proceribus,
 male laudatis applaudif. Non tulerūt theatra Atheniensiu
 histrionē, e tragœdia quapiā Euripidis, saltātem, verba cus
 iusdā auari, vnam pecuniā, reliquis humanę vitæ cōmodis
 prāferētis, ac plane futurę erat, vt actorem cum tota fabula
 exploderēt, eiicerētq; nī mox assurgēs poeta, paulisper etiā
 manere iussisset, ac spectare quorsum admirator ille auri ef
 set euasurus. Quā multa sunt apud illos exēpla eorū, qui e
 bene administrata rep. pręter honestā opinionē, nihil in res
 nuem familiā retulerūt, qui fidē pecuniā, qui pudicitia vita
 potiorē habuerūt? Qui neq; prosperis rebus insolescere, neq;
 aduersis frangi potuerūt? Qui honesta pericula volupta
 tibus anteposuerūt? Qui sola conscientia recti cōtenti, neq;
 honores, neq; opes, neq; reliqua fortunæ cōmoda desydera
 bant? Et vt ne cōmemorē Photionis sanctitatē, Fabritij di
 uitis potioem paupertatē, Camilli magnanimitatē, Bruti
 fæueritatē, Pythagore pudicitia, Socratis inexpugnabilem
 continentia, Catonis integritatē, ac mille pulcherrima oīm
 virtutū decora, quæ passim in Lacedæmoniorū, in Persarū,
 in Atheniensium, in Romanorū annalibus legunt, magno
 quidē nostro pudore, Diuus Aurelius Augustinus, vt ipse
 de se in cōmentariis confessionū suarum testat, iam multo
 priusq; Christū indueret, contēpserat pecuniā, p nihilo ha
 bebatur honores, gloria non cōmouebatur, voluptatibus aut
 vsq; adeo frena negarat, vt homo adolescēs, vna muliercu
 la cōtentus esset, cui & cōiugij fidē seruabat, Hos aios, hæc

G

MILITIAE CHRISTIANAE

*Nūcipus
In cōmuniōne christiana uiuere
debet est.
phidolo*

*Cōn opōrōz nobilitatis.
Nobilitas stēmata cogat
Nota.*

exēpla, inter aulicos, inter ecclīasticos, addā & inter montā-
 chos, nō temere q̄s inuenerit. Aut si quis huiusmodi extiterit,
 ilico velut asinus inter simias, ostentui ac risui erit, delirius,
 hebes, hypocrita, rerū imperitus, melancholicus, amēs oīm vna
 voce dicef, ac ne homo quidē iudicabit. Sic Christi stiani Christi
 doctrinā veneramur, sic exprimimus, vt nihil vecordius, nihil
 abiectius, nihil magis pudendū iam vulgo habeatur, q̄ vere ac
 toto pectore esse Christianū. Quasi aut Christus frustra versat^o sit
 in terra, aut alius sit nūc, quā olī Christianismus, aut nō ex æquo
 ptineat ad oēs. Ab his igit volo te toto aīo dissentire, & rerū oīm
 precia, vnus Christi cōmuniōne metiri. Quis vulgo nō præclarū
 autumat, atq; inter p̄cipua bona ponendū, claris maioribus p̄gnatū
 esse id q̄d nobilitatē nomināt. Nihil te moueat, cū audis huius
 sæculi prudētes, viros graues, summaq; authoritate p̄ditos,
 admodū serio, de stēmatum gradibus, adductis superciliis,
 tanq̄ de re vehemēter ardua differentes, & magno conatu,
 magnas nugas effutientes, cū vides alios sic auoz, atq; ataz
 uozū imaginibus tumētes, vt reliquos præ se vix hoies esse
 iudicent. Sed hoz errorem, Democritico risu prosequēs, id
 (quod res est) reputa, vnica ac summā esse nobilitatem, in
 Christo renatū esse, illius insitū esse corpori, vnū corpus, &
 vnū spiritū fieri cum deo. Sint aliq; regū filij, tibi maximum
 sit, quod & es, & diceris filius dei. Illi sibi placeāt, q̄d in au-
 lis principū versent, tu elige cum Dauid, abiect^o esse in do-
 mo dei. Attēde q̄s elegerit Christus, infirmos, stultos, igno-
 biles, scđm mundū In Adam oēs ignobiles nascimur, in
 Christo oēs vnū sumus. Vera nobilitas est, inanē contēnere
 nobilitatem. Vera nobilitas est, seruū esse Christi. Hos tibi
 maiores esse puta, quoz virtutes æmularis. Audi quid in
 euangelio dixerit, optimus æstimator nobilitatis aduersus
 Iudæos, qui se iactabāt de generis authore Abrahā. Quali
 vero authore? Non tantū illustri, non solum opulento, non
 modo victore regū, sed ob diuinas virtutes, diuinis ornato

præconiis? Quis istud non insigne, nō gloria dignū existit
 met? Audi quid audierint. Vos ex patre diabolo estis. Et o
 pera patris vestri facitis. En tibi Paulus & ipse ad magistrū
 regulā generositatē æstīmans. Non em̄ (inquit) om̄es qui ex
 circūcisione sunt Israel, hi sunt Israelitæ, neq; qui secūdum
 33 semē sunt Abrahæ, om̄es filij. Pudenda ignobilitas seruire
 33 turpidini, cum Christo nullā habere cognatiōem, qui non
 agnoscit, nisi qui faciunt voluntatē patris sui, qui in cœlis
 33 est. Turpiter spurius est, qui patrē habet diabolu, habet aut̄
 33 qui illius opera facit, nisi mētītus est Christus. Sed non nos
 33 uit mentiri veritas. Suprema generositas est, & filiū, & hæ
 33 redem esse dei, fratrē autem & cohæredē esse Christi. Illo
 rum insignia, quid sibi velint, ipi viderint, Christianorum
 insignia sunt cōmunia quidē omnibus, sed tamē illustrissi
 ma crux, corona spinea, clauī, lācea, stigmata domini, quæ
 Paulus in corpore suo se gestare gloriatur. De nobilitate ita
 q; vides, quāto alia te sentire velim, q̄ vulgus opinat̄. Eum
 vero qui plurimū auri domi congesit, quis non vulgo bea
 tum diuitē ac foelicē vocat? Tu sat beatū, immo solū bea
 33 tum iudica, qui Christū, qui summū bonum possidet. Qui
 33 preciosam illā margaritā bonæ mentis, vel rerum oim, vel
 33 corporis etiā dispendio, mercatus est. Qui thesaurū inuenit
 sapiētia, cunctis opibus preciosioris. Qui a Christo ditissi
 mo, aurū emit ignitū, probatū, vt locuples fiat. Quid igitur
 33 sunt ista, quæ multitudo mirat̄, aurū, gēma, prædia? Falso
 33 nomine diuitiæ, vero spinæ, quæ semen diuini verbi suffo
 33 cant, iuxta parabolā euangelicā, sarcinæ sunt, quibus onus
 33 sti, nec possunt per arctā viam Christum nudum sequi, nec
 33 per hostiū humile intrare, in regnū cœlorum. Ne p̄slo quis
 33 dem temetipm̄ meliorē puta, si vel Midas, vel Cræsos opib
 33 bus vincas, sed alligatiorē, impeditiorē, onustiorē. Abunde
 33 sat habet, qui ista fortiter potest contēnere. Satis prospectū
 est ei, cui nihil defuturū promisit Christus. Non esuriet, cui
 sapit manna verbi diuini. Non erit nudus, qui Christum

Cōm opm̄oz diuitiaz

G ij

MILITIAE CHRISTIANAE

Con opioz volupt.

» induit. Hoc solū damnū existīma, quoties aliquid de pietate
 » te decessit, & vitiiis accreuit. Ingens lucrū puta, cū mens accē
 » cessiōe virtutis, facta est melior. Nihil tibi deesse puta, si eū
 » possides, in quo sunt oīa. Quid autē hoc est, qđ miseri volu
 » ptatē nominant? Profecto nihil minus, qđ quod dicit. Quid
 » igitur? Mera infātia est, & plane (quod Græci dicere solēt)
 » Atiacis risus, dulce venenū, blanda pernicies. Vera & vnica
 » voluptas, gaudium est puræ cōscientiæ, Lautissimæ epulæ
 » sunt, studiū sanctæ scripturarū, iucūdiſsimæ cātilenæ, psal
 » mi spiritus sancti, festiuissima societas, cōmunio sanctorum
 » oīm. Summæ delitiæ, fruitio veri. Tu modo purga oculos,
 » purga aures, purga palatū, & incipiet tibi dulcescere Chris
 » tus. Quo vere gustato, etiā si Milesij, Sybaritæ, Azoti, Epi
 » curei, breuiter vniuersi voluptatū architecti, oēs suas illece
 » bras in vnū conferant, præ vno illo nausea videbunt. Non
 » id protinus dulce est, qđ sapit, sed qđ sano sapit. Si febrētis
 » aqua vinū sapit, nemo istud voluptatē noīat, sed morbum,
 » Erras, si non credis piis hoībus, longe iucūdiōres esse suas
 » lachrymas, qđ impiis, risus, cachinos, iocosq; suos. Non his
 » dulcius esse ieiuniū, qđ illis attagines, phasides aues, pdices,
 » accipēseres, aut Rhombos suos, Horū frugales mēfulas, hō
 » lusculis & leguminibus Pythagoricis instructas, nō longe
 » lautiores esse, qđ istoꝝ sumptuosa fastidia. Deniq; vera vol
 » uptas est, amore Christi, falsis delitiis nō sollicitari. Iam as
 » moris et odij vocabulis, vide qđ mūdus abutaī. Cum adoles
 » scēs insanus puellā deperit, id vulgus amorē appellat, cum
 » nullū verius sit odiū. Verus amor, vel suo dispendio, cōmo
 » dis alienis cōsulere cupit. Ille quo nisi ad suā voluptatē spe
 » ctat. Igit non illā, sed semetiḡm amat, quanq̄ ne se quidem
 » amat. Nemo em̄ aliū amare potest, nisi se prius amarit, sed
 » recte. Nemo quenq̄ odisse potest, nisi se pri^o oderit. Verum
 » bene amare, nōnunq̄ bene odisse est, & recte odisse, amasse
 » est. Ergo qui ob tantillum cōmodum (vt putat) suū, puellæ
 » blanditiis, muneribus, tendit insidias, vt illi qđ habet optū

33 mum eripiat, integritatē, pudorē, simplicitatē, bonā mentē,
 33 famā, vtrū hīc odisse, an amare tibi videt? Profecto nullum
 33 hoc odio, odiū atrocius. Cum inepti parētes liberorū vitiis
 33 indulgēt, vulgo aiunt, q̄ tenere hī suos amant filios? Immo
 33 q̄ crudeliter oderūt? qui dum suis morē gerunt affectibus,
 33 liberorū salutē habent neglectū. Quid aliud nobis p̄catur
 33 hostis inuidētissimus diabolus, q̄ vt hīc impune peccantes,
 33 in æternū incurramus suppliciū: Lenem magistrū, & misē
 33 ricordē principē vocant, qui sceleribus quibusdā, vel cōnī
 33 uet, vel etiā fauet, vt hoc peccent licētius, quo impunitius.
 33 At qd aliud minā per prophetā dñs iis, quos sua misericor
 33 dia putat indignos? Et nō visitabo (inquit) super filias v̄ras
 33 quādo fornicantē, & super nurus v̄ras, quando adulterātur.
 33 Dauid vero quid p̄misit? Visitabo inquit in virga iniquita
 33 tes eorū, & in verberibus peccata eorū. Misericordiā autem
 33 meā nō dispergā ab eis. Vides vt in Christo nouētur oīa, &
 33 rerū vocabula p̄mutent. Qui seip̄m male amat, is capitalis
 33 ter odit. Qui in sese male misericors est, is crudelissime s̄
 33 uit. Bene curare, negligere est. Bene ledere, p̄desse est. Bene
 33 perdere, seruare est. Ipse tibi curę eris, si carnis desyderia cō
 33 tēpseris. Si bene saueris ī vitia, hoīem beneficio iuueris. Si
 33 peccatorē occideris, hoīem seruaueris. Si pdideris qd fecit
 33 homo, restitueris qd fecit deus. Age vero iam potentiam &
 33 imbecillitatē, fortitudinē & ignauīā, quid esse putat error
 33 popularis? Nonne potentē nomināt eum, qui quē velit, fa
 33 cile queat ledere? Quāq̄ odiosa nimīū potentia est, nocere
 33 posse, id qd est istis, cum chantaridibus & scorpīs, atq; ip̄o
 33 adeo diabolo cōmune, videlicet dare malū. Solus deus ve
 33 re potēs est, qui nocere, nec potest, si velit, nec vult si possit,
 33 quippe cuius natura est bñfacere. Sed potēs iste, quomodo
 33 tandē ledet hoīem? Eripiet pecuniā, pulsabit corp⁹, adimet
 33 vitā: Si pio homini id facit, bñficiū pro maleficio dedit, sin
 33 improbo, hīc occasionē quidē admisit, sed ille ipse sibi
 33 nocuit. Nemo em̄ nisi a seip̄o ledit. Nemo aliū parat ledere,

Con opinioꝝ potentiz.

MILITIAE CHRISTIANAE

» nisi longe grauius ipse sese ledat prius. Damnū pecunię mi-
 hi dare paras, iā tu charitate amissa, dānum grauiſſimū tibi
 ipſi dedisti. Nō potes mihi vulnus infligere, quā ipse prius
 vulnus m' to atrocius acceperis. Nō adimes mihi vitā cor-
 poris, nisi tute tibi prius aīam iugularis. At Paulus ad infe-
 » rēndā iniuriā imbecillis, ad ferendā validissimus, nōne glo-
 » riat̄ sese in Christo posse oīa? Fortē & aīosum vulgo noīant
 » eū, qui ferox & impotentis animi, ad q̄tumuis leuē iniuriā
 effuerescit iracūdiā, & conuiciū conuicio, maleficiū malefi-
 cio retaliat. Cōtra q̄ acceptā iniuriā mullitat, ac dissimulat,
 hūc ignauū, pusillanimē, instrenuū appellitāt. Immo qd ali-
 » enius a magnitudie animi, q̄ verbulo dimoueri a statu men-
 » tis, et adeo alienā stultitiā, non posse contēnere, vt hoīem te
 » non putes esse, nisi maleficiū maleficio superaris? At quāto
 fortius, aīo excelso & amplo, nullā iniuriā non posse negli-
 gere, insup et pro maleficio beneficiū reddere? Non ego for-
 tē dixerim, qui in hostē audeat, qui mōnia superet, qui vi-
 ta contēpta, oīibus periculis obiciat caput, id qd est pene
 » gladiatoribus oībus cōmune, At animū qui possit vincere,
 » qui ex aīo bene velle, male volētibus, bene mereri, de male-
 merētibus, bene p̄cari, male precātibus, huic deniq; debet
 cognomē fortis atq; magnanimi. Executiam⁹ & illud, quid
 mūdus gloriā, ignominia ac pudorē nominet. Laudaris,
 Ob quid? & a quibus? Si ob turpia, & a turpibus, ista verō
 » falsa est gloria, et vera ignominia. Vituperaris, rīderis. Quā
 » gratia, et a quibus? Ob pietatē, ob innocentia, vtique a malis.
 » Nō ista est ignominia, sed nulla verior gloria. Esto sane, vel
 » vniuersus mūdus explodat, exhibiletq; nō potest nō esse glo-
 riosum, qd approbat Christus. Et si quicq; est mortalium,
 applaudat atq; acclamet euge euge, nō potest non esse pu-
 dendū, quod deo displicet. Prudentiā vulgo vocāt, rem pa-
 rare strenue, partā probe cōstabilire, & porro in posterę pro-
 spicere. Sic em̄ passim & serio loquētes audimus. Frugi ho-
 mo est, catus, cordat⁹, cōsultus, puidus, de iis qui breui remi-

Con opiorz glouz.

1) faciunt lautiorē. Hoc mūdus qui & mēdax est ipse, & pater
 2) eius. At quid dicit veritas? Stulte iquit, hac nocte repetēt a
 te aīam tuam? Expleuerat horrea messibus, iſtruxerat com-
 meatu oēs apothecas, abūde multū pecuniā, domi cōdide-
 rat, nihil restare putabat, non(qđ feræ faciunt) vt congeſtis
 opib⁹, inops custos incubaret, quēadmodū draconē vellus
 aureū seruaſſe poetę fabulant. sed vti partis frueret, et tamē
 3) hunc stultū appellat euangeliū. Quid em̄ stultius, qđ vecor
 4) dius, q̄ vmbriſ inhiantē, res veras amittere, id qđ ſolemns
 in cane illo Aefopico ridere. Et in Chriſtianoꝝ moribus nō
 magis ridendū est, vel flendū potius? Incallidus mercator
 habeat, quē Comiĉū illud fugerit. Pecuniā in loco negligē-
 re maximū interdū est lucrū, qui p̄ſens lucellū admittat, qđ
 nō ignoret ingens diſpendiū conſecutur. Quāto inconfu-
 5) tius, huic vmbriticę vitę, oībus horis nutanti, tanta ſollis
 6) citudine p̄ſpicere, qđ tamē fuerat ſuppeditandū a deo, et in
 futurā vitam nihil cōſulere, quā ſemp calamitoſiſſimā exi-
 gamus oportet, niſi fuerit ingēti cura p̄ſpectum? Aliū erro-
 7) rē accipe. Sollertē et rerū peritū vocant, qui rumuſculos oēs
 8) captans, nouit toto qđ fiat in orbe. Quę fortuna mercatuū,
 quid Brittānoꝝ Tyrānus moliat, quid nouatū Romę, quid
 ortū in Galliis, quomodo Dacę victitēt & Scythę, Quid
 conſultēt principes. Breuiter qui oī de negotio, apud omne
 genus hoīm garrīre calleat, eū aiunt ſapere. Quid aut̄ inco-
 9) gitantius, qđ incitius, q̄ quę p̄cul fiāt & ad te nihil attinēt,
 10) ea veſtigare, q̄ vero in tuo peĉtore gerātur, & vel ſola ad te
 11) pertinēt, de iis ne cogitare qđē. Narras mihi tumultus Brit
 12) tānicos, narra magis, qđ in tuo peĉtore tumultuent, ira, in-
 13) uidia, libido, ambitio. Quā p̄pe iā iſtę ſub iugū miſſę ſint.
 Quę ſpes victorię. Quāta belli pars p̄ſligata. Quā inſtru-
 cta ratio. In hiſ ſi vigilās, ſi auritus pariter et oculatus, ſi ſax-
 gax, ſi circūſpectus fueris, ſolertē te pronūtiabo. Atq; illud
 qđ in nos mūdus ſolet iacere, in ip̄m retorquebo. Nequicq̄
 ſapit, q̄ ſibi nihil ſapit. Ad hūc modū ſi oēs mortaliū curas,

MILITIAE CHRISTIANAE

- 22 gaudia, spes, metus, studia, sententias excusseris, iuenies ple
 22 na erroris oia. Dum bonū dicunt malū, & malū bonū, dum
 22 dulce faciunt amarū, amarū dulce, lucē faciunt tenebras, &
 22 tenebras lucē. Et hæc quidē hoīm multo maxia turba est.
 Verū oportet hos simul & contēnere, ne similis illorum esse
 velis, & miserescere, vt eos tui similes fieri cupias, atq; (vt
 22 Augustini verbis vtar) tū flere cōuenit irridendos, tū irride
 22 re flēdos. Noli in malis cōformari huic sæculo, sed reforma
 re in nouitate sensus tui, vt pbes, nō quę mirent hoies, sed q̄
 sit volūtas dei, bona, & beneplacēs, & pfecta. Periculo pxi
 mus es, planeq; labascis, si circūspectare cōperis, qd agant
 plaricq; si captare, qd sentiāt. Tu vitæ ac lucis filius, sepelis
 ant sine, mortui mortuos suos, cęci cęcorū duces simul in fo
 ueā abeant. Caue quoq; ab exēplari tuo Christo, cordis ocu
 22 los dīmoueas. Non errabis, veritatis ductū sequēs. Non im
 22 pinges in tenebris, post lumē ambulans. Hoc perlucēte, si
 22 fucata bona a veris, si vera mala a falsis secreueris, horres
 bis, nō imitaberis cæcitatē multitudinis, ad inanissima res
 rū ludibria, vicibus quibusdā affectionū, iræ, inuidiæ, amo
 ris, odi, spei, metus, gaudi, doloris, quouis Euripo inque
 22 tius æstuantis. Bragmāi, Cynici, Stoici, mordicus sua dog
 22 mata tueri solēt, & reclamāte mundo, explodētibus, exhibi
 tantibus oibus, tamē vrgent ptinaces, qd sibi semel persuas
 ferūt. Aude & tu sectę tuæ decreta penitē in aīo figere, aude
 securus ac totus in authoris tui sniam pedibus discedere.

OP Iniones Christiano dignæ.

- Hæc semp apud te constēt veri Christianismi paradoxa.
 Vti ne quis Christianus, se sibi natū esse putet, neq; sibi ve
 22 lit viuere, sed quicqd habet, aut est, id omē non sibi tribuat,
 22 sed deo authori ferat acceptū, oia sua bona, oibus existimet
 22 esse cōmunia. Proprietatem Christiana charitas nō nouit.
 Pios amet in Christo, impios propter Christū, qui nos ad
 huc inimicos sic dilexit prior, vt se totū nobis redimēdis im
 pēderit. Illos cōplectatur, quod boni sint, hos nihilominus,

22 vt bonos reddat, Neminē profus hoīem oderit, non vtiq;
 22 magis, q̄ fidelis medicus odit agrotū. In vitis tantū sit inis-
 22 micus. Quo grauior est morbus, eo maiorē curam adhibe-
 bit pura charitas. Adulter est, sacrilegus est, Turca est, exe-
 cretur adulterū, non hoīem, sacrilegū aspernet, non hoīem.
 Turcā occidat, non hoīem. Det operā, vt impius pereat, quē
 22 ipse se fecit, sed vt seruet homo, quē fecit deus. Omnibus ex
 22 anō bene velit, bene precetur, benefaciat. Neq; noceat cō-
 22 meritis, & profit immerētibus. Omnium cōmodis perinde
 vt suis aggratuletur. Omnium incōmodis, non secus q̄ suis
 indoleat. Nimirum hoc est, quod iubet apostolus, flere cum
 flētibus, gaudere cum gaudētibus. Immo grauius alienum
 malū ferat, q̄ suū. De fraterno bono letior sit, q̄ de proprio.
 22 Nō est Christiani sic cogitare. Quid mihi rei cū isto? Albus
 22 aterue sit nescio, ignotus est, alienus est, nihil vnq; bene de
 me meritus est. Lesit aliquando, nunq; profuit. Nihil horū,
 22 tantū memineris, quo merito tibi quæ præstiterit Christus,
 22 qui suā in te beneficentiā, non in se, sed in pximo voluit re-
 22 taliari. Tantū vide, qbus egeat ille, & quid tu possis. Tan-
 tum hoc cogita, frater est in dño, cohæres in Christo, eiusdē
 corporis mēbrum, eodē redemptus sanguine, fidei cōmunis
 socius, ad eandē gratiā & foelicitatē futuræ vitæ vocatus.
 Quemadmodū dixit apostolus. Vnū corpus, et vnus spūs,
 sicut vocati estis in vna spe vocationis vestræ, vnus dñs, &
 22 vna fides, Vnū baptisma, vnus deus, & pater oīm, qui sup-
 22 oēs, & per omnia, & in oībus nobis. Alienus esse qui potest,
 qui cum tibi, tam multiplex intercedit vnitatis copula? A-
 pud gentiles momēti nō nihil adferāt, vel ad benevolentia, vel
 ad malevolentia, illæ rhetoræ circūstantiæ. Conciuis est,
 affinis est, cognatus est, aut cōtra. Familiaris, amicus pater-
 nus, bene meritus, grat⁹, honesto loco natus, opulētus, aut
 secus. In Christo aut nihil sunt, aut iuxta Paulum, vnum &
 idem sunt hæc omnia. Hoc vnū tibi obuersetur ob oculos, &
 satis sit. Caro mea est, frater est in Christo. Quod in memo-

MILITIAE CHRISTIANAE

„ brum cōfertur, nōne in vnīuersum corpus redūdat, atq; in
 „ de in caput? Omnes sumus inuicē membra. Mēbra coheren-
 tia, cōstituūt corpus. Corporis caput Iesus Christus. Christi
 caput deus. Tibi fit, singulis fit. Christo fit, deo fit, quicqđ
 vnicūlibet mēbro fit seu bene, seu male. Hæc oīa vnū sunt
 „ Deus Christus, corpus & mēbra. Non recte inter Christia-
 „ nos locū habet illud, Pares cū paribus, & illud. Dissimilitu-
 „ do mater odij. Quorsum em̄ dissensionū vocabula, vbi tāta
 est vnitas? Nō sapit Christianismū, qđ vulgo aulicus oppi-
 dano, rusticus vrbano, patricius plebeio, mgr̄atus priuato,
 diues pauperi, clarus obscuro, potēs imbecilli, Italus Ger-
 mano, Gallus Brittāno, Brittānus Scoto, Grāmaticus theo-
 logo, grāmatico dialecticus, Iurisperito medic°, doctus idi-
 otæ, Eloquēs infacūdo, Celebs marito, Iuuenis seni, cleri-
 cus pphano, sacerdos monacho, Minor Coletæ, Carmelita
 Iacobite, & ne oīa discrimina referā, nugatoria in re diffimi-
 „ lis dissimili est iniquior. Vbi charitas, quæ & hostē diligit,
 „ quādo cognomen cōmutatū, quādo color vestis nō nihil di-
 „ uersus, quādo cingulus, aut calceus, & siliā deliramēta ho-
 minū, me tibi faciūt inuisum? Quin potius pueriles istas nu-
 gas mittimus, & illud qđ ad rē pertinet, præ oculis habere
 „ cōsuefcimus, qđ multis locis inculcat Paulus, omēs nos in
 „ Christo capite, vnus esse corporis mēbra, eodē aniata spū,
 „ si tñ in illo viuimus, vt neq; foelicioꝝ mēbris inuidea-
 „ mus, & imbecillioꝝ libēter subueniamus. Vt intelliga-
 mus nos ipos accepisse bñficiū, cum bñficiū pstitimus pxis-
 mo, nos lesos, cum nocitū est fratri. Neq; quisq; proprie sibi
 studeat, sed pro sua virili quisq; qđ accepit a deo, in cōmu-
 ne cōferat, vt illo refluant oīa, vnde fluxerunt, puta capite.
 Hoc videlicet est, qđ Paulus scribit Corinthiis. Sicut em̄ in
 „ quens corpus vnū est, & mēbra habet multa. Omnia autē
 „ mēbra corporis cū sint multa, vnū tamē corpus sunt, ita &
 Christus. Eteñ in vno spiritu oēs nos, in vnū corpus bap-
 zati sumus, siue Iudæi, siue gentiles, siue serui, siue liberi, &

oēs in vno spiritu potati sumus. Nā & corpus, nō est vnum
 33 mēbrum, sed multa. Si dixerit pes, quoniā non sum manus,
 33 nō sum de corpore, num ideo nō est de corpore? Et si dixe-
 rit auris, nō sum oculus, nō sum de corpore, num ideo non
 33 est de corpore? Si totū corpus oculus, vbi auditus? Si totū
 33 auditus, vbi odoratus? Nunc autē posuit deus mēbra, vnū
 quodq; eorū in corpore, sicut voluit. Quod si essent oīa vnū
 membrū, vbi corpus? Nunc autē multa quidē mēbra, vnum
 autē corpus. Non potest autē oculus dicere manui, opera tua
 nō indigeo, aut iterū caput pedib⁹, nō estis mihi necessarij.
 Sed multo magis quæ vidētur mēbra corporis infirmiora
 esse, necessariora sunt. Et quæ putamus ignobiliora esse mē-
 bra corporis, hīs honorē abundantiorē circūdamus. Et quæ
 inhonestā sunt nostra, abūdantiorē honestatē habent. Ho-
 nēsta autē vestra nullius egent. Sed deus tēperauit corpus,
 ei cui deerat abūdantiorē tribuēdo honorē, vt non sit schis-
 ma in corpore, sed in id ip̄m pro inuicē sollicita sint mēbra.
 Vos autē estis corpus Christi, & mēbra de mēbro consimi-
 lia, scribit Romanis. Sicut em̄ (inquit) in vno corpore mltā
 mēbra habemus, oīa autē membra nō eundē actum habēt,
 33 ita multi vnū corpus sumus in Christo, singuli autē alter al-
 33 terius mēbra, habētes donatiōes scđm gratiā, quæ data est
 33 nobis, differentes. Rursum ad Ephesos. Veritatem autem
 (inquit) facientes in charitate, crescamus in illo per oīa, qui
 est caput Christus, ex quo totū corpus cōpactum & cōnes-
 xum, per omnē iuncturā subministratiōis, secundū operati-
 onē in mensurā vnus cuiusq; mēbri, augmētum corporis
 facit, in ædificatiōē sui in charitate. Et alibi iubet inuicem
 alios aliorū onera gestare, quoniā sumus inuicē membra.
 Vide igitur, num ad hoc corpus pertineāt, quos passim au-
 dis adhunc modum loquētes. Mea res mihi hæreditate ob-
 venit, iure non fraude possideo. Cur ea non meo arbitratur
 vtar, atque abutar? Cur iis, dem inde quicquam, quibus
 nihil debeo? Profundo, perdo, Meum est, quod perit.

MILITIAE CHRISTIANAE

22 aliorū nihil interest. Membrū tuum ringit inedia, & tu rus
 22 ctas perdicū carnes. Frater nudus horret, tibi tantū vestium
 22 tineis & carie vitiat. Tibi mille aureos vnus noctis alea
 perdidit, dū interim misera quepiā puella, adigente egesta
 te, pudicitia suam prostituit, & perit ania, pro qua Christus
 impedit animā suam. Tu dicis quid mea? Quod meum est
 pro meo arbitrio tracto. Et postea isto cum anio tibi videris
 Christianus, qui ne homo quidē sis? Audis in cœtu mltorū
 ledi famā, huius atq; illius, tu taces, aut forte arrides obtres
 ctati. Cōfutassem inq; si qd ad me p̄tinuissent, q̄ dicebant.
 At nihil mihi cū illo qui ledebat. Ergo nihil tibi cū corpore
 si nihil cū mēbro. Ne cū capite quidē aliquid, si nihil cū cor
 pore. Vim vi (in q̄t) ius est repellere. Nihil moror, qd leges
 impatoriæ pmittāt, hoc demiror, vnde istæ voces in mores
 Christianorū peruenerint. Nocui, sed laceffit. Malui dare
 malū, q̄ in me admittere. Esto nō puniūt leges humane, qd
 indulserūt. At qd facturus est Christus impator tuus, si suae
 legi fraudē feceris, q̄ extat apud Mattheum? Ego autē dico
 22 vobis nō resistere malo, sed si qs te pcusserit i dextrā maxil
 22 lā tuā prebe illi et alterā, & ei qui vult tecū in iudicio cōten
 22 dere, & tunicā tuā tollere, dimitte ei & palliū. Et quicūq; te
 angariauerit mille passus, vade cū illo & alia duo. Diligite
 inimicos vros. Et benefacite his qui oderūt vos, et orate pro
 psequētibus & calūniātibus vos, vt sitis filij patris vri, qui
 in cœlis est, qui solē suum oriri facit sup bonos & malos, &
 pluit sup iustos & iniustos. Rñdes, nō mihi ista dixit. Dixit
 ap̄lis, dixit p̄fectis. Nonne audisti, vt filij patris vri sitis? Si
 22 filius dei nō cupis esse, nihil ad te p̄tinet lex. Quanq̄ ne bo
 22 nus quidē est, qui p̄fectus esse nolit, Accipe et illud, si merce
 dē non desyderas, nihil ad te mandatū. Sequit̄ em̄. Si diligi
 tis eos, qui vos diligunt, quā mercedē habebitis? Quali di
 cat nullā. Neq; em̄ istud facere virtus est, sed non facere sce
 lus est. Neutri debetur quicq; vbi par relatū est pari. Audi
 Paulū magnum Christianarū legū, & consultū, & interpre

tem. Benedicite perfequētibz vos. Benedicite, et nolite ma-
 ledicere. Nulli malū pro malo reddentes. Si fieri potest, qđ
 ex vobis est, cum oībz hoībz pacē habentes, nō vosmet
 ipsos defendētes charissīmi, sed date locum irā. Scriptū est
 em̄, mihi vindicta, & ego retribuā dicit dñs. Sed si esurierit
 inimicus tuus, ciba illū. Si sitit, potū da illi. Hoc em̄ faciens
 carbones ignis congeres super caput eius. Noli vīnci a ma-
 lo, sed vince in bono malū. Quid igit futurū est ingrs, si pro
 cacitatē alienā, mea lenitate aluero, & veterē ferēdo iniuriā
 inuitaro nouam? Si potes malū, sine tuo malo vel effugere,
 vel depellere, nemo te vetat facere. Sin minus, caue dixeris,
 facere sati^o est qđ pati. Si potes, emēda, vel bñficiis obruēs,
 vel māsuetudine vīcens. Sin aliter, prāstat alterū perire, qđ
 vtrūq; prāstat te patiētīā lucro dītescere, qđ mutua talione
 mali, malos ambos fieri. Ergo Christianū decretū sit, cum
 oībz amore, māsuetudine, beneficio, certare. Contētionē,
 odio, obtrectatiōe, cōtumeliā, iniuriā, vel infimis etiā liben-
 ter cedere. Sed indignus est, cui benefiat, cui cōcedatur. At
 dignū te, vt facias, dign^o Christus, ad cuius gratiā fit. Neq;
 ledere quenq; volo (aiūt) neq; ledi me patiar. Immo tu lesus
 ex anio remitte noxiā, cauens nequid sit, qđ quisq; tibi re-
 mittat. Tam obseruās esto, in vitāda culpa tua, qđ facilis ad
 remittēdā alienā. Quo maior es, hoc te magis, magisq; sum-
 mittas, vt oībz in charitate inseruias. Si claro genere es,
 non obscurabūt, sed decorabūt nobilitatem generis, mores
 Christo digni. Si doctus es, hoc modestius imperitorū insci-
 tiam feras, & emēdes. Hoc fratri plus debes, quo plus tibi
 creditū est. Diues es, memineris dispensatorē esse te, nō do-
 minū, ac sollicitus vide, quomodo rem cōmunē tractes. Tu
 credebas solis monachis interdīctā esse proprietatem? Indi-
 ctam paupertatē? Errasti, vtrūq; ad oēs Christianos perti-
 net. Lex te punit, si quid alieni sustuleris. Non punit, si tuū
 fratre egente subtraxeris. At vtrūq; punit Christus. Si ma-
 gistratus es, ne te faciat honor ferociorē, sed onus sollicitio.

MILITIAE CHRISTIANAE

22 rem. Non gero inquis munus ecclesiasticū, non sum pastor
 22 aut episcopus. Demus istud, at num etiā Christianus nō es?
 Ipse videris cuias sis, si ecclesiasticus nō es. Adeo Christus
 22 in contēptum venit mūdo, vt pulchrū existiment & regiū,
 22 nihil cū eo habere cōmerciū, hoc quēq; contēptiorē esse, quo
 22 fuerit illi copulatio. An nō audis quotidie ab iratis laicis,
 atrocis conuiciū loco nobis in os iaci, Clerici, sacerdotis, &
 monachi vocabula: idq; profus nō alio aīo ac voce, q̄ si in
 cestū, aut sacrilegiū exprobrarēt? Equidē demīror, cur non
 etiā baptismū obiciāt, cur non etiā cum Saracenis Christi
 cognomē, probri vice impingant. Si malū clericū, aut indig-
 gnū sacerdotē dicerent, aut monachū irreligiosum, ferendū
 erāt, quippe qui mores hoīm notarēt, non virtutis p̄fessio-
 nē contēnerēt. Sed qui sibi supra virginū, res bello raptas,
 pecuniā alea vel partā vel perditā, & id genus plurima faci-
 nora gloriae ducūt. In aliū vero nihil habēt contēptius, aut
 probrosius, aut magis pudendū, q̄d obiectent, q̄ monachi,
 aut sacerdotis vocabulū, nimirū obscurum nō est, quid de
 Christo sentiant isti, solo noīe Christiani. Non est alius epis-
 scopoz, alius magistratū ciuiliū dominus. Eiusdē vices
 gerunt vtriq;. Eidem vtriq; reddenda erit ratio. Si alio q̄ ad
 illū respicis, vel suscipiēs magistratū, vel gerēs, nihil refert,
 si te mūdus nō vocat Simoniacū, ille certe vt Simoniacum
 puniet. Si publicū munus ambis, non vt prosis in cōmune,
 sed vt priuatim rei tuę cōsulas, vt vlciscaris, q̄bus male vis,
 magistratus tuus latrocinū est apud deū. Insequeris p̄do-
 nes, nō vtī suū recipiat, qui spoliatus est, sed ne nō sit apud
 22 te, q̄d apud p̄dones est. Quantulū quāso inter te & illos
 22 interest: nisi forte, quod illi quidē mercatorz, tu p̄donū es
 22 p̄do. In summa nisi hoc aīo geris magistratū, vt paratus
 sis non dicā rei, sed & capitis iactura, q̄d iustū est tueri, non
 approbabit Christus administrationē tuam. Addā & illud
 22 ex Platonis sentētia, neminē esse magistratu dignū, qui li-
 22 benter gerit magistratū. Si princeps. caue ne te incātent ma

no
 Q. de p̄p̄tū nomē sit
 sacerdos. clauis. ap
 laicos,

leficæ ille assentatorꝝ voces. Dominus es, supra leges liber
 es. Omnia tibi iusta, oia honesta. Tibi licet, quicquid libet. Ni-
 hil ad te, quæ vulgo dicunt a sacerdotibus. Immo tu id quod
 res est, existima, vnũ omnium esse dominũ Christum Iesum,
 cuius te quod simillimum esse oportet, quippe cuius vices geris.
 Huius disciplina nulli prestanda exactius, quam tibi, a quo seuer-
 rius ratione est exacturus, quam ab aliis. Non potius ius esse pu-
 tato, quod vis, sed id tantum velis, quod ius est. Quod vlli mortis
 litem turpe futuræ erat, id ne tibi quidem putaris honestum. Immo
 ne illa quidem tibi permitte, quæ vulgo solent condonari. Quod
 in aliis delictum, in te flagitium fore puta. Honorẽ, admiratio-
 nem, dignitatẽ, gratiam, authoritatẽ, non opes tibi concilient
 plebeis maiores, sed mores emereant, popularibus meliores.
 Non ea discat in te mirari vulgus, quibus illa ipsa facinora in-
 uitant, in quæ tu quotidie animaduertis. Tolle admirationẽ
 diuitiarum, vbi fures, peculatores, sacrilegi, prædones. Tolle
 admirationẽ voluptatum, vbi raptores, atque adulteri. Quotis
 es splendidior apud tuos videri vis, ne stultorum oculis opes
 tuas explices, cum felicitior, ne luxum & voluptates ostendes. In-
 te primum discant ista continere, discant suspicere virtutem, in-
 precio habere frugalitatem, applaudere temperantiam, honorem ha-
 bere modestiam. Ne quid eorum tuis in moribus appareat, quæ
 tui fasces in populi moribus puniunt. Optime recideris ma-
 leficia, si materiam maleficiorum, diuitias & voluptates, in te
 non viderint magni fieri. Ne quem vel media de plebe præ te
 contempseris. Comune ex æquo precium est, quo utriusque estis re-
 depti. A contemptu te, non strepitus ambitionis, non ferocitas,
 non arma atque satellites vendicent, sed vitæ integritas, saueris-
 tas, ac mores ab omnibus populi vitiis incorrupti. Nihil prohi-
 bet, in obeundo principatu summum tenere locum, & in charita-
 te nullum discernere locum. Hoc principatum esse puta, non opor-
 tibus præcedere, sed quam plurimum omnibus prodesse. Non ea
 quæ publica sunt in tuum commodum verte, sed quæ tua sunt,
 atque ipsum totum, ad publicam utilitatem effunde. Multa tibi

MILITIAE CHRISTIANAE

„ debet populus, at tu illi debes oīa. Ambitiosa noīa, inuicti,
 „ sacrosancti, maiestatis, et si cogunt ferre aures, animus certe
 „ non agnoscat, sed hæc oīa in Christū, cui soli cōpetunt, refe-
 „ ras. Lesæ maiestatis crimē, quod alij tragica voce efferunt,
 „ apud te leuissimū sit. Maiestatem principis is vere ledit, qui
 „ principis noīe, contra ius, crudeliter, violente, flagiciose qd
 „ facit. Nullius iniuria te minus moueat, q̄ quæ priuatim ad
 „ te pertinet. Publicā personā esse te memineris, nec oportere,
 „ nisi de publico cogitare. Si cordatus es, reputa tecū, non q̄
 „ tus sis, sed q̄tum onus, humeris sustineas. Et quo maiore in
 „ periculo versaris, hoc minus indulge tibi: non a maioribus
 „ tuis, aut assentatoribus formā administrandi imperij, sed a
 „ Christo petens. Quid em̄ absurdius, q̄ principē Christianū
 „ Hannibalē, Alexandrū magnum, Cæsarē, aut Pompeium
 „ sibi pponere? In quibus ipsis, cum quasdā virtutes nequeat
 „ assequi, ea potissimū imitabit, quæ sola erant fugiēda. Non
 „ protinus in exēplum trahat, si quid approbātibus historis
 „ cis fecit Cæsar, sed qd fecit, non abhorret a doctrina dñi no-
 „ stri, aut si est eiusmodi, vt quanq̄ imitandū non est, ad vir-
 „ tutis tamē studiū possit accēdere. Ne totū quidē imperium
 „ tanti sit, vt prudēs velis a recto deflectere. Exue poti⁹ illud,
 „ q̄ exuas Christū. Ne dubita, habet ille qd tibi referat p con-
 „ tēpto imperio, longe melius impio. Nihil tam decoræ, tam
 „ magnificū, tam gloriosum regibus, q̄ ad summi regis Iesu
 „ similitudinē q̄proxime accedere, qui vt erat maximus, ita
 „ & optimus erat. Sed qd maximus esset, id in terris dissimu-
 „ lauit, qd optimus, id nos sentire maluit, q̄ hoc nos maluit
 „ imitari. Negauit regnū suū de hoc mundo esse, cū esset cœli
 „ terræq; dñs. Sed principes gentiū dominātur eis, Christiani-
 „ nus non exercet potestatem in suos, sed charitatē, et qui maxi-
 „ mus est, oīm ministrū se cogitet esse, non dominū. Quo ma-
 „ gis admiror, potestatis, & dñi, ambitiosa vocabula, ad ipsos
 „ vsq; pontifices sūmos, & episcopos inuenta fuisse. Nec pu-
 „ dere theologos, non minus indocte q̄ ambitiose, magistros

In potestates

In Theologos

nostros vulgo appellitari, cum vtrūq; Christus interdixerit
 suis, ne vel dños, vel magistros vocari se sinerēt, vnū enim
 esse tum magistrū, tum dominū, qui & caput oīm nostrum
 Christus Iesus, Apostolus, pastor, episcopus, officij sunt vo-
 cabula, nō dominatus, Papa, Abbas charitatis cognomina
 sunt, nō potestatis. Sed quid ego mare illud vulgariū erro-
 rū ingredior? Ad quodcūq; hoīm genus se cōuerterit, mltā
 vbiq; videbit homo vere spiritalis quæ rideat, plura quæ
 fleat. Plurimas opiniones deprehēdet deprauatissimas, et a
 Christi doctrina longe lateq; dissidentes. Quarū bona pars
 inde proficiscit, quod etiā in Christianismo mundū quen-
 dam induximus. Et qđ apud veteres theologos de mundo
 legit, hoc parū eruditi, ad eos referūt, qui monachi nō sunt.
 Mundus in euāgelio, apud apostolos, apud Augustinum,
 Ambrosiū, Hieronymū dicunt increduli, a fide alieni, cru-
 cis Christi inimici, blasphemī in deū. Qui huiusmodi sunt,
 solliciti sunt de crastino, quippe qđ diffidunt de Christo, pro
 opibus, pro imperio, pro voluptatibus digladiant, vtpote
 qui sensibiliū rerum p̄stigiis occæcati, falsa bona pro veris
 amplectunt. Hic em̄ mundus Christū verum lumē non co-
 gnouit. Hic totus in malo positus, se amat, sibi viuūt, sibi stu-
 det. Non em̄ induit Christum, qui vera charitas est. Ab hoc
 semouit Christus, nō solū apostolos, sed oēs quos se dignos
 iudicauit. Quo tandē igitur modo, hūc semp̄ in literis dam-
 natū mundū, cum Christianismo miscemus? Et mūdi inani
 vocabulo, nostris vitiis blādīmur? Augent hanc pestē, plæ-
 ricq; doctores, qui adulterātes verbū dei, vt ait Paulus, et ad
 temporæ mores scripturæ diuinā trahentes, cū magis cōue-
 niat mores, ad scripturæ regulā emendari. Nullū autē exi-
 tialius assentādi genus, qđ cum verbis euāgelicis, aut pro-
 pheticis, animi morbis blādīmur, nō medemur. Audit prin-
 ceptis. Omnis potestas a deo, p̄tinus surgūt cristæ. Cur magis
 tumidū te reddit scriptura qđ sollicitum? Cogitas qđ deus tra-
 didit tibi gerendū imperiū, et non cogitas qđ idem gesti im-

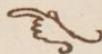
*Q. Chyram nō dnt
 vocat mūdani k
 sctares.*

MILITIAE CHRISTIANAE

perij exiget rōnem? Audīt auar⁹, interdictū Christianis, ne
 20 bīnas habeant tunicas. Interpretat̄ theologus, alterā tunicā
 esse quicqd̄ necessitati naturæ sup̄sit, & qd̄ ad morbū cupi-
 ditatis ptineat. Bene habet, inquit Crassus ille, mihi adhuc
 plurima desunt. Audīt aī alīs et a charitate frigidus, hūc esse
 charitatis ordinē, vt tuā pecuniā alienā, tuā vitā alienę, tuā
 famā alienā anteponas. Nō dabo inquit igic̄, ne forte mihi
 ip̄i desit. Non tuebor illius famā, ne qd̄ maculæ, meæ asper-
 gat̄ famæ. Frat̄rē in piculo deserā, ne veniā & ipse in pericu-
 lū. Breuiter mihi viuā totus, ne qd̄ vllius noīe ad me perue-
 niat incōmodi. Didicimus et a sanctis viris, si qd̄ nō imitā-
 20 dū fecerūt, id solū in vitā exēplum trahere. Adulteri, & san-
 20 guinarij Dauid exēplo sibi blādīunt. Qui sacculis inhant,
 20 diuitē Abrahā nobis obiciūt. Principes, qbus pro ludo est
 passim vitare virgīnes, Solomonis reginas, & concubinas
 nobis annumerāt. Quorū deus vēter est, Noe ebrietatē pre-
 textūt. Incesti, Loth concubitū prat̄dunt suæ turpitudini.
 Cur in istos a Christo declinamus oculos? Audeo dicere ne
 20 in pphetis quidē aut ap̄lis imitandū Christianis, si quid a
 20 Christi doctrina diuaricetur. Q̄ si sanctos peccatores libet
 20 imitari, nō reclamo, modo totos imitenē. Secutus es Dauid
 20 adulterantē, magis sequere pœnitentē. Expressisti Magda-
 20 lenā peccatricē, exprime & amantē multū, exprime lachry-
 20 mantē, exprime ad pedes Iesu sese abiicientem. Persecutus
 es ecclesiā dei cū Paulo, peierasti cū Petro, fac et ceruicē por-
 rigas pro pietate cū Paulo, crucē ne reformides cum Petro.
 Ideo patitur deus & magnos viros in quædā vitia labi, ne
 20 nos lapsi desperemus, sed ita, si quemadmodū soc̄i suimus
 20 errantiū, ita simus & emēdantiū errata. Nunc illud ipsum
 quod imitandū non erat, exaggeramus, & quædā recte ab
 illis facta deprauamus, aranearū instar, tantū si quid inest
 veneni, exugētes, aut salutarē etiā succū nobis vertētes in
 venenū. Quid tibi cum diuite Abrahā, cui numisma numē
 est? Quod ille prouētū fœturæ, deo rem illius fortunante,

ditatus est, idq; in lege carnali, ideo ne tibi Christiano licet per fas, nefasq; vndecūq; Cræsi opes cōgerere, q̄s vel male profundas, vel peius domi defodias: Ille diuitiis sponte affluentibus, q̄ non adiecerit animū, vel hoc argumēto sit, q̄d statim ad iubentis dei vocē, filium vnicū maētandū produxit. Quā credis contēpisse boū armēta, qui contēpsit et filium? Tu vero nihil aliud somnians, q̄ quæstum, nihil admirās, nisi pecuniā, paratus simul atq; incidere exigui lucelli spes, vel fratrē fallere, vel Christum negligere. Simile quiddam tibi putas esse cum Abraham: Simples puellę filię Loth, cum cōspicerent omnē quaquauersum regionem incendio conflagrare, hoc vniuersum mūdum arbitranter, quod oculis patebat, neq; vllum iam vsq; mortaliū ex tam vasto incendio superstitem esse præter sese, non turpi, sed pio consilio, patris concubitū suffuratae sunt, ne videlicet nullæ generis humani reliquiæ superessent, præsertim cū adhuc videret diuinū præceptū, crescite, & multiplicamini. Et audebis tuas prodigiosas libidines, cum harū puellarū factō conferre? Immo & coniugiū tuum harū incestui, non dubitem posthabere, si quidē in matrimonio, nō proli seruis, sed tuæ libidini. Dauid tot egregiis pietatis exēplis editis, semel incidit in adulterium, obiecta opportunitate, nō captata. An ob hoc protinus tibi licebit impune, totam ætatem per alienos thalamos volutari? Petrus semel metu mortis, abnegauit Christum, pro quo postea fuerat moriturus, num ideo tibi quauis de causa peierare fas erit? Paulus non affectu peccauit, sed errore lapsus est, admonit⁹ statim respuit. Tu prudēs, sciens, videns, in malis confenescis, & pauli exēplo tibi ipsi caput demulces? Matthæus verbo tantū iussus, nihil contactus, semel totum exiit telonen. Te pecuniis addictum, non tot sanctorū exempla, non toties audita euangelia, non tot conciones auellunt. Dicunt mihi episcopi, diuus Augustinus duas amicas habuisse legitur. Verum ille Ethnicus, nos in Christianismo educati. Ille adolescens, nos

H ij

MILITIAE CHRISTIANAE

cani. Egregia collatio, quoniã ille iuuenis, Ethnicus, ne ma-
 trimoniꝝ pedicis irretiret, vnam mulierculã vxoris loco ha-
 buit, & non vxori, fidẽ tamẽ coniugij præstitit, ideo nobis
 » Christianis, senibus, sacerdotibꝰ, episcopis, minus fœdum
 » erit, per oĩa libidinũ volutabra cõspurcari. Actũ est de mo-
 » ribus, posteaq̃ vitia, virtutũ noĩbus donauimus, & ad tuen-
 » dum mala nra argutiores, q̃ ad emẽdandũ diligẽtiores esse
 » cœpimus. Maxime si prauas opiniones nras, falso patrocini-
 » o diuinatũ literarũ alere ac fulcire cõdidicerimꝰ. Tu igi-
 » frater suauissime, in totũ contẽpto vulgo, cum suis & opini-
 » onibus, & factis, syncere ac totus Christianã sectam arripe,
 » quicq̃d in hac vita, vel horrendũ, vel appetendũ obiicit sen-
 » sibus, id omne pietatis amore ex æquo negligens. Vnus chri-
 » stus tibi satis sit, vnicus author, & recte sentiẽdi, & beate vi-
 » uẽdi. Et hanc quidẽ merã stultitiã amentiãq; mundus exis-
 » timat, sed per hãc placuit deo saluos facere credẽtes. Fœli-
 » citer desipit, qui sapit in Christo. Misere desipit, qui Chris-
 » stum nõ sapit. Verũ heus tu, quẽadmodũ te volo fortiter a
 » vulgo dissentire, ita nolo Cynicũ quiddã referentẽ, passim
 » aliorũ sententiis, aut factis oblatrare, supciliose dãnare, odio-
 » se obstrepere oĩbus, rabiose declamitare in vitã cuiuslibet,
 » ne duo sil' mala tibi consciscas, alterũ vt in oĩm odiũ abeas,
 » alterũ vt inuisus, ne queas qdẽ vllĩ pdesse. Esto & tu oĩbus
 » oĩa, vt oēs Christo lucrifacias, quoad licet, nõ offensa piera-
 » te. Foris oĩbus temet accõmoda, vt intus qdem imotũ sede-
 » at, ppositũ. Foris aut comitas, affabilitas, facilitas, cõmodi-
 » tas alliciat fratrẽ, quẽ blande cõuenit iuitari ad Christũ, nõ
 » asperitate deterrerĩ. Deniq; qd sentis, non tã seuis in tonãdũ
 » » bis, q̃ moribus exprimendũ. Neq; rursus sic indulgẽdum
 » infirmitati vulgĩ, vt veritatẽ in loco fortiter tueri nõ aude-
 » as. Humanitate emẽdandi sunt hoĩes, non decipiẽdi.

CA Non Septimus.

Porro si per infantia, & imbecillitatẽ animi nostri, non
 dum ad ista spiritalia licebit aspirare, nihilo tamen signius

danda erit opera, vt saltē in proximis cōsistamus. Alioquin
 » vera cōpendiariaq; ad fœlicitatē via est, si semel totā mentē
 » ita ad cœlestiū rerum admirationē cōuerterimus, vt veluti
 » corpus vmbra, ita amor Christi, amor æternorū & honestorū
 » natura secū adducat, fastidiū caducorū, & odium turpīū.
 » Vtrūq; em̄ necessario consequit̄ alterū, et alterū cū alte-
 » ro, vel crescit vel decrescit. Quantū pfeceris in amore Chris-
 » sti, tantū oderis mundū. Quo magis miraberis inuisibilia,
 » hoc magis vilescet res fluxæ, ac momētaneæ. Oportet igitur
 » qd̄ in literis suadet Fabius, idē et in virtutis facere disci-
 » plina, vt statim ad optima nitamur. Quod tamē, si nro vitio
 » non cōtinget, proximū est, vt vel humana quadā prudētia,
 » a magnis vitiis abstineam⁹, nosq; ipsos (quoad fieri potest)
 » integros diuinę beneficētię seruemus. Nam vt saluti pprius
 » est corpus, exhaustū quidem illud & inane, verū noxiis hu-
 » moribus liberū, ita mēs capaciōr est diuini muneris, non dū
 » grauibus culpīs inquinata, tametsi vera virtute adhuc vas
 » cat. Si imbecilliores sumus, q̄ vt apostolos, vt martyres, vt
 » virgines imitemur, saltē ne cōmittamus, vt Ethnici nos in
 » hoc stadio videant præcurrere. Quorū pleriq; cum neq; des-
 » um nossent, quē vererent, neq; inferos crederent, quos for-
 » midarēt, tamē ipsam per se turpitudinē modis omnibus fuf-
 » giendā esse homini censuerūt, adeo vt nōnulli maluerint, fa-
 » mæ, rei, vitæ deniq; iacturā facere, q̄ ab honesto discedere.
 » Si per se tale quiddā est peccatū, vt nullis cōmodis, aut in-
 » cōmodis propositis sit admittendū, profecto Christianum
 » hoīem, si non Dei vel iustitia deterret, vel dehortatur bene-
 » ficentia, si non vel spes immortalitatis, vel æternę pœnæ me-
 » tus reuocat, si ne ipsa quidē natiua peccati turpitudō retrahit,
 » quæ potuit & gentiliū animos retrahere, saltē mille in-
 » cōmoda deterreant, quæ etiā in hac vita peccantem conse-
 » quūtur, infamia, dispendiū rei, egestas, cōtemptus & odium
 » bonorū, anxietas animi, inquietudo, et ille, multo miser-
 » rimus, conscia mētis cruciatus, quē etiam si nōnulli in præ-
 »

MILITIAE CHRISTIANAE

- » sentiarū non sentiunt, siue ætatis ebetudine obscurati, siue
 » peccati voluptate debriati, tamē sentient posterius, & oīno
 » tanto sentient infœlicius, quāto serius. Quare iuvenes pot-
 » tissimū sunt admonēdi, vt hanc esse peccati naturā, malint
 » tot authoribus credere, q̄ infœlici experientia in semetipsis
 » discere, neq; prius vitam vitiis contaminent, q̄ plane quid
 » sit vita, cognouerint. Si tibi vilis est Christus, cui tu tanti
 » constas, saltē tua ipsius causa tēperato a turpibus. Et quan-
 » q̄ vehementer periculosum est, hoc in statu, velut in triuio
 » (quod aiunt) diutius cōmorari, tamē iis qui nondū queunt
 » ad heroicam assurgere virtutē, non paulo pręstabilius est
 » in politica virtute consistere, q̄ in omne turpitudinis genus
 » ire pręcipites. Non hic est fœlicitatis meta, sed hinc propior
 » ad fœlicitatem gradus. Interim tamen semper orandus de-
 » us, vt nos ad meliora dignetur arripere.

CA Non Octauis.

Si crebrius ac grauius ingruet in te tentationū procella,
 ne protinus tibi incipias displicere, quasi ob id deo tuo vel
 curæ, vel cordi non sis, aut parum pius, aut etiā minus per-
 fectus. Immo potius gratias age, q̄ vt futurū hæredem eru-
 dit, vt charissimū filium flagellat, vt amicū explorat. Maxi-
 » mum est argumētum hominē a diuina misericordia reiectū
 » esse, cum nullis tentationibus incessitur. In mentē tibi veni-
 » at Paulus apostolus, qui ad tertij cœli mysteria promeruit
 » admitti, tamen ab angelo Satanae colaphizatus. Succurrat
 » amicus dei Iob, succurrat Hieronymus, Benedictus, Fran-
 » ciscus, cunq; his innumerabiles alij patres, maximis de vi-
 » tiis sollicitati. Si cum tantis viris, si cum tam multis tibi cō-
 » mune est quod pateris, quid est, cur animū deiicias? Magis
 » enitere, vt cum illis vincas. Non destituet te deus, & faciet
 » etiā cum tentatione prouētum, vt possis sustinere.

CA Non Nonus.

Quod callidi solent imperatores facere, vt in tranquillis
 etiā rebus, tamē excubias agant, itidē tu quoq; semp animū

» Vigilantē, ac circumspēctū ad futurę hostis assaultū habeas.
 » Nunq̄ enim ille non circuit, querens quē deuoret. Quo pa-
 rator esse queas, vt irruentē statim fortiter retūdas, exhibis
 lesq; statim pestiferi serpentis caput conteras. Nusq̄ enim
 ille vincit, vel facilius, vel perfectius. Proinde consultissis-
 mum est, paruulos Babylonis, ilico vt nati sunt, ad petram
 quę Christus est, allidere, priusq̄ grandescant.

CA Non Decimus.

» Repellitur autē maxīe tentator his modis, si vel vehemen-
 » ter auerferis anīo, statimq; in suggerentē velut expuas, aut
 » ardēter ores, aut ad sanctā aliquā occupationē toto pectore
 » te cōferas, aut si verbis e sacris literis petitis tētatori respon-
 deas, quemadmodū supra admonuimus. Qua quidē in re
 non mediocriter p̄ fuerit aduersus omne tentationis genus,
 certas quasdā sententiās habere paratas, eas maxīe, quibus
 aliquādo senseris animū tuum vehementer cōmouerī.

CA Non Vndecimus.

Pios homines duplex potissimū habet periculū, alterum
 ne in tentatiōe succūbant, alterū ne post victoriā, in consola-
 tione, & gaudīo spiritali insolescant. Vt igit̄ tutus sis, non
 solū a timore nocturno, verum etiā a dāmonio meridiano,
 » facito, vt cum hostis te ad turpia sollicitat, non tuā ipsius re-
 » spicias imbecillitatē, sed tantū memineris, te in Christo oīa
 posse, qui nō apostolis modo, sed & tibi, sed oībus suis mē-
 bris, etiā infimis dixit, confidite, quia ego vici mundū. Rur-
 sum cum vel post superatū instigatorē, vel in pio quopiam
 opere, senseris mētem tuā, intus arcana quadā voluptate p̄-
 » fundi, tum etiā atq; etiā caueas, ne quid inde tuis meritis ar-
 » roges, sed totum gratuitę beneficētię dei feras acceptum.
 » Teq; ip̄m protinus verbis Pauli reprimas. Quid habes, qd
non accepisti? Et si accepisti, qd gloriaris, quasi nō acceperis?
 Itaq; aduersus duplex hoc malū, duplex erit remediū
 si & in cōflictu, tuę virtuti diffusus, ad Christum caput tuū
 cōfugias, atq; in eius vnus beniuolētia, spem oēm vincenz

MILITIAE CHRISTIANAE

di ponas, & in cōsolatiōe spiritali, statim gratiās agās illi de suo beneficio, tuā indignitatē humiliter agnoscens.

CANon Duodecimus.

Cum pugnas cum hoste, nō satis sit tibi, si ictū illius de-
 22 clines, aut etiā repellas, nisi fortiter arreptū telum in ipsum
 22 authorē retorseris, suomet illū gladio iugulans. Id ita fiet, si
 ad malū sollicitatus, non solū non pecces, sed hinc tibi arri-
 22 pias occasionē virtutis. Et quemadmodū eleganter fingūt
 22 poetae, Herculem obiectis ab irata Iunone periculis, animo
 creuisse, atq; induruisse, itidem tu quoq; da operā, vt hostis
 22 instigationibus, non solū peior nō fias, sed etiā euadas me-
 22 lior. Sollicitaris ad libidinē, imbecillitatem tuā agnosce, ac
 plusculum etiā tibi delictis voluptatibus interdico, ad
 castas & pias occupationes, apponito nōnihil auctarij. Ins-
 22 stigaris ad cupiditatem, ad tenacitatē, auge elemosynas.
 Incitaris ad inanem gloriā, tanto magis demitte te in omni-
 bus. Ita fiet, vt vna quæq; tentatio, sit tibi renouatio quæ-
 22 dam sancti propositi tui, et pietatis incrementū. Neq; enim
 22 prorsus alia ratio tam efficax conficiendī, profligandiq; ho-
 stem nostrū. Verebitur em̄ te denuo prouocare, ne qui im-
 22 pietatis author esse gaudet, pietatis ministret occasionē.

CANon Decimus tertius.

Semper autē hoc anō, atq; hac spe dimices, quasi ea pu-
 22 gna sit tibi postrema futura, si victor discesseris. Fieri enim
 22 potest, vt & istud præmij tuæ virtuti largiat benignitas di-
 uina, vt hostis semel turpiter victus, nunq̄ postea te repetat.
 Id qd legimus piis aliquot viris contigisse. Nec absurde cre-
 22 dit Origenes, vincētibus Christianis, minui copias hostiū,
 22 dum semel fortiter repulsus, nunq̄ ad hoīem sollicitandum
 reuerti permittitur. Ergo in cōflictu aude perpetuā sperare
 22 pacē. At rursus vbi viceris, sic te geras, quasi mox in præ-
 22 lium rediturus. Semper em̄ alia post aliā expectanda tenta-
 22 tio, neq; vnq̄ discedendū ab armis, nunq̄ relinquēda statio,
 nunq̄ remittendæ excubiæ, donec in hoc corporis presidio

militamus. Semper illud propheticum in pectore cuiq; habendum. Super custodiam meam stabo.

CA Non Decimusquartus.

- » Magnopere cauendū, ne quod vitium, veluti leue contēna
 » mus. Nullus em̄ hostis vicit sapius, q̄ qui fuit contemptui.
 Qua in re nō paucos mortaliū misere falli cōperio. Fallunt
 em̄ seipsos, dum sibi in vno, aut altero vitio cōniuentes, qd
 pro suis quisq; moribus veniale putat, reliqua grauiter exe
 cran̄. Bona pars eorū, quos vulgus integros et incorruptos
 appellat, furtū, rapinā, homicidiū, adulterium, incestū oppi
 do detestant̄. At simplicē fornicationē, & moderatum volu
 ptatis vsum, vt leue cōmissum, neutiq; refugiunt. Alius ad
 reliqua sat incorruptus, bibosior est, in luxū intēperantior.
 Alius linguæ licentioris. Alius inanior & iactantior. Quo
 » tandē vitio carebimus, si ad hunc modū suo quisq; blādiez
 » tur? Argumentū est istos ne reliquas quidem virtutes vere
 possidere, quibus vllū vitium placet, sed potius simulachra
 quædā virtutū, quæ vel natura, vel educatio, vel consuetus
 » do deniq; & gentiliū animis indidit. At qui Christiano o
 » dio vnū quodlibet vitium execratur, oīa detesteē necesse est.
 » Cuius animū semel vera charitas occupauit, pari detestatis
 » one vniuersam malorū cohortem persequit̄, ac ne in venia
 » libus quidē sibi blandit̄, ne a minimis sensim ad maxima
 dilabat̄, & dum in leuibus oscitat, excidat a summis. Et si
 nondū forte queas vniuersam vitiorū stirpem euellere, ta
 men quotidie de malis nostris aliquid decerpēdū, bonis
 moribus semper aliquid adiciendū. Ad eum modū decre
 scet, aut crescet ingens ille cumulus Hesiodius.

CA Non Decimusquintus.

Si te terrabit labor quē oportet in conflictu tentationū
 subire, hoc erit remediū. Noli molestiā pugnæ cōferre cum
 voluptate peccati. Sed præsentē amaritudinē pugnæ, com
 pone cum futura amaritudine peccati, quæ victū consequi
 tur, tum præsentē dulcedinē culpæ, quæ te illectat, cum sua

MILITIAE CHRISTIANAE

tura dulcedine victoriæ, et tranquillitate mētis, quæ confes-
quitur strenue pugnante, & mox videbis, q̄ iniqua sit colla-
tio. Verū in hoc fallunt parū cauti, quod amaritudinē pug-
næ, cōparant cū delectamēto peccati, neq; respiciūt, quid
hoc atq; aliud consequat̄. Consequit̄ autē victū, multo ium
gravior, tum diuturnior molestia, q̄ vinctenti fuerat in cons-
gressu futura, victorē item longe maior ac durabilior volu-
ptas, q̄ victo fuerit, quæ traxit in culpā. Id quod facile iudi-
cabit, qui fecerit vtriusq; rei periculum. Verum neminem
Christianū oportet vsq; adeo ignauū esse, vt cum quotidie
succumbat tentationi, non saltem aliquādo vel curet expe-
riri, quid sit vincere tentationē. Quod quo fecerit frequen-
tius, hoc fiet victoriā dulcior.

CA Non Decimus sextus.

Quod siquādo te contigerit lethale vulnus accipere, ca-
ue ne ptinus abiecto clypeo, relictis armis, hosti te dedas.
» Id quod anīaduerti non paucis accidere, q̄bus animus na-
» tura est imbecillior, et muliebrior, vt semel p̄strati, desinant
» reluctari, seseq; totos permittāt affectibus, neq; cogitent de
» recuperanda libertate. Nimisq; periculosa est ista pusillan-
» mitas, quæ cum interdū ingenis nō pessimis adiuncta sit,
» tamē ad id quod est oīm pessimū solet adducere, nempe des-
»perationē. Aduersus hanc igit̄, hac regula cōmuniēda mēs
» est, vt lapsi in peccatū, non solum non desperemus, sed gna-
» uos milites imitemur, quos non raro pudor ignominia, &
» accepti vulneris dolor, nō modo non coniciit in fugam, ve-
» rum ad fortius, q̄ antea, pugnādum acuit redintegratq;. Ita-
» dem nos quoq; simul atq; in capitalē noxiā fuerimus in-
» ducti, ilico properemus redire ad cor, & lapsus ignominia,
» noua virtutis alacritate sarcire. Facilius vni vulnere mede-
» beris, q̄ multis, facilius recentī, q̄ inueterato iam putriq;. A-
» nima temetip̄m versiculo illo notissimo, quē vsurpasse De-
» mosthenes legitur. Vir fugiens & denuo pugnabit. Cogita
» Dauid prophetā, regem Solomonē, Petrum ecclesie princē

sem, Paulū apostolū, tanta lumina sanctimonīæ, in quæ scelerata tamen inciderint. Quos fortasse vel ob hoc cadere permisit de^o, ne tu lapsus desperares. Erige te igit̃ in pedes, sed statim magnoq; anīo, atq; in pugnā redito, tū ardētior, tum cautior. Fit interim, vt capitalia cōmissa piis hoībus, cedāt in cumulū pietatis, dum ardētius amāt, qui turpius errarūt.

CA Non Decimus septimus.

Sed aduersus alios atq; alios tētatoris incurfus, alia atq; alia remedia sunt accōmodatiora. At vnicum, multoq; oīmi^o efficacissimū remediū, aduersus omne vel aduersitatis, vel tentationis genus est Crux Christi, quæ eadē est, & errantibus exēplum, & laborantibus refrigeriū, & pugnātibus armatura. Hæc est vna contra oīa tela nequissimi obicienda.

Proinde cōuenit in hac diligēter exerceri, non quidē vulgimore, quo quidā dominicæ passionis historīā quotidie relegunt, aut crucis imaginē adorant, aut millenis signis eius, totū vndiq; corpus cōmuniunt, aut fragmentū aliquod sacratī ligni domi seruāt, aut ita certis horis suppliciū Christi recolunt, vt ei tanq̃ homīni iusto, et indigna patiēti, humano affectu condoleant, atq; illachrymēt. Non hic est verus illius arboris fructus, verū interim sit isthuc lac infantium animarū. Tu vero ascende in palmā, vt veros illius fructus apprehēdas. Ilī sunt præcipui, si mēbra capiti, in mortificandis affectibus quæ sunt mēbra nostra super terrā, cōformes esse curemus. Id quod nobis non solū amarū esse nō debet, verum etiā vehemēter optabile, ac iucūdum, si modo spiritus Christi viuit in nobis. Quis em̃ vere amat eū, cui q̃ dissimillimus esse gaudeat. Verū quo maiore fructu mysterium crucis mediteris, oportebit vnūquēq; sibi rationē, ac piā quandā digladiandi artē parare, & in ea diligēter exerceri, vt simul atq; res poposcerit, īpromptu sit. Ea potest esse huiusmodi, vt singulis affectibus tuis crucifigendis, eam crucis partē applices, quæ potissimū respondeat. Nulla est em̃ oīno vel tentatio, vel aduersitas, quæ non suū ac propriū

MILITIAE CHRISTIANAE

„ habeat remediū in ea. Veluti cum te titillat ambitio huius
 „ mundi, cū pudet ludibrio ac contēptui esse, cogita o mem-
 „ brum infimū, quātus sit Christus caput tuū, & quo sese tua
 „ causa deiecerit. Cum incessit animū inuidiā malū, memēto
 „ q̄ benigne, q̄ candide se totū ille nostris vsibus impēderit,
 „ q̄ bonus fuerit etiā pessimis. Cum sollicitaris a gula, re-
 „ cole illū felle & aceto potatū. Cum tentaris a voluptate turpi, re-
 „ cordare q̄ tota capitū vita ab omī abfuerit voluptate, q̄ oīs
 „ bus incōmodis, cruciatibus, erūnis plena. Cum irrat ira,
 „ succurrat statim ille qui velut agnus corā tondente obmu-
 „ tuit, & non aperuit os suū. Si te male vrit paupertas, aut ha-
 „ bendi cupiditas sollicitat, p̄tinus in mētem veniat ille dñs
 „ vniuersorū, pro te factus egenus, ita vt non haberet, vbi in-
 „ clinaret caput suū. Atq; ad eandem rationē, si & in reliquis
 „ tentationibus feceris, non solū acerbū non erit vim attu-
 „ lisse tuis affectibus, verū etiā dulce, propterea qd̄ intellis-
 „ ges isto modo te cōformari capiti tuo, eiq; pro suis imēnsis
 „ doloribus, quos tua causa pertulit, quasi gratiā referre.

C A Non Decimus octauus.

Atq; hoc quidē remediū, quanq̄ vnum oīm longe presen-
 „ tissimū est, iis qui mediocriter in uia vitæ processerūt, tamē
 „ infirmioribus nō nihil p̄fuerint & illa, si sollicitante ad im-
 „ pietatē affectu, statim ob oculos mētis reuocent, q̄ fœda, q̄
 „ execranda, q̄ exitialis res sit peccatū, contra quāta hoīs dis-
 „ gnitas. In futilibus etiā negotiis, paulisper apud nos ipsos
 „ cōsultamus in hac re oīm maxima, priusq̄ nosmet assensu,
 „ veluti chirographo, diabolo astringimus, nō nostro cū aīo
 „ reputabimus a quāto opifice simus cōditū, in q̄ excellēti sta-
 „ tu cōstituti, quā immēso p̄cio redēpti, ad q̄tam fœlicitatem
 „ vocati. Hoiem generosum illud esse anīal, cuius vnūs grā,
 „ mirabilē hanc mūdi machinā fabricatus est deus, cōciuem
 „ angelorū, filiū dei, heredē immortalitatis, mēbrum Christi,
 „ mēbrum ecclesiæ, corpora n̄ra tēpla esse spiritus sancti, men-
 „ tes simulachra simul & adyta diuinitatis. At e regione pec-

33 catū esse pestem teterrimā, ac tabē tum animi, tum corporis.
 33 Vtrūq; em̄ in nativā speciē reflorescit innocētia, peccati ve
 33 ro contagio, marcescit vtrūq; etiā in hoc seculo. Peccatū est
 33 lethale virus spurcissimi serpētis, authoramentū diaboli, ac
 seruitutis nō turpissimā modo, verum etiā miserimē. Hæc
 atq; huiusmodi vbi tecū expenderis, etiā atq; etiā delibera,
 num satis consultū sit, ob fucatā, momentaneā, venenatam
 peccati delectatiunculā, a tanta dignitate, in tantā excidere
 indignitatē, vnde te per teipsum non queas asserere.

CANon Vnde uigessimus.

33 Deinde duos illos authores iter se dissimillimos cōpara,
 33 deū ac diabolū, quorū alterū peccando tibi facis inimicū,
 33 alterū constituis dominū. Per innocentia et gratia ascisceris
 33 in numerū amicorū dei, adoptaris in ius et hæreditatē filio
 33 rum. Per peccatū vero cōstitueris & seruus, et filius diaboli.
 Alter est æternus ille fons, & Idæa summi pulchri, summæ
 voluptatis, summi boni. Oibus sese cōicans. Alter oīm ma
 lorū, extremæ turpitudinis, summæ infœlicitatis pater. Al
 terius in te bñficia, alterius maleficia recordare. Ille qua bo
 nitate te cōdidit. Qua misericordia redemit. Qua liberalis
 tate locupletauit. Qua lenitate quotidie sustinet delinquē
 tem. Qua lætitia recipit resipiscētem. Contra hæc oīa dia
 bolus, q̄ta inuidētia iam olim insidiatur salutē tuæ. In quas
 erūnas te coniecit. Atq; adeo qd aliud molit̄ quotidie, nisi
 vt vniuersum hoīm genus secū in æternū exitium trahat.
 His oibus hinc atq; hinc recte p̄siculatis, ita tecum cogita.

33 Egone oblitus originis meæ, oblitus tantorū beneficiorū,
 33 propter tantillū bolum falsæ voluptatis, a tā nobili, a tam
 33 amate, a sic merito parente desciscam ingratus, & me vltro
 33 turpissimo, crudelissimo domino mācipabo. Non salte illi
 præstabo, quod homuntioni præstarē bene merenti. Non
 illum fugiā, qui hominē fugero malū dare cupientem.

CANon Vigessimus.

Neq; vero minus inæquale præmiū, q̄ dissimilis author,

MILITIAE CHRISTIANAE

- 22 Quid em̄ inæqualius, q̄ mors æterna, & vita immortalis, q̄
 22 sine fine summo frui bono, in contubernio cœlestiũ ciuiũ,
 22 & sine fine extremis excruciarĩ malis, in infœlicissimo con-
 sortio dānatorũ? Atq; hac de re qui dubitat, ne homo quis-
 dem est, ne dum Christianus. Qui non cogitat, vel ipsa est
 amētia amētior. Iam vero p̄ter ista, habent & in hac interim
 vita, pietas & impietas fructus suos nimium dissimiles. Ex
 22 illa em̄ metitur segura trāquillitas animi, et beatũ illud gau-
 22 dium puræ mentis, q̄d quisquis semel degustarit, nihil tam
 22 preciosum, nihil tam voluptariũ, mundus hic possidet, qui
 cum velit p̄mutare. Hanc cōtra, cū mille alia mala, tū mis-
 22 ferrimus ille cruciatus animi sibi male conscj consequitur.
 Illud em̄ est centuplũ spiritalis gaudiũ, q̄d Christus pollicet-
 22 us est in euangelio, velut arram quandā æternæ fœlicitat̄
 22 tis. Hæc sunt illa apud prophetā mirāda munera, quæ neq;
 22 oculus vidit, neq; auris audiuit, neq; ascenderũt in cor ho-
 22 minis, quæ præparauit deus diligentibus se, nimirũ in hac
 vita. Cum interim vermis impiorũ non moritur, & inferos
 suos iam apud superos patiunt̄. Nec alia est flāma, in qua
 cruciatur diues ille cōmessator euangelicus. Nec alia sup-
 22 plicia inferorũ, de quibus multa scripsere poetæ, q̄ perpetua
 mentis anxietas, quæ peccandi consuetudinem comitatur.
 Tollat igitur qui velit futuri seculi tam diuersa p̄mia, ha-
 22 bet annexũ sibi virtus propter quod abũ de debeat expeti,
 22 habet adiunctũ peccatum, cuius causa debeat horreri.

CA Non Vigésimus primus.

- Ad hæc cogita, q̄ erūnosa, q̄ fugax sit vita p̄sens, q̄ vndi-
 22 q; imminēs insidiōsa mors, q̄ passim opprimit inopinātes.
 Et cū nemo vel de momēto vitæ sit securus, q̄ ingens peri-
 22 culũ, eam comperendinare vitā, in qua si te mors subitanea
 22 (yt sæpe accidit) deprehenderit, in aternũ peristi.

CA Non Secundus & vigésimus.

- 22 Tum semp erit formidanda impœnitētia, malorũ extre-
 22 mũ, illud nimirũ perpēdētũ, ex q̄ multis, q̄ pauci a peccatis,

vere ac toto pectore respiscunt, p̄sertim iis, qui funiculos iniquitatis in extremū vsq; vitæ protraxerūt. Lubricus q̄dem
 22 & facilis in turpitudine lapsus, sed hinc reuocare gradū, sur-
 22 perasq; euadere ad auras, hoc opus, hic labor est. Proinde
 22 vel hirci Aesopici casu admonitus, priusq̄ in peccati puteū
 descendas, cogita non perinde facilem esse reditum.

REMEDIA CONTRA specialia quædam vitia, & primū contra libidinem.

¶ Et hactenus quidem cōmunia aduersum omne vitiosum genus remedia, vtcūq; demonstrauimus. Nunc conabimur, & speciatim quædā tradere, quibus modis cuiq; peccato debeas occurrere, ac primū libidini, quo malo nullum
 22 aliud, neq; prius nos impetit, neq; acrius vrget, neq; latius
 22 patet, neq; plures in exitiū trahit. Siquādo igitur fœda libido stimulabit animū tuum, his armis protinus memeto occurrere. In primis cogita, q̄ immūda, q̄ spurca, q̄ quouis etiam
 22 am hoīe indigna sit ea voluptas, quæ nos diuinū plasma, nō
 22 pecudibus modo, verū etiam suis, hircis, canibus, & brutorū
 brutissimis animalibus æquet, imo quæ porro infra pecudū
 conditionē deiiciat, qui sumus ad angelorū consortia, ad diuinitatis
 cōmunionē destinati. Succurrat ad hæc q̄ eadem sit momētanea,
 q̄ insyncera, q̄ semper plus aloes, q̄ mellis habens. Ediuerso, q̄
 generosa res sit anima, q̄ sacra res corpus hominis, quemadmodū
 in superioribus regulis ostendimus. Quæ malū igitur vecordia,
 ob tantillam, tam fœdam, voluptatis momētaneam titillationē,
 simul & animū & corpus indignis modis polluere? Prophanare
 templum, quod Christus sibi sanguine suo consecrauit? Illud
 item reputa, blanda pestis, q̄ tum malorū agmen secum trahat.
 Ante omnia famā, possessionē longe præciosissimā, eripit.
 Nullius em̄ vicij rumor spurcius olet, q̄ libidinis. Patriū
 moniū exhaurit. Corporis simul & vires, & speciem interimit.
 Valetudinē vehementer ledit. Morbos innumerabiles parit,
 eosq; fœdos, iuuentæ florem ante diem deuenustat.

MILITIAE CHRISTIANAE

» Turpem senectā accelerat. Ingenij vigorē tollit, mentis acis
 » em hebetat, et quasi pecuniā mentē inserit. Ab omnibus ho-
 » nestis studiis semel auocat, hominēq; quātus est, totū cōno-
 » immergit, vt iam nihil nisi sordidum, humile, spurcū libeat
 » cogitare. Et quod hoīs erat propriū, eripit, rationis vsum,
 » Insanā atq; infamē adolescentiā, odiosam ac turpem, misere-
 » ramq; senectā facit. Sapias igitur, & sic noiātīm tecū repu-
 » tes. Illa & illa voluptas, tam male cessit, tantū damni, tantū
 » dedecoris, tedij, laboris, morborū attulit, et iterū stultissimus
 » hamū vorabo prudens? Iterum cōmittam, cuius me denuo
 » pœniteat? Item & aliorū exemplis temet reprime, quos cog-
 » noueris turpiter & infœliciter voluptatē esse secutos. E re-
 » gione anīa teipm ad continentiā, exēplis tot adolescentiū,
 » tot delicatarū virginū, & collatis circūstantiis, tibi ipi igna-
 » uiam opprobato. Qui minus tandē tu possis, quod illi atq;
 » illi, eo sexu, ea ætate, sic nati, sic educati, potuerunt possunt
 » q; Pariter ama, nec minus valebis. Cogita, q̄ honesta, q̄ a-
 » mœna, q̄ florida res sit corporis & animi puritas. Hæc nos
 » maxime facit familiares angelis, spiritus sancti capaces. Et
 » enim a nullo profus vitio sic resilit spiritus ille, puritatis a-
 » mator, vt impudicitia. Nusq; æque cōquiescit ac delitatur,
 » vt in mētibus virgineis. Propone tibi ante oculos q̄ indeco-
 » rum, q̄ totum hoc insanū sit amare, pallefcere, macerari, la-
 » chrymari, blandiri, ac turpiter supplicē esse scorto putidissi-
 » mo. Occinere ad fores nocturnas, pēdere de nutu dominae,
 » pati regnū mulierculæ, expostulare, irasci, rursus redire in
 » gratiā, & vltro te ridendum, pulsandū, mutilandū, spoliandū
 » lupæ præbere. Vbi quæso inter ista, viri nomen? Vbi
 » barba? Vbi generosus ille anīus, reb^o pulcherrimis natus?
 » Consydera & illud tecum, q̄tum scelerū gregē voluptas ad
 » missa soleat adducere. Est aliis vitiis fortasse nonnulla cum
 » quibusdā virtutib^o societas, libidini nulla, sed cū maximis
 » plurimisq; peccatis semp copulata est. Sit sane leue scortari
 » at graue nō audire parētes, negligere amicos, pdigere rem

patriã, rapere alienã, peierare, perpotare, latrocinari, male
 ficũ fieri, depugnare, homicidiũ cõmittere, blasphemare, in
 que oĩa, & his grauiora dñã voluptas, te trãuersum rapiet,
 vbi semel tuus esse desieris, eiusq; capistro os miserũ porre
 xeris. Perpende p̄terea, q̄ sit hęc vita fumo fugaciõr, vmbra
 inaniõr. Quot laqueos nobis struat mors, nullo non loco,
 nullo non tẽpore insidiã. Hic nõ mediõcriter profuerit, &
 noiãt̄ recolare, si quos ex tibi quondã notis, ex familiari
 bus, ex æqualibus, aut etiã natu minoribus, maxie vero ex
 iis, quos aliquãdo turpiũ voluptatũ participes habueris,
 mors inopinata rapuit. Estoq; alieno piculo cautiõr. Cogi
 ta, q̄ dulciter vixerint, sed q̄ amare vita defuncti sint, q̄ sero
 sapuerint, q̄ sero cõeperint odisse sua mortifera gaudia. Suc
 currat extremi iudicij saueritas, & non retractandã illius
 sententię metuendũ fulmẽ, in ignẽ æternũ mittentis impios,
 & quod hęc horaria, breuisq; & exigua voluptas, æternis
 cruciatibus luẽda sit. Hoc loco diligẽter lancibus examina,
 q̄ iniqua sit pmutatio pro turpissimo breuissimoq; pruritu,
 & in hac vita multo dulcius, pstantiusq; animi gaudiũ per
 dere, & in futura gaudiis fraudari perhẽnibus, insup nunq̄
 finiendos dolores, tam vmbatili delectatiuncula mercari.
 Porro si durũ tibi videat̄, tantillũ delectamẽti pro Christo
 contẽnere, recordare, quos cruciatus ille tui charitate susce
 perit. Præter cõmunes humanę vitæ iniurias, quantũ sacro
 sancti sanguinis pro te effuderit, q̄ ignominiosam, q̄ acerbã
 mortẽ pro te depẽderit, & tu horum oĩm immemor, rursus
 filiũ dei crucifigis, iterãs insanas voluptates, quæ caput &
 dominũ tuum, ad tam diros adegere cruciatus? Tum iuxta
 superiorẽ regulã recole, quãtum ille beneficiõrũ in te, nihil
 dum promeritũ accumularit, pro quibus oĩbus, cum nulla
 par gratia rependĩ queat, tamẽ nullam reposcit aliam, q̄ vt
 exẽplo ipsius, a mortiferis illecebris coerceas animũ, & ad
 summi boni, summiq; pulchri conuertas amorẽ. Compone
 inter se duas illas Veneres, & duos Cupidines Platonicos,

MILITIAE CHRISTIANAE

hoc est honestū amorem, et fœdū, sanctam voluptatē & turpem, confer vtriusq; dissimilē materiā, confer naturas, confer præmia. Et in omni quidē tentatione, maxime vero cum ad libidinē sollicitaris, proponito tibi ante oculos tuos, angelum tui custodem, omnium quæ vel facis vel cogitas, assiduū spectatorem ac testem, deum inspectorem, cuius oculis omnia patent, qui sedet supra cœlos, & intuetur abyssos. Et rem adeo fœdam, vt homūcione teste facere pudeat, nō verbereris corā angelo tibi proximo, deo, totoq; cœlitū choro spectante & execrante facere: Puta autē, id quod res est, & si tibi oculi essent, plusq; Lyncei, plusq; aquilini, tamen istis non clarissima luce certius cōspexeris, quod coram te facit homo, q̄ omnes animi tui latebræ perspicuæ sunt, dei & angelorū conspectibus. Quin & illud tuo cum animo reputa: cum libidini cedis, alterū e duobus futurū, aut vti semel gustata voluptas, sic mentem tuam excantet obscuretq; vt de turpitudine eas in turpitudinē, donec excæcatus venias insensum reprobū, et obstinatus in malo, ne tum quidē queas voluptatē turpem relinquare, cum illa te deseruit. Id quod plæriscq; videmus euenire, vt effæcto corpore, extincta forma, frigente sanguine, deficientibus viribus, caligantibus oculis, tamē adhuc pruriant sine fine, & sceleratius turpiloqui sint, q̄ olim fuerint impudici. Qua re qd esse potest execrabilius, monstrosiusq;: Alterū, vt si forte contigerit te singulari fauore diuino respiscere, maxio animi dolore, summis laboribus, plurimis lachrymis, breuis illa & fugitiua voluptas expiandā sit. Quāto igitur consultius, oīno non admittere virus voluptatū carnalium, q̄ vel in tam deploratam induci cæcitatē, vel tantillā, eamq; falsam delectationis culā, tanta molestia dependere: Iam vero & a persona tuæ circumstantiis multa licebit sumere, quæ te a voluptatibus auocare queāt. Sacerdos es, cogita te totū diuinis rebus consecratū esse. Quā indignum tandē flagitium sit, eo ore, quo corpus illud adorandū sumis, putidam scorti carnē continere.

gere, iisdē manibus, quibus ministrātibus angelis, ineffabi
 le illud mysteriū peragis, abominandas contrectare sordes.
 Quā non cōueniant, idem corpus, eundē spiritum cum deo
 fieri, & vnum corpus fieri cum meretrice. Si doctus es, tan-
 to generosior deoq; similior animus, tāto hac cōtumelia in-
 dignior. Si nobilis, si princeps, quāto flagitiū conspectius,
 tanto offendiculū grauius. Si coniugatus, cogita q̄ honesta
 res sit thorus immaculatus, daq; operam, vt (quoad fieri po-
 test) tuū coniugiū imitetur sanctissimas nuptias Christi &
 ecclesiæ, quarū gerit imaginem, id est vt q̄ minimū habeat
 turpitudinis, plurimū fœcunditatis. In nullo em̄ vitę statu,
 non turpissimū est seruire libidini. Si iuuenis es, etiā atq;
 etiā consydera, ne florem æui nunq̄ rediturū, temere pollua-
 as. Nere fœdissima perdas annos optimos, vereq; aureos,
 qui & fugiunt perniciosissime, & recurrūt nunq̄. Ne nunc per
 incitiā & incogitantia aetatis cōmittas, quod te in omnem
 vsq; vitā mordeat, persequente scelerū conscientia, & ama-
 rissimis illis aculeis, quos fugiens voluptas in animis nos-
 tris relinquit. Si mulier, istum sexum, nihil magis decet, q̄
 pudor. Si vir, tanto maioribus rebus dignus, & istis tam fri-
 uolis indignior. Si senex, opta tibi oculos alienos, vt vide-
 as q̄ te dedeceat voluptas, quæ in adolefcētibus miseranda
 quidem est & coercenda, in vetulo vero portentosa, & ipsis
 quoq; voluptatū sectatoribus deridicula. Inter om̄ia mon-
 stra nullum monstrosius senili libidine. O delire, & nimis
 um oblite tui, saltem ad speculū, canos & capitis niues, ara-
 tamq; rugis frontem, cadaueriq; simillimā faciem contem-
 plare, ac iam capulo proximus, alia annis tuis magis con-
 sentanea cura. Saltem quod ratione decuerat facere, hoc an-
 nis admonētibus vel cogentibus potius facito. Ipsa iam te
 voluptas repellit, neq; ego inquires iam tibi decora sum, neq;
 tu mihi idoneus. Lusisti satis, edisti satis atq; bibisti. Tem-
 pus abire tibi est. Quid adhuc vitæ perpremis delicias, cum
 ipsa etiam te deserat vitā? Iam tempus est, vt aliquando

MILITIAE CHRISTIANAE

» incipiat in sinu tuo cubare mystica illa concubina Abyfag,
 » Ea sancto feruore calfaciat mentem tuam, huius amplexibus
 » frigentia membra confoue.

EPI Logus remediorū contra incentiuū libidinis.

Iam vero vt summam perstringā, hæc sunt potissimū,
 » quæ te a carnis illecebris tutū reddent. Primū occasionum
 » omniū cauta ac diligens fuga. Quod præceptum quanq̃ in
 » reliquis quoq; conuenit obseruari, propterea q̃ qui pericu-
 » lum amat, dignus est, qui in illo pereat, tamē hæc potissimū
 » sunt illæ Sirenes, quas haud fere quisq̃ euasit, nisi qui pro-
 » cul aufugit. Deinde victus & somni moderatio. Temperā-
 » tia a voluptatibus etiā permixtis. Respectus mortis tuæ, &
 » mortis Christi contēplatio. Iuuabūt & illa, si cum castis &
 » integris cōuixeris, si corruptorū & molliū colloquia, veluti
 » pestem quandā vitaris. Si solitudinē ociosam, & ocium igna-
 » uum fugeris, sed animū cœlestiū rerū meditatiōe, honestis
 » q; studiis gnauiter exercueris. Maxime vero si sacrarū lite-
 » rarū vestigationi, toto pectore te consecraris. Si & frequen-
 » ter & pure oraueris, maxime irruente tentatione.

AD Versum irritamenta avaritiæ.

Si senseris te vel natura propensiorē ad Philargyriæ vis-
 » tiū, vel a diabolo instigari, recale iuxta superiores regulas
 » dignitatē conditionis tuæ, qui ad hoc tantum creatus es, in
 » hoc redemptus, vt summo illo bono semper fruaris. Totam
 » vero hanc mūdi machinā fabricatus est deus, vt oīa tuis ser-
 » uirent vsibus. Quā fordīdum igitur, q̃ angusti animi, non
 » » uti, sed tantopere demirari res mutas, & vilissimas. Tolle
 » » hominū errorem, quid erit aurū & argentū, nisi terra rubra
 » » & alba? Quod nemo gentiliū philosophorū non contem-
 » » psit, hoc tu pauperis Christi discipulus, & ad longe melio-
 » » rem possessionem vocatus, vt magnum quiddam admira-
 » » beris. Non possidere diuitias, sed contemnere diuitias ma-
 » » gnificū est. Sed reclamat mihi vulgus nomine tantū Chris-
 » » tianorum, & seipsum callidissime gaudet fallere. Ipsa in-

Contra vulgi reclama-
 » tionem, q̃ diuitias sūt
 » appetendæ.

quint necessitas nos hortat, vt rem faciamus, quæ si fuerit
 nulla, ne viuere quidẽ liceat, si cõtractior, nimis incõmode

viuitur, sin lautior, vberiorq; plurimũ adfert cõmoditatis.

Consulti valetudini, prospicit liberis, cõmodat amicis, excluditur contẽptus, deniq; & fama melior, cum res bene habet. Ex aliquot Christianorũ milibus, vix vnũ atq; alterum inuenias, qui ista non & dicat & sentiat. Verum vt istis ad

vtũq; respondeã, primũ quod cupiditatẽ suam necessitatis noie pratexunt, obiiciã illis vicissim parabolã euangelicã, de liliis, & auibus in diẽ viuentibus, ad quorũ imitationem nos hortat Christus. Obiiciã, quod idẽ ne peram quidẽ aut sacculũ suis gestãdum pmiserit. Obiiciã quod nos reliquis omiſſis, iubet ante oĩa quærere regnũ dei, & hæc oĩa nobis

adiicienda pmittit. Quãdo vnq; non suppetierũt victui necessaria, iis qui toto pectore pietati studuerũt. Quantulum

vero est illud, qd a nobis natura flagitat? Atqui tu necessitatẽ nõ vsibus naturæ, sed cupiditatis terminis metiris. Piis aut et illud satis est, qd naturę parũ est. Quãq; equidẽ non

ita valde miror istos, qui rẽ vniuersam suã semel relinquũt, vt impudẽtius mendicẽt alienã. Non est culpa possidere pecuniã, sed mirari pecuniã, cum vitio cõiunctũ est. Si affluit, fungere boni dispensatoris officio. Sin eripit, ne macerare, tanq; re magna spoliatus, imo gaude tibi detractã sarcinam periculosam. Verũ qui præcipuũ vitã studiũ in coacervandis opibus consumit, qui eas vti præclarũ quiddã & expectendũ suspicit, & porro in longũ, inq; Nestoris vsq; senectã recõdit, is fortasse bonus mercator recte dicetur, bene Christianũ equidem non dixerim, qui totus de se pendeat, & de Christi promiſſis diffidat. Cuius bonitas cum passerculos

benigne & pascat, & vestiãt, hoĩem piũ sibiq; fidentẽ destituet scilicet. Sed iam cõmoditatũ, quas adferre credunt, rationẽ ineamus. Primũ etiã gentiliũ philosophorũ consensu, inter vtilia bona, diuitiã postremũ locum obtinẽt, & cum iuxta Epicteti partitioẽ, præter vnã animi virtutem,

Rufio.

In diẽ viuere.

Handwritten mark

MILITIAE CHRISTIANAE

- 22 reliqua omnia extra hominem sint, nihil tamen tam extra nos est,
 22 quae pecunia, nihil tam exigua adfert comoditatem. Etenim si
 22 quicquid usque est auri, quicquid gemmarum, id omne tu solus
 possideas, num ideo tua mens fuerit, vel pilo melior, num prae-
 detior, num doctior? Num corporis valetudo, prosperior? Num
 valentior, formosior, iunior reddet? At voluptates par-
 rat. Verum, sed mortiferas. Sed honorem conciliat. At quem tan-
 dem? Nempe quem falsum tribuit illi, qui non nisi stulta miran-
 22 tur, & quibus placuisse, pene vituperari est. Verus honos est
 22 laudari a laudatis, summus honos est placuisse Christo. Ve-
 22 rus honor, non opum, sed virtutis est praemium. Cedit tibi, sus-
 picit te plebecula. Stulte, vestes illi tuas mirantur, non te.
 Quin tu in te ipsum descendis, & animi tui miseram pauper-
 riam consideras? Quam vulgus si videret, tam miserandum iu-
 dicaret, quam nunc beatum praedicat. Verum amicos res comparat.
 Fateor, sed falsos, neque tibi eos comparat, sed sibi. Atque adeo
 isto titulo, vel infelicissimus est dives, quod amicos ne dinos-
 22 scere quidem queat. Alius in sinu odit, ut tenacem, alius inui-
 22 det, ut opulentiorem, alius ad se spectans, assentatur, et arridet,
 22 ut atrodat. Coram qui est amantissimus, maturam mortem preca-
 22 tur. Nemo tam amat, quin mortuum malit quam viuum. Nemo
 tam familiaris, a quo verum audiat. Quod si maxime sit, qui
 diuitum sincere diligit, ille tamen non potest quem non ha-
 22 bere suspectum. Omnes vultures iudicat, cadaveri inhiantes,
 22 omnes muscas ad suum compendium aduolantes. Quicquid igitur
 tur comoditatis videtur adducere, id fere fucatum, umbratum
 cum, prestigiosumque est. At verorum malorum plurimum adferunt,
 verorum honorum plurimum adimunt. Proinde si bene acceptum
 atque expensi rationem subdixeris, profecto reperies, nunquam
 tantum adferre comoditatis, quin nimio plus incommodorum
 secum trahant. Quam miseris laboribus parant, quantis pericu-
 22 lis, quanta sollicitudine seruantur, quanto dolore amittuntur,
 22 Quibus de causis & spinas appellat Christus, quod omnem
 22 animi tranquillitatem, qua nihil homini dulcius, mille curis

dilaniant. Neq; vnq̄ sitim sui sedant, verū magis ac magis
 irritant. In omne nefas præcipites agunt. Neq; tibi frustra
 blandiare dicens, nihil prohibet pariter & diuitem esse, &
 piū. Memēto quid dixerit veritas. facilius esse camelum
 transire per foramē acus, q̄ diuitem intrare in regnū celoꝝ
 rum. Planēq; verum est illud apud diuim Hieronymū, di-
 uitem hominē, iniqui aut dominū esse, aut heredem. Ingēs
 opulētia, nunquā sine peccato vel paratur, vel seruatur.
 Cogita, quanto melioribus opibus te spoliēt. Odit enim
 virtutis indolem, odit honestas artes, quisquis admirator
 est auri. Præterea vnū auaritiæ vitiū idololatria nominat a
 Paulo, neq; cum vllō profus alio minus conuenit Christo.
 Nec idem potes & deo seruire & Mammonæ.

EPI Logus remediorū contra vitiū auaritiæ.

Desines igitur mirari pecuniā, si vera bona cum falsis, si
 fucata cōmoda, cum veris incōmodis diligenter expēderis
 Si summū illud bonū contēplari, atq; amare condidiceris,
 quod vnū cum adest, etiā si reliqua omnia defuerint, abun-
 de explet animū hominis, qui capacior est, q̄ vt vel vnuer-
 sis huius mūdi bonis queat satiari. Si crebro tibi reuocaris
 ob oculos, qualem te primū terra nascentē exceperit, qualē
 itē receptura sit morientē. Si semper cogitationi obuerse-
 tur tuæ. Stultus ille euangelicus, cui dictum est, hac nocte
 repetūt a te animā tuā, & hæc quæ congregasti, cuius erūt:
 Si mentē a deprauatis vulgi moribus ad Mariæ, apostoloꝝ
 rum, martyrū, maxime Christi capitis tui paupertatē flexe-
 ris, semperq; vā illud tibi metuendum esse statuas, quod
 ille diuitibus huius sæculi minatus est.

CONtra Ambitionem.

Si quādo incantamētis suis tentabit animū tuū ambitio,
 his remediis eum p̄munies. Statim iuxta ea quæ superius
 tradidimus, hoc mordicus teneto, solū eum honorē esse, qui
 a vera virtute proficiscit, quem ip̄m tamen oportet interdū
 fugitare, quemadmodū & sermone, & exēplo nos docuit

wording tenere.

MILITIAE CHRISTIANAE

Christus Iesus. Vnicum autē honorē, & homini Christiano
 expetendū esse, nō ab hoībus, sed a deo collaudari. Etenim
 quē ille cōmmendat, vt inquit apostolus, is demū probatus
 est. Honor autē, si ab hoīe defertur, ob rem inhonestā, utiq; a
 turpibus, non honor iste, sed ingēs est probrū. Si ob mediā,
 puta formā, vires, opes, genus, ne tum quidē honor recte di
 cetur. Nemo em̄ promere honorē ea re, qua non meretur
 22 laudari. Si ob honestā, honos quidē erit, at non appetet, qui
 22 promere, ipsa nimirū virtute & conscientia recti cōtentus.
 22 Vide igitur q̄ deridiculi sint honores isti, quorū cupiditate
 rātopere vulgus aestuat. Primū enim a q̄bus tandē dantur.
 Nempe ab iis, q̄bus nullū discrimē honesti atq; inhonesti.
 Ob quā: Plærūq; ob mediā, nō nunq̄ ob turpia. Cui? Indig
 gno. Quisquis igit̄ honorē exhibet, aut metu facit, & vicis
 sim est metuendus, aut vt prosis, & ridet te, aut quia miratur
 res nihili nulloq; honore dignas, & miserāndus est, aut quia
 te iudicat his rebus ornatū, quibus honos debeat, quod si
 falso opinatur, cura vt fias id, q̄d ille te putat esse. Sin vere,
 oēm honorē tuū in eum refer, cui debes & illa q̄bus honos
 22 tribuist. Tam non cōuenit tibi arrogare honorem, q̄ non de
 22 bes tibi arrogare virtutē. Alioqui quid amētius, q̄ tui preci
 um de homūcionū opinione metiri? Quibus in manu est si
 mul atq; collubuit, hoc ip̄m honoris q̄d largiunt, rursus au
 ferre, ac te modo honestatū dehonestare. Proinde nihil stul
 tius, q̄ talibus honorib; vel gestire, cū contingūt, vel ringi,
 cum auferunt. Quos veros nō esse, vel hoc intelliges argu
 mento, q̄d sunt cū pessimis & sceleratissimis cōmunes. Im
 22 mo nullis fere contingūt copiosius, q̄ iis qui sunt veris ho
 22 noribus indignissimi. Cogita q̄ beata trāquillitas modestae
 22 priuatae, & ab omni superbīae strepitu semotae vitae. Con
 22 tra q̄ spinosa, q̄ plena curarū, periculorū, dolorū, vita poten
 22 tium. Quā difficile secūdis in rebus, non obliuisci sui. Quā
 22 arduū in lubrico stantē, non cadere. Quā capitalis ex alto
 22 ruina. Omnē honorē summo cū onere coniunctū esse. Quā

sauerū iudiciū supremi iudicis in eos futurū sit, qui hic sese
 in honoribus vsurpādis, ceteris anteposuerūt. Etem qui se
 se demiserit, ei vt pusillo succurret misericordia. Qui vero
 sese vti spectatū erigit, is sibi ipsi gratiā subsidiū intercludit,
 Christi capitis exemplū semp̄ anō inhæreat tuo. Quid
 illo secundū seculū ignobilius, despectius, inhonoratius?
 Quā fugit honores etiā oblatos, qui quouis honore maior
 erat. Quā derisit a fello sedens. Quā damnauit palla tectus,
 & spinis coronatus. Quā non gloriosam mortē elegit. Sed
 quē mundus contēpsit, hunc glorificauit pater. Tua gloria
 sit in cruce Christi, in qua & salus est tua. Quorsum tibi hu-
 mani honores, si te reiiciat, despiciatq; de^o, execrent̄ angeli.

CONtra Elationem tumoremq; animi.

Non intumesces anō, si iuxta tritissimū illud adagiū co-
 gnoris temetip̄m, id est si quicquid in te magnū, quicquid
 pulchrū, quicquid præclarū, id dei munus, non tuū bonum
 esse ducas. Contra quicquid humile, quicquid fordidū, quic-
 quid prauū, id totū ad te solū referas. Si memineris, quātis
 in fordibus conceptus sis, quātis natus, q̄ nudus, q̄ inops, q̄
 brutus, q̄ miserāndus in hanc lucē prorepseris. Corpusculum
 istud, quot vndiq; morbis, quot casibus, quot erūnis expo-
 sitū sit. Immanē istum gigantē & immēso turgentē spiritu,
 quātula res possit repente cōficere. Expende & illud, cuius
 modi sit istud, vnde tibi places. Si mediū, stultitia est; si tur-
 pe, demētia; si honestū, ingrātudo. Memineris nullū aliud
 esse certius stoliditatis insipientiæq; documētum, q̄ si quis
 sibi vehemēter placeat. Præterea nullū stultitiæ genus esse
 deploratius. Si turgescit animus, q̄ se tibi submittit homi-
 nis cogita, quanto maior, quātoq; potentior tuo imminet
 capiti deus, qui oēm ceruicē elatam deprimit, & oēs colles
 in plana deducit, qui ne angelo quidē superbienti pepercit.
 Conducēt & illa, licet leuiora, si te semper componas cum
 præstātoribus. Places tibi de forma corporis, confer te cum
 iis, qui te forma præcedūt. Cristas erigit tibi doctrina, ad eos

Cognosce te semet ipsum.

Cristas erigit.

MILITIAE CHRISTIANAE

refer oculos, ad quos tu nihil didicisse videaris. Deinde si reputaris, non quantum ad sit bonorum, sed quantum desit, & cum Paulo oblitus eorum quae a tergo sunt, enitaris ad ea quae a fronte restant. Praeterea non inscitum fuerit & illud, si afflante superbia vento, mox nostra ipsorum mala vertamus in remedium, quasi venenum veneno pelletes. Id ita fiet, ubi si quod ingens corporis vitium, si quid insignis incommodi nobis vel fortuna dedit, vel attulit stultitia, quod animum vehementer mordeat, id ante oculos statuamus, & pavonis exemplo, ea nostri parte nosmetipsos potissimum contemplemur, quae sunt deformatissimi, ita fiet, ut statim subsidant cristae. Ad haec, praeterquam quod non aliud vitium deo iniectus est, et apud homines in primis ubique odiosa, atque irrita arrogantia, cum contra modestia, & divinum fauorem conciliet, & hominum benevolentiam adglutinet. Ergo ut summam dicam, duo praecipue prohibebunt a superbia, si consideres quid ipse sis in te, putredo in exortu, bulla in omni vita, esca vermis in morte, & quid Christus factus sit pro te.

ADVERSUS IRAM, & vindictae cupiditatem.

Cum te vehemens animi dolor, ad ultionem extimulat, memineris nihil esse minus iram, quam quod falso imitatur, putata fortitudine. Nihil enim aequae muliebri, nihil tam imbecillius proiectique animi, quam vindicta laetari. Animosus videri studeas, quod inultam iniuriam non pateris, at isthoc demum pacto, prodis puerilitatem tuam, qui (quod est viri proprium) animo temperare non queas. Quanto fortius, quanto generosius, alienam stultitiam continere, quam imitari. At nocuit, ferox est, insulatus. Quo turpior est, hoc magis caue, ne fias illi similis. Quae malum vesania est, ut alienam improbitatem ulciscaris, te fieri improbiorem. Si contempseris contumeliam, intelligent omnes indigno factam. Sin commoueare, iam inferentis causam feceris meliorem. Deinde illud reputa, quod res est, si quod est acceptum incommodum, id neutiquam tolli vindicta, sed propagari. Quis enim denique finis fuerit mutuarum iniuriarum

tum, si suū quisq; dolorē perrexerit vīdīcta retaliare? Cres-
 scunt vtrinq; inimici, in crudescit dolor, qui quo inueterat
 or est, hoc nimirū insanabilior. At lenitate, tolerantiaq; sa-
 natur non nunq̄ etiā is, qui fecit iniuriā, & ad se reuersus,
 ex inimico fit certissimus amicus. Per vltionē vero malum
 ipsum, quod a te cupis depellere, id in te recipitur, non
 sine malo fœnore. Erit & illud non inefficax iræ remediū,
 si iuxta superiorem rerū partitiōem, consyderes, hominem
 hominī non posse nocere, si nolit, nisi in his quę sunt extra-
 ria bona, nec ad ipsum hominē magnopere pertinent. Nam
 vera animi bona solus deus potest eripere, quod non solet,
 nisi ingratis, solus potest largiri, quod non cōsuevit immi-
 bus & ferocibus. Nemo igitur Christianus leditur, nisi a se-
metip̄o, nulli nocet iniuriā, nisi suo auctori. Adiuuāt et hæc,
 tametsi leuiora, ne dolori mētis obsequare, si cōmode colle-
 ctis rhetorū circumstātiis, pariter & tuū incōmodū extenu-
 es, & alienā eleues iniuriā, his ferme modis. Lesit, sed facile
 refarcietur. Tum puer est, rerū imperitus, adolescēs, mulier
 est, alieno fecit instinctu, imprudens, probe potus, æquū est
 ignoscere. At contra grauiter quidem lesit, sed pater est, fra-
 ter, præceptor, amicus, vxor. Par est, hoc doloris illius vel
 charitati, vel authoritati condonare. Aut paria faciens inu-
 riam cū aliis illius in te beneficiis compēsabis, vel cum tuis
 in illum offensis exæquabis. Hic quidem lesit, sed alias q̄
 saepe profuit? Illiberalis est animi, benefactorum obliu-
 sci, iniuriolæ meminisse. Nunc me offendit, sed quoties a
 me offensus. Ignoscam illi, vt mihi meo exemplo ignoscat
 & ipse delinquenti. Porro multo præsentius remediū fue-
 rit, si in peccato hominis in te, cogites quę, quanta, quoties
 tu peccaris in deum, q̄ multis nominibus illi sis obnoxius.
 Quantum tu remiseras debitori fratri, tantum tibi condo-
 nabit deus. Hanc dissoluendī æris alieni rationem nos do-
 cuit, creditor ipse. Non recusabit legem, quā ipse statuit. Tu
 vt a culpīs exoluaris, Romam curritas, nauigas ad diuum

MILITIAE CHRISTIANAE

*Condonat qd nos durim
Indulgentia.*

Iacobū, emīs condonatiōes amplissimas. Equidē non dam-
 no, quod facis, sed vt oīa facias, nulla tamē cōmodior ratio
 qua post offensam reconcilieris deo, q̄ si tu offensus recon-
 ciliere fratri. Condonaleuē culpā proximo (leue em̄ est,
 quicquid homo peccat in hoīem) vt tibi tot milia culpārū
 cōdonet Christus. At durū est inquis animū excandescentē
 cōprimere. Non tibi succurrit, quanto duriora pro te tulerit
 Christus? Quid eras, cum pro te impenderet animā precio-
 sam? Nōne inimicus? Qua lenitate quotidie te tolerat, vete-
 res iterantē noxias? Postremo qua māsfuetudine ille pertu-
 lit probra, uincula, verbera, deniq; mortē probrosissimā?
 Quid te factas de capite, si non curas esse in corpore? Non
 eris mēbrum Christi, nisi sequaris vestigiā Christi. Sed in-
 dignus est, cui ignoscat. Ita ne tu dign⁹ eras, cui ignosceret
 deus? In teipso vis experiri misericordiā, & in fratrē vis ex-
 ercere sauerā iustitiā? Magnū est si peccator ignoscas pec-
 catori, cū Christus pro crucifixoribus suis orauerit patrem?
 Arduū est non referire fratrē, quem iuberis & amare? Durū
 est non remetiri maleficiū, pro quo nisi beneficiū retuleris,
 non hoc eris in conseruū tuum, qd fuit Christus in seruum
 suū. Postremo si indignus hic, cui beneficiū pro maleficio
 rependat, at tu dignus qui facias, dignus Christus pro quo
 fit. Sed veterē ferendo iniuriā, inuito nouā, Repetet iniuriā
 si hanc abstulerit impune. Si citra culpā potes vitare, vita, si
 mederi, medere, si resarcire, resarci. Si sanare furētem, sana.
 Sin minus, pereat ille solus potius q̄ tecū. Istum qui se dam-
 nū dedisse putat, cōmiseratione non pœna dignū puta. Vis
 cum laude irasci? Irascere vitio, non hominī. Sed quo natu-
 ra propensior es ad hoc vitij, tanto diligentius temet multo
 ante p̄munito, semelq; hoc decretū penitus anō insculpas
 tuo, ne quid vnq̄ vel dicas, vel facias iratus. Nihil tibi cre-
 dideris cōmoto. Suspectū habeto, quicqd impetus ille anis-
 mi dictauerit, etiā si sit honestū. Memineris inter phrenetis
 cum, & ira bacchantē, nihilo plus interesse, q̄ inter breuē &

» perpetuā insaniā. Succurrat, q̄ multa per iram vel dixeris,
 » vel feceris pœnitēda, quę iam frustra mutata cupias. Proin-
 » de cum tibi bilis efferuescit, si te non potes ilico totū ab ira
 » vindicare, saltē eatenus resipisce, vt te memineris sanū non
 esse. Hoc meminisse sanitatis pars est nōnulla. Sic tecū cogi-
 ta. Nunc quidem ita sum affectus, at paulo post multo alia
 mente fuero. Cur ego interim dicam in amicū iratus, quod
 postea placatus, mutare nō queam? Cur nūc faciā insanus,
 quod mihi redditus magnopere doleam? Cur non hoc pot-
 » tius a me impetret ratio, cur non impetret pietas, deniq; cur
 non impetret Christus, q̄d tempus ip̄m paulo post impetra-
 bit? Nemini (opínor) tantū atræ bilis addidit natura, quin
 saltē hactenus sibi possit imperare. Optimū autem fuerit sic
 instituto, rōne, assuetudine durare animū, vt oīno non cō-
 » moueare. Perfectū erit, si vitio tantū indignatus, pro contu-
 » melia reponas officiū charitatis. Postremū & humanæ tem-
 perantiæ, ne te totū animo pmittas. Prorsum non irasci, deo
 simillimū est, eoq; pulcherrimū. Malum in bono vicere, est
 » perfectā Christi Iesu charitatē æmulari. Iram p̄mere, freno-
 » q; coercere, hoīs est cordati. Indulgere bili, ne hoīs quidem
 » est, sed plane ferarū, idq; immitiū. Q; si iuuat cognoscere, q̄
 » vehemēter sit indecorū homini ab ira superari, fac sanus cū
 » es, vultū irati contēplere, aut ip̄e iratus speculū adeas. Cum
 sic flāmant ardent oculi, pallent genæ, distorqueſ os, spu-
 mant labia, tremūt mēbra, fremit vox, nō constant sibi ge-
 stus, quis te existimet hoīem esse? Vides amice suauissime,
 q̄ immēsum pateat æquor, de reliquis vitiis cōsimili modo
 differēdi. Sed nos medio in cursu vela colligemus, id quod
 reliquū est tuæ sollertiæ relicturi. Neq; em̄ propositi nostri
 erat, & sane q̄ infinitū fuerit, ita vt cœpimus, singula vitio-
 rum genera singulis quasi declamatiōibus dissuadere, atq;
 ad his oppositas virtutes adhortari. Tantū volui, quod tibi
 satis fore credebā, rationem & artem quandā nouæ militiæ
 cōmonstrare, qua te posses aduersus pristina vitæ repullu-
 K ij

Conclusio opis.

MILITIAE CHRISTIANAE

lantia mala cōmunire. Itaq; quod nos in vno atq; altero exempli causa fecimus, id teipsum oportebit facere, cū in singulis, tum potissimū in his, ad quæ cognoueris te, siue natura, siue cōsuetudinis vitio, peculiariter instigari. Aduersus hæc certa quædā decreta in albo mētis nostræ describenda sunt, atq; ea ne desuetudine obsolescant, subinde renouanda. Veluti contra malū obtrectationis, turpiloquiū, inuidentiæ, gastrimargiæ, & id genus reliqua. Hi soli sunt hostes militū Christianorū, in quorum assultū, oratione, sententiis sapientū, dogmatibus diuinæ scripturæ, exemplis piorum hominū, & maxime Christi, multo ante est præmuniendus animus. Hæc omnia tametsi non dubitē, quin assiduum tibi suppeditatura sit sacra lectio, tamē fraterna charitas nos est adhortata, vt saltē hac extemporali scriptūcula, pro mea virili, sanctum tuū propositū promouerē, adiuuas remq;. Id quod eo feci maturius, qd nō nihil metuerem, ne in superstitiosum istud religiosorū genus incideres, qui partim quæstui seruietes suo, partim ingenti zelo, sed non secundū scientiā, circumeunt mare & aridam, & sicubi nacti fuerint hominē a vitiiis ad meliorē vitam iam resipiscētem, eum ilico improbissimis hortamentis, minaciis, blanditiis in monachātū conantur detrudere, perinde quasi extracullum Christianismus non sit. Deinde vbi scrupulis meris & inextricabilibus spinis pectus illius expleuerint, ad humanas quasdā traditiunculas astringūt, planeq; in Iudaismum quendā præcipitant miserū, ac trepidare docent, non amare. Monachatus non est pietas, sed vitæ genus, pro suo cuiq; corporis ingeniiq; habitu, vel vtile, vel inutile. Ad qd equidē vt te non adhortor, ita ne dehortor quidē. Hoc modo cōmoneo, vt pietatē neq; in cibo, neq; in cultu, neq; vlla re visibili constituas, sed in iis quæ tradidimus. In quibus cunq; vero deprehenderis veram imaginē Christi, cum iis te copula. Porro vbi desunt homines, quorum conuictus te reddat meliorē, abducito te quantū potes ab humano con-

In albo describē

Inscrip̄ in religiosos
Dissuadet a religiosis
nō sū spm̄ spualit̄
vniūsbm̄ ch̄o:
vt sepe alias.

q trepidare docent nō
amare, suos nouicos.

tertio, & pre
quim alit
Hic ubi fer
maverand
que nos la
Audax qui
lo dabim
fini nepo
no vel sine
vinelliga
religionē p
literaturā p
guz, Grae
sine multis
aut puerit
fuisse præ
infinita ba
bos pro v
possent
hæc tanta
sa allimp
dicit ad C
(vā spero
nignus asp
nus augea
ra in viru
semper qui
tam ch̄o
a Christo

sortio, & prophetas sanctos, Christum, apostolos, in collo-
 quium ascisce. In primis autē Paulum tibi facito familiarē.
 Hic tibi semper habendus in sinu, nocturna versandus ma-
 nu, versandus diurna, postremo & ad verbū ediscendus. In
 quē nos iam pridem enarrationē magno studio molimur.
 Audax quidē facinus, sed tamen diuino auxilio freti, sedulo
 dabimus operā, ne post Origenem, Ambrosium, Augusti-
 ninū, ne post tot recentiores interpretes, hunc laborē omni-
 no vel sine causa, vel sine fructu suscepisse videamur. Atque
 vt intelligant calumniatores quidā, qui summā existimant
 religionē, nihil bonarum literarū scire, quod politiorē veterum
 literaturā per adulescentiam sumus amplexi, quod vtriusque lin-
 guæ, Græcæ pariter ac Latinae, mediocrē cognitiōem, non
 sine multis vigiliis nobis peperimus, non ad famā inanem
 aut puerilē animi voluptatem spectasse nos, sed multo ante
 fuisse præmeditados, vt dominicū templum, quod nonnulli
 inciticia barbarieque sua nimis dehonestarunt, exoticis opi-
 bus pro viribus exornaremus, quibus & generosa ingenia
 possent ad diuinarum scripturarū amorem inflādari. Sed
 hac tanta re, pauculos dies intermissa, hunc laborē tua cau-
 sa assumpsimus, vt tibi veluti digito viam, quæ compendio
 ducit ad Christum, indicaremus. Precor autē Iesum istius
 (vt spero) propositi parentē, vt salubribus tuis cœptis, be-
 nignus aspirare dignetur, immo vt suum in te mutādo mu-
 nus augeat perficiatque, quo cito grandescas in eo, & occur-
 ras in virum perfectū. In eodem bene vale frater & amice,
 semper quidē animo dilecte meo, at nunc multo quā antehac
 tum charior, tum iucundior. Apud diuī Audomari, Anno
 a Christo nato supra millesimū quingentesimo primo.

 De cōmētarijs Eras-
 mi i eptas pauli.

De p.

FINIS ENCHIRIDII.

DESYDERIVS ERASMVVS RO
terodamus Ioanní Coletó theologo do
ctissimo, facundissimoq;. S. P. D.

VAM præter meritū nos superioribus li
teris tuis laudas doctissime Colete, tā his
proximis imerentē obiurgas. Quanq̄ non
paulo æquiore animo fero reprehensionem
tuam, quam non mereor, q̄ laudes tuli tuas,
quas non agnoscebā. Nam accusati non solū sine vitio nos
metip̄os purgare possumus, verum etiā hoc citra culpā non
facere nō possumus. Cum interim laudes accuratius refelle
re, hoīs esse videat̄ laudū ieiunū auidiq;, neq; simpliciter id
agentis, ne laudeat̄, sed vt aut sapius laudeat̄, aut copiosus.
Tu credo vtroq; in genere periculū nostri facere voluisti, &
quid mihi placerē tantī viri præconio cohonestatus, et quid
aculeorū haberē, obiurgatiuncula irritatus. Constātissimus
in amore sis oportet, qui quidē sis in recipiēdis amicis, tam
cautus, tam diligēs, tam contabūdus, tam explorans. Verū
his tecū iocari libuit. Alioq; q̄ lætabar antea vel falso lauda
ri a viro oīm laudatissimo, tam nunc admoneri gaudeo, ab
amico syncerissimo. Igitur posthac pro tuo arbitrato tuum
Erasmus vel laudato, vel obiurgato, modo quotidie litera
rum tuarū aliquid huc aduolet, qua re mihi nihil possit ac
cidere iucundius. Sed iam ad epistolā tuam paucis, ne puer
qui literas tuas attulit, inanīs ad te redeat. Quod neotericū
hoc theologorū genus, qui meris argutiis & sophisticis ca
uillationibus insenescūt, tibi negas placere, nā tu mecū ve
hemēter mi Colete sentis. Non quod illorū studia dānem,
qui nullum oīno studiū non laudo, sed cum sola sunt ista,
nec vllis antiquioribus, elegātoribusq; cōdita literis, eius
modi mihi videntē, vt sciolū & contētiosum hoīem reddere
possint, sapientē an possint, viderint alij. Ingeniū enim ieiū
na & aspera quadā subtilitate exhauriūt, neq; vllō vegetāt

In theologos

„succo, neq; animāt spiritu. Et quod omnīū est maximū, the
 „ologiam illam oīm disciplinarū reginam, sic veterū facun
 „dia locupletatā ornatāq; sua balbutie & orationis spurcissi
 „mā sordibus deuenustāt, sic priscorū ingeniis expeditā, spī
 „ritū quibusdā impediunt, inuoluētes oīa, dum oīa conantur
 „resoluere, quemadmodū ipsi loquūtur Itaq; videas eā quæ
 „quondā augustissima fuerit, maiestatisq; plena, nunc pene
 „mutā esse, inopem, pānosam. Illicimur interea dulci quodā,
 „& illecebroso morbo, nunq̄ fatiatē cōtentionis, Rixa e rixa
 „nascitur, & miro supercilio, de lana caprina digladiamur.
 „Tum ne nihil inuentis veterū theologorū adiecisse videamur,
 „satis audacter & certas quasdā ratiōes præscripsimus,
 „quibus deus mysteria sua peregerit. Cum interdū perfecti
 „tus sit credere fieri, cæterū quibus modis id fiat, omnipoten
 „tię dei permittere. Adde quod ostentādī ingenij studio, non
 „nunq̄ eiusmodi quæstiones agitamus, quas aures piæ vix
 „ferant, cum quærimus, num deus potuerit diabolū, aut asis
 „num assumere. Fortasse tolerandū, si quis ista tanq̄ acuedi
 „ingenij gratia modice per ætatē attigerit, sed in his tanq̄ ad
 „scopulos sirenæos, non cōsenescimus modo, verum etiā im
 „morimur, præ his nullas non literas contēnimus. Accedit
 „ad hæc, quod nostra tēpestate fere ad theologiæ studiū sese
 „applicant, literarū omnīū principē, qui propter ingenium
 „pingue parūq; sanum, vix vllis sunt literis idonei. Hæc autē
 „dixerim, non de doctis ac probis theologiæ professoribus,
 „quos in primis suspicio venerorq; verum de sordido hoc ac
 „supercilioso vulgo theologorū, qui præ se oēs omnīū literas
 „pro nihilo ducunt. Quo cum hoīm genere inexpugnabili,
 „cum tu Colete dimicationē susceperis, vt veterē illam ac ve
 „ram thelogiam, istorū spīnis obsitā implexamq; in pristis
 „num nitore ac dignitatē, pro tua virilī restituas, puinciam
 „(ita me deus amet) sumpstisti, multis modis pulcherrimam,
 „ipsius theologiæ noiē piissimā, cum oīm studiosorum, tum
 „huius Oxoniensis florētissimæ Academiæ causa saluberris

L

VS RO
 logo do
 P.D.
 is super
 ime Cole
 gas. Qu
 o repre
 j laudes
 solū line
 de citra
 accurat
 neq; simp
 let, aut
 facere ve
 onestus
 s. Consi
 iēdis am
 explorat
 ea vel fall
 oneri gen
 o arbitrat
 lo quod
 hi nihil p
 n paucis
 Quod
 & scop
 næ tur
 ū stud
 im sol
 dita liter
 hoīm
 genit
 eq; vlt

mam, Verū (ne quid mētiar) & negotij & inuidiā plenam,
 Quanq̄ negotij quidē difficultatē, tua tum eruditio, tum in-
 dustria supabit, inuidiā animi tui magnitudo facile negli-
 get. Sunt & inter ipsos theologos non pauci, qui tam hone-
 stos tuos conat⁹, & velint, & possint adiutare. Immo nemo
 non dextrā iunxerit, cum nullus etiā doctorū sit in hac cele-
 berrima schola, qui tibi Paulinas epistolās publice iam tri-
 enniū enarranti, non attentissimas aures prābuerit. Qua
 quidē in re, vtrū magis laudanda modestia illorū, qua non
 verentur oīm διδάσκαλοι hoīs aetate iuuenili, nullaq; docto-
 ratus, vt vocant, autoritate prēditi ἀκροαταί videri, an tua
 singularis tū eruditio, tum eloquētia, tum morū integritas,
 quā illi hoc honore dignā iudicant? Demiror autē, non q̄ tu
 tanto oneri supposueris humeros, cui par esse potes, sed q̄
 me nihili hoīem, in tā magnifici muneris societatem voces,
 Hortaris em̄, immo pene cōuitio efflagitas, vt quēadmodū
 tu Paulū, itidē ego vel priscū illum Mosen, vel facundū Es-
 saiam enarrās, hybernīs his mēsi bus frigentia (vti scribis)
 22 huius gymnasiū studia coner accēdere. Ego vero qui mecū
 22 habitare didici, nec ignoro, q̄ sit mihi curta suppellex, neq;
 doctrinā tantū arrogo, quā tantis obeūdis rebus sufficiat,
 neq; tantū animi robur mihi reor adesse, vt tot hoīm, supra for-
 titer tuentiū, inuidiā quēā sustinere. Res ista non tyronē, sed
 exercitissimū requirit imperatorē. Neq; vero me ipudens
 tem vocaueris, qui ista recusem, impudētissimus oīno futu-
 rus, nī recusarē. Tu mi Colete parū prudēter facis, qui (quā
 22 ait Plautus) de pumice postules aquā. Qua tandē ego fronte
 22 docebo, qd ipse non didici: Quī frigus aliorū accendā, ipse
 22 totus tremēs horrensq;? Ipsa temeritate mihi magis temera-
 22 rius videar, si statim tāta in re vires meas pericliter, & iuxta
 Gracā. παρομίαν ἐν τῷ πῖθῳ τὴν κεράμειαν experiar. A te
 peccarā inquis, & opinione te falsum quereris. Tecū igitur
 ipse expostules oportet, haud mecū. Neq; em̄ nos te fecellit
 mus, quippe qui nihil istiusmodi, vel pmiserimus, vel etiā

Διδάσκαλοι .v. doctores
 ἀκροαταί .v. auditores

ostēderimus, Sed tu teip̄m sefellisti, qui mihi de me vera p̄dicanti, credere nolueris. Neq; vero huc appuli, vt poeticas aut rhetoricas l̄ras docerē, quę mihi dulces esse desierūt, po³³ steaq; desierūt esse necessaria. Hoc recuso, q̄a minus est insti tuto meo, illud quia maius viribus. In altero obiurgas imērentē mi Colete, quippe qui seculariū (vt vocāt) literarū professionē nunq̄ prae me tulerim, ad alterū frustra hortaris, vt cui me nimis imparē esse cognoscam. Q; si maxie par sim, ne liceat quidē. Nam mox Luteciā relictā repeto. Interim dū me partim hyems hic alligat, partim recēs ducis cuiusdā³³ fuga nō sinīt exire tuto, in hāc laudatissimā Academiā me³³ contuli, vt vnū aut alterū mensem cū tui similibus potius, q̄ cū torquatis istis aulicis agerē. Tuis vero pulcherrimis ac diuinis conatibus, tantum abest vt velim aduersari, vt me, quoniā nondū adiutor sum idoneus, sedulū & hortatorē, et fautorē fore pollicear. Cæterū vbi mihi conscius ero, adesse robur & vires iustas, accedā & ipse tuis partibus, & in assērenda theologia, si non egregiā, certe sedulā operā nauabo. Interi nihil mihi possit esse dulcius, q̄ (ita vt cœpimus) quos tidie vel corā, vel per ep̄las de sacris l̄ris inter nos conflictari. Vale mi Colete. Humanissimus p̄sul Richardus Charnocus hospēs meus, cōis mihi tecū amicus, iussit tibi suis verbis multā salutē ascribi. Oxoniæ e collegio canonicorū ordinis diui Augustini, q̄d vulgo dicūt sanctæ Mariæ.

DISPVT Atiuncula de tedio, pauore, tristitia Iesu, instāte supplicio crucis, deq; verbis quibus visus est mortē deprecari. PATER SI FIERI POTEST, transeat a me calix iste.

Erasmus Roterodamus Ioāni Coletō suo. S.D.

ERI cum in pomeridiana conflictatiūcula nostra Colete, multa quidē abste tum acute, tū gra uiter dicerētur, nec tuā mihi sententiā satis probares, a qua tamē dissentire magis poteram, q̄ refellere, mi

L ij

DISPVATIO DE

hiq; viderer, non tā causa esse inferior, q̄ facundia, cōtentio-
 nem tu quidē in praesentia pro tua modestia remittebas, ve-
 rum digredientē, vt rem mecū attentius amussatiusq; pers-
 penderē orabas, negans te dubitare, quin si ita facerē, ilico
 pedibus in tuā iturus essem sententiā. Ac meo quidem iudis-
 cio faciebas prudēter. Sciebas em̄ (vt grauiter dixit mimus
 ille nobilis) nimium altercando, nonnunquam amitti veritatē, pre-
 sertim si disputatio peragatur his testibus, apud quos doctri-
 nae nostrae opinionē, periclitari credamus. Aderat autē Rich-
 arduus Charnocus praesul, vetustissimus amicus tibi, mihi re-
 cens hospes, sed vtriusq; nostrū pene ex aequo tum amans,
 tum admirās. Praeterea natura insitus cōtentionis calor, &
 studium sua cuiq; tuendi, māsuerioribus etiā mentibus non
 nunquam imponit. Nam vt inuenias, qui velit agro paterno ce-
 dere, qui velit ingenio cedere, nullus erit. Itaq; monitis tuis
 mi Colete libenter sum obsecutus, remq; totā mecū animo
 repetens, paulo sum fixius pressiusq; contēplatus, deposito
 omni studio, rationes vtriusq; cōponens atq; expendēs, im-
 mo pmutatiōe facta, vt tuis perinde ac meis fauerē, & meas
 non minus acriter, q̄ si tuae fuissent excuterē. Mihi tamē in-
 ter hęc neq; noui quicq; in mentem venit, neq; cuiusq; quod
 dixerim, poenituit. Experiar igit, si possim pugnā illam vni-
 uersam literis representare, & tanq; eandem fabulā agere de-
 nuo, non qd sim q̄ tum erā instructior, sed vt eadē illa quae
 tum incondite (quippe imparatus) dicebā, nunc efferā pau-
 lo, tum digestius, tū munitius. Nam paribus copiis, nonni-
 hil tamē refert, q̄ scite collocata acie pugnes. Verū argumē-
 tis potissimum agemus, quādo quidē librorū subsidia, in pre-
 sentiarū a nobis desyderant. Qua quidē in re tu me foelici-
 or. Verū quid mea? In literaria pugna, qui sapit, non tā vni-
 cere cupiat, q̄ vinci, hoc est, non tam docere, q̄ discere. Si suc-
 cumbo, discedo doctior, sin supero, tibi nihilo iniucūdi-
 or. Verū iam accingar. Haec (si satis cōmemni) erat tuae dispu-
 tationis summa. De tedio, pauore, ac tristitia redēptoris no-

ſtri Ieſu, deq; verbis quibus mortē videtur deprecari, ſi poſ-
 ſibile eſt, tranſeat a me calix iſte, interptationē vulgo a the-
 ologis recētibus receptā atq; inculcatā, negabas tibi proba-
 ri. Quibus placeret, Chriſtū vti verum hoīem, tum diuinis
 tatis id tēporis auxilio deſtitutū, tam dirū atq; immanē cru-
 ciatū, qui iam propius inſtaret ac prope premeret, ppter na-
 turā noſtrā imbecillitatē, quam cū plurimīs malis noſtris
 aſſumpſerat, exhorruiffē. Atq; ab eo affectu profectam vo-
 cem illā hoīs reformidātis. Mi pater, ſi poſſibile eſt, tranſeat
 a me calix iſte, Et hanc quidē fuiſſe vocē noſtrā, hoc eſt im-
 becillitatis humanę teſtē. Cæterū addidiſſe protinus, quod
 erat virtutis & obedientiæ, et tanq̄ ſuperato affectu dixiſſe,
 verū tamen non ſicut ego volo pater, ſed ſicut tu. Negabas
 em̄ quicq̄ minus in Chriſti charitatē cōuenire, quę fuit ſine
 cōtrouerſia flagrantiffima, q̄ mortē eam, quā amore nr̄i tan-
 to pere ſitierat, nunc iminentē exhorreſcere, deprecariq;. Ad
 debas vehemēter abſurdū videri, cum martyrū pleriq; im-
 maniffimos carnificū cruciatus, animis non ſolum impau-
 dis atq; intrepidis, verū etiam alacribus, quaſiq; geſtienti-
 bus excepiſſent, nōnullis adhibita tormēta voluptatē quo-
 q; attuliſſent, charitatis videlicet magnitudine, doloris ſen-
 ſum abſorbēte. Chriſtum qui verus eſt amor, vera charitas,
 qui nō in aliud venerat, q̄ vt nos morti obnoxios, indebita
 ſua morte in vitā aſſereret, crucis vel ignominia, vel acerbis-
 ſimē exhorruiffē. Proinde q; toto corpore ſanguinē ſudaue-
 rit, q; ad mortē vſq; fuerit anio contriſtatus, ita vt eſſet ange-
 lorū ſolatio ſubleuādus, q; quaſi patri blandiēs, calicē mor-
 tis deprecatus ſit, hæc oīa quouis referri malebas, q̄ ad mor-
 tem reformidatā. Charitatis hanc eſſe aiebas propriā vim
 ac munus, formidinē omnē procul excludere, alacritatē ad-
 ferre pro triftitia, nihil ad ſeſe ſpectare, totā ſemet aliis pro-
 fundere. Neq; quadrare, neq; conſentaneū videri, illum hu-
 manī generis amatorē ſitientiffimū, non cōtanter modo, ve-
 rum etiā timidiffime mortē adiffē. Atq; vt tua confirmares,
 L iij

cundia
 tia remitt
 amullat
 ſi ita faci
 meo quid
 uiter dicit
 nitti verit
 pud quos
 Aderat
 nicus rōp
 quo rum
 tentionis
 tia mem
 a gro pater
 Itaq; mon
 totā me
 ē platur
 atq; exp
 is fan
 re. Mihi
 neq; con
 pugna
 fabula
 i vt ead
 nunc eſt
 us cop
 es. Ven
 i ſubſid
 re tu
 ſapit
 q̄ dicit
 hūlo
 Derac
 a red

DISPVATIO DE

adiiciebas te magnope dissentire ab iis, qui in statuēdo charitatis ordine, gradus quosdā amādi cōmīniscerent, ab ipsa charitatis natura prorsus abhorrētes, videlicet vt secū dum deū, sibi quisq; charissimus esset, semperq; in eodē genere rerū, quæ nra sunt, iis quæ sunt p̄ximorū p̄feramus. Dicebas hanc collationē tollere hoc, qđ amoris est propriū acge nuinū, qui suā negligit, curat aliena, nihil minus q̄ amare, qui seipm̄ amet. Mosen poti⁹ habuisse, deleri de libro vitæ, qđ populū interire, Christū charitatis exēplar, se perdidisse, vt nos essemus incolumes. Paulum alterū amoris perfecti speculū, optasse vt anathema fieret, pro fratribus suis secū dum carnē. Hæc inq; erat Colete cōfutationis tuæ summa, quā vt potuimus contractissime quidē collegimus, tamen citra oēm prauaricationē, nihil de industria vel p̄tereuntes, vel eleuātes, id quod Quintilianus admonet in confutando fieri oportere. Immo qđ ipse nō diffiteberis, quædam munitiora quoq; retulimus, q̄ tu proposueris. Sed iam ad rem discutiendā accedemus, si prius illius numē implorauerimus, qui quoquo modo, certe nobis te duit, nō sibi, nobis pauit, non sibi, nobis cōtristatus est, non sibi, nobis sudauit, non sibi, et qui solus nouit qua mente patrē oraueris, non sinat nos nostrā mentem sequi, sed suā dignetur imperitare. Tuā vero sententiā authore Hieronymo cōfirmabas, quē vnum hac in re verū vidisse dicebas, qui pauoris & te dīj causam mutarit, scripseritq; (vt aiebas) Saluatorē Iesum nihil aliud orasse, quā ne sua mors, quā vniuersis salutiferam esse cupiebat, Iudæis exitialis fieret. Hinc illam fuisse anxietatē pauentis mœrentisq; ad mortē vsq; acerbā. Inde sudorē sanguineis guttis toto corpore in terram destillantem. Hoc ita habere, certissimū argumentum esse dicebas, quod iam in cruce sacrificiū illud peragens æternū, pro eisdem sui supplicij ministris, eundē orans patrem. Ignosce inquit quia nesciunt, quid faciunt. Vt pene idem sit sensus in vtrisque verbis. Transeat a me calix iste, id est ne me sua

TE
 pernicie o
 ciunt. Ha
 sic probas
 bur diffes
 timus, &
 prohibet
 conditae
 vno mod
 esse ferm
 pulle. V
 quod dē
 q̄ reitica
 me teū
 est, nisi t
 quod dū
 timulle
 calix iste
 p̄ter illū
 morte
 vtrum
 Quid si
 dem, qu
 in cōmer
 num scri
 q̄ pericu
 intrefer
 cōmune
 dium fut
 periculos
 in enarra
 familiare
 sententis
 sunt. Rel
 quimus, p

33 pernicio occidant Iudæi, & ignosce, quia nesciunt quid faciunt. Hanc Colete siue tuam, siue Hieronymi sententiã, si sic probas vt aliorum non reicias, iam & ipse in eam pedibus discedo. Nam & libenter cum Hieronymo nostro sentimus, & a Coletio non ita libenter dissentimus. Nihil enim prohibet, quo minus ex sacris literis, quæ mira quadã fecunditate sunt, varios sensus eliciamus, & vnum locũ non vno modo accipiamus. Scio iuxta diuũ Iob, multiplicem esse sermonẽ dei, scio manna non omnibus palatis idem sapuisse. Verũ si interpretamẽtum istud sic amplecteris, vt id quod & plures habet authores, & receptius est, damnes atq; reicias, reclamo, et a te libere dissentio, dissentiaq; donec me tecũ sentire iubebis, nec iussurũ scio, quæ tua modestia est, nisi tuam sententiã idoneis argumẽtis probaris. Placet, quod dixit Hieronymus, erubescant qui putãt Saluatorem timuisse mortẽ, & passionis pavore dixisse. Transeat a me calix iste, displicet, quod nemo fere non dixit, Iesum propter assumptum hominẽ humana infirmitate reformidasse mortem, natura acerbam. Si authoritate me premis, quid si vtrumq; sensit Hieronymus? Quid si sapius hoc, q̃ illud? Quid si eodem in loco neutrũ tacuit? Quid si ne sensit quisdem, quod tu, aut id etiã quod scripsit? quandoquidẽ ille in cõmentariis summã libertatem esse putat, quod in Rufinum scribens palam testatur. Etenim in his non suo quisq; periculo quid sentiat ipse pronuntiat, sed quid alij senserint refert. Quod cum omnibus qui commentarios scribunt cõmune est, tum Ambrosio Hieronymoq; præcipuum studium fuit, per diuersos authores vagari, & illorum non suo periculo, quæ senserint recensere. Vterq; autem Origenem in enarrandis diuinis literis potissimum est æmulatus, cui familiare videmus esse, vt eadem de re, variis differendis sententiis, lectori copiosam cogitandi materiam subministrat. Relege locũ, vnde ista profers, & vehemẽter me fallit animus, nisi & hoc cõmemorat, qđ tu nunc oppugnas. Sed

In ea sententia pedibus discedere.

in fra
 miferent
 licet vici
 in eodẽ
 referant
 est propi
 minus q
 eri de lib
 ar, se per
 i amoris
 tribus
 nis cur
 legimus
 ia vel pro
 imonem
 itebus
 eris. Sed
 s nume
 eduit, ad
 on sub
 te pan
 a digni
 mo cõ
 qui p
 Saluati
 muerit
 Hinc illu
 sp; ac
 terram
 um ell
 ens a
 patrem
 e idem
 id em

DISPVATIO DE

interim, dum librorū copia sumus destituti, ratio cum ratio-
 one, signa cum signis, argumentū cum argumento pugna-
 bit. Principio si Christum hoc vnū tantopere angebat, qđ
 mortē suam Iudæis aliquot exitiū allaturā esse præuideret,
 aut, vt sentit Hilarius, quod ea videlicet offensos ac conster-
 natos apostolos, a se descituros præsciret, cum ista tū nihilo
 clarius prospexerit, qđ a momēto conceptionis, nunq̄ non eo
 dem modo oportuit angī. Nam si causam perpetuā admit-
 tis, non potes non & effectum perpetuum admittere. Porro
 Iudæorum exitiū, cur nunc demū deprecatur? Cur hoc pos-
 tissimum tempore? Cur non aliis verbis? Desfleuerat ante
 Hierosolymitanū excidium, sed verbis perspicuis. Orauit
 de cruce pro mortis authoribus, pro blasphemantibus, sed
 verbis neutiq̄ ambiguis. Cōueniunt circūstantiæ. Hic neq̄
 in re, neq̄ in verbis, vel leuis est coniectura, quæ pertineat
 ad interitiū Iudæorū, nisi impudētissime quis torserit. Non
 ne palā, inquis, orat ne se Iudæi occiderēt, cum ait. Trāseat
 a me calix iste? videlicet, quē mihi sunt propinaturi? Immo
 si me verbis vrgeas, magis videbunt ad patrē propinātem,
 qđ ad Iudæos pertinere. Id quod ex simili loco fit luce ip̄a cla-
 rius, vbi Christus de morte sua loquens. Calicem, inquit,
 quē dedit mihi pater, non bibā illum? Dat igitur pater filio
 bibendū calicem, filius vt homo, & homo nostris malis in-
 firmus, vere reformidat mortē instantem, & patrē orat, vt
 eum calicē a se transferat. Pro me facit & pronomē iste, qđ
 non ignoras vtro potius oporteat referri, ad patrē cui loqui-
 tur, an ad Iudæos. Idem sonāt verba Marci, & orabat, vt si
 fieri posset, transiret ab eo hora. Quæ tandē hora? nisi iam
 vrgentis supplicij? Deinde verba orantis subiicit. Abba pa-
 ter, oīa tibi possibilīa sunt, transfer calicē hunc a me. Ergo
 sermonē Christi si excutias, ne syllaba quidē inuenietur,
 quæ tuam sententiā adiuuet. Iam ex re si captes argumēta,
 tantundē inueneris, hoc est nihil oīno, quod pro te faciat.
 Collige iuxta rhetorū præcepta quid præcesserit, quid con-

39 iunctū fuerit negotiū, quid consecutū sit. Dixerat Iudæ, qđ
 39 facis, fac citius. Imminēt impietatis ministri. Aduētat pro-
 ditor cū infœlicissima cohorte. Iesus volēs tot martyriū mi-
 lia, qui suā mortē erant imitaturi, exēplo suo instituere, quo
 modo sese deberēt gerere, vbi carnifex dirus vrgeret, vbi sæ-
 uos intentaret cruciatus, secretū captat locū, orantibus ido-
 neum, tedere cœpit, ne sibi displicerent martyres similia pa-
 tiētes, abiicit sese humi, hoc facto docēs, non expedire mar-
 tyri suppliciū adituro, vllis suis inniti viribus aut meritis,
 verū de se penitus diffiso, ad capitis opem tātum oportere
 respicere. Orat patrē in mediā tristitia, vt si fieri possit, mor-
 tem transferret. Sed vincit hunc affectum infirmitatis, & se
 totū paternę volūtati submittit. Admonet dormitātes apo-
 stolos, vt vigilent orentq; spiritū quidem esse promptū, car-
 nem vero infirmā, mox obuiū se præbet querentibus, atto-
 nitos confirmat, trepidos prouocat. Proditorē etiam osculo
 dignatur, & amicū vocat. Vides opinor Colete circūstantis
 as omnes, quæ ante rem, quæ in re, quæ post rem, nihil aliud
 demonstrare, qđ Christū Iesum ex assumptæ conditionis im-
 becillitate, mortē vicinam horruisse, sed ope diuina & vir-
 39 tute obedientiæ cōstanter eandē suscepisse. Verum nusquā
 39 mihi theologi locuti vidētur perplexius, qđ de hoc euange-
 39 lij loco. Alius Christū reformidasse negat, veluti tuus Hier-
 ronymus, neq; dissentit Augustinus, enarrans psalmū. xxi.
 Corpus em̄ inquiring suū gerebat, id est ecclesiam, nisi forte
 putatis fratres, quia cum dixit dominus, pater si fieri potest
 transeat a me calix iste, mori timebat. Ambrosius mortis te-
 diū, modo videtur Christo tribuere, modo adimere. Tris-
 tuit, cum dicit, Quasi homo mortē recusans, quasi deus sen-
 tentiā suam seruans. Rursum adimit cum scribit, Doles em̄
 39 domine Iesu non tua, sed mea vulnera, non tuā mortem, sed
 39 meam infirmitatem, & nos æstimauimus te in dolore, cum
 39 tu non pro te, sed pro me doleres. Iterum aliquāto inferius,
 Tristis videbatur, & tristis erat, non pro sua passione, sed

pro nostra dispersione. Ac paulo post, Tristis erat, quia nos parvulos relinquebat. Et ibidem, Transfer (inquit) calicem hunc a me, nō quia deus dei filius mortē timebat, sed quia nec malos pro se perire volebat. Porro Hilarius etiā impiā stultitiā nominat, si quis affirmet Christum suā ipsius mortem reformidasse. Eam loquēdi diuersitatē in reliquis quorū scriptoribus deprehendet hoc loco, qui diligēter obseruauerit. Sed fortassis admiratione dignū, cur tantopere reformident Christo tribuere mortis reformidationē, cum omēs vno pene anō, non vereātur tribuere duas volūtates, diuinā & humanā. Easq; non solū natura diuersas, verū etiā dissidentes, vt qd altera noluerit, altera voluerit. Duos item affectus, mentis, & carnis, quorū altero mortē sitierit, altero recusat. Adeoq; voluntates has duas comprobauit

authoritas ecclesiastica, vt hæreseos notā inusserit iis, qui diuersa senserunt. Interdum fatentur hoc qd mortē refugit, fuisse conditionis assumptæ, interdū non naturę hoc fuisse, sed dispensationis. Porro autē magis etiam hærent in illis Christi verbis. Pater mi, si possibile est, transeat a me calix iste, verūtamen non sicut ego volo, sed sicut tu. Et pater si vis, transfer calicem istū a me. Primū quid attinebat Christum oīno orare, qui quidē vt omniscius erat, etiam vt homo, ita & omnipotens? Deinde cur orat, quod se nouit non exoraturum? Nam siue orat, ne a Iudęis occidatur, præsciebat occidendū sese, siue ne occiderēt illi, sciebat occisuros. Siue ne perirent mortis occasione suā, cum Iuda pmultos, sciebat perituros. Deniq; cur orat, quod non vult pater? Ille Iud etiam perplexius, cur tanq̄ vel de voluntate patris, vel potestate dubitans ait, si vis, & si possibile est, quasi quicq̄ ignorauerit? His atq; huiusmodi multis offensus Augustinus, & causam mœroris pauorisq; mutauit in Christo, & totum hunc sermonem maluit ad corpus referre. Quāq; & Hieronymus & Ambrosius, eiusdem tristitiæ varias causas tradunt, siue liberum esse rati, de vnaqualibet earum

sentire, siue quod non existimarent absurdū videri, si vnus effecti, plures esse causæ dicerentur. Quoniā caput & corpus idem sunt, Christus imbecillitatē membrorū suorum in se transferens, pro illis teduit, mœstus fuit, contristatus est, pauit, agonizauit, sanguinē sudauit, hæc em̄ omnia verba sunt apud euangelistas. Pro his orauit patrē, vt a se, hoc est a corpore suo, a Petro, a Paulo, a martyribus calicē transferret amarę mortis. Quemadmodū & in cruce pēdens cōpressus est patrē verbis psalmi modo citati, quorum nōnulla nequāq̄ quadrant in filium virginis, veluti hæc. Deus deus meus, vt quid me dereliquisti? Lōge a salute mea verba delictorū meorū. Nam quę tandē sua delicta nominat, de quo testificatur scriptura, qui peccatū non fecit, & non est inuentus dolus in ore eius? Vbi elegāter Augustinus, Delicta inquit nostra, sua delicta fecit, vt iustitiā suam, nostrā iustitiā faceret. Verum vt in cruce nostra delicta sua fecit, ita in stante supplicio, nostrā trepidationem fecit suam, nostram mortem deprecatur non suam. Atq; hæc quidem interpretatio pietatis plurimū habet, eoq; ad prouocandos ad amorem Saluatoris animos, in primis idonea est. Et de verbis quidē orantis, facile nos extricat ab omni difficultate. Verum de pauore suscepto videmur adhuc in eodem hæsitare luto. Tu causam quidē pauoris mutasti, quanq̄ reclamantibus circumstātiis coniecturalibus. Non reformidauit sibi mortē, non teduit sibi, sed tamen vere. Neq; enim (vt ait Ambrosius) speciē incarnationis suscepit, sed veritatē. Debuit ergo & dolorē suscipere, vt vinceret tristitiā, non excluderet. Q; si hic quoq; premis, Christum vere quidē pauisse, sed corporis sui, non suum malum. Cum recentioribus theologis rogabo, quid ita refugis in Christo mortis reformidationem concedere, præsertim assumptam ad tempus, non proprie coniunctam cum conditione, quam assumpsit Iesus? Et quanq̄ tu a neotericis theologis soles non inuitus desciscere, tamen id quod admonet in Parmenide

E
 itis erat
 er (in quic
 timebas, h
 larius est
 in sua ip
 tē in reli
 i diligenti
 r tantop
 atione, cu
 as voluit
 diuerfas, v
 ra volent
 tero mori
 luras comp
 ā inuolunt
 c q; mori
 naturam
 am hanc
 ransera
 icur tu. E
 id attine
 erat, etia
 quod se no
 occidat
 sciebat
 im Iuda
 on volu
 untate
 e est, qu
 ffensio
 rit in C
 ferre. Qu
 itia ven
 squabere

DISPVATIO DE

Plato, experiamur, numquid absurdi nostrā sententiā consequatur. Si nihil consequitur, quid est, quod ad alias coactas interpretationes diuertamus, id quod simplex, quod germanū, quod in manibus est relinquamus, quod nusquam est in literis, queramus. At consequuntur (inquis) absurda permulta. Derogatur perfectæ Iesu tum charitati, tum obedientiæ. Propterea, quod neque flagrantissimæ charitatis est mortē deprecari, quā martyres amore illius summa alacritate adierunt, quam optauit Paulus, quā sitiit Andreas, quam desyderauit Martinus, & paratioris absolutiorisque obedientiæ est, vltro cupere quod velit pater, quā isto modo loqui. Nolo mortem, si queam effugere te volente, sin mori me vis, meam voluntatem negligam, tuam sequar. Quod si Christus perfectissime amauit, & genus humanū & patrem, cur redimendū nostrū munus detrectat? Cur reformidat, quod vult pater, cum amoris sit proprium, idem velle ac nolle? Cur calicem quem ille propinat, deprecatur? Si quocumque modo detrectauit, aliquid detrahit illius in nos charitati. Si quocumque ratione noluit, derogatur absolutissimæ obedientiæ. Neutrum competit in eum, qui fuit vtriusque, amoris pariter & obedientiæ perfectissimum exemplar, & cui nihil potuerit accedere. Deinde negabas eiusdem videri hominis vocem hanc. Vade retro Satanas, calicem quem dedit mihi pater, non bibam illum? Et hanc. Si fieri potest transfer a me calicem hunc, nisi de Iudæorum interitu, Hierosolymarum excidio, discipulorum scandalo ac defectione, martyrum suppliciis intelligatur. Ecce quæ multa cogeris comminisci, dum vnum illud quod simplex verumque est, reformidas. Hic nimirum est Colete scopulus ille procul albicans, qui te cum Hieronymo territabat, effecitque, vt translatis alio velis, proram flecteres, In hunc ne incurras, mauius longis ac sinuosis ambagibus circumagi, quæ rectum tenere cursum.

„ Sed etiā atque etiā vide, ne periculū quod emimus conspectum terret, nubes sit, non rupes, immo caue, ne dū falsam

cautem sedulo vitas, in verā impingas. Quanq̄ in præsens
 tiarū consiliū non est, tuam quā probas opinionē refellere,
 sed meam, quā non recipis, tueri. Age igitur experiamur ve
 re illo & Académico differendī more, si docere queamus,
 Iesum vti perfectū & verum hoīem, ex natura quā assump
 sit de matre virgine, mortē suam reformidasse exhorruisse
 q̄. Eamq̄ humano affectu deprecatū esse, humana volun
 tate noluisse. Hac de causa teduisse, contristatū esse, vsq̄ ad
 mortem, sudasse guttas sanguineas, agonizasse. Atq̄ hæc
 omnia nihil derogare obedientiæ, quā absolutissimā in illo
 credimus, nihil charitati in nos, qua nulla maior esse queat
 Immo amorī illius erga mortaliū genus his rebus non solū
 nihil detrahi, verum etiā multū adiungi. Postremo vt ala
 critatem, quā tu charitatis comitē esse vis, foris illi detrahe
 mus, ita intus tantā fuisse concedemus vni, quanta non fue
 rit in vniuersis martyribus. Quid quæris amplius Colete?
 Belle promittis inquis. Sed iam præsta. Equidē conabor,
 at tu interim ab ista tua sententiā, quam nimis impense de
 amas, & in quā vt discedam pedibus, non tam argumētis,
 q̄ precibus obtinere niteris, tantisper abducas animū, dum
 quæ a me dicuntur, cuiusmodi sint consyderes. Primū illud
 opinor abste impetrabo. Iesum redemptorē nostrum perfe
 ctam hominis naturā assumpsisse, cum om̄ibus affectibus,
 qui futuri fuerāt in Adam, si in natīua conditione perseue
 rasset. Corpus sensibile, animā sensibilem, & naturalibus
 passionibus obnoxia. Nec inficiaberis, quod affirmat cum
 multis Augustinus, nec inscite explicat Bonauentura, scri
 bens in decimā quintā distinctionē tertij libri sentētiarum,
 illum non tantū dignatū esse hominis conditionē accipere
 mortalē, verum etiā plurimis malis nostris obnoxia. Quem
 admodū ipse de se testatur in psalmo, repleta est malis ani
 ma mea. Et astipulatur Paulus. Debit, inquis, per om̄ia
 fratribus assimilari. Nimirū ea mala in se recepit, quibus me
 dereē in nobis, Neq̄ tamē recepit oīa. Nam omne malū aut

*Sua opinionis ac Sma
 Erasmi i materia h9
 disputatois: qua in
 sequentib9 defini
 tit.*

culpa est, aut ex culpa, qđ pœnæ malū appellat theologi,
 De culpæ nostræ malo prorsus nihil attingit, ac ne cōuenie-
 bat quidē, vt qui pro omniū peccatis erat intercessurus, ipse
 peccatum haberet, pro quo necesse esset intercedi. De malis
 » vero pœnæ, tantū accepit, q̄tum nobis expediebat, & quā
 » tenus illius dignitati non derogabat. Hoc est, desinitore Bo-
 » nauētura, ea dūtaxat, quæ cōmunem hoīs lapsi conditionē
 » generaliter cōsequunt, ab iis quæ sigillatim accidūt nobis,
 abstinuit, Huius generis sunt, morbi, vitia membrorū, vitia
 mētis, profecta a corporū vitiis, deformitas, mōstrositas, at
 q̄ his cōsimilia. Ab his oībus fuit imūnis, tum quia dede-
 rant illius dignitatē, tum quia nihil habitura fuerant mor-
 menti, ad nostrā salutē. Prioris illius generis sunt, infantia,
 imbecillitas ætatis, sitis, fames, lassitudo, tristitia, dolor, dor-
 » mituritiō, et mille nostræ vitæ huius labores. Hæc quanq̄ a
 » peccato sunt profecta, tamē quoniā ipsa peccata nō sunt, &
 » possunt cū summa etiā virtute coherere. Christus cū nostra
 » natura in se recepit, vtī pœnā, qua nostrā expiaret impietate-
 tem. Sed accepit pleraq̄, non oīa. Etenim in nobis pronitas
 ad culpā, ex culpa Adæ quidem nata est, attamē ipsa culpa
 non est. Præterea ignorātia primitiue culpæ pœna est in no-
 » bis oībus. At nos vt Christo tribuimus infantia, & linguae
 » impotentia, ita non adimimus perfectā sapientia, qua ania
 » eius simul atq̄ creata est, statim & continēter fuit illustrata.
 Itē difficultas ad bene agendū, quæ modo non sit in nobis,
 priuatis vitiis cōtracta. Nā hæc posterior malū personæ est,
 » non cōditionis. Postremo vt mortalitatē assumpsit, quæ &
 » ante peccatū erat in Adā, ita iuxta quorundā opinione non
 » assumpsit moriēdi necessitatē, quæ nos oēs cōmuniter alligat.
 Verū istud in medio relinquimus. Atqui mortis refor-
 » midationē, q̄ et morte ipsa malū est nōnunq̄ acerbius, & sic
 » humanæ cōditioni adhæret, vt cū nulla culpa sit coniūcta.
 » Quid est cur tantopere formidemus ascribere Christo, non
 » solū pfecto homini, verū etiā oībus quoad potuit malis,

nobis ad æquato? Immo si me patiaris tecum paulo magis philosophice agere, audebo dicere, fortasse cōprobandibus nōnullis theologorū, & semoto peccato, simpliciter esse secundū naturam hoīs, mortē reformidare, eāq; secundū eius conditionē locum habiturā fuisse, etiā in statu innocentiae.

» Peccatū quidē contra naturā est, et ad illud nō impellimur,
 » nisi naturæ deprauatiōe. Pietas maxie scd'm naturā est, nec
 » ab ea resiliū, nisi vitio corruptæ cōditōis primitiue. Mors
 » vero quoniā peccati filia est, & naturæ quæ sp appetit esse
 » inimica, natura oībus est formidabilis, adeo vt bruta quoq;
 » aīantia, ac ppe dixerim plātæ ipsæ, qbus nōnulli stupētem
 » animā tribuerūt, monstrāte natura resiliant ab iīs, quæ sunt
 » vel infensa, vel molesta. Nihil autē tam infensum naturæ q̄
 » mors, cuius pprīū est interitū adferre, quē exhorrescūt oīa,
 » quæ sunt. Porro quāto pstantius est esse, qd aufert, tanto est
 » ipa formidabilior. At nullū est esse pstantius qd queat eripi
 » q̄ vita, p̄sertim hoīs. Proinde Stoici qui sapiētī suo plusculū
 » etiā tribuunt, q̄ humanæ cōditionis imbecillitas recipiat, ta
 » men hanc reformidationē non solū concedūt, sed eam inter
 » τὰ κατὰ φύσιν ἐξέστωτα, id est inter naturæ prima, primo loco
 » constituūt, Nihil em̄ nos prius docet natura, q̄ vt primū sen
 » sibus, deinde & animi iudicio refugiamus ea, quæ naturæ
 » lenitatē offendūt, multo magis quæ totā perimūt, ac modis
 » oībus, id qd sumus, tue amur perficiamusq;. Quod si nobis
 » vitio aut deprauatiōe accideret, non esset fateor cum Chri
 » sto cōmunicandū. At minime cōuenit, illi perfectam hoīs
 » naturā tribuere, & id detrahere, quo nihil est cū natura con
 » iunctius. Q; si vtrūq; iuxta naturale est, vt anima & præ
 » senti malo doleat, & de imminente affligatur, cur non vtrūq;
 » homini Christo, aut relinquimus, aut adimimus? Immo da
 » bo, vnde liqueat ei fuisse causam, cur mortem expauesceret
 » non tantum vt homines ceteri, verū etiam acrius, q̄ quis
 » quā hominum. Triā ferme video, quæ reformidationē de
 » beant exaggerare, Preciū boni quod leditur, Magnitudo

do mali. Et vtriusq; cognitio. Nos homūculi, qui morte di-
 gni sumus, si quis casus mortē intētet, vt afflictamur, vt ex-
 albescimus. At hoc qd sumus, q̄ infinitis partibus est infra
 dignitatē Christi, neq; tamē hoc ipm quod sumus, quāti sit
 satis intelligimus, et interitū nunq̄ tam certo metu formida-
 mus, quin iidē speremus meliora. Tum si nulla spe subleue-
 mur, ignorantia certe nostra hoc nobis adfert cōmoditatis,
 vt hoc minus mortē reformidemus, quo minus q̄ sit acerba
 cognoscimus. Adde quod quo cuiusq; natura præstantior
 est ac generosior, hoc sensus malī naturā offendētis, acrior
 est atq; acerbior. Sed nullū vnq̄ corpus hoīs generosius fuit
 corpore Christi, nulla anīa præstātior. Sensus igitur reliquo-
 rum sensu multo acerbior, vel in iis quæ corpus eius ledes-
 bant, ac per illud animā, vel quæ animæ vires per se offē-
 debant. Neq; igit̄ nostrī plasmatis vilitas cum illius p̄stans-
 tia, neq; nræ mortis acerbitas, cum illius supplicio, neq; no-
 ster incertus metus, cū illius certissima clarissimaq; prospic-
 cientia, neq; nostra ignorātia, cum illius scientia cōferri pos-
 test. Et miramur illū tātum, sic sibi cognitū, talem mortem
 expauisse, quā non tantū animo præfagiēbat, sed perinde at-
 q; oculis subiectā prospiciebat, cuius oēs cruciatuū nume-
 ros, perfectissime præsentiebat. Qua de causa Hieronymus
 & quā græci παρὰ τὴν ἀνάστασιν, pro passionē nominat, quasi passio-
 nis inītiū. Sunt autē formidabiliū rerū primī incurfus acer-
 bissimi. Hic facile diuīno Colete, quid mihi inter legēdum
 obmurmures. Vt hoīs sit, inquis, mortē exhorrescere, certe
 non est hoīs fortissimi, qualē fuisse Christū. nemo non fates-
 bitur, mortē tam speciosam, tam salutarē reformidare, & re-
 formidare tam nouo more. Vbi eius humanitatē quam as-
 sumpsit, vbi mortis immanitatē contēplor, vbi sensum cor-
 poris atq; animæ multo acerrimū, vbi perfectā præscienti-
 am, causas permultas video, quare debuerit magis etiam q̄
 mortaliū quisq̄ exanimari, at rursū vbi ad charitatem, ad
 obedientiā, ad fortitudinē eius oculos refero, alacritatem,

promptitudinē requiro. Exanimatur quis mortis metu, hominē quidē agnosco, at fortem hominem plane desydero, ubi sanguineū sudorem exprimit horror, ubi video tristitiā ad mortē vsq; perseverantē, aut mortis instar aerbā, ubi mortis audio deprecationem. Et charitatis est de alieno, non de suo malo perturbari. De charitate & obediētia mox tibi respondero. Verū interim Num, quāso te, fortem virū negabis, qui ad ingens malū iam irruens exanimetur? Quid tū igitur fortitudinem esse putas? Non sentire ea quæ naturæ sunt molesta infensaq;? At istud tantum abest, vt viri fortis existimē esse, vt immanis potius aut stupidi, suiq; sensu carentis esse dixerim. Natura nobis in ip̄is vitę principiiis nostri charitatem inseuit, vt appetamus ea, quæ incolumitati sunt amica, resiliamus ab iis, quæ ledunt. Neq; vero fortitudinis munus est, gigantū vice pugnare cū natura. Nam fortitudo est scientia rerū tolerandarū, aut non tolerandarum, definitore Socrate. Aut si mauiis, honestorū laborū constāsusceptio. Quorū indecoram fugā, appellamus ignauiam. Ergo non sentire res naturæ molestas, non est fortitudo, sed eas constātī pectore vincere ac perpeti. Proinde non est parum fortis, qui periculū aditurus, exhorrescit anio, exalbescit vultu, cui palpitat pectus, cui refugit sanguis, cui gemitum exprimit dolor, sed qui periculi metu speciosum laborem recusat, immo hoc fortior, quod naturā refugientē vincit. Quod duris rebus vltro sese obicit, virtutis est, qd expauescit, naturæ, qd affligitur, itē naturæ. Nam eadē est ratio, vel sentiendi presens incōmodum, vel instans exhorrescendi. Quāq; in altero a corpore profectus dolor ad animum peruenit, in altero cruciatus in animo exortus, redundat in corpus. Itaq; non cōmoueri periculo mali prementis & instātis, animi est aut non intelligētis periculū, aut bruti stupidiq; non sentire malū iam presens, stipitis est, adeoq; non hoīs, vt ne animātis quidem. Neutrum certī sapientis. Nemo aut fortis, qui stultus, Infantes, ebrij, furiosi, cum ris

M

su ferrū excipiunt. Cur irā? Nempe quia non intelligūt per-
 culū. Neq; hoc noīe fortes, sed miserī a nobis iudicant. Con-
 tra Vergilius Aeneā suo, cui summā fortitudinem conatur
 affingere, non tamē veretur reformidationē, trepidatiōem,
 gemitum, & id genus alia p̄auescētis animi signa tribuere.
 Nam in repente coorta maris tēpestate. Ex templo (inquit)
 Aeneā soluūtur frigore mēbra. Ingemit. Rursus ad Poly-
 dori vocē. Obstupui, steterūtq; comā, & vox faucibus hæ-
 sit. Simile quiddā Troianis vtiq; fortibus aliquoties attri-
 buit, velut auditis harpyiis. At sociis subita gelidus formi-
 dine sanguis Diriguīt. Rursum in relinquēdis iis, quæ sunt
 naturæ amica, non adimit fortissimo viro sensum animi res-
 luctantis, cū dicit. Premit altū corde dolorē. Et magno per-
 sensit pectore curas. Idem obseruatū est a doctis in Homeri
 ca poesi. Nam cōmuniter & ignavis, & fortissimis viris ex
 p̄auescentiā attribuit, tametsi non eadē ratione. Si quidem
 vt ei quē fortē videri volunt, gemitū, pallorem, horrorē con-
 cedunt, ita indecoros eiulatus, muliebres cōplorationes, vo-
 ces impotētis animi ab eo procul semouēt. Quid aut̄ stultis
 us, q̄ cum coneris absolutū fortitudinis exēplar proponere,
 hæc illi affingere, quæ sunt a fortitudinis laude aliena? At
 qui stultitiā Homero siue Vergilio tribuat, huic equidē cor-
 esse negauerim. Stultitiā autē eam nomino, quā Quintilianus
 inter oratoris vitia cōmemorat. Sed quoniā intellexerunt
 esse quoddā virile & constās exp̄auescentiæ genus, qd
 non ab ignauia mentis, verū a natura proficiscat, eoq; & in
 fortissimū quemq; necesse sit cadere, reformidationē distin-
 xerūt, non oīno sustulerūt. Exalbuīt Aristippus, & in simili
 tēpestate Stoicus quidā, sine noīe a Gellio celebraturus, cū
 crebri turbines nauim vrgerēt, horreret atra caligine cœlū,
 irruerent globi fumigātes, immīnerēt typhones, quasi iam
 iam nauim depressuri, nihil motus est periculo nebulo ne-
 scio quis, ac diues (vt ait) Asiaticus, homo nihili, multisq;
 delitiis diffluens, ac paulo post cōquiescente tumultu, phi-

Iosopho trepidationē exprobrauit. Vtrū tu hic fortem dixeris? Neuter fortassis erat, at si fuit alteruter, mirū nī philosophus fuit. Atqui expalluit inquis. Nempe homo. Sapiens quidē, doctus, fortis, philosophus, adde Stoicus, qui mors
 22 tem neq; malā esse, neq; turpē, neq; sapienti formidandā &
 23 didicerat, & docuerat. Vt hæc oīa fuerit, at homo tamē non
 esse nō potuit. Hic expauit cogente natura, ille supinus, securus, nō mutat oris habitū, hebetante vecordīa. Et (quod
 monstri simile est) qui in voluptatibus erat mollissimus, in
 periculis fortitudinis speciē solus obtinet, sed falsam. Cum
 24 tribus illis Decīis pulcherrimū illud facinus in mentē venī
 25 ret, vt sese pro patriæ salute deuouerent, vltroq; hostiū glā
 26 diis obiicerēt, nō eis refugisse sanguinē, micuisse præcordia
 reris? Nihil expauisse Mutiū Scauolā, cum solus in hostiū
 castra penetraret? Nihil sensisse M. Curtiū, cum in hiantem
 specū sese præcipitaturus equo subderet calcaria? Nihil M.
 Attiliū Regulum, cū in Pœnorū castra rediret? Nihil Cor
 drum Atticæ regē? Nihil Menicæum Thebanū? Quid alios
 egregios virtute viros, quorū exempla sunt apud histori
 cos infinita, cum sese speciosē morti obiicerent, nihil in ag
 gressione periculi anīo cōmotos fuisse putas? sed efferatos
 in fatū ruisse? At istud non est fortitudinis laudē illustrare,
 sed fortitudinis naturā tollere. Aut em̄ minus erant fortes,
 aut ne fortes quidē erant, si aut non intelligebāt periculum
 quod adibant, aut nō sentiebāt. Immo q̄ sapientes essent,
 periculi magnitudinem non nesciebant, q̄ hoīes essent, per
 senserūt in aggrediendo reluctantē animū, sanguinē refu
 gientē, pectus palpitans, q̄ viri fortes erāt, nihil his rebus
 abducebant, quo secius fortitudinis munus constāter obi
 27 rent. Tu si virū fortiter in acie pugnante videris, num cōtī
 28 tinuo clamabis ignauū, si colorē mutarit, si comē rigerint,
 29 si gemitū ediderit. Inique feceris. Verū si locū deserit, si cly
 30 peum abiicit, si terga vertit, ita demū erit, quāobrē obiicias
 31 ignauā. Lex viro forti præmiū statuit, Num hoc illi calum
 M ij

DISPVATIO DE

nia protinus interuertes, & ad eum negabis attinere verba
 legis, neq; em̄ fortem virū esse, qui paulo ante congressum,
 vultū vocemq; amiserit, adde, qui ne ea quidē continuerit,
 quæ pudet nomīare? Huic si patronus adsit non oīno indo-
 ctus, nōne te facile per finitionem repellat, dicens non esse
 fortitudinē, nihil expauescere in adeundis periculis, sed ea
 fortiter suscipere, & constāter perferre ac vincere? Q; sic ani-
 mo & corpore sum affectus, id neq; vitij erat, neq; virtutis,
 sed nature, & necessitatis, qđ mihi patriæ incolumitas, me
 apte salute fuit antiquior, qđ me non subdixi discrimini,
 id erat fortitudinis, atq; hoc noīe mihi præmiū a lege decre-
 tum postulo. An ideo fraudabor honore, qđ non tantū ho-
 stem vicerim, sed etiā naturam? Quin potius bis fortē vide-
 ri oportet eū, qui charitate ciuiū, nō solum periculū, verum
 & animū suum cōtempserit, & (quod est fortius) se prius, q̄
 hostē superarit. An mihi obiicies barbarū illum seruū, cuius
 meminit Titus Liviū, qui propter occisum ab eo dominū,
 Asdrubalē Pænum repente adortus obrūcauit, moxq; cō-
 prehensus a circūstantibus, haud alio q̄ si euasisset vultu, in-
 ter atrocissimos quoq; cruciat⁹, eo fuit oris habitu, vt riden-
 tis etiā speciem præbuerit? An ferū illum e Cæsaris ludo gla-
 diatorē, quem execatibus vulnera chirurgis, ridere solitum
 ferūt? At eadē opera licet obiicias totam gladiatorū cohortē,
 qui ferarū more in ferrū ruunt, Præterea multos deplora-
 tos hoīes, qui sibi mortē consciscunt, postremo maleficos
 quosdā & miserādos hoīes, quos nō raro ad suppliciū cum
 risu videm⁹ ire, iocari in obuīos, maledicere magistratibus,
 atq; oīno quædam facere morituros, quæ solent ebrii. Num
 istos fortes viros appellabimus, qđ nihil expauescāt, nihil
 cruciatu cōmoueātur? an amētes potius, feros, ac stupidos?
 An tu fortē negabis, qui calcato repente angui, qui viso le-
 mure, qui ad subitū fulminis ictum, oris habitū mutat? At
 istud est non fortē, Sed ἀνάληπτον ἀναίσθητον ἀπαθεία hoīem
 cōstituire, id est indolentē, hebetem, ac stupidū ἀνάληπτον

aūt καὶ ἀπάθειαν adeo Panetius/Stoicorū doct̄issimus/non
 requirit a sapiēte, vt eam ne hominī quidē tribuant. Vtrāq;
 a Christo remouet Ambrosius, his quidē verbis. Neq; em̄
 (inquit) habeat fortitudinis laudē, qui stuporē magis vul-
 nerū tulerit, q̄ dolorem. Quanq̄ duo illa ἀνάλησῖα καὶ ἀπά-
 ρθεια magis vident̄ ad animi dolorē pertinere ἀναίσθησῖα cor
 poris. Quorū prius Scotus tristitiā nominat, alterū proprie
 dolorē, idq; homo Chrysippeo acumine p̄ditus, ait ex Aus-
 gustini verbis colligi, quę sunt hæc. Dolor carnis tantūmos-
 do offensio est anīæ ex carne. Sicut dolor animi qui tristitia
 nuncupať, est eius dissensio ab iis rebus, quę nobis nolētis
 bus accidūt. Quasi vero non cōtra hinc liqueat, dolorē esse
 cōmunem ad animi corporisq; molestiā. Tristitiā animi
 tantū. Quanq̄ tristitiā apud eos qui exactius loquūtur, fre-
 quētius ad oris habitū refertur. Dolor aūt sepius ad animū,
 q̄ ad corpus. Quis non istos plusq̄ Lyncei mireť oculos, qui
 hoc vident, qđ nusq̄ est? Sed ad rem. Eorum affectuū, quos
 nobis indidit natura, philosophi in q̄tumuis perfecto sapi-
 ente, non σέδησι, sed μετρηότητα requirūt. Atq; adeo in Chri-
 sto non admittūt insensibilitatē, atq; hebetudinē theologi,
 vt ne ἀόρησῖα quidē, id est, iniraſcentiā oīno ascribant.
 Præterea hæreseos dānauit ecclesia, qui Christo naturā im-
 patibilē, & nullius oīno doloris capacē ascribere tentarūt.
 Magis aūt (vt diximus) secundū naturā est, malū imminēs
 reformidare, q̄ præſente affligi. Hoc em̄ penitus indidit na-
 tura, quod magis ad tuendū incolumitatē nostrā pertinere
 iudicabat, nimirū vt quę ledunt, ab iis seiūgamur. Cui pro-
 ximū est, id quod vitare nequeas, ferre fortiter. Proinde q̄
 multos videmus p̄sens malū fortissime ferre, qui impēdens
 non potuerūt non vehemēter expauescere. Cur ita? Nempe
 quod hic grauius, ac difficilius est cū natura luctamē. Non
 ne videmus & imperfectissima anīalia, sagacissime p̄sentis
 re incōmodū, ac reformidantiū instar sese contrahere? Scri-
 bit Aristoteles spongas quoq; auulsorū strepitū præsentis

analgesia .v. indolentia
 apathia .v. hebetudo in
 passiones.
 anasthesia .v. insensibilitas

strengis .v. pua.
 metretota .v.

DISPUTATIO DE

» seere, selesq; contrahere atq; arctius affigere, vt nō nisi cum
 negotio queant anelli. Q; spongiis inscutit natura, vt inter
 ritū reformidēt, hoc tu vis homini detrahere? Attamen legi
 mus nō paucis egregiis viris hoc animi robur fuisse, vt mor
 tem interrito vultu, presentiq; adirent. Nam et Photion ille
 » Atheniensū dux iam moriturus, adeo nihil expauit, vt &
 » in vxorē, & venenū iocaretur. Nam cū illa muliebriter eius
 » lans diceret, mi vir innocēs morieris, ille subridēs, quid ais
 » inquit vxor, nū tu me nocentē mori malle? Deinde cū ve
 » neno iam cōsumpto ab iis qui multi ante eū biberāt, & ear
 » nis ex de suo dare contarētur? Photion amicos pecuniā nu
 » merare iussit, cauillū addēs, qd Athenis ne mori quidē gra
 » tis liceret. Socrates iudicū calculis dānatus, nihil de vultu
 » semp sui simili demutauit. Tum iminēte supplicij die Crito
 placidissime dormientē offendit. Deinde cū nauim e Delo
 mox adfuturā annūtiaret, nihil etiā cōmotus est. Supremo
 die, nihilo secus, q̄ in omni vita cōsueuerat, cū amicis festi
 uissime disputabat, subinde iocos illos suos seriis rebus in
 termiscens. Cicutā eodē ebibit vultu, quo vinū solitus erat.
 Deniq; iam aīam efflaturus, sup̄ma voce iocatus est in Phe
 » donē amicū, qd grauius de morte sua discutiareē, iussitq;
 » vt gallū, quē Aesculapio pro se vouisset, redderet. Cum autē
 sit extra cōtrouerfiā Photionē ducum oīm incorruptissimū
 fuisse, Socratē philosophorū sanctissimū inculpatissimūq;
 non erit, cur ista vecordie, stuporis, aut hebetudinis fuisse
 calūniemur, potius q̄ fortitudinis. Haud equidem inficias
 iuerim Colete, in mltis hoc animi fuisse robur, vt in adeun
 dis piculis nihil tale passi sint, quæ vulgo solēt accidere. Et
 sunt ista quidē inuicti animi documēta, p̄sertim in sapiente
 ac bono viro. Verū nō patiar te ex iis rebus fortitudinis ma
 gnitudinē metiri, quæ non tam virtute, q̄ naturæ pprietate,
 » non tam mentis, q̄ corporis habitu accidūt. Non ideo fortis
 » Socrates, quia cicutā hausturus nō mutarēt vultum, aut ea
 » gratia non fortis non fuerat futurus, si exalbuisset. Nam &

expauescere, & non expauescere, est fortibus, cū non fortibus, sapientibus cū stupidis & hebetibus cōmune. Si mihi plus calidi sanguinis, si spūs crassiores indidit natura, num ideo fortior ero? Rursus si sanguinē frigidiorē, parciorē, si spūs tenues addidit, nū ilico min⁹ ero gnauus? Nō possum mutare naturā, quin exalbescā, obiecta repente specie terrifica, at īperare mihi possum, vt ne mors quidē me deducat a recto. Itaq; non expauescere, quādo ex habitu corporis, aut alia quapīā naturæ vi cōtingit, neq; in sapiente viro requisitū est, neq; in ἀναλγητων και ἀναισθητων fortitudinis noīe donandū. Narrant ij, qui bellicis tumultibus interfuerunt, cum primū hinc atq; hinc ferratæ constitere acies, cum rautus, nihil co crepuerūt cornua cantu, cum tuba terribilem sonitū tara tantara dixit, cum horredus ille Mauortius clamor vtrinq; sublatus, sydera ferit, tum fere vt quisq; miles est fortissimus, ita maxime exalbescere, neq; vllos esse ad fugam priorat, q̄ qui clamore cōfidenti praeliū inierint. Ne in oratoribus quidē dicturis offendit Quintilianū pallor, & medioris trepidatio, cordati hominis (vt autumat) & periculū intelligentis argumentū. Idq; laudatissimis quibusq; oratoribus vsu venisse testatur Demosthenes, Græcæ facundia princeps, nō temere surrexit ad dicendū, nisi trepidationis notas ederet vultu. Non diffitetur Cicero hoc sibi peculiaris re fuisse, vt dictionis initio trepidaret. Et nemo hoc vno causas egit, aut plures, aut grauiores, aut fortius deniq; . Hoc noīe si tu Ciceronē ignauia insimules, ille incontāter (vt est orator promptus) inscitia te vicissim insimulabit, qui fortitudinis vim naturāq; ignores. In sese hoc vel illustriorē esse fortitudis laudē, quo maior sit nature reformidatio. Quando quidē naturæ difficultates, quæ citra vitū nostrū nobis contingūt, augēt materiā segetēq; virtutis. Quicquid igitur naturæ dotibus detraxeris, id totum accrescit in cumulum virtutis. Velut e duobus fortibus viris, clarior fortitudinis laus penes eum est, qui minuto frigidiorēq; sanguine naz

DISPUTATIO DE

tus, contēnit naturę difficultatem, q̄ penes eum, cui multu
 ac feruid^o sanguis in pari discrimine, periculi formidinē
 imminuit. In hoc em̄ de virtutis laude non nihil sibi natura
 vendicat, in illo quicquid est, totū virtutis est. Tu sic cona
 ris amplificare fortitudinis splendorē, si multū de fortitudi
 nis materia deduxeris. At istud minuere est, non ampliare.
 Video Colete, iam dudū quassas caput, nec ista dum tibi fa
 rificiunt. Mane modo, nō conquesca, donec amoliar oīa.
 Quid mihi cum Stoicis inquis, qui de Christo disputo? Im
 mo quando de Christo, qui veritas est disceptamus, si quid
 dixere Stoici, quod a veritate nō abhorreat, nō absurde vi
 detur posse proponi. Quā vere dixerint illi inquis, mea ni
 hil refert. Verū isthuc ipm, quod illi de suo sapiente dixerūt
 haud sincere tractas. Nemo Stoicorū non detrahit sapiēti
 συγκαταθέσεις, id est assensiones, neq; φαντασίας, id est ad res
 pente obiectā mali speciem/expauescentiā, concedūt omēs,
 cum de Stoico sapiente scripserit Flaccus. Si fractus illaba
 tur orbis, Impavidū ferient ruinae. Præterea qui concedunt
 expauescentiā, non eā virtutis materiā esse dicunt, sed quid
 dam venia dignū, & negligendū, magis q̄ laudandū, pro
 pterea q̄d phantasiæ istiusmodi rationis p̄uertunt iudiciū,
 eoq; in hoīs potestate non sunt. Ad hæc non concedunt sa
 pienti imōdicam, ac diuturnā expauescentiā, nec oīno con
 cedūt, nisi cum subito sensibus obiciūt species magni mali,
 qui tumultū hunc in anō cient, priusq̄ rex ille ratio diiudi
 carit. Verū simulatq; ea perspexerit, id q̄d falsa mali specie
 territauit sensus, malū non esse, tū continuo scepra tenens
 mollit anōs, & trāquillat mentē. Postremo quis vnq̄ Stoi
 corū admitteret in sapiente suo, q̄d tu in Christo cōstitutis.
 Nolle mortē, & mortē metuere? Illi remouēt ab eo συγκατα
 θέσεις, tu eas Christo tribuis. An non est assentiri, nolle mor
 tem, & mortē metuere? Non idem sunt expauescere, & me
 tuere. Vt aliquādo expauescat sapiens, certe nihil vnq̄ me
 tuit, quippe qui nihil in metuendis ponit, nisi quod malum

Synecatheses.
 phantasia ē spēs formidabilis.

Si fractus illabat^r orbis.

fit, nihil malū iudicat, præter vnā turpitudinē, hanc igitur vnā metuit, non aut̄ expauescit. Cur em̄ expauescat, cum in ipso sit non incurrere? Mortē tam esse secundū naturam, quā nasci, neq; turpē, eoq; ne metuendā quidē, nisi stultis? Quid em̄ stultius, quā id quod nullo modo malū sit, quod etiā secūsdum naturā, id perinde vt summū quoddā malū formidare? Tum ne reliqua quidē quæ molesta sunt naturæ, quod genus sunt morbi, fames, sitis, cruciatus timere sapientis esse ducūt. Nam si ea sunt euētura inquirunt, & vere mala sunt, cur malū duplicas? Si mala nō sunt, metus igitur malū est. Si quæ metuīs euētura non sunt, cur frustra metuendo ipse tibi malū asciscis? Nihil igitur horū sine vitio timetur. Aut em̄ quod malū non est, malū iudicat, & errat, aut quod intellit malū non esse, timet tamē, & desipit, atq; a ratiōe dissentit. Sapiens aut̄ Stoicus, neq; fallitur, neq; a ratiōe dissentit vnq̄. Age iam colligamus, quā multa tu Christo, non sapienti modo, verū etiam sapientiæ fonti tribuis, illo indigna. Primum qui potuit expauescere, cuius sensibus nihil inopinatum potuit obici, quippe oīa perfectissime prouidentis? Quā vero nephariū dicere, in Christo terrificas quasdam malorum imagines prouertisse rationē, eaq; attonita vel obruta, in anibus terriculis ac ludibriis sensuū tranquillitatem perturbasse, atq; adeo perturbasse, vt sanguineis guttis vndiq; manarit, tam diu, vt ea molestia ad mortē vsq; perseverauerit? Sic em̄, opinor, exponit Hieronymus, Tristis est anīa mea vsq; ad mortē, vt mortē non causam tristitiæ, sed finem esse dicat. Num igitur interim stupuit ratio in Christo? Nihil minus. Cur igitur tanta mora non excussit falsi mali tam acerbam reformidationem? Cur metuit, quod non solū malū non erat, sed fons oīm bonorū nostrorum? Cur noluit, quod erat expetendum? Vnde incidit in eum affectū, in quo non expectabat manere? Deniq; cum tu ipse paulo ante remoueris a Christo pronitatē ad culpā, nunc eos tribuis affectus, quibus nos potissimū ad culpā sollicitamur? Cum modo seiueris

N

DISPVATIO DE

ab eo difficultatē ad recte agendū, nunc attribuis reformis
 dationē mortis, qua morte nullū vnq̄ extitit opus deo gra
 22tius meritue maioris? Obruīs me Colete velut imbre dens
 22sissimo telorum, quæ semel oīa sic poterā repellere, si dixerō
 22 eosdē quidē affectus fuisse in Christo, qui sunt in nobis, sed
 non eodē modo, eoq; non idē efficere. Sed malo carptim di
 luere, quę tu agminatim cōgessisti. Primū mihi cōcedas ve
 22līm, vt liceat cū opus est, a Stoicorū decretis desciscere, quo
 22rū fere cōmune est de verbis certis digladiari. Nihil (inquis
 unt) metuēdum, qđ malū non sit, nihil malū, præter vnā
 turpitudinē. Mors turpis nō est, non igit̄ metuēda. Si ita cō
 uenit inter Stoicos, vt p̄ter turpitudinē nihil malū dici plas
 ceat, qđ id mea refert? At scriptura me docet mortē malam
 esse, quæ dicit. Deus mortē non fecit, nec lætať in perditōe
 viuorū. Si bonorū oīm author deus, & mortis author non
 est, mors igitur mala. Inuidia em̄ diaboli mors introiuit in
 orbē terrarū. Si mala, cur nō & metuēda? Abhorruit a mor
 te Christus, vt homo verus, tanq̄ a re per se mala, & ex malo
 nata. Mentior, nisi palā idem dicit Ambrosius in Lucā. Et
 ideo fastidit inquit, qđ ipse nō fecit. Mane paulisper, video
 quid dicas. Fastidit inquis non suā, sed nostrā oīm mortē,
 id qđ declarāt Ambrosiana v̄ba, quæ rhetorica calliditate
 supprimis. Et fortasse (inquit) ideo tristis est, quia post Adę
 lapsum, tali transitu nobis erat ex hoc seculo recedendū, vt
 mori esset necesse. An non audis illū de n̄a, non de Christi
 morte agere? Fateor Colete, nō adiuuor verbis, sed argu
 mento subleuor. Etem̄ si ideo nostrā mortem fastidit deus,
 q̄ eam non fecerit, cum ne suā quidē fecerit, magis etiā fasti
 dierit necesse est. Neq; vero fastidit eā, quatenus erat opus
 frugiferū ac deo gratū, sed quatenus erat mors. Mors per se
 malū est, certe necessitatis, si non morale, etiam si Christus
 hoc malū nobis vertit in bonū. In quantū erat reconciliatio
 nostra, ardentissime illā sitiebat, in quantū peccati filia, gra
 uiter fastidiebat. Proinde ne me clames ilico in Saluatore

difficultatē ad bene agendū inducere, q̄ mortē exhorruerit, sed hoīs perfectam naturā constituo, oībus suis affectibus absolutā, metu, dolore, spe, gaudio, cupiditate, ira, odio, reliquisq; qui sint eiusmodi, vt citra vitiiū queant cōsistere. At isti sunt (inquis) molestissimi sollicitatores illi, q̄bus impellimur ad impietatē. Sed nimisq; impiū videatur, rem vllam cōstituere in Christo, quæ ad turpitudinē inclinēt, quē ipse

» fateris non tantū a vitiis oībus, verum etiā ab omīgena pro-

» pensione ad vitiiū inuitante, fuisse liberrimū. At qui ego Colete neutiq; impiū esse video, ea ponere in Christo, quæ ad vitia quidē trahunt, sed vtiq; in nobis trahunt, non in illo. Res easdem in illo constituo, at non eodē modo, neq; idem efficiētes. De nobis verū est, q̄ ex Platonis sententiā scribit Maro. Hinc metuūt, cupiunt, gaudētq;, dolentq;, nec auras Respiciunt, clausæ tenebris & carcere cæco. Nostri affectus

» semper obturbant rationi, refugiunt ab honestis, nitunt ad

» turpia. Cur ita tādē? Profecto nō naturæ vitio, sed culpæ,

» cuius reliquiæ sic penitus inhæserūt, vt compesci quidē frenariq; possint, euelli radicitus nequeant. Itaq; in nobis pro-

» pter naturæ deprauationē, affectus per ignorantia seruntur

» in id, quod erat repudiandū, refugiunt ea, quæ fuerāt expe-

» tenda, tenebras offundūt mēti, præeunt rationi, cui cōueniebat parere, imodicos cient tumultus, partim appetentes aut fugientes, quæ non oportet, partim imoderatius etiā quæ oportet appetentes aut repudiantes. Ita fit, vt malis pleraq; vertant in occasionē materiāq; peccandi. At Christus quoniam naturam hoīs induit, plurimīs quidē in cōmodis, e culpa natis obnoxia, immunē tamen ab omni deprauatione vitiorū. Ne poterat quidē affectibus nostræ naturæ ad malum sollicitari, Verum horū quicq; fuit in illo, cessit in cumulum virtutis ac meritorū. Neq; oportet in eo labi, q̄ interdum apud scriptores ignorantia, imbecillitas, ad malū pro pensio, ad bona difficultas, natura nobis inesse dicuntur, q̄ mors naturæ deberi dicūt. Nam hic naturā non conditam,

DISPUTATIO DE

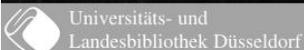
sed deprauatā sentiūt. Ac vulgato loquēdi more, quicquid nobis nō casus attulit, sed exortus ipse indidit, id natura dicunt adesse. At in his naturā intelligimus, non initio conditam, sed peccato vitiatā. A qua cum Christus præter incommoda pene nihil in se recepit, nec in eo vlla peccandi facultas fuit, audacter illi tribuā vel animi, vel corporis passiones naturales, secundū vtramq; partē animi, vt dolere, gaudere, odisse, sperare, metuere, irasci, corporis, vt esurire, sitire, dormire, lassari, affligi, mori. Quid em̄ detraho de perfectissima Christi virtute, si dicā illum odisse, cum in eo nihil aliud sit odiū, nisi fuga veri mali? Cur nō affirmē irasci, si quidē nihil est aliud eius ira, q̄ mali detestatio, nihil etiam vel anteuertēs, vel interurbās rationis vsū: nihil interpellans trāquillissimā perpetuāq; diuinitatis cōtemplatiōem? Quid si quādo nos his rebus ad lapsū precipitamur, id nunq̄ non sit nostra culpa. Quid si inclinamur, adeo non est culpa, vt piis mētibus occasio sit summi meritū. Itaq; q̄ naturales affectus Christū non perpulerūt ad peccatū, mirum non est, quādo quidē tam multis materiā pietatis suppeditāt, q̄ non sollicitarūt, hoc inde est, q̄ vti nō fuit particeps macula genitālis, ita ne reliquiis quidē eius fuit obnoxius. Verum de his plura mox. Interim q̄ aiebas Stoicos meos non concedere sapienti, nisi momētaneam expauescentiā, quæ tantisper mētem hoīs perturbet, donec se colligat ratio. Deinde non accidere eiusmodi pavorē, nisi cum repente sensibus incurrit, φαντασία, hoc est species formidabilis. Vt ista sic habeāt, quid tu tandē appellas expauescentiā? An enormē perturbationē, & quasi, ὁραίνουσι animi tumultū, qui prorsus obruta ratione, me mihi ipsi eripiat? Absit, vt ego portentū istiusmodi instituat in Christo. Sin expauescentiā dicis, molestā ac cruciabilē reformidationē imminētis mali, quæ sensum quidē acerbū incutiat affectibus animi, neq; tamē eum loco dimoueat, hæc neq; semper exoritur ex visis illis terrificis, immo vero ex animo demanat in corpus. Et adeo non

Παντοφ. ἡ γὰρ οὐκ ἔστιν ἡ ἀπορία, ἀλλ' ἡ

22

TEDE
excludit rō
minis ma
habet esse
comis r
de se rec
dia p̄mit
quo paulo
v̄petis, n
f̄ebulles,
nisi dole
tur philo
At nobis
igitur fec
suo v̄bu
pavor ac
sopho
ni, quem
necessit
cum q
dum e
Reual
volupta
genis an
Horū igi
teū caus
tis esse po
demare
ribus no
causam,
non vide
do dixerit
rū esse m
obī cupid
nūq; At

excludit rōnis vsum, vt ex ipsa ratione nascat̄, videlicet im-
 minētis mali vim perpēdente. Vtrāq; non video quid pro-
 hibeat esse diuturnā. Nam prior illa quæ nobis cū Christo
 cōmunis non est, in multis sic mētis vsum adimit, vt nunq̄
 ad sese redeant. Hæc posterior tādīu perseueret necesse est, q̄
 diu p̄mit impēdens malū. An nō Stoicus ille Gellianus, de
 quo paulo ante meminimus, tam diu pavit, q̄ diu sequebat
 tēpestas, neq; prius oīno pristinū vultum recepit, q̄ mare de-
 serbuisset, et enituisse cœlum? Non ille interim vacabat a-
 nimi dolore, neq; tamē non vigeat ratio. Sed obluetaba-
 tur philosophus ille anō suo, ni fecisset parū fortis futurus.
 At nobis non cum natura, sed cum vitis luctamen est, non
 igitur secundū naturā reformidatio. Neq; luctā istam Chri-
 sto tribuere fas sit. Immo ne necesse quidē est. Neq; em̄ illi
 pavor accidit necessitate conditionis, quemadmodū philo-
 sopho isti, neq; mentē afficiebat quæ possit a statu dimoue-
 ri, quemadmodū in Stoico. Nobis quoniam in ipsis naturæ
 necessitatibus culpa tendit insidias, nulla pene res accidit,
 cum qua non oporteat colluctari. Premit morbus, luctan-
 dum est, ne vincat animū tuum, & patientia victū spoliet.
 Reualuisti, en tibi altera pugna, ne pelliciaris ad inhonestā
 voluptatē. Siue quid accidit molesti, luctandū est ne fran-
 garis animo, siue quid dulce, pugnandū est, ne te corrupat.
 Horū igitur sensum cū capite cōmunē obtinent mēbra, cæ-
 terū causam, modūq; peculiarē sibi retinēt. Hæc abunde sa-
 tis esse poterāt Colete, nisi tuā istam sententiā nimis tenere
 deamares. Etiā nunc abnutās, negas tibi factū satis, arctio-
 ribus nodis me paras vrgere. Rhetoricaris inquis, & malā
 causam, nō pessime defendis. Verū isthoc pacto non potest
 non videri derogatū absolutæ charitati Iesu, si quoquo mo-
 do dixeris eum reformidasse mortē suam. Dono tibi natu-
 ralē esse mortis reformidationē, & magis etiā naturalem, q̄
 cibi cupiditatem. Dono eam non esse coniunctā cum malo
 culpæ. At charitatis est, naturā vincere perficereq;. Graue

DISPUTATIO DE

- » nature malū fames, at huius sensum eximius amor excutit.
 » Forte quiddam mors, at fortior dilectio, quæ mortē quoq;
 » ipsam facit optabilē, facit iucundā. Epicurus tantā habere
 » vim existimat recti conscientiā, vt sapientē, & in Phalaris
 » dis tauro clamaturū affirmet, non sentio, dulce est. Si tantū
 » valet virtutis simulachrū in philosopho, num minus vale-
 » bit in Christo vera perfectaq; charitas? Esto non refilit ab
 » officio, minus tamē amat, qui tristis mortem excipit, q̄ qui
 » lubens, alacriter, exultanter. Tameſi mihi videor nodum
 » istū superiore disputatione disseuisse, tamē idem apertius,
 » & Minerva (quod aiunt) paulo pinguiore faciamus. Arden-
 » tissime amantiſ (inquis Colete) est, ea quæ natura sunt gra-
 » uissima, non solū leuia, sed & iucūda ducere. Q; si vere scri-
 » ptum est amanti nihil esse difficile, si vehemēter amanti ni-
 » hil non dulce, q̄d eius gratia tolerat, cuius æstuat amore, tū
 » si fatemur redēptoris amorē, tam fuisse flagrantē, tam im-
 » mensum, vt vnīuersus omnīū mortaliū amor in vnū conſu-
 » formidine? Cur angitur? Cur tedet? Cur crucē deprecatur?
 » Si formidat discipulis, officium amantiſ agnosco, sin suam
 » mortē, sin sibi, tameſi suasorias technas probe calleas, ta-
 » men ne Pitho quidē ipsa mihi persuaserit, nihil hic derogari
 » charitati redemptoris. Esto natura quod suū erat fecerit,
 » cur cessauit amor, quo minus & ipse quod suū erat faceret?
 » Sit naturæ reformidare mortē, quanq̄ sic misere reformida-
 » re, non est simpliciter nature, sed corruptæ dānataq; at rur-
 » sum charitatis est naturalē imbecillitatem excludere. Expa-
 » uit Petrus ad ancillulæ vocē, adeoq; suus esse desiit, vt Chri-
 » stum pro quo modo mortē subire volebat, abiuraret. Quā-
 » obrem? Quia adhuc languebat amor. Amabat quidem les-
 » sum, sed nondū spiritaliter. Carnalis autē amor & humanus
 » imbecillis est, & tantis tempestatibus impar. Verū postea,
 » q̄ diuini spiritus igni confirmatus est, quid fecit? Qui pau-
 » lo ante ad mulierculę vocem exanimabatur, iam neq; prin-

cipū, neq; iudicū ora veretur, sed vadit gaudēs a conspectu
 consilij, quod dignus sit pro Christo cōtumeliā pati. Nimi-
 um profecto interest, inter examinari metu, & intētatis sup-
 pliciis gaudētē abire. Sed quantū creuerat amor, tantū de-
 cesserat de trepidatione, videlicet naturā perficiente chari-
 tate diuina. Ergo (vt dicam collectius) vt secundū naturam
 sit reformidare malū, certe tanta cum molestia reformida-
 re, non est cōditionis instituta, sed poenæ. Eam quanq̄ in se
 recepit Christus (id quod interim sic tibi dono, vt mihi ius
 sit reposcere) tamē infirmitatē exigit vigor amoris, & affe-
 ctionē huic diuersam inducit. At tu mihi in Christo Chime-
 rā quandā fabricaris, absolutissimā charitatē, cum acerbissī-
 ma reformidatiōe, velut aquā igni cōmiscens. Et tamē cām
 tam impudentē pergis rhetoricis fucare coloribus. Vtinam
 Colete tam vere mihi opprobres eloquentiā artificialem, q̄
 vere laudat in te. Nam isthuc ipm̄ subinde inter disputan-
 dum succlamabas, bonā causam tibi dicēdi artificio de ma-
 nibus extorqueri, & veritatē eloquentia opprimi. At istud
 ego possim vere in te ἀντιστρέφειν. Vide enim q̄ agam tecum
 simpliciter, q̄ nihil occultem. Nihil istorū quę proxime di-
 xisti inficiabor. Fateor fieri, & fieri natura, vt vehemēs affe-
 ctus affectum, aut etiā corporis sensum absorbeat. Amoris
 hanc esse naturā, vt quæ per se sunt acerbæ, ea faciat dulciā
 videri. Addo, quo vehemētior amor, hoc ista magis efficit.
 Quid queris? Aio diuinū & spiritalē amorē, carnali siue
 humano, infinitis partibus efficaciorē esse. Aio Christi cha-
 ritatē tanto nr̄a fuisse cumulatorē, vt ne conferenda quidē
 sit. Et tamen qd vulgo humanus amor efficit in nobis, qd
 magis efficit diuinus quidē, sed tamē finitus amor in mar-
 tyribus, hoc in Christo diuinā & immēsam charitatē fecisse
 nego, nego autē non in totum, sed quantū attinet ad exclu-
 dendū sensum reformidationis. Cæterū de inducendo gau-
 dio, post videro. Eius rei causa est, q̄ in nobis alia vis anīæ
 redundat in aliam, & vt quæq; vehementior est, aut secus,

ἀντιστρέφειν ἢ ἰσχυροῦ
 ἀντιστρέφειν ἢ ἰσχυροῦ

DISPVATIO DE

ita aut obruit alias, aut cedit. In Christo vero nequaquam item, verum una quaeque vis, siue animi, siue corporis nihil impediente vel diuersa, vel simili, suum naturale munus perfecte peragebat, ut neque gaudium vehementius, leuioris gaudij sensum eriperet, neque dolor acrior, leuioris doloris molestiam obrueret, neque summa voluptas summo dolori, neque dolor atrocissimus, voluptati summam posset obsistere. Alioqui si voles Colete, ex isto effectu, quem amoris proprium dicis, & verum dicis in nobis, Christi charitatem aestimare, etiam atque etiam vide quae eam eleues, dum sedulo quidem, sed inconsideratius conaris amplificare, quippe quae ne id quidem potuerit, quod in turpiter adamantibus caecus amor potest, quod inter amicos amor potest humanus, quod in tot martyrum milibus potuit amor, eiusdem quidem generis ille, sed ad redemptoris amorem perquam exiguum. Nonne videmus istos, qui vix falsam amoris umbellam obtinent, ut insanis illis suis laboribus, non solum non offendant, verum etiam alantur? Calent illi, cum brumale frigus nox & aglo conduplicet, non fatigant peruigiliis, non sentiunt inedia, nihil terretur laruarum, aut lemurum occursibus. Denique quicquid illis, qui amore vacant videtur intolerandum, id isti lusum existimant. Quanto pectore certa pericula suscipiunt? vulnera, mortem denique quam cupide excipiunt? Quid autem refugiat, cui dulcis est etiam mors? Atque huius rei quorsum attinet exemplum ex historicorum literis repetere, cum quotidie videamus creditum longe difficiliora, quam legamus in libris? An non seruum illum de quo paulo ante, sic totum gaudij sensum occupat, ut ad inflictos cruciatus animo stuperet & corpore? Si Christi Charitatem metiris efficacia pellendi sensum malorum, mirum in hoc non potuisse, quod potuit & in seruo, & in barbaro? Refert in epistolis Plinius Cecilius, eius qui mundi scripsit historiam, ex sorore nepos, aetate sua nobilem quandam matronam, Arriam (nisi fallor) nomine, memorabile facinus edidisse. Huius maritus saeco atque insanabili vlcere cruciabatur. At illa simul atque ex medicis cognouisset, nullam esse vitae reliquam spem,

ad mariti lectulū adstans gladium adegit pectori. Tum in medio vulnere ad eum cōuersa, non sentio inquit, non dolet, iuuat etiā mori tecū. Et exemplorū huiusmodi densissimo agmine me poteras obruere. Qd̄ cum ita sit, minus admirandū de martyribus, qui non paulo efficacioribus amoris facibus ardebant. De quibus omitto cōtentionē facere, quanto alacrius singulī vnīus Christi causa mortē exceperint, q̄ ille amore omniū. Hoc quero, ecquis vnq̄ hominum vel ignauissimorū, sic exhorruerit? Hij q̄ sunt formidolosissimi, frigido sudore madescūt. Christus sudauit sanguinē, neq; vultu tantū, sed et toto corpore, adeo copiose, vt guttæ demanarēt in terrā. Meticulosissimi palleścūt, ac trepidāt. At Iesus agonizauit, id q̄d est agētīū aīam. Ergo amauit ne ardētius martyr Christo, mēbrū capite? Vehemētius amauit aut seruus homo, aut mulier? Postremo magis amat stultus adolescens puellā, q̄ Christus sponsam suā: Nequaq; inquis. Recte, sed hoc cōsequit̄ tuis ex verbis. Fateor inquis, si quidē ista ad formidatā ab ipso Christi mortē referantur. Minus em̄ amasset, si mortē suam, quā nostra gratia suscepturus erat, sua causa tantopere reformidasset. At istud Colete nihil etiā refert ad hanc rem. Largior interim tibi Christum de mēbrorum suorū periculis anxīū fuisse, non suis, hac gratia sudasse, hac agonizasse. Verū quādoquidē charitatē ex alacritate metiris, esto non reformidarit mortē suam Christus, verū vbi illa que fuit in multis martyribus alacritas? Vtrūq; enim est īmensa charitatis, et formidationē excutere, & in huius locū inducere alacritatē. Cur alterum requiris in Christo, puta non formidare, alterū, puta alacritatem nō spectas? Maxime cū non aliter amor pellat formidatē, q̄ exundātia gaudiij? Neq; em̄ dices opinor, tantā quidē Iesu charitatē fuisse, vt n̄ī causa mortē subierit, at minorē, vt eam alacriter potuerit adire. Q; si mihi concedis ex huiusmodi rebus redēptoris amorē non recte perpendi, cur non recipis reformidationē? Sin ex his argumētis aestimas,

N v

cur nō requiris alacritatem? Amauit igit̃ Petrus q̃ Christus ardētius. Ille dicit, Aīam meā pono pro te. Hic dicit, Trāffer a me calicē istū, Amauit Paulus pfectius, cū cupit dissolui, & esse cum Christo; cū exclamat, infelix ego homo q̃s me liberabit de corpore mortis huius? Caput mortē deprecā,

» & mēbrum optat? Amauit tanto vehemētius Andreas, q̃to

» crucē alacrius adiit? Compone duas similes cruces, cōpone

» dissimiles crucifigēdos. Andreas simul atq; crucē conspicit eminus, vt gaudet, vt gestit, vt sibi gratulat̃, q̃ plena letitiæ verba pfundit. Quis vnq̃ ad cōiuiū adiit alacrior, q̃ ille ad paratū suppliciū? Hæc quidē discipulus. At p̃ceptor iterim mœret, tedio grauā, tristis est vsq; ad mortē, manat cruētō sudore. Interpellas, non ob suā (inquit) mortem. Quid refert? Certe nullū edidit alacritatis specimē, quale præbuit

» Andreas. Agatha virgūcula gaudibunda pperabat ad car-

» cerem, neq; prorsus aliter affecta, q̃ si ad epulas vocata iret.

» Quot impuberes pueri, quot innubiles puellulæ, ore inter-

rito sæuas Tyrannorū minas contēpserunt. Quā nihil in-

ter ferrū & ignes de vultus hylaritate remisērūt. Quā mult-

ta fortiter atq; animose in mediis cruciatibus dixerunt, Ni-

hil horum Christus, tanq̃ ouis ad occisionē ductus est, pa-

tienter quidē, non se subduxit, non reluctatus est. At nun-

quid simile, qualia multa de martyribus testātur historiæ?

Nihil memorāt euangelistæ. De mœrore, de tedio, de sudore cōmemorant. Passus est se confictis criminibus accusari, passus dānari, obticuit, blasphemantibus non retulit contumeliā, orauit pro crucifixoribus. Mihī satissacit argumentum patientiæ, quod in cruciatu p̃stare satis sit ad salutem, At vnde iuxta tuā æstimationē, charitatem illā inæstimabilem intelligā, nihil dum video. Non gestit, vt Andreas, nihil dicit alacriter, nihil exultanter. Non pauci homines p̃ij, martyriū votis ardentissimis legūtur expetisse, beatos sese ratū fore, si martyrio digni viderentur. Christus orabat, vt abiret hora, Quod illi precabant̃, hoc deprecatur Saluator.

» At non deprecatur
 » istuc iterū
 » Elio non deprecatur
 » non vltro
 » quod est a m
 » cruciatum, a
 » Martyrius
 » rum est verū
 » his indicis,
 » fons ma
 » sum a diuin
 » acutigit
 » tibi telum,
 » infirmitate
 » pauidos fu
 » solus, de m
 » Christus r
 » aut non f
 » pro nihil
 » tate, vt i
 » minus in
 » reuolueris
 » rius? A h
 » Aut igitur
 » aut non idē
 » quibocpe
 » rem pote
 » ryes alina
 » res fuerū. E
 » mo negau
 » to tempore
 » a Ambrosi
 » idem. Ea
 » non idem est

» At non deprecatus est (inquis) suā mortem, sed suorum. At
 » isthuc iterū tibi largior. Sed tamē haeres in aqua, qđ aiunt.
 Esto non deprecatus est, at nō optat. Non fugit carnificem,
 at non vltro semet obtulit, non quesitus, non postulatus, id
 quod est a multis martyribus factitatū. Constanter pertulit
 » cruciatum, at non est delectatus. Deniq; pertulit, sed sensit.
 » Martyribus sensum ademit charitas. Igitur e duobus alter
 rum est verū, aut in illis maiorem fuisse, aut ex cōmunibus
 his indiciis, amorē capitis nostri non oportere spectari. Res
 » spondes martyres aliena virtute fortes fuisse, non sua. Chri
 » stum a diuinitate destitutū. Propemodū rem (vt ait Plaut⁹)
 acu tetigisti. Verum de isto mox. Interim pergā extorquere
 tibi telum, quo vno me cōfici posse confidebas. Ais capitis
 infirmitate, fortia fuisse mēbra, Christi reformidatiōe, im
 puidos fuisse martyres. At nihil etiā agis, vorfurā (vt aiūt)
 soluis, sic nodū explicas, vt aliū arctius nectas. Cedo, quare
 Christus martyres suos sic contra carnificinam armabat, vt
 aut non sentirent, aut certe eum sensum præ gaudio mentis
 pro nihilo ducerent? Opinor haud alia re, q̄ augenda chari
 tate, vt fuerit quisq; tāto alacrior, quāto largius amoris sui
 munus impertierit deus. In eādē igitur foueā, velis nolis,
 reuolueris. Rogo. Amauit ne martyr vllus Christo flagran
 tius? Abnuis. At multi tulerūt alacrius. Negare non potes.
 Aut igitur non fuit tanta in Christo, quāta in martyribus,
 aut non idē effecit in illo, quod in aliis effecit. Neq; dubito,
 quin hoc posterius mihi malis concedere. Vtrūq; pernega
 re non potes. Porro aut quid ad rem pertinet, quod ais mar
 tyres aliena virtute fortes fuisse, nō sua? Certe charitate for
 tes fuerūt. Eam vnde cūq; fuit, in Christo maximā fuisse ne
 » mo negauerit. Esto suspenderit sese diuinitas, ne redūdaret
 » eo tempore in partē animæ sensibilē, id quod mihi videris
 » ex Ambrosianis verbis collegisse, at charitatem certe non
 » ademit. Ea si semper facit, id quod tu vis, si illic friget, vbi
 non idem efficit, non fuit in Christo, quantam fuisse credis

mus. Illud obiter annotandū, qđ aī aliena virtute, q̄si Christi suapte virtute, nō aliena fuerit fortis. Qđ nisi q̄s cōmo de accipiat, nō quadrabit cū vero. Nā et Iesu Charitas aliū de p̄fecta est, nō ab ip̄o. Nihil in illo non alienū, non gratis acceptū. Charitatē quā martyri hōi gratis largit̄ deus, eā sibi hōi ipse largitus est Christus deus, & largit̄ est gratis. In hoc a reliq̄s dissidēs, qđ nobis non tm̄ oīa bona gratuito donant̄, verū etiā condonant̄ mala. In illo nihil erat, qđ condonare. Sed accipe, quo magis etiā fiat p̄spiciū, Christi incōparabilē charitatē, istis argumētis non recte spectari. Nōne pari rōne fit, vt quēadmodū timorē malī, ita & sensum malī propellat ingēs amor? Nōne natura fit, vt insignis dolor aut voluptas, alias affectiōes minus vehemētes obruat? At in Christo cruciatū fuisse cōcedes opinor, scđm p̄cā mortis secūdae oīm atrocissimū, idq̄ secūdum oēs animæ vires, secūdum oēs corporis sensus. Consentaneū autē est, vt quēadmodū mors eius omni morte fuit acerbior secūdū sensum corporis, ita reformidationē omniū amarissimā fuisse in animo. Atq̄ vt immēsa charitas, nihilo fecit mitiorē sensum mortis, ita nihil mitigauit de reformidatiōis acerbitate. Cur alterum admittis, alterū abnuis? cum iuxta tuam ratiocinationē, acris doloris sensus, non minus cū ingenti pugnet amore, q̄ metus aut reformidatio, cum vtrumq̄ pariter adimat in nobis affectus vehemens? Ac de reformidanda quidē morte vtrumq̄ licet tergiuersari, de sensu supplicij, nihil habes quod obtexas. Si cohæret extrema charitas cum summo cruciatu, cur non cohæreat & cum summa reformidatione, præsertim cum in Christo nihil aliud sit ista reformidatio, q̄ animi cruciatus, rem naturæ molestā quasi præsentientis? Quod igitur me dicis extenuare redemptoris amorem cōstituenda reformidatione, isthuc ego possem in te retorquere. Verum hoc mox euincam. Interim vt me tantū tuear, nondū autē referiā. Non ego mutilo Colete charitatem Christi, quā tantam fuisse confis-

*Kata antiochian
v. p. vel scđm antiphrasim
aut p. cōmū p̄dicatū*

κατὰ ἀντιοχείαν

in te retorquere. Verum hoc mox euincam. Interim vt me tantū tuear, nondū autē referiā. Non ego

me, vt omniū
renda, verū ex
dam celo. N
tam, hęc ita cō
fisi in Christe
nōdā recentē
ma charitas, p
"Alius animā le
"rem, vt iam p
chyma. At t
eā rerum, q̄
neg ius or
lit cōmōtor, p
extra naturā
tamē ex ne r
me dicitē p
lis illustratō
pore sumo
ipsa re, q̄
Vis horum
quorūlibet
eum a quo
redamur v
prior, amari
sum, amari
penitibis de
gratiā p̄rio
natura, p̄q̄
"bis, quem ad
"hæmo And
"Hæc vbi vide
more a la criti
hæc, nisi cum
mō cū amoris

teor, vt omniū martyrum charitas, non sit cū hac vna confe-
 renda, verū ex argumētis paulo certioribus q̄ tu, perpēden-
 dam cenſeo. Nam alacriter adire mortē, non ſentire crucia-
 tum, hæc ita cōſequunt̄ amorē, vt non cōſequi queant, non
 ſolū in Chriſto, ſed etiā in nobis. Siquidē iuxta ſn̄am quo-
 rundā recentiorū, & in virgine deipara charitati Ieſu proxi-
 ma charitas, nihilo leuiorē fecit doloris gladiū, qui totam
 illius animā legitur penetraſſe. Sic alacritas comitat̄ amo-
 rem, vt iram pallor, pudorē rubor, gaudiū riſus, triftitiā la-
 chrymæ. At iſthæc indiciã ſunt, non cauſæ, extra naturam
 earū rerum, quas arguūt, vt neq; om̄is qui palleat, iratus ſit,
 neq; iratus om̄is ſtatim palleat, neq; qui pallidior ſit, idem
 ſit cōmotior, neq; ideo quis irascaſc̄, quod palleat. Siquidem
 extra naturā iræ pallor eſt, vt ſi pallorē irato detrahas, nihil
 tamē ex irę ratione demutaris. De reliquis item eadem iam
 me dixiſſe puta. Huius generis indiciã in martyrum nōnul-
 lis illuſtriora quædā extitere, q̄ in Chriſto, at res in redem-
 ptore ſumma & inæſtimabilis, ſed eam magis oportet ab
 ipſa re, q̄ externis iſtis & vulgaribus argumentis ſpectare.
 Vis horum aliquot tibi cōmonſtrem: Andreas (nam hunc
 quorūlibet loco proponam) vehementer quidē amauiſſe, ſed
 eum a quo iã erat ſummis beneficiis prouocatus. Neq; tam
 redamauiſſe vnum, q̄ Chriſtus amauiſſe ſingulos. Hic amauiſſe
 prior, amauiſſe plurimis contumeliis offenſus, amauiſſe auerſum,
 amauiſſe hoſtem. Andreas non impēdit mortem, ſed reſ-
 pendit bis debitam, ſemel naturę, iterum Chriſto. Chriſtus
 gratis & prior impendit mortē, longe precioſiorē, quā neq;
 naturæ, neq; peccato debebat, & impēdit non ſibi, ſed no-
 bis, quemadmodū nobis, & natus eſt, et vixit, & doluit. Po-
 ſtremo Andreas neceſſitate paſſus eſt, Chriſtus voluntate.
 Hæc vbi video tanta tã m̄pta charitatis indiciã, nihil etiã
 moror alacritatē. Qui tanta largiſſe, eum tu negabis libenter
 dare, niſi cum riſu dederit. Immo hoc ipſum mihi præcipu-
 um eſt amoris argumentū, quod alacritatem iſtam, quam

DISPVATIO DE

» mēbris suis donauit, in se non assumpserit. Voluit em̄ inno
 » centissimus in pœnis nostris cōformari non tantū valētior
 » ribus mēbris, vt moreret, sed etiā infirmioribus mēbris, vt
 » mortē præsentiret in animo, priusq̄ corpori infligere. Sed
 » mortem suā inquis reformidare, hoīs est de se solliciti. Immo
 » hoīs est perfecti, & malis nostræ conditionis obnoxii. Suam
 » mortē reformidauit, at nō sibi. Vt enim suā mortem
 » passus est, non nostrā, nobis tamē, non sibi, ita suā exhorruit
 » mortē, at nobis, non sibi. Age cū esuriret Iesus, nū de se magis
 » q̄ de nobis cogitabat? Quid em̄ est aliud cibum velle, q̄
 » sui curā habere? Nemo tamē ita ratiocinat̄, vt eum minus amasse
 » colligat, q̄ esurierit, immo hoc maxime amasse, q̄ esu
 » rire nostra causa voluerit. Quæ esuriebat naturæ erat, quam
 » assumpserat. Eam nōne & sponte, & nobis assumpserat, &
 » amore? Nobis igitur, & sponte & amore esuriebat. Si quæ
 » ras, quamobrē esurierit, respondebūt omnes, q̄ erat homo,
 » Quare factus est homo? Nempe quod ineffabiliter amaret
 » hominū genus. Idem q̄d reformidauit, q̄d teduist, q̄d san
 » guinem sudauit, cōditionis erat, quā induerat. Huic quan
 » to plura mala tribues, exceptis his, quæ cum vitio aut indig
 » nitate coniuncta sunt, tanto magis amplificabis illustras
 » bisq̄ charitatem Saluatoris. Quorū etsi nōnulla naturam
 » assumptam necessitate consequuntur, tamen quoniā ipsam
 » naturā sponte assumpsit, quicquid incōmodorū cum ea cohæret,
 » id non oportet alio, q̄ ad liberam voluntatem, q̄ ad spontaneū
 » amorem referri. Eodem e fonte manat, q̄d esurit, & q̄d mortem
 » exhorruit. Cur in altero adoras amorem Iesu, in altero offe
 » deris? Nonne quo plura nostræ conditionis incōmoda recepit,
 » hoc magis amaui? An non ex hoc minū malis, vel maximū est
 » mortis reformidatio? Vter igitur charitatem illius iminuit,
 » tu qui illum negas accepisse malum, quod ipsa pene morte sit
 » acerbius, an ego, qui aio ne id quidē amore nostri recusasse?
 » Tu tantū calculum detrahis, & me incusas, quod extenuē
 » charitatem redemptor

» de? Nene maxim
 » becerit & animi
 » becer videtur, q̄
 » mm. proximū
 » em eius, vt de lu
 » interini, de disci
 » Neq̄ ego istuc
 » atocius cruciat
 » vndi ingratu
 » nōis cumulū
 » » mo grauius dol
 » » uo. q̄ crucie. Ne
 » plurimas simul
 » tam infolūa tri
 » lus. si har naur
 » multi accretit.
 » » Qd̄ dolet inter
 » » id̄ mortē inflit
 » » quāto mltum
 » » imbecillitatē
 » allumētis. A
 » » achæ, tu sca
 » » vnoq̄ cōueni
 » » videor mihi p
 » qui negāt. Na
 » » imūgebat or
 » » in hoc loco, q̄
 » » potui. p̄cipi
 » » & nauris ven
 » » non solū exult
 » » eius, maiehat
 » » mē suscepit
 » » Opior a primi
 » » uq̄ mors pœn

55 ris? Nōne maxime ledebant amorē eius, qui corpus illi tris-
 22 buebant & animā doloris om̄is incapacem? Proxime certe
 ledere vidētur, qui illi hoc detrahunt, quod est morti similli-
 mum, proximūq;. At magis (inquies) competat in charita-
 tem eius, vt de sua morte vehemēter gauisus, de Iudæorum
 interitu, de discipulorū defectione afflictus fuisse dicatur.
 Neq; ego isthuc Colete refello, sed amplifico. Fateor Iesum
 atrocius cruciatū in an̄o fuisse de nostris peccatis, de quorū
 rundā ingratitude, qbus sua mors erat non salutē, sed dā-
 natōis cumulū allatura, q̄ de doloribus corpori adactis. Im-
 22 mo grauius doluisse vn̄ius aminulæ interitū, q̄ flagra, q̄ cla-
 22 uos, q̄ crucē. Neq; magnopere reclaimerim, si quis affirmet,
 plurimas simul causas in animā redēptoris irruisse, & hanc
 tam insolitā tristitiā excitasse. At nihil decedit ex istis cau-
 sis, si hæc naturalis accesserit. Non parū autē ad amoris cus-
 mulū accrescit. Omnes eodē e fonte scatēt, nēpe charitatis.
 22 Qd̄ dolet interire hoīes, nemo non videt esse amanti. Qd̄
 22 ad mortē instantē (vt infirmus homo) pauescit ac tedet, hoc
 22 quāto infirmius, quāto deiectius est, quāto nostræ cōmuni
 22 imbecillitati similis, tanto magis illustrat amorem sponte
 assumētis. Apostoli scādalizati sunt in morte, sed carnales
 adhuc, tu scandalizaris in mortis reformidatione, cum in-
 vtroq; cōueniat edificari. Q̄ aut̄ reformidarit suā mortem,
 videor mihi posse docere, propemodū & ex ipsorū verbis,
 qui negāt. Nam Ambrosius volēs amoliri scandalū, quod
 intelligebat oriri ex hoc loco, ita scribit in Lucā. Harēt ple-
 ricq; hoc loco, qui tristitiā Saluatoris ad argumentū inolitæ
 potius a p̄cipio, q̄ susceptæ ad tēpus infirmitatis inclināt,
 22 & naturalis sensum cupiunt detorquere sententiæ. Ego aut̄
 22 non solū excusandū non puto, sed etiā nusq; magis pietatē
 22 eius, maiestatēq; demiror. Minus em̄ contulerat mihi, nisi
 meū suscepisset affectū. Quid aut̄ dicit inolitæ a principio?
 Opinor a primitiua hominis conditōe. Quæ si constitisset,
 neq; mors pœna fuisset, neq; mortis acerba reformidatio.

DISPVATIO DE

Quid est ad tempus susceptæ infirmitatis? Mirū ni humanitatis, quæ propter carnis imbecillitatē, mortem refugit. At qui de alieno malo turbari, non est infirmitatis, sed perfectionis, neq; tam naturæ, q̄ virtutis. Illud apertius, quod ait, meū suscepisset affectum. Meus affectus est, non alacriter adire mortē, sed exhorrescere. Quomodo hunc infirmitatis affectū dicitur assumpsisse, nisi quemadmodū ego imbecillitate conditionis ad mortē vicinam exanimor, itidem ille suā mortem, mea longe acerbiorē, reformidasset? Eiusdem sunt verba paulo inferius. Deus em̄ inquit mortē non fecit, nec lætatur in perditōe viuorū. Et ideo fastidit, quod ipse non fecit. Si mortē ideo fastidit, q̄d ipse non fecerit, ac ne suam quidē fecit, suā igitur et fastidiuit. Porro alius cum scribit, Ob hoc & recusat mortē, veram humanitatē demonstrans, nōne plane demonstrat illū suam mortē formidasse? Sicut em̄ mortē suscepit, vt nostri similit̄ hoīem intelligeremus, sic mortē reformidauit, quo minus dubitarem⁹. Athanasius vero cum ait, Humanitas em̄ ob carnis fragilitatē recusat passionem, nōne idem perspicue docet? Verū hoc tibi imponit fortasse, q̄d fragilitatē audiens, vitū imaginariis, non poenā. Cum tibi imminet mors, tum de tua gaudere, de amicorū, quæ procul absit, angī non tam carnis infirmitatem sapit, q̄ spiritus perfectionē. Eodem pertinent verba Bedæ. Duas em̄ voluntates ostēdit, humanā videlicet, quæ propter infirmitatē carnis recusat passionē, & diuinā, quæ promptissima est. Isti Colete nomināt infirmitatē carnis, & tu inducis promptitudinē spiritus? Quid igit̄ (inquis) sibi vult, q̄ negant Christum timuisse mortē, q̄ affirmant eum nostris malis indoluisse nō suis, de nostris peccatis tenuisse non sua passione, si tu recte colligis? Accipe q̄d dicā mi Colete. Omnia mala quæ Christus suscepit, nostra erant mala, non illius. Omnia nostra bona illius sunt bona, nō nostra, Mortem suā, & non suā tulit. Suā quia vere pertulit, nostrā quia pro nobis, et a nobis ortā dependit. Noster erat ille res

TEDIO

formidatis affe
quia cō nostra
vere in amia &
dum & illa. T
recomidauit,
mibi proponi
pugnanti in
exticare. Tū
tamē. Timuit
nostra. Timuit
quæadmodū
proptus alio
quia per se m
Voluit, quia
minis tim
lori genere,
ita in eo fuit
promptus
aut vilo p
diuinitat
dem quā
beis in eo
citate, sum
citate, cum
refere puto
se, quam ha
am hunc nō
prois, sed p
Verous em̄
in priore ipi
si veri simili
quemadmo
muis, & curē
venit. Arbū

formidātis affectus, nō ipsius, & tamē erat & illius. Noster, quia cū nostra conditiōe, nostra gratia suscepit, illius, quia vere in anīa & corpore proprio, nō nōo perpeffus est. Ad dam & illa. Tīmuit mortē, non tīmuit, Reformidauit, non reformidauit, voluit, non voluit. Platonīcū inquis aenigma mihi proponis. Immo filiū tibi porrigo, quo te queas ex ista pugnantiū inter se verborū perplexitate, velut e labyrintho extricare. Tīmuit, non vtī nos, necessitate, sed sponte, vere tamē. Tīmuit non suū malum, sed nostrū, non sua causa, sed nostra. Tīmuit, non pūertente aut obruente rationē affectu, quēadmodū nos, sed nihil offensa mētis trāquillitate. Neq; prorsus alio modo reformidauit, q̄ tīmuit. Noluit mortem, quia per se mala est, & inimica naturæ quam assumpserat. Voluit, quia salutē paritura erat iis, quos amabat. Iā si memineras tīmorē hunc, reformidationē, pauorem esse de maiorū genere, quæ redēptor sine culpa in se recepit, si hæc oīa ita in eo fuisse, vt neq; pertinerēt ad diuinitatē, neq; spīritus promptitudinē quicq̄ impedirēt, neq; rationē præcurrerēt, aut yllo pacto a trāquillitate dimouerēt, neq; gaudiū anīæ, diuinitatē affiducē contēplantis obfuscarēt, neq; letitiā eiusdem quā de salute hōim percipiebat, iminuerent, nō verberis in eo summā reformidationē, cum summa mētis alacritate, summū gaudiū, cum extremo dolore, summā foelicitatē, cum summis cruciatibus copulare. Non autē magni referre puto, vtrū quis dicat eum naturā eiusmodi suscepisse, quam hæc incōmoda necessitate consequatur, an tristitiā am hanc nōn cohasisse necessario cum humanitate redemptoris, sed per dispensationē ad tempus fuisse assumptam. Vtrouis em̄ modo, æque fuerit spontanea, quandoquidem in priore ip̄a necessitatis assumptio spontanea fuit. Tametsi si veri similis est per dispensationem fuisse assumptam, vt quemadmodū non multo ante in excitando Lazaro infremuit, & turbauit se, ita hic sibi ipsi pauorē tristitiāq; asciscerit. Arbitror em̄ Christum multis modis abesse potuisse

DISPVATIO DE

22 a molestia reformidatiōis. Primū enim hoc iam tenebat ille
 22 lius anīa, quod nostras anīas, pariter & corpora reddet, &
 22 mortis, & oīs doloris incapacia, puta cognitionē perfectā,
 22 cōtemplationē, et fruitionē diuinitatis, quē admodū ipse te
 22 stat in euāgelio, sic se nouisse patrē, vt ab eo cognitus esset,
 22 Hoc tātum gaudiū in omni vita, facile molestiā omnē & a
 22 corpore seclusisset, & ab anō, nisi misericordi dispensatio
 ne, nihil sibi prodesse maluisset, quantū ad leniēdas nostrā
 conditionis erumnas. Ad hoc, tam vehemēs amoris ignis,
 mentē illius totā occuparat, vt citra diuinitatis cōtemplati
 onē suffecturus fuerit ad arcendū ab eo cū metū, tū sensum
 22 oīs cruciat⁹. Tanta gaudiū vis animū illius explebat de nrī
 22 gnīs instauratiōe, vt oēm molestiā facile quiuerit propelle
 22 re, quippe partibus infinitis copiosior vehementiorq;. Jam
 aut non solū confero gaudiū de nrā salute, cū sensu mortis,
 verū etiam eū animi dolorē, quē de malorū interitu p̄sensit,
 qui m̄tis modis ip̄a morte fuit acerbior. Postremo poterat
 & humana quadā constātia et vigore rōnis, m̄stitudinem
 hanc, fortassis & sensum cruciatuū aut eximere, aut certe
 multis partibus mitiorē reddere. Quid nī potuisset ille, qd
 Ethnici permulti potuerūt: Sunt em̄ nōnullę rationes, quib⁹
 22 bus nobis quotidie malorū sensum mitigamus, siue cū nos
 22 ipsos argumētis, aut exēplis ad fortiter ferendū extimula
 22 mus, siue cum ab eo quod molestū est, ad id quod delectat
 mentē auertimus. Siue cum præmiū contēplamur, aut eius
 merita, cuius amore patimur. Nihil horū sibi passus est op̄is
 22 tulari Iesus ad leniēdas erūnas, quas cū nostra natura sus
 22 cepit. Corpus assumpsit, quo nullū vnquā fuerit alioris,
 22 æstus, laboris, inedia, doloris, impatientius. Animā assump
 psit secūdum oēs suas vires sensus acerrimi. Ita vt si paribus
 numeris illius cruciatus alij cuipiā mortaliū fuissent inflis
 ctī, multo minus doloris fuerint allaturi. Nihil sibi passus
 est lenire sensum malorū nostrorū gaudiū illud, quod a nos
 bis foeliciter resuscitatis, oīa mala depellet, nihil charitatē,

TUDIO

que hulus etiā
 animiobur, qu
 mui illam, &
 lupari dolor o
 tu uicibolita
 non lenit ac
 lute frangat
 grand malo fe
 gū, in uita, n
 omni dolori
 emigratiōis, l
 inq; e mille se
 nis molestiā p
 animi curas,
 corporis, par
 summa illius
 apponere. E
 magis discer
 uadis abū
 aurā. Ita de
 reformida
 hūo mitius
 am, in p̄terē
 nihil sibi voi
 sedm tres ho
 possimā in
 imane, q̄ e
 nature rollit
 tis, que p̄ci
 At d̄sum, in
 machis rogi
 in Christo: C
 ficari, q̄ carni
 hoc propemo

quæ stultis etiã amantibus molestiã adimit, nihil inuisum
 animi robur, quo fortes sunt etiam Ethnici, nihil saltẽ com-
 munẽ illam, & naturalẽ redundantia, quam vocãt, qua vo-
 luptati dolor cedit, dolor obruit dolorẽ. Qua fit, vt non sen-
 tiant trioboli iacturam, qui decẽ talenta lucrifecerit. Item vt
 non sentiat aciculæ punctiõnẽ, cui eodẽ momento brachiũ
 29 fuste frangat. Postremo hoc nobis indulfit natura, vt in præ-
 30 grandi malo fere sensum nostri nobis eripiat. Vt in naufragio,
 31 in ruina, in morbis immanibus. At redẽptoris anima, ad
 32 omniũ dolorũ sensum integra vigeat, vsq; ad momẽtum
 33 emigratiõis. Ita perfecte vnũquẽq; corporis cruciatũ, vnũ
 34 inq; e mille sensit, ac si is solus fuisset. Ita vniuersam corpo-
 35 ris molestiã persensit, tanq; nihil anõ patereẽ. Ita rursus oẽs
 36 animi curas, tanq; nihil cruciareẽ corpore. Ita tũ animi, tum
 37 corporis, pariter & singulos, & vniuersos dolores sensit, vt
 38 summa illius charitas, nihil de molestia detraheret, multũ
 apponeret. Eteĩ quo tenerius amabat mortaliũ genus, hoc
 magis discruciabãt, suam mortẽ tam acerbã, quæ oĩbus ser-
 uãdis abũde sufficiebat, tã multis nihil pfuturã, immo noci-
 turã. Ita de Iudeorũ interitu doluit, vt nihilo leuius naturalẽ
 reformidatiõis sensum perciperet. Ita mortẽ exhorruit, vt ni-
 hilo mitius de Iudeorũ exitio affligereẽ. Et vt dicã summa-
 39 tim, in pferẽdis nr̃is malis, quẽ de secũdo statu assumpserat,
 40 nihil sibi voluit opitulari sua bona, quorũ triplici genere,
 41 scđm tres hoĩs status, legĩt eximie fuisse locupletatus. Non
 purissimã innocentia, quã quidẽ tam oportuit esse a pœnis
 immunẽ, q̃ erat aliena a culpa. Non gr̃æ plenitudinẽ, quæ
 naturæ tollit imbecillitatẽ. Non deniq; fruitionẽ diuinita-
 tis, quæ pcul arcebit in nobis & facultatẽ molesta patiẽdi.
 At q̃rsum, inquis, attinet (nã istud inter disputandũ substo-
 machãs rogitabas) tantopere malorẽ atrocitatẽ exaggerare
 in Christo? Charitate maxie meruit, hãc ego malim ampli-
 ficari, q̃ carnificinã. Eteĩ hoc ṽbo vtebaris. Nobis Colete
 42 hoc propemodũ euenit, qđ sibi cum Protagora scribit acci-

disse Socrates, vt tu qui disputatiōis initio pposueris auge
 re redēptoris amorē, eūdem iminueris, ego qui tibi videbar
 eleuare, amplificarim. Adiūxi em̄ p̄cipuū calculū, quem
 tu detrahebas. Nisi forte non crescit virtus, crescēte materia
 An vero me crudelē & carnificē dices, qui redēptori tātum
 cruciatuū impingā: Immo stulte misericors, atq; adeo nimis
 ingratus mihi videar, si tantū malū quod cū aliis plurimis
 mea causa dignatus est assumere, non agnosca, si dissimulē
 22 tantū beneficiū, si etiam negē. Et multis adeo noibus cōue
 22 niebat, vt esset mors Christi q̄ acerbissima, quę vna pro tot
 22 mortibus dependeret, quę totius orbis culpas elueret. Para
 batur em̄ ea sacrosancta morte, non id modo, qd ad irritan
 dum primitiuaē culpæ chirographū satis esset, verū erat ali
 quid, & (vt ita loquar) supererat, qd in abluenda nra quoti
 22 diana delicta redūderet. Implēda erat abyssus, vnde oia no
 22 stra charismata hauriunt. Parabat̄ efficax exēplum, qd fris
 gidas etiā mentes in amorē raperet, qd segnes ad salutarem
 emulatiōnē extimularet. Condebat̄ inexhaustus ille thesau
 rus meritorū, pro quibus nos cœlū acciperemus. Neq; me
 clam est, ad accumulanda merita multo maximū momen
 tum attulisse Iesu charitatem. Verū huius argumentum (vt
 22 ait Gregorius) operis est exhibitio. Per corporis & animi
 22 cruciatum, nos redemit eius Charitas, is quo fuit acerbior,
 22 quo cumulator, hoc illi nostrā salutem, et chariorē fuisse, et
 charius emptā intelligimus. Itaq; doloribus accumulatis,
 tanq̄ fomentis aggestis, amoris flamma, quādo non potuit
 obrui, latius emicuit. His de causis adducti sunt eruditi the
 ologi, vt passionis Christi tantopere exaggerarent acerbita
 tem. Adeo, vt non dubitēt ei tribuere tantū doloris, vt nul
 lus sit aut esse possit in hac vita grauior. Neq; hæc theolo
 gorū opinio dissidet a verbis diuinæ scripturę. Sic em̄ apud
 prophetā ipse loquit̄, qui solus imensam mensurā, & innum
 erabiles numeros suorū cruciatuū nouit. Attendite & vi
 dere, si ē dolor similis, sicut dolor meus. Rursum in psalmo,

flecta est inq;
 delecta illa He
 porem ostia
 am dicit Bern
 uerant. Si pal
 mouet, si p̄nu
 mo. At ego no
 saltem secun
 melle per
 edere & me
 ser animū illi
 me p̄corius e
 vsq; ad morte
 borem, ita tri
 fuisse graui
 vero quāda
 cinere, quōd
 , uenibat in
 , cant, culpa
 quis accipi
 pediat in sa
 quod dixit,
 cium reform
 de malorū im
 fit, vt quanq
 monō anga
 quid Coete
 cumulus et
 ris alacritas
 fra omis con
 tribus tantū
 tum erat in mē
 cum sanguine
 huius inus in

Repleta est (inquit) malis anīa mea. Vnde non ita nimis me delectat illa Hieronymi interpretatio, qua dicit. hāc in redemptore mœstitiā, pro passionē fuisse, non passionē, quā illum iuxta diuī Bernardi distinctionē turbarit modo, nō etiā per turbarit. Si passionē appellāt eam, quę rōnem a statu suo dimoueat, si pturbari vocāt a statu mētis dimoueri, non reclamo. At ego non dubitē & passionē noīare, quę mentē Iesu, saltem secundū inferiorē partem, nō turbarit solū, sed vehemētissime perturbarit. Porro quod dicit euangelista cœpit tedere & mœstus esse, num hoc sibi vult, quasi teditū & mœror animū illius attigerit tantū, non occuparit: cum ipse clamet prorsus expletam esse malis animā suam, et tristem esse vsq; ad mortem? Atq; vt mortē credo omī morte fuisse acerbiorē, ita tristitiā hanc, quę quasi mortis erat initiū, puto fuisse grauissimā, neq; eum prius reliquisse, q̄ vitam. Neq; vero quadrabit, si quis hanc vocē, cœpit, huc existimet pertinere, quod in eum cœperit venire affectū, in quo non conueniebat insistere. Quemadmodum primi motus, quos vocant, culpa vacant in nobis, si statim resiliamus. Nisi forte quis accipiat eum in se sumpsisse affectum, in quo non expediat insistere membris, puta affectū tristitię ac tedij. Ego quod dixit, cœpit tedere, magis arbitror pertinere ad affectum reformidationis ad tempus assumptū, cum dolor ille de malorū interitū fuerit illi perpetuus. Eteñ natura quoq; fit, vt quanquā nemo non certū præsciāt sese moriturū, tamen nō angatur, nisi cum iam mors imminere videtur. Rei quidē Colete iam dudum arbitror esse satisfactū, verum vt cumulatius etiā tuo satisfaciā animo, quādoquidem amoris alacritās te tam impense delectat, quoquidē e fonte nostra omīs controuersia nascitur, nego vel in vnīuersis martiribus tantā fuisse spīritus alacritatem, tripudiūq; quantum erat in mēte Iesu, hac ipsa hora, cum tederet, mœreret, cum sanguineo sudore madesceret. Hac ipsa inquam hora, idem intus ineffabili gaudio gestiebat, adesse tandē a patre

O iij

DISPVATIO DE

præscriptū tempus, quo mortalium genus morte sua sibi ut deo recōciliaret. Nemo vnq̄ tam vitæ fuit cupidus, ut tam viuere voluerit, q̄ Christus voluit mori. Nemo nostrū tam ardentem immortalitatē expetit, q̄ ille sitiit mortē suam. Quid quæris? Adde etiā si lubet, huic aliquid cumulo. Nos enim quantū anio concipimus, tantūdem verbis assequi nequimus. At qui cōuenit (inquis) mortē ardētissime sitire, & eandem ad exanimationē vsq̄ reformidare? Constantibus his quæ paulo ante cōstituiimus in Christo, nihil prohibet, eundem rem eandē, eodem tēpore extreme reformidasse, & appetisse, voluisse et noluisse, cū summo gaudio, & cū summo cruciatu ptulisse. Primū vt in persona Iesu tres erāt nature, ita tres voluntates cōstituere non fuerit absurdum. Quantū pleriq̄ duas dūtaxat faciunt, diuinā & humanā. Quidam humanā bifariam secantes tres efficiūt. Vt vna sit diuinitatis, altera rationis, tertia infirmitatis. siue carnis. Quæ tamē omēs vna voluntas dici possit, quatenus in idem ferantur. Quemadmodū vulgo quibus idem placet aut displicet, eos vna mente, vnaq̄ voluntate dicimus esse. Vnde Euticiano rum verba, nisi sub eis venenū aliud latuisset, cōmode poterant accipi, de consensu diuinitatis, & humanitatis in Christo, quæ ista reformidatio non tollit. Verū auguror Euticianos ideo detraxisse Christo voluntatē humanā, quod eidē animā humanā non tribuerēt, id qd hæresim manifestā sapit. Sed ad rem. Quādo igiſ in redēptore tres statuimus voluntates, natura non repugnat, quo secius, qd secundū vnam reformidarit, scđm alterā appetierit. Verū an isthuc cum ratione quadret, excutiamus, dispiciamusq̄, quæ tandē fuerit ista voluntas in Christo, quæ eadē non fuerit patris, quæq̄ mori noluerit. Et in nobis quidē experimur duplicē quendam animi nisum, vt idē sape quasi velle ac nolle ex æquo videamur. Peccamus nostra sponte, et tamē perinde ac si id faciamus inuiti, ita nobis displicem⁹. Recte quid facimus, vtiq̄ sponte, tamē animū alio trahentē sentimus, quasi bo-

TEDIO E

hæ facta nolēs. H
ra cellent⁹ cor
tiorē, & ad tur

chilim is emic

pho ratio vocat

vnū ac simplex

tor, alius aut ali

quid vnū qd est

Paulus legē me

cas, nunc legē

Quantū equide

rem durā in ho

genia hoīs con

luntas per se q

arbitrio moder

Quæ tamen q

esse alia volūt

talitatem q

inier duos n

minuz cōdi

men excia cō

genialis. Ve

nibus ad hum

mus, neq̄ nat

Recurrerem,

rumbis in me

cur rionis &

xam perpenan

quantū in nobis

ho mento, tam

non cōuenit di

tus nonnullū est

tas, aut vitū i

tuas, aut na

nū faciat nolēs. Hæ sunt veluti duę partes anĩa, quaz̄ altera crassiorib⁹ corporis organis imersa carnĩq; concreta, brutior est, & ad turpia fert̄. Altera tanq̄ flãmæ fastigiũ, ex affectuũ fumis emicat, nititurq; sp̄ ad honesta. Illa simplex, & aphis ratio vocat̄. Altera quoniã a summo bono deflectit, q̄d vnũ ac simplex est, pro varietate falsorũ bonorũ in quæ nititur, aliis atq; aliis noĩbus appellat̄. Quanq̄ cõmuni noĩe dicunt̄ ²⁸⁸ ⁸, id est affectus, seu perturbatiões, siue appetitus. Paulus legẽ mentis appellat alterã, alteram nũc legem peccati, nunc legẽ membroꝝ, nunc carnẽ & corpus nominat. Quanq̄ equidem causam non video, cur protinus ob hanc rem duas in homine volũtates statuamus. Nam in primogenia hoĩs conditione, vt anĩa vna, ita & vna indita est voluntas per se quidẽ nitens ad honesta, sed ita cõdita, vt pro arbitrio moderãtis, posset deprauata ad diuersa detorqueri. Quæ tamen si peccato deprauata est, non tamẽ ilico incipit esse alia volũtas, nisi fortassis obiectum cõmutatum, cõmutat speciem potentia. Nam eadẽ voluntas, veluti chalybs inter duos magnetes, vtroq; nitĩ videtur, ad honesta vi primitiua cõditionis, quæ tamen si peccato viciata est, non tamen extincta, ad turpia morbo, vel reliquiis potius culpæ genitalis. Veluti si palmæ ramũ natura sursum nitentẽ, manibus ad humũ deflexeris, non statim aliũs incipit esse ramus, neq; natiuus ille nifus ademptus erit, sed retardatus. Recurret em̄, simul atq; manũ remiseris, in locũ suum. Verum his in medio relictis, ad rem properet oratio. Hanc igitur rationis & affectuũ, spiritus & carnis dissensionẽ, & rixam perpetuam, nemo tam impius est, vt Christo tribuat, quanq̄ in nobis esse potest absq; culpa, nisi accesserit assensio mentis, tamẽ quia e culpa nata est, & ad culpam inuitat non cõuenit dignitati redemptoris. Quod aut̄ ait Augustinus non nullũ esse vitũ, cum caro concupiscit aduersus spiritum, aut vitũ intelligit deprauationẽ voluntatis ad turpia nitentis, aut non de nifu simplici loquit̄, sed concupiscen-

tia cum assensu & delectatione nōnulla coniūcta. Etenim
 cum Paulus etiā clamet se sentire legem in mēbris suis repu-
 gnantē legi mentis, verissimile non est, apostolū tam perfec-
 ctum, iam vllō modo assensum fuisse turpibus istinctibus,
 » Verū vt rem expediamus, ego mihi videor triplicem quens
 » dam nīsum animi deprehendere in homine. Vnū qui spiritus
 » tus est, & non nisi ad inuisibilia, ad honesta, ad æterna nitē-
 » tur, Alterū huic diuersum, qui carnis est, & ad turpia solli-
 » citat, quatenus turpia sunt. Hoc em̄ malitiæ relictum est in
 » carne nostra, vt pari proposito labore, pari præmio, tamen
 » turpibus magis delectemur, q̄ honestis. Tertium inter hos
 » duos mediū, qui neq; ad honesta tanq̄ honesta, neq; ad tur-
 » pia tanq̄ ad turpia, sed ad ea fertur, quę naturæ sunt amica,
 » ab iis resilit, quæ ledunt incolumitatē, aut etiā tranquillita-
 tem. Primus ille iudicio constat & gratia, secūsus deprava-
 tiōe, tertius naturali affectu. Secundū profus remouemus
 a Christo, immo propemodū etiam a perfectis, qui multa
 exercitatione spiritus, iam adeo castigarunt corpus suū, &
 in seruitutē redegerunt, vt velut añal, natura quidē ferum,
 sed plurimo domitū vsu, nihil, aut perparū detrectans, pa-
 » reat rationi. Neq; em̄ perfecti hoīs est ad rem turpem, eo qd
 » turpis est, propēsū esse. Sed fieri potest, vt refugiat horres-
 atq; quiddā per se mediū ex circūstantiis quidē pium, ceter-
 rum naturæ affectibus acerbū. Veluti mortē, cum pro Chri-
 sto est obeunda. Famē, cum ieiuniū indicit ecclesia. Labor
 rem, cū ad eum cohortatur fraterna charitas. Vt autē omnis
 ad quippiam propensio, voluntas est quædā, ita fuga ac re-
 formidatio, nolle quoddā esse videtur. Quemadmodū fa-
 mes & sitis, volūtates quædā sunt, non spiritus, aut carnis,
 sed naturæ. Sed huius propēsionis, aut reformidationis sen-
 sus, quoniā naturalis est, neq; cum spiritu, neq; cum carne
 per se coniūctus, sed mere naturalis, nihil vetat, quo minus
 in perfectissimo quoq; constitutatur, postremo etiā in Chri-
 sto. In hunc ego sensum arbitror accipiendū esse, qd Petro

TENDIO
 dicit Christus. C
 vobis. Cum aut
 vngens. & duo
 tangi mea somn
 dicit. Nam exp
 Petrus ad illa
 sed volens eā vi
 quon nemo vult
 » sanctus abstin
 » nitare ad malū
 » formidationē
 » bitant, quon P
 » animi gaudio
 » sed quatenus
 » ra. la si merco
 » ri noluit, hanc
 » Petro humarā.
 » q; oblitā f
 » eū carne m
 » spiritū, car
 » nymā sequi
 » Origenes P
 » hāc partitio
 » spūm tantū &
 » animā dicim
 » mitat Chri
 » mus, quidē r
 » de re. hinc ig
 » est hūana nat
 » queat, eoq; ce
 » in se recepit r
 » tūe verbis de
 » Nolis ad mor
 » qd exhorruit,

dixit Christus. Cū esses iunior cingebas te, & ibas quo vo-
 lebas. Cum autē senueris, extēdes manus tuas, & alius præ-
 cinget te, & ducet quo non vis. Non recuso, quo minus hæc
 tanq̄ mea somnia contēnas, nisi diuus Augustinus pro me
 facit. Nam exponēs modo propositū euangelij locū, ait, qđ
 Petrus ad illā molestiā nolens ductus est, nolēs ad eā venīt,
 sed volens eā vicīt. Et reliquit (inquit) affectū infirmitatis,
 quo nemo vult mori, qui adeo naturalis est, vt eū Petro nec
 senectus abstulerit. Vides hīc infirmitatē appellari, nō pro-
 nitatē ad malū, sed penitus naturalibus insitā affectibus re-
 formidationē eorū, quæ naturæ sunt infensa. Nemo em̄ du-
 bitarit, quin Petrus mortē eam, quaten⁹ erat pia, magno cū
 animi gaudio adierit, neq; eā noluerit, q̄tenus erat salutaris
 sed quatenus mors erat, res vna rerū oīm infensissima natu-
 ra. Iā si me roges, quæ fuerit illa volūtas in Christo, qua mo-
 ri noluit, hanc eandē esse respondero, quā ipse demōstrat in
 Petro futurā, mere naturalē mortis reformidationē, quæ ne-
 q; obsistat spiritui in perfectis, maxie vero in Christo, neq;
 cū carne misceat. Quod autē mi Colete tres hoīs faciō partes
 spiritū, carnē, & animā, ne clames meū esse cōmentū. Hiero-
 nymū sequor authorē. Hieronymus secutus est Origenem,
 Origenes Paulū. Paulus mirū ni diuinū spiritū. Sed iuxta
 hāc partitionē, carnis portionē in Christo nō constituo, sed
 spūm tantū & animā. Q; si theologi plariq; quā nos nunc
 animā dicimus, eā carnem noīant, qua videlicet mortē refor-
 midarit Christus, qua Petrus capiti, vt pximus, ita simillī-
 mus, equidē nihil contēdo de verbis, quādoquidē cōuenit
 de re. Hanc igit naturæ ifirmitatē, quoniā ita penitus insita
 est hūanæ naturæ, vt vinci quidē queat, reuelli prorsus ne-
 queat, eoq; certissimū est humanitatis documentū, non solū
 in se recepit redēptor, verū etiā recepit insignite. Audeo to-
 tidē verbis de Christo dicere, quibus Augustinus de Petro,
 Nolēs ad mortē venīt, sed volens eā vicīt. Infirmitatis erat,
 qđ exhorruit, non culpæ, sed naturæ. Hanc infirmitatē vis

P

DE

la confici
 in mēto
 s. aposto
 turpib
 deo tri
 mine. V
 nelta, ad
 est, & ad
 alitiz
 pari
 s. Tertiu
 honesta
 e natura
 aut etiā
 ia, secū
 prorsus
 perfectū
 garunt
 natura
 parū de
 id rem
 st, vt re
 is quidē
 mortē
 dicit eccl
 ritas. V
 rādā, it
 Quem
 spiritus
 eform
 tus, neq;
 il vetat
 tremo
 andū

DISPVATIO DE

cit, non expulit charitas nri. Quomō vicit mortē Christuse?
 Nōne perferēdo? Itidem vicit & reformidationē, a more nri
 constāter eā & libenter perpetiēdo. Sed quoniā vehemēter
 expediebat tribus illis discipulis, vt qui prius conspexerāt
 eius maiestātē, nunc viderēt & infirmitatē, ideo nimirū ho-
 mo, hoīm causa loquēs apud hoies, humanis verbis huma-
 nam imbecillitatē explicuit. Pater si possibile est, transfer a
 me calicē hunc. Qd' ait si vis, et si possibile est, non est dubi-
 tantis, sed naturalē affectū submittentis voluntati diuinā.
 Perinde ac si dicat. Mi pater, sentio quidē in me cōditionis
 quā non de te, sed de mīe assumpsi affectū, mortis acerbiss-
 mū calicē vehemēter reformidantē refugientēq;. Verū hac
 mea volūtas est, non tua. Hoc em̄ tibi mecum cōmune non
 est, qd factus sum in similitudinē carnis peccati, & habitu-
 tū animi, tū corporis inuentus vt homo. At nihil me mouet
 affectus naturæ, quo minus ad hauriendū calicem, quē mi-
 hi propinas, sim paratus. Carne quidē, quē imbecillis est ex
 horreo, at spiritu qui promptus est, vehementer sitio. Mihi
 quidē erit amarissimus, iis tamē quos tecū amo et in te, fue-
 rit salutaris. Non vult mori sensus humanus, quia mors in-
 sensa naturæ, sitit mortē spūs, quippe qui gn̄is humani sitit
 salutē. Sed tua volūtas fiat, non mea. Nam prior pprie n̄ea
 est, neq; tecū cōmunis. Altera mea non est, sed tua, de cuius
 munere est, quicqd pie volumus hoies, a quo sum, quicqd
 sum. Mihi nihil arrogo, tuū est omne, quicqd spiritu volo,
 qui pater es spiritū. Habes Colete volūtatē in Christo,
 quæ patris non sit. Iam rōnes aliquot accipe, quibus cōiter
 cum patre mortē, vel noluerit, vel voluerit. Siquidem & se-
 cundū superiorē animæ partē, quę perfectō cōsensu semper
 cōuenit cū diuinitate, Christus modis aliquot mortē noluit
 isse vidē. Non placuit mors, tanq̄ pœna culpæ, quia ne cul-
 pa quidē ipsa placuit, nec placuit author culpæ diabolus.
 Secundū hanc rationē tam non vult mortē diuinitas, q̄ non
 vult admitti peccatū. Audi iam non hoīem, sed deū. Nolo

TADIO

vult mori pe-
 nus auctatur m
 tera po condi
 Nolo mori
 si qd volebat
 tem, quia iam
 necessaria erat
 p̄is & gn̄is h
 docuēbat, q
 calicē futura
 dum vides op
 qui hac verba
 tu orāis, vt n
 fionis, cum se
 nam excipie
 temporalē vol
 pollicius su
 summa alac
 tempore. A
 monitru
 dum dupli
 eū vocant r
 velle. Osten
 Q si conce
 animi, immo
 patre exte
 non potes no
 gaudium, & d
 varia suspē
 Quā equidē
 hanc admitta
 in tota vita se
 dum inferiore
 hanc supplic

inquit mortē peccatoris. Multo igitur minus iusti. Sed eate-
 nus auersatur mortē, quatenus culpā mortis parentē. Præ-
 terea pro conditione adiūcta, eandem & noluit, & voluit.
 Nolebat mortē, si in conditiōe sua constitisset humanitas,
 id quod volebat, & volebat simpliciter, rursus volebat mor-
 tem, quia iam post lapsum nature, quē simpliciter nolebat,
 necessaria erat ad instaurationē. Aut ex effectu volebat, quod
 piis & gratis hoībus immortalitatē esset allatura, ex occasi-
 one nolebat, quod eam sciret multis maioris impietatis oc-
 casionē futuram, quanquā ipsorum vitio, non mortis. Iamdu-
 dum vides opinor, nihil agere cum Hilario nonnullos alios,
 qui hæc verba. Transfer istū calicem a me, volūt esse capi-
 tis orātis, vt non a sese, sed a mēbris suis transfiret hora pas-
 sionis, cum secundū omnes has ratiōes, nisi forte quis pri-
 mam excipiendā putet, Christus non aliter suorū mortem
 corporalē voluerit nolueritque, quā suam. Sed efflagitas, quod
 pollicitus sum expediturum me, quemadmodū in Christo
 summa alacritas animi, cū summo dolore coheserit, eodem
 tempore. At istud (nisi fallor) iam propemodū præstiti. Des-
 monstravi enim nihil obsistere, quo minus Christus secun-
 dum duplicē animæ partem, rationalem, & sensibilem (sic
 enim vocant recentiores) mortem potuerit simul & nolle, &
 velle. Ostendi & secundū eandem partem idem potuisse.
 Quod si concedis eundem hominē secundum diuersas partes
 animi, immo secundū eandem, eodē tempore, rem eandem
 pariter extreme voluisse, noluisse, cupiisse, ac reformidasse,
 non potes non concedere, totidem modis & extreme fuisse
 gauisum, & doluisse, præsertim subueniente mihi & tempo-
 raria suspensione diuinitatis, & priuatione redundantia.
 Quæ equidē nō cupio precario abs te impetrare. Eteim aut
 hanc admittas necesse est in Christo, aut fateare nihil eum
 in tota vita sensisse incōmodorū nostræ cōditionis. Secun-
 dum inferiorē animæ partē, sensit tedium mœrorēque de in-
 stante supplicio molestissimū, secundū quē sensit & clauos,

DISPVATIO DE

& spineam coronā. Eatenus qua proxima erat corporis af-
 fectibus anima Iesu, diris cruciatibus affligebatur. Qua ve-
 ro diuinitati pxima, inæstimabili gaudio gestiebat, eadem
 de re, puta morte. Neq; ille tantus mœstitiæ sensus, alacrita-
 tem seigniorē reddebat, nec alacritas reformidatiōis sensum
 minuebat, videlicet per dispensationē nō redundāte in sensu
 sibilē partē affectu rationalis. Atq; in eadē parte rationali,
 vt incomparabili gaudio afficiebat de morte sua, quā nobis
 salutiferā fore letabatur, ita simul extreme cruciabat, quod
 multi suo vitio tam efficax, tam salutiferū remedium vitæ,
 sibi versuri essent in venenū mortis. Hic nihil est, qd offens-
 dat hoīem, cui sensus sint non oīno inexercitati. Audio les-
 sum sic anō afflictum de interitu malorū, sic gauisum de sa-
 lute piorū, adoro inæstimabilē charitatē. Audio sitisse mot-
 tem, quatenus erat fons vitæ nostræ, veneror imensum amo-
 rem. Audio rursus noluisse mortē, audio exhorruisse, ma-
 33 gis etiā suspicio nostrī charitatē, quorum & miserā infirmis
 33 tatem dignatus est assumere, is cuius virtute subsistūt vni-
 33 uersa. Audio noluisse mortē, quia noluit peccatū, admiror
 33 charitatē. Audio noluisse, quod multis esset occasio scādali
 33 futura, quid aliud cogitare possum, nisi summā eius charita-
 33 tem? Voluit, non voluit, reformidauit, nō reformidauit, do-
 33 luit, gauisus est. Oīa pariter accendūt ad redamandū, cum
 33 oīa simul eodē e fonte scateant, puta charitatis. Iā quid præ-
 terea possis requirere, non video Colete, nisi forte scrupulus
 hic te quiddā etiam moueat, quāobrem Christus Iesus, ma-
 luerit reformidationis, q̄ gaudij signa edere moriturus, cum
 farear, mētis alacritatem de nostra salute, partibus infinitis
 maiorē fuisse affectu reformidatiōis de sua morte. Quoniā
 inq̄ hic māsuētudinis, patientiæ, & obedientiæ parabat ex-
 emplū, non anōsitatis. Exhibebant argumēta humanita-
 tis, non ostentamēta diuinitatis. Proponebat exemplar, qd
 amarem, qd æmularem, non tantū mirarem. Immo
 totā Christi vitā ab incunabilis relege, multa reperies man-

Tedio

beatiss. patris
 amate pro nob
 in ea magis nos
 Quipuit aut
 larem nec a cō
 nec impium fe
 etiā tum amici
 quē cum suis h
 larem charita
 amicos pusill
 tis nobis fuer
 is qui pro nob
 nre conditō
 & vocis alac
 33 peritillies, qu
 33 qui illō phā
 cū tam eadē
 die fuerat
 reformida
 us, cū ita h
 queremur
 vidittemur
 ram, nisi mo
 nature verit
 fontis illa &
 conueniēti
 lūq; amabi
 rum uoculis
 ducere, vt em
 plagis, de for
 erem, erectū,
 loquentē. Gl
 termino ad te p
 amēta dicere

suetudinis, patiētiæ documēta, alacritatis nulla. Satius erat amāter pro nobis mortē suscipere, q̄ exultanter, neq; quicq̄ in ea magis nos voluit admirari, q̄ suam erga nos charitatē. Qui potuit aut̄ suscipere mortē amantius? Proditorē famis liarem nec a cōuiuio, nec a corporis sui cōmunionē seclufit, nec impiū ferētē osculū repulit, immo quo resipisceret, etiā tum amicū noiabat. Quid autē supremo illo sermone, quē cum suis habuit, amabilius? Quid aliud sapit, q̄ singularem charitatē nostrī? Non ibi suā deplorat cōditionē, sed amicorū pusillanimitatē consolāt. Neq; alacritatis ostentatio nobis fuerat p̄ futura, mœstitia profuit. Hoc agebat, vt is qui pro nobis mortē dependisset, verus homo crederet, & nr̄a cōditōis passionibus obnoxius. Q̄ si magna vultus & vocis alacritate, & pene non sentienti adsimilis cruciatū pertulisset, quāto lati⁹ se propagasset Manicheorū infania, qui illū phāsticū assumpsisse corpus mētiti sunt etiā nūc, cū tam euīdēs exhibuerit specimē nostræ cōditionis. Difficile fuerat futurū, veram eius mortē credere, nisi visa mortis reformidatio fidē fecisset oculis. Quod idē sentit Ambrosius, cū ita scribit. Quomodo te imitaremur dñe Iesu, nisi sequeremur vt hoīem, nisi mortuū crederemus, nisi vulnera vidissemus? Quēadmodū discipuli crederent fuisse morituum, nisi morituri tristitiā comperissent? Ad humanę igitur naturæ veritatem asserendā, magis faciebat hæc patiens, q̄ fortis illa & anōsa supplicij perpeffio. Magis item nostris conueniebat affectibus, quibus non tam mirabilis esse voluit, q̄ amabilis. Postremo magis quadrabat cum prophetarum oraculis, qui Christum sub hac persona maluerunt inducere, vt eum nūc agno mansueto cōpararent, nūc liuentē plagis, deformatū, destitutum, abiectūq; facerent, nisi q̄ alacrem, erectū, animosum. Obmutescētē faciunt, nō magna loquentē. Gloriosa quædā & ambitiosa res est, cruciatū in territo adire pectore, magnū nescio quid & forte inter ipsa tormēta dicere. At Christus suā mortem etiā ignominiosiss

DISPVATIO DE

- 22 simā esse voluit. Hanc alacritatis gloriā suis martyribus ser-
 23 uabat, pro quibus infirmatū est caput, vt mēbra essent for-
 24 tia. Valde teduit dominus, vt minus tederēt serui. Fortassis
 quod in magnis cruciatibus alacritatē a nobis nō requirit,
 videlicet repugnāte natura, ob id eam ne in seipso quidem
 voluit ostentare. At māsuētudinīs & charitatis exēplum ex-
 pressit in se, māsuētudinīs, quā prius a se iusserat discere, dis-
 cens. Discite a me quia mitis sum, & humilis corde. Charit-
 tatē autem etiā moriturus diligēter mandat. Verū hęc opus
 nor pro re satis, ad te nimis multa, hoīem tam eruditū. Alio
 qui possent & hęc ipsa paulo copiosi⁹ explicari, Paulo mi-
 niri cauti⁹, paulo accuratius distingui. Verū cui scribā vs
 25 deo. An tibi persuaserim, equidē nescio. Etiā si mihi videor
 26 utcunq; demonstrasse, meā, id est recentū theologorū sensu
 27 tentiā magis consentaneā esse verbis euangelistarū, magis
 28 quadrare cū verbis prophetarū, non dissentire a scriptis ve-
 29 terū theologorū, pulchre concinere rōni, non pugnare cum
 30 natura, & adeo nihil detrahēre, vel fortitudinī, vel charita-
 31 ti, vel obedientiā redēptoris vt plurimū etiā adiungat. Ex
 tua cōtra isthuc ipm consequi, qd vnū te in mea snia offens
 debat. Sed, o, me temerariū, qui vix dū tyrunculus tanto eū
 imperatore audeā congregēdi, p̄sertim homo, vt tu vocas, the-
 toricus, in re tam theologica, hoc est in arena nō mea. Ver-
 rum nihil non audendū mihi putauī apud te, qui quidē ele-
 gantiorē vetustiorēq; oēm eruditionē ita scite calleas, tātas
 vtriusq; linguę opes ex Italia deportaris, vt isthoc vno noie
 32 Coletū vix dum satis agnoscāt theologī. Proinde malui pri-
 33 sco illo, & libero differendī more tecū agere, cum qd eum
 34 ipse magis probarē, tum quod intelligerē tibi nouam hanc
 35 & nuper natā disputandī rationē nimis displicere, acutam
 36 quidē & expeditā, vt videtur ipsis, anxīā vero, superstitio-
 sam, ieiunā, ac plane sophisticā, vt tu putas. Et fortasse recte
 putas. Verū si iuxta Græcorū adagiū. μηδ' ἐν γυμνασίῳ τῶν ποδῶν
 ἀνός, vide ne tu vnus contra tot milia stare nequeas. Non in

VIRTU

22 videamus pot
 23 tis, Amrosif
 24 unq; veterū,
 25 unūq; pul
 26 in fabulā, et
 27 his que scrip
 28 manus aberit
 29 sentit aperit
 30 cum sentiens
 31 vniuerat, v
 32 ita me tingā
 33 polthac ma
 34 tam tuā illa
 35 cto. Exped
 36 tica, vel H
 37 explicabo,
 38 primā tua
 39 que prop
 40 losa disp
 41 rōis voce
 42 mea volē

BIS
letD. E
A

darentur, C

uideamus potius istis doctrinā elimatam, videlicet Origenis, Ambrosij, Hieronymi, Augustini, Chrysofomi, similiumque veterū, pingui Minerua contenti, Liceat per nos sum cuique pulchrū esse, & Cascum Cascam ducere. Stultum est fabulā, etiam optimā agere, quā nemo spectet. Porro ex his quæ scripsi, nolim in periculū vocari, si forte in aliorum manus aberrarint. Neque enim mihi propositū fuit, quid ego sentire aperire, sed tuam sententiā elicere. Quid si etiam tecum sentiens, quē admodū apud Platonē Glauco iustitiam vituperat, ut Socratem ad laudandā iustitiam prouocaret, ita me fingā dissentire abs te, ut instructus tua defensione, posthac magis possim meā sententiā apud alios tueri? Sed iam tuā illam ferratā aciem, Nestoreaque instructā arte, expecto. Expecto classicū illud ingens. Expecto tela illa Cœlestica, vel Herculanis certiora. Interim & ipse vires ingenij explicabo, contrahā copias, librorū auxilia comparabo, ne primā tuam impressionē sustinere non queam. De reliquis quæ proponebas ex epistolis Paulinis, quoniā sunt periculosa disputatu, malo coram in nostris illis *Δειλιόις περιπέτραις* τῆς *τοῖς* voce, quā literis agitare. Vale decus huius scholæ, & mea voluptas Colete optime, Oxoniæ.

BIS AD HÆC RESPONDIT CO

letus, toties rursus Erasmus, verum ea non quibāt haberi, cū hæc imprimerētur.

D. ERASMVS ROTERODAMVS

Adolpho principi Veriensi, S. P. D.

REScius intuenti mihi, non vsquequaque assentandī palpādiq; vitio receptū videri solet, Adolphe suauissime, ut antiquitus reges & imperatores panegyricis solēniter (& quidē in os) laudarentur, Quin potius sic existimo, viros cordatos, rerūq;

P iiij

ORATIO DE

nature, atq; humani ingenij egregie prudentes, cū spes non
 esset, leoninā illam regij pectoris generositatē, & auritū deli-
 tias, vel monētis autoritatē, vel increpantis s̄ueritatem,
 aliquādo passuras, publicæ vtilitatis respectu vela vertissē,
 22 ac viā quidē occultiore, eodem tamē contendisse. Itaq; sub
 22 laudatiōis specie, simulachrū quoddam absoluti principis
 22 eius, velut in tabula depictū rēpresentasse, vt ipi sese ad pro-
 22 positū exemplar exigētes, taciti secū agnoscerent. Iq̄tum ab
 22 illa laudati p̄cipis imagine abessent, ac citra tum pudorē,
 22 tū offensam discerēt, quid vitij mutandū, quas virtutes p̄-
 stare oportere. Eodēq; titulo non idē agere, videlicet, vt bo-
 22 ni principes quæ facerēt recognoscerēt, malī quæ facere des-
 22 berent, admonerent. Nihil igit̄ erat aliud ista laudatio, quā
 22 delicatū monēdi, blandumq; exprobrandi genus, ac plane
 pharmacū necessariū quidē illud, sed amarū, eoq; melle p̄-
 litum. Id qd̄ olim regū barbarorū violentiē dabat, non tam
 22 turpiter (vt ego opinor) q̄ prudenter. Pueritiæ vero studia,
 22 moderatis laudibus alere, ac veluti crustulis datis, blādus
 22 inuitare, adeo vitio datū non est, vt a magnis quoq; autho-
 22 ribus tibi p̄cipiat. Sed ista quorsum inquis? Nimirū huius
 modi p̄fatiuncula visum est adulationis notā deprecari,
 atq; p̄cludere, cum statuissem hac epistola paulo ineptius
 tecū agere, & cum puero te paulisper veluti repuerascere.
 Quanq̄ ego te generose Adolpe, ne laudaturus quidē sum,
 quin magis teipm̄ tibi tanq̄ in speculo cōmonstraturus, vt
 temet noris, non aut̄ vt etiā ames, simulq; pereas, quē admo-
 22 dum de Narcisso fabulant̄ poetæ, sed vt etiā atq; etiam in-
 telligas, q̄ magnum nomē sis deo, tuæ foelicitatis autori,
 quibusq; rebus sis natus, & quo tibi sit eluctandū, ne cum
 totū cœlū tibi arriserit, tute tibi parū prosper fuisse videare,
 22 Hoc profecto sibi volebat (ni fallor) speculū illud Socratis
 22 cum, ad qd̄ vir sapientissimus mittere solebat adolescentus
 22 los, vt qui se perspexissent, corporis & ingenij dotibus, for-
 tunæq; cōmodis ampliter cumulos, vel hoc ip̄o ad virtus

VIRT
 nis fructū solli
 fectis, haud n
 equitari. Li v
 p̄pensus ad c
 cretur diminu
 am re cessatio
 tunc non paul
 dubitæ fortun
 ip̄i. Tibi vero
 adminicula co
 ditata, vt nisi
 neq; tuorū exp
 quid ego refer
 Quæ te vix du
 fatigo colloc
 genij, immo
 edere, fecit. C
 vtrinq; imag
 gundionū d
 do. Materni
 bus ductū. V
 lentā, vt silea
 cū summis p̄
 gatur, quæ
 no parurit,
 im perfectā p
 nunc te puellā
 ip̄e princeps
 diosq; prolequ
 Illud em̄ propi
 entissimū illun
 res bonā, q; v
 illissimā, istis c
 regnam, dignā il

tis studiū sollicitarent, cum intelligerent, ad tantā naturæ
 sortem, haud mediocrē industriæ vsuram, tum deberi, tum
 expectari. Ii vero quibus hæc malignius contigissent, hoc
 impensius ad conandū extimularent, quo quod natura vis
 deretur diminutū, industria exæquarent. Quanq̄ autē tan-
 ta in re cessatio nullā omnino recipiat culpæ deprecationē,
 tamē non paulo minus reprehendendi videntur, quorū in-
 dustriæ fortuna quodāmodo defuit, q̄ qui fortunæ defunt
 ipsi. Tibi vero mi Adolphe, quæcūq; ad perfectā virtutem
 adminicula cœlitus dari possunt, adeo sunt affatim suppe-
 ditata, vt nisi oīa summa p̄stiteris, neq; forti a deo creditæ,
 neq; tuorū expectationi responsurus videaris. Primū enim
 quid ego referā fortunæ mirā in te, raramq; indulgentiam?
 Quæ te vix dum natū, veluti manibus suis, in summo rerū
 fastigio collocauit. Quæ ad te summas res non euexit, sed
 genuit, immo quæ Principē florētissimū, & anteq̄ in lucem
 ederet, fecit. Quippe quæ tibi genus largita est charissimis
 vtrinq; imaginibus illustre, paternū quidē a Philippo Bur-
 gundionū duce, heroe cum quouis etiā veterum cōponen-
 do. Maternū vero a Borbonica stirpe, id est Gallorum regi-
 bus ductū. Vt omittam interim rem amplā, ac ditionē lucu-
 lentā, vt sileam affinitates vtriusq; sororculæ, sponsalibus
 eū summis proceribus adiūctas, vt ne tibi de matre tam pia
 gratuler, quæ sollicitudine quadā incredibili, te veluti de-
 nuo parturit, nihilq; putat in vitā eduxisse, nisi & ad virtutem
 perfectā prouexerit, vt ne id quidē recenseam, qd iam
 nunc te puellū, cum pleriq; primates aulici, tum clarissimus
 ipse princeps Philippus certatim fatali quodā fauore stu-
 dioq; prosequunt, nihil nō ausi sibi de tua indole polliceri.
 Illud em̄ propius ad te pertinet, de quo non puduit & sapie-
 entissimū illum regem gloriari, q̄ (vt ille ait) animā fortitus
 » es bonā, q̄q; verus ille Prometheus, mentē tibi indidit fœ-
 » licissimā, istis opibus, isto rerum apice, istis imaginibus di-
 » gnam, dignā isto corpusculo, quod & ip̄m architectrix na-

ORATIO DE

22 tura, veluti virtutū arculam quandā, oibus Veneris & gra
 22 tiarū muneribus copiosissime perpoliuit, ne scilicet non ha
 22 beret pulcherrimū domiciliū, animus pulcherrimus. Neq;
 22 vero parui refert, principē vtī virtute, ita & corporis specie
 22 vulgus antecellere, cū videam Vergilianū illud, vel reclus
 22 mātē Seneca, preclaris viris non temere placuisse. Grator
 22 est pulchro veniens in corpore virtus. Quanq̄ ille ipse tetrīs
 22 cus philosophus, ac Stoicorū pene dixerim stoicissimus, mi
 22 raculi loco refert, Claranū quendam suū, cum corpore des
 22 formi esset, ingenio tamē atq; virtute præcelluisse, & vnus
 22 exemplo ratiocinatur, egregiā mentem sub quauis etiā cus
 22 te latere posse, id quod ne Maro quidē negat, verū ait, anis
 22 mi decus cum corporis specie coniūctum, cōmendatius &
 22 gratius esse mortaliū oculis. Quis autem vsq; adeo cōmuni
 22 sensu caret, vt hoc inficiandū putet? Quo magis miror, cur
 22 homo grauis, tam cōfessam poetæ sententiā, scripserit erro
 22 rem sibi videri. Sed omissō Seneca ad rem redeamus. Poe
 22 tæ mirabiles rerū omniū adumbratores, diuinis mentibus,
 22 quas vtiq; fœlicissimas videri volunt, corpora tribuūt pul
 22 cherrima. Cuius sententiæ ne Platonē quidem ipm pœnis
 22 tuit, cum sapiētīæ mysteria poeticis (vt solet) inuolucris obs
 22 uestiens, diis, id est beatīs mētibus, & ab omī terrenæ labis
 22 contagio porro semotis, & currus decoros, & equos ambro
 22 sia nectareq; nitidos attribuit. Homerus autē, omniū disci
 22 plinarū, tanq̄ oceanus quidā, Achillem, Vlyssē, Menelas
 22 um, & si quos præterea virtute præstantes heroas facit, des
 22 centissima quoq; corporis specie fingere cōsuevit. θεοειδεις,
 22 καὶ θεῶν ἰκέλους, id est diuina specie, & deo similes eos idem
 22 tidem appellās. Thersitæ vero vt mentē ignauam, ac dege
 22 nerem, ita corpus ad portentum vsq; deforme affinxit.

φορκὸς ἔην χωλὸς Ἄ ἕτερον πῶδα τῷ Δέοι ἄμω

κύρω ἐπίσῃθος σύνοχηκότε αὐτὰς ὑπερθε

φῶξοσῆν κεφαλῆμ φεδνκ Ἄ ἐπενήνοθε λάχνη

Quod Maro nos ter, vt Homeri pleracq; alia, ita hoc quoq;

diligēter est amulatus, in Aenea, Iulo, Eurialo, multisq; aliis. Quin & Socrates philosophorū non sapientissimus modo, verū etiam incorruptissimus, in Phædro Platonis sub
 22 obscure quidē, sed nimis q̄ eleganter innuit, bonā corporis
 22 figurā, bonæ mentis aut argumentū esse, aut certe adiumen
 22 tum, illud pulchri equi, hanc equitis sub noīe depingēs, ac
 22 denotās. Postremo & Aristoteles ipse de corporis & vultus
 22 indicīis, pectoris habitū coniiciendū existimauit, idem car
 22 nium mollitudinē, ingenij neutiq; duri iudicauit signū. Pos
 22 tremo fides hīs desit authoribus, nisi & historiographorū
 22 consensu testatissimū est. Pythagoram, Scipionē Africanū,
 22 cunq; his innumerabiles, qui ob diuinas quasdā animi do
 22 tes, plusq; hoīes crediti sunt, venusta decentiq; forma fuisse.
 22 Adeo videlicet cognatæ res sunt, corpus atq; anima, vt alte
 22 rius habitū, altera sequat, ac mentis quidē bonitas, in ipsa
 22 cutis specie reluceat, rursus corporis habitus diuinæ (vt
 22 ait Flaccus) auræ particulā vicissim afficiat, vt quæ corpori
 22 penitus sit immersa, eiq; illigata, velut ostream circūferat.
 Nam hæc est vna ex pinguibus illis Socratis similitudinibus,
 in quas iocat Alcibiades. Sed vereor, ne de forma nimis
 multa. Quanq̄ ego nequaq; aut corporis dotes, aut ingenij
 22 foelicitatē sic effero, vt vel eos qbus hæc parcius obtigerūt,
 22 a virtutis studio deterreā, vel puero tibi pueriliter blandiar,
 22 quin imo vtrosq; non ad Narcissi fonticulū, sed ad Socratis
 22 speculū adduco, vt & illi hoc acrius excolendo anio studeant,
 22 quo minus nature dotibus adiuuant, tuq; cogites q̄ indignū
 22 flagicium, q̄q; absurdum futurū sit, si in tam venusto corpore,
 22 mentē inuenustā, atq; incultā esse patiare, ac sub cute nitida,
 22 carie situq; squaleat animus. Tum si cōmiseris, vt cum tibi
 22 natura vilissimā tui partē, sic expoluerit, tu immortalē tui
 22 portionem negligas honestis studiis excolere. Deniq; nihil isto
 22 monstro puta esse mōstrosius, q̄ in delicato scriniolo ^{Λυδο γαρ} (vt Græci dicunt) ^{θησαυρόν} & si
 22 magis Cinice dicendum, in gēmata pixidula cœnum, aut

anthracas s.
 thesauros s. thesaurus

ORATIO DE

si qd cœno spurcius. Proinde mi Adolphe, ne laudari quis
 dem, te puta, vbi quispiã formosum te, aut generosum, aut
 bene ingeniaturã predicat. Verissima em̃ & mordicus tenēda
 » Epicteti sñia (si tamē senem tam Stoicũ aulicã ferent auris
 » cula) prorsus extra nos esse, nihilq; quicq; ad nos pertinere,
 quacũq; a fortuna, vel dari possunt, vel eripi. Nondũ igitur
 Adolphum ip̃m laudauimus, dei modo gratuitã in te beni-
 gnitatē retulimus imputandã, nisi ad fœnus accomodaris.
 Porro reliquæ virtutes, quę proprię ad hois laudē pertinēt,
 ne possint quidē adhuc in ætate tam tenella, citra Gnathos
 nismũ laudari. Tametsi tempestiuũ earum prouentũ a tuo
 expectamus autũno, neq; falles opinor expectantes, quãdo
 quidē isto tam florulento vere, nos in spem amplissimã eri-
 gis. Iam iam em̃ ceu grauidę turgent in palmite gēma. Iam
 nunc admodũ adhuc puer, quasi gemini decoris specimen
 edis, puta, tũ animi paterni, belli pacisq; artibus iuxta præ-
 stantis, tũ materni ingenij, in cuius se mores nihil habere iu-
 » ris ip̃a quoq; fortuna mirat̃. Et illum quidē militiæ decora,
 » atq; ardēs euexit ad ætherea virtus, hæc aut̃ rarissimo prorsus
 » exēplo, cum fœmineo sexu masculũ animi robur, cum
 » summis vitæ delitiis (quas illius fortuna, nō animus postu-
 » lat) continentia incredibilē, cũ eximia nobilitate, superbissi-
 » misq; stēmatibus, modestiã & comitatē prope plusq; plebeiã.
 Deniq; (vt semel cõplectar) cum aula Christum copulauit.
 Vtrũq; igitur parentē Adolphe, alterũ inuictissimũ, alterã
 integerrimã modestissimãq; iam spe quadã ita refers, vt sis
 mul et Mauortis studiis capiãris, neq; a musarum literario
 ocio abhorreas, possisq; ad vtrũq; iuxta natus, ac sculptus
 videri, καὶ τὸν βίον πρακτικόν, quem præfert Dicaearchus,
 καὶ τὸν θεωρητικόν, qui Theophrastũ magis delectat. Et hũc
 quidē tum priorē, tum fœliciorē in politia sua putat Plato,
 ad illũ tamen vel vi retrahendũ sapientē, publicæ utilitatis
 noie. Sed priuato sibiq; viuētĩ liberũ esto, vtrũ malit sequi,
 præcipi certe qui patrię nō sibi nascit̃, neutrũ oportet deesse

Gnathos infimũ .i. ofritu-
 tionem.
 Gnathos .i. maxilla gena.

& utrūq; Homerus Vlyssi, Vergilius Aeneæ tribuit; alterū
 dū eos diuturnis erroribus, variisq; casibus exercent, dum
 mediis bellorū miscent tumultibus; alterū dum ad inferos
 deducunt. Eodē arbitror pertinere, qđ Plato in iis quos ob
 eundæ reip. destinavit, moderatū quendā & mediū mentis
 habitum requirit, qui neq; ad ferocitatē vsq; concitatus sit,
 neq; ad ignaviā abiectus. Eum vero e duabus inter se pug
 nantibus rebus, musica gymnasticaq; conflare censet oport
 tere. Hunc nimirū in te videor mihi conspīcere, cū mediam
 quandā indolē intueor, e paterna auitaq; animi sublimitatē
 te, atq; e matris pietate, māsuetudineq; temperatā. Etenim
 22 quod iam nūc manusculis istis Pegasi ferocientis habenas,
 22 nō minus scite q̄ animose moderaris, et imanis belua, cuius
 22 corpusculi sarcinulā vix sentit, eius tamē & arte, & animo
 22 citatur, sistitur, in gyrū circumagiť, ad saltum extimulat, ad
 22 gradariū incessum stringit, ad succussariū tripudiū admit
 22 titur, q̄ nunc æquore campī præcipiti volare cursu, nūc ar
 dua scandere, nūc per præcipitia decurrere cogit, ac puerilis
 finistellæ nutibus oibus paret, q̄ in tenera ista fronte sublu
 cet nescio quid Augustum atq; Heroicæ maiestatis, q̄ vix
 dum puer, nihil tamē habes puerile, q̄ iam arcu, q̄ cursu, q̄
 palæstra nulli cedis æqualiū, paternę auitęq; virtutis simu
 lachrū agnosco. Rursum vbi te tanq̄ aliis oculis contēplor,
 22 εσ πῶλασ ἐκ κεφαλῆς, atq; animaduerto, q̄ nihil quidem in te
 nō futuro princīpe dignū, id est nihil humile, nihil stupidū
 nihil ingenerosum, at e regione nihil feroculum, nihil arro
 22 gans, nihil minax, nihil insolens, sed oculi, non licētes quis
 22 dem illi, at neq; rursus truces, verū amici, frons neq; dura,
 22 neq; improba, sed alacris & viuīda, vultus comis & gratias
 22 rum plenus, os verecundū, malę decentissimo pudore, sem
 22 perq; parato purpurisso tinctę, sermo modestus et rarus, ge
 stus compositi. Tum q̄ pius in parentē, in auum reuerens,
 erga præceptorem obseruans, q̄ inter æquales obsequens, q̄
 non imperiosus, aut morosus in ministros, q̄ in neminē pro

cax, in summa cū consydero nihil in te deprehēdi, q̄d autē,
 » quod fortunæ tuæ mores sapiat, m̄is optimæ imaginē (vt
 » Plautine dicā) ipsissimā videor intueri. Et sunt ista quidē ad
 » præsentē ætatis tuæ laudē magna, ad expectatiōnē vero, &
 » quasi p̄diuinatiōnē futurorū, maxima. Illud autē spem de te
 » nostrā vel maxie confirmat, q̄ præter istā naturę bonitatē,
 » domi cōtigit habere vtriusq; virtutis mḡros egregios, bel-
 » licę quidē auum tuū, in quo viro nihil eorū desyderes, quæ
 » solēt a fortissimo duce requiri, phiæ vero, ac veluti musices
 » illius Platonice, Iacobū Battum, deū immortalem, q̄ rara
 » doctrina, q̄ eximia vitæ totius inocentia, q̄ singulari facun-
 » dia virū. Quid iam sit, q̄ suis de te votis patria non audeat
 » promittere, posteaq; tam foelici indoli, formator tam egre-
 » gius contigit. Contigit autē non iam exoleto, parumq; per
 » ætatē tractabili, id quod plærisq; solet accidere, sed quē ad
 » modū Phoenix ille Homericus Achilli puello adhuc pene-
 » » q; infantulo datus est, *Διδασκέμεναι τὰ δὲ πάντα μύθων ἑντὺν ἔ-
 » μεναι πρὸς κτήρατε ἔργων,* itidem tuā infantia vix dum a lacte
 » depulsam, statim Battus excepit, nutricādi munus cū nutri-
 » cibus ex æquo partitus, vt illæ corpusculū tuū curarent, hic
 » animū fingeret, videlicet hoc iam tū agente matre, vt ipso
 » prope cū lacte, auriculis tenellis p̄ clara illa sapiētū dogma-
 » » ra instillaret, mentisq; tuæ recentē testulam, cuius odorē &
 » » in omnē vsq; vitā esset redditura, philosophiæ balsamo im-
 » » bueret, neq; lingulā istā sineret vulgari sribiligine pollui,
 » » sed purissimo musarū irrigaret succo, ac pectusculum istud
 » » rude adhuc, & in quemuis habitū sequax, præceptis forma-
 » » ret amicis. Nam ad virtutis institutionem, vt aliqua sera sit
 » » ætas, nulla certe non matura est. Hæc alius aut præteriret,
 » » aut summis vix digitis attingēda putaret. Ego vero vel so-
 » » la cōmemoranda duco, vt in quibus veræ foelicitatis pup-
 » » pis & prora (quod aiunt) sit homini. Siquidē nataliū splen-
 » » dore, reliquisq; fortunę muneribus, non pauci te mortales,
 » » vel æquant, vel superant. Hæc tua propria pene foelicitas

est, et haud scio an cum vlllo nostratiū principū cōmunis,
 quod rudis adhuc in eum incidisti virū, qui mentis tuæ va-
 cuam tabellā, castis ac salutaribus occupare possit opinioni-
 bus, possit aut quia doctissimus, velit quia optimus, efficiat
 quia diligentissimus, quicq; te veluti p̄sens Mercurius, Mo-
 ly quodā efficacissimo, id est optimis rationibus, contra au-
 licorū illecebras, & voces quorūdam moribus pensilētio-
 res, tanq̄ contra Circes pocula p̄muniat. Rara profecto
 nostris in terris auis, homo non triuialiter eruditus. Rarior
 autē, qui moribus sit vsquequaq; sanctis & inculpatis, Ra-
 rissima porro, ac plane Phœnicis instar, qui cum exquisita
 doctrina, summā morum innocentia copularit. Quibus o-
 mnibus sic absolutus tibi contigit, vt nō verear asseuerare,
 neq; Achilli Phœnicem, neq; Dionysio Platonē, neq; Alcibi-
 adidi Socratē, neq; Alexandro Aristotelē, neq; Neroni Se-
 necam pari fœlicitate contigisse. Quanq̄ isto noīe, non tam
 fortunæ, q̄ parentibus debere te puto, quorū prudenti de-
 lectu talis ascitus est. Alioqui vel vna hæc fœlicitas optanda
 magnatibus, qua sola fere carent. Quid aut retulit bene na-
 tum fuisse, nisi & bene instituaris. Princeps aut non temere
 instituit ad virtutē, nisi tum cœperis, cū se nondū esse prin-
 cipē intelligit. Quod recte reputās Philippus ille Macedo-
 num Tyrannus, vir multis modis laudatus, sibi magno-
 pere gratulabatur, egregieq; videbat̄ fortunatus, quod id
 temporis filiū suscepisset, quo vir summus Aristoteles phi-
 losopiam doceret, vnus ex om̄ibus dignus, cui tantū alum-
 num in gremium traderet. Ego vero fortunatissime Adol-
 phe, tibi non impendio gratuler, qui quidem domi assidue
 videas, audias, totumq; ac propriū possideas eiusmodi mo-
 deratorem, in quo non vel mores eruditione, vel eruditio-
 nem moribus, vel vitia quædam virtutibus compenses, sed
 quem citra delectum vllum totum ac tuto possis effingere.
 Cuius doctrinam si quis contempletur, quid rarius? Si vis
 tam, quid incorruptius? Si facundiam, quid admirabilius?

ORATIO DE

Si festiuitatē, quid amabilius? Legis identidē in poetarum
 » literis Adolphe, Phœbū aurata cithara insignē, Legis Or
 » phea fidibus canoris, & feras et quercus, & saxa deniq; mo
 » uentē, legis Mineruam ingeniorū, & artium principē, legis
 » Caduceatorē Mercuriū efficaci virga potentē, legis nouem
 » illas sorores studiorū, atq; elegantioris literaturæ præfides,
 » Tum Charites comitatis, atq; humanitatis authores. Heli
 » conia tempe. Fontē vocalē. Deniq; legis & Pithonē deam,
 » quā latini suadelā nomināt. An tu ista deliria & nihili vo
 » ces existimas esse? Res sunt in primis egregiæ, quas oēs vno
 » in Batto tibi spectare licet, neq; spectare modo, verū etiam
 » frui. Eteñ quid, queso te, oīno aliud vox illa hoīs dulcis ac
 » tūnula, citraq; oēm asperitatē emimus etiā aures feriēs, nisi
 » Phœbæa quedā cithara, aureis fidibus diuinū quiddā inso
 » nans? Quis est aut ingenio vsq; adeo stupido, fero, fæceq;
 » quē Battica srauiloquētia, et vel Nestorea illa mellitior, nō
 » excitet, nō emolliat, nō edomet? Age vero qd illa e pectoris
 » cādīdissimi venis tā facile profluēs, semp pura, semp perspi
 » cua, semp exuberās oratio, nisi Castaliī fontis perhēnis que
 » dam scatebra? Eam dū tu vna cū æqualiū tuorū grege, assis
 » due auribus inbibis, & sermōe consuefcis exprimere, nōne
 » quasi pota vocales loquaculosq; facit et alios? Porro aut cū
 » sic eruditioe docet audientē, sic acumine cogit, sic varietate
 » delectat, quis non quasi præfens Mineruæ numē agnoscat?
 » Quid aut quoties festiuiissimis illis suis ac falsissimis iocis,
 » oīnū anōs mire demulcet, atq; exhilarat, nōne Veneres
 » oēs, oīnes Charites de loquētis ore scatere tibi vidētur? Cū
 » inaudita quadā arte oīm sese moribus attēperat, in quēuis
 » affectū quoscunq; libuit rapit, nōne Mercuriale quiddā re
 » fert? In huius pfecto vnūs labiis Pitho illa flexanima sessis
 » tare videt. Cū eo viuere ac sermones miscere, nihil aliud est
 » q̄ in Parnassi nemoribus inābulare. Deniq; musarū chorū
 » non desyderabit, quisquis cyclopædiam illam oīm discipli
 » narū ansulis absolutā, in eo perspexerit. Quis non vel ho

minem istiusmodi propter literas, vel literas propter homi-
 nem, mirari, amare, colere incipiat? Erres mihi crede vehe-
 menter, atq; adeo nimium ingrate facias, nisi istam felicitas-
 tis tuæ partem, vel præcipuo calculo numeraris, quæ regibus
 etiã opulentissimis non raro non contigit. Et o deum immors
 27 talem, quid æque, imo quid aliud ad principum felicitatem
 28 pertinet, quã vt ipsi de suo pectore, non de aliorum senten-
 29 tiis discant sapere, & ea pueri a bonis ac doctis viris hauri-
 ant, quæ grandes non sint ab assentatoribus audituri. At
 nondum equidem statui, tu ne isto tali formatore, an te ille ta-
 li alumno fortunatior? quam quã vterque altero beatissimi mihi
 videmini, proque meo in vtrumque amore, tum illi de te, tum tibi
 de illo gratulor, tibi quod felicissimo ingenij tui solo, tan-
 tus cultor contigerit, illi quod aliquando nactus est materiã
 dignã, in qua singularis artifex nervos intèdat suos. Iamque
 adeo non vobis tantum, verum & literis ipsis publicitus gra-
 tulandum censeo, posteaquã tandem non Ennius, Plautus, Cæci-
 lius, sed & ab his coeperunt coli tractarique, a quibus si quid
 30 attulerint splendoris, cum fœnore recipiant. Quæ si in obs-
 31 scurum quæpiam inciderint, etiã si preclaræ sint, tamen ne-
 32 scio quomodo authorum humilitate, ceu fumo obscurantur.
 In tui vero similibus, etiam mediocres, mirum quã eluceant,
 dum vicissim & doctrinã fortunam, & fortuna doctrinã
 illustrat. Ipsæ itaque literæ mihi gaudio gestire videntur, vis-
 dere iam videor Sorores illas Heliconias, sibi plaudere, te
 dulcissimum alumnum certatim sinu rapere, exoculari, com-
 plecti, cum tu fortunatis istis articulis, calamum per æquor
 chartaceum ductitas, dum blefa ac vix dum firma lingula,
 græcè pariter ac latinæ linguæ verba meditaris, dum for-
 mosulo isto & generoso ore, ac vocola amabili, iam nunc
 orationem & liberam pronuntias, & numerosam modularis.
 Macte indole puer, deum optimum maximumque precor, vt
 istam mentem, istos egregios impetus, seruet fortunetque, ves-
 litque quasi iam herbescentem virtutem tuam, sui sideris affla-

ORATIO DE

tu, ad maturā segetem prouehere, vt idem author simul & ætatis, & honesti propositi, incremēta fœlicia largiatur, ne videlicet, quod in aliis fere cōspicimus, in te abominemur, de istis tuarum virtutum quasi cunabulis, velut Adonidis
 22 hortorum deliciis, breui & inani voluptate deliniti videamur.
 22 mur, Caue ne tibi tua fœlicitas securitatem adducat. Nam etiam si sic omnibus naturæ fortunæq; dotibus sis locupletatus, vt vel Pandorā ipsam præcurras, nihil tamē actum putem, nisi ad eas cōmoditates par accesserit industria. Quæ quidem vt sine illis pene manca est, ita illæ hac destitutæ, prorsus ociosæ sunt, si negligas. perniciosæ, si insolescas, mortiferæ, si abutaris. Et si quicquid possunt ignes illi caelestes, cum prosperrimi sunt, id omne in te vnum contulerint. Si Rhamnusia illa vel totum cornu suū in te semel effuderit, maximā bonæ mentis partem ipse tibi præstes necesse est. Quare fac manibus pedibusq; huc annitare, vt te istis dotibus parem reddas, parem votis tuorū, parem imaginibus maiorū, parem curis optimi præceptoris. Etenim cum omnia tam benigne suppetant, non poteris tibi non summo cum dedecore deesse. Proinde vt in bene cœptis constanter pergas Adolphe, non desinam Homericiū illud tibi ad aures occinere. Cur autē non Græce potius, quandoquidem tu etiam nunc Græce meditaris?

καί σὺ φίλος μάλα γὰρ ὀφείλω καλόντε μέγαν τε
 ἄλκιμός ἐσσίνα τίς σε καὶ ὀφειγόνων εὐείπη

Et quoniā (vt sæpius diximus) omnia ad perfectā laudem adsunt adiumentā, φέρον ἀνεμόστε καὶ ὕδατος, facito, vt & illud eiusdē poetæ verum sit, τὴν δ' ἀνεμόστε κυβερνήτης τίθειεν. Quæ si feceris, futurū confido, vt tu generi, patriæ, tuisq; omnibus per literas, & literis inuicē per tuam fortunā, ingens sis tum decus, tum præsidium allaturus. Illud addam in fine, quod velim animo tuo quæ penitissime insideat, vt persuasissimū tibi
 22 habeas, nihil tam generosis, ac bene natis dignum, quæ pieras
 22 tem. Non temere moneo, Compertū enim habeo, in aulis

esse non nullos, qui nec sentire verentur, nec dicere pudent,
Christi doctrinam, nihil quicquam ad proceres attinere, sed sa-
crificis ac monachis esse relinquentiam. Ad horum exitiales
incantationes obturatis auribus, quo te mater, quo Battus
vocat sequere. Et ut iam nunc cum literariis rudimentis
Christum incipias imbibere, mitto tibi precatioes aliquot,
quas matris rogatu, Battus hortatore conscripsi, sed tibi. Eo-
rum sermonis figuram non nihil ad tuos annos attemperavi-
mus. Quibus si diligenter vteris, simul & orationem tuam
feceris meliorem, & militares illas precatiunculas, quibus au-
licum genus plerumque delectatur, non indoctissimas modo,
sed & superstitiosissimas contempseris. Vale, E Lutetia,
Anno a Christo nato, M. cccc. duodecentesimo.

PRECATIO ERASMI ROTERO-
dami ad virginis filium Iesum humani
generis assertorem.

ADORO te prona supplicique mente, generis in-
staurator humani, dei simul & virginis filii Iesu
Christe, qui verum illud es lumen & immortale,
sine tempore profus inenarrabili modo proman-
ans a patre, fonte lucis omnis, qui cum sacri spiritus incogi-
tabili nexu sic cohaeres, ut neque monadis simplicitas perso-
narum confundat discrimina, neque triadis proprietates, vicia
seindat communionem. Tu enim novus ille iustitiae Sol, qui
semper oriens a semper generate patre, semel autem visibilis exor-
tus orbi, sempiternis dante tenebris, tartaream peccatorum
nostrorum caliginem dispulisti, novaque lampade penitens, diem
illum candidum, vereque alium, & expectatissimum reuexisti mor-
talibus, diem quem unum fecit dominus, noctem teterrimam
(cuius ipsi fuimus auctores) profligas. Qui denique nunquam
desinis inuisibilis oriri mentibus piis, subinde novus sed idem
nulli tuae vivificae gratiae radios invidens, nisi si quis exclus-

v. centia,

Q ij

PRECATIO AD IESVM

ferit, inuidēs ipse sibi. Qui perpetuo quietus, rotas ac verfas
 oīa, semper intra temetipm manēs, æterna vertigine ambis
 vniuersa, illustras oīa, nihil non intuēs, nihil non penetrās,
 » Conspicius, pariterq; inuisus, modicus, et idē immēsus, cō-
 » plectens oīa, simulq; incōprehensus, infusus per oīa, simpli-
 » cissimus tamē. Temporū author, sine tēpore. oīa moderans,
 sine sollicitudine. Qui natiuo calore insensibiliter illabens,
 ad patrē subducis animos mortalitū, ac terrenarū cupiditas
 tum fece deputatos, quatenus licet, in tuā ipsius naturā sur-
 sum rapis, raptos attenuas, attenuatos trāiformas, vti quēs
 admodū tu cum patre deo natura, ita nos tecū vnum simus
 adoptione. Quiq; salutifero radiorū tuorū influxu, florētia
 vitaliaq; facis oīa, parens, educator, origo & finis omnium
 » quæ nascūtur. Tuo sydere afflari reuiuiscere est. Tuo foueri
 » lumine proficere est, tuis accendi flammis perfici est, abs te
 » deserī perire est. O ter fœlices, quibus tu mitis & roscidus
 exoreris, vā sempiternū iis, quibus iratus occidis. Tuū ins-
 tueri vultū, gaudium est absolutū, tuo orbari cōspectu cha-
 os & horror est æternus. Vbi tu lucēs, ibi demū immortalis
 » tas, vbi vbi non lucēs, ibi inferus est. Exórere quæso mihi
 » faustus ac ppicius, o lumen oculis amabile, animiq; nebu-
 » las, quas mihi mea terra suffundit, discute, iisq; oculis qui-
 » bus tu videri soles, serenus irradiā, atq; illa affulge fronte,
 qua cœlū pariter & terram exhilaras. Tu qui terrarū flam-
 mis opera oīa lustras, ne prætereas quæso hanc animulam,
 quā ipse sinxisti. Ne pigeat benigne Iesu reficere, quod face-
 re dignatus es. Restitue quod instituisti. Ne graueris instau-
 rare tuū ipsius plasma. Refarciat suo in opere tua clemētia,
 quod meo vitio male est dissipatū. Corrige in tuo opificio,
 quod est meapte culpa deprauatū. Agnosce & perfice, qđ
 optimus optime cōstitueras. Vindica, quod tuū est, vt oīa
 mala nostra, nulli nisi nobis ipsis imputemus, oīa vero bo-
 na tuæ misericordiæ feramus accepta, qui singulari etiam
 tua bonitate, nostrū malum in tuū bonum diuina quadam

arte soles vertere. Tua me virtus beneficēissime parēs Iesu,
 cum nihil eſſem, mirabiliter condidit. Tua ſapientia, corporu
 ſculo huic organis ad omnē vſum aptiſſimis, miraq; partiū
 um omniū harmonia concinnato, tum ſenſuum incredibili
 ſagacitate munito, vitalem animā indidit, de tuo ſacro aſ
 flatu, calentē, immortalē, ſeminis ætherei, ad tuimet imagi
 nem exculptam, quo tui, qui ſummū es bonum, capax eſſe
 poſſet. Cui quidē & tuo de lumine, docilitatis quali ſcintilla
 lulas quaſdā inſperſiſti, vt̄ in medio mundi, veluti pulcher
 rimo quodam tuorum operū teatro collocata, per viſibilis
 um rerū cognitionem, quarū tu nihil non optime fabrica
 tus es, te inuiſibilem opificē inueſtigaret. Tua denuo miſer
 ratio, poſtea q̄ cum gentilitiæ labis ſerpigine, tum autē me
 apte quoq; impietate, in nihilum recidiſſem, ſalutiſeræ tuæ
 mortis antidoto in vitā reſpoſuit, deq; tuo dependiſti inno
 centiſſime, quod ego nocens contraxerā. Nullum nouit mo
 dum tua benignitas clemētiffime conditor. En iterū ſic gra
 tuo reſtitutum, ne ſemel aſſertus in miſerandā ſeruitutem
 reuoluerer, tua proſuſiſſima liberalitas, quot egregiis doti
 bus cōmuniit: quot efficacibus ſacramentis aſſidue de tuæ
 ſacroſanctæ mortis fonte ſubſcatentibus confirmauit, la
 uachro viuificans candidanſq; ſacro ceromate roborans,
 corporis ſanguiniſq; proprii dapibus ſaginās, neq; non ef
 ficaci vnguine contra ſpirituales agones militē tuum durās.
 Variis chariſmatibus, et arcanis muneribus locupletans, ta
 citis animorū inſtinctibus trahens aberrantē, extimulans
 dormitantē. Et tanq̄ hæc om̄ia parum ſint, ita myſticæ ſcri
 pturę tuę remediis, vndiq; periculis noſtris occurrit tua pie
 tas. Doces errantes, fulcis nutantes, promiſſis confirmas la
 borantes, hortatu conantes erigis, exemplis inſlāmas, mi
 nis deterres, nunc allicis beneficentia, nunc meritæ calami
 tatis ſtagello caſtigas. Deniq; ad hæc om̄ia tam multa, tam
 magna, ingrātū me atq; obſurdeſcentem, toties ſpretus, to
 ties capitaliter offenſus, tamen vſq; & vſq; reuocas redem

Ceroma/emplastrum.

PRECATIO AD IESVM

ptor ignoscentissime, iamq; in præceps eunti, pœnitētia sã
 » lutaris asyllum aperis, et aperis, quoties a nobis auersi, ad te
 » refugimus, nihil scilicet interire volens eorū, quæ pulcherr
 » rimus ipse tam pulchre finxeras, quæq; mercator, neq; im
 » peritus, neq; stultus, tã cupide, tantoq; impēdio redemerat,
 Huius tam inestimabilis tuę bonitatis fiducia, en audet ad
 te redire, post tam diutinas errorū ambages, mancipiū fugi
 » tiuū, ad te suum omniūq; dominū. Assere postliminiū iure
 » quod tuū est domine Iesu, meq; simul & tibi, & mihimetipi
 restitue, quãdoquidē vtriq; perij. Me miserum, q̄ multis, q̄
 » imperiosis, q̄ pudendis dominis inseruiui, dum insanissim
 » mum Aegypti peregrinatio, dum Babylonia captiuitas ni
 » mio delectat opere, dumq; tuū vere suauē iugū ceruice des
 » mens excutio, cui seruire summa vnicaq; libertas est, a quo
 » asseri, eripi est, a quo teneri, beatitudo est, a quo pfugere in
 terire est. Audet redire tamē ad indulgentissimū pastorem
 ouis iterū erratica, quã tu quondã diu multūq; per vitiorū
 » vepreta vestigatã, humeris tuis lætus reportasti, niueoq; in
 nocentiæ vellere denuo tectam, cõmunibus ecclesiæ tuæ
 » caulis reddidisti, in quibus iam luporū insidias nō timeret
 » Audet redire ad amantissimū parentem filius male frugi,
 » qui meliores annos, corporis simul & ingenij dotes, hoc est
 omnē ditissimi patris substantiã, cum turpissimis nepotib
 » bus, scortisq; barbaris, nempe carnis cupiditatibus, nequis
 » ter prodegit. Reuertitur autē e longinqua ignotaq; regione
 vitiorū omniū, quæ tu sola ignoras æterna scientia, nudus,
 » egens, famelicus, nihil secū ex tanta benigni parentis libe
 » ralitate referens, præter infelice conscientiã, sceleribus pu
 » doreq; coopertã, Superat tamē hunc tã immensum impietas
 » tis meę cumulū, tua genuina bonitas, qui seruū hunc neq; s
 » simū nō ad crucē, non ad cõpedes, quas alioqui æternas cõ
 » meruerat, sed ad veniã vocas, non noxæ dedis, sed emenda
 » tum in familiã recipis, Quem hãc vlcerosam & vagã, cura
 » potius q̄ pœna dignã iudicas. Filiū tam male dicto audien

*Male frugi filius
i. prodig.*

Nepos vno fratre

109

teniam a
 abdicat,
 amplexus
 supplicē
 vocē, in c
 stinueras
 stolam d
 iam vitio
 recepti p
 memini
 non aud
 simile p
 bratore
 me Sal
 vel cur
 go me
 » sunt.
 » tua v
 spes
 & si
 vince
 hoien
 tu agn
 magic
 uas vr
 q; nou
 taie tel
 flatur
 » in luce
 » vita es c
 » marum.
 » dita dign
 » morbiq;
 male dul

tem, tam a paternis moribus degenerē, non exhaeredas, non
 abdicās, sed patria victus pietate, respiscētī vltro etiā in
 amplexus occurrīs. Non tu reuersum domo prohibes, non
 supplicē a genibus repellīs, sed ad primā statim pœnitētiā
 vocē, in collū infusus osculo dignaris, & quē lentissime sus-
 tinueras peccantē, pœnitentē lubēs admittīs, pānoso nouā
 stolam depromi iubes. Supplicīū ^{filii} merito, paratur cōiuuiū,
 iam vtiq; de tuo, veteres oīs noxas condonas. Et prę nimio
 recepti pignoris gaudio, non vacat pristinarū offensarum
 meminisse, Non sœuis linguæ verberib; patria in tonat ira,
 non audī vel lenis illa Mitionis ex postulatio. Quod vnq; *Mitio*
 simile patris indulgētis exemplū, sollertes illi naturę adum-
 bratores ediderunt. Væ hyemi pectorū nostrorū, clemētissi-
 me Saluator, si tua tam inaudita nostrī charitate, non inca-
 lescent ad te redamandū, qui sic adamaisti prior. Væ lethar-
 go mentiū nostrarū, si tantis meritis excitatæ non experge-
 siunt. Væ duritiæ cordis humani plusq; adamātini, si tanta
 tua indulgentia non potest mollescere. Sed quisnam o solā
 spes nostra, reuellet hoc cor saxēū et inextricabile carneūq;
 & simplex reponet, nisi tu solus, qui quo vel sic nostrā per-
 uinceres duriciē, ipse caro factus es? Immo quis totū hunc
 hoīem a summo capillo, ad imū vsq; calcaneū refinget, nisi
 tu agnus immaculatissimus, qui non p̄caminibus aut herbis
 magicis, sed sanctissimī tui cruoris aspergine, creaturā inno-
 uas vniuersam? Qui senū abolens mūdi, cœlū nouū, terrā
 q; nouā solus creas? Quis hoc putre cadauer, in vitæ nouis-
 tatē restituet, nisi tu qui solus arentia deplorataq; ossa vitali
 flatu anias? Qui quadriduanū etiā Lazarū simplici voce
 in lucē exciuiti? Suscita quæso & nostrū hoc funus, tu qui
 vita es omnīū, sana egrotū hunc, qui vera medicina es anī-
 marum. Miserandū hunc hydropicū tua gratuita misericor-
 dia digne apprehēdere, nil nisi res fluxas nihilq; sitientē,
 morbiq; vim miserabili copā neq; alentē, p̄q; iexplebili
 male dulciū aquarū aviditate, tui sitim inferre, de cuius fonte

PRECATIO AD IESVM

qui biberit, non sitiet in æternum, tui famem excita, qui pa-
 nis es vitæ, de quo qui semel ederit, ei nimirū nauseam fe-
 cerint ollæ carniū Aegyptiarum. Solue omnipotenti tuo
 nutu aīam hanc paralyticā, corporis affectibus veluti igna-
 uo grabato prorsus affixam, vitæq; ac pietatis officiis resti-
 tue. Tu faucij huius capitalibus plagis, pariter & salutaris
 pœnitentiæ vinū, & tuæ consolationis oleū infunde. Aperi
 cæci huius internos oculos, vt te aspiciant lumen imortale,
 protinusq; euanescent omīs huius mūdi præstigiā. Postre-
 mo quoniam tu es vnicus ille noui plasmatis author, totum
 hūc Adam veterē, quantus est, detrahe, qui nihil nisi limū,
 vnde profectus est sapit, pueniatq; te fingente, nouus ille,
 qui secundū te creatus sit. Nam tu dulcissime Iesu pius ille
 es incantator & magus, qui non Thessalis Colchicifus ves-
 nenis, sed omīpotenti misericordiā tua, non corpus modo,
 verū etiā animā refingis, neq; mutato tantū senio iuuenē,
 verum etiā propulsata morte, viuā facis et immortalē. Fes-
 ti igitur & me totū spiritus tui secretis incantamētis, tuæq;
 gratiæ succis transfigurare. Tolle putrē hanc & corruptissimam
 carnē, assidue cū spiritu bella gerētem, nouāq; ad tuā
 carnis imaginē inferere, purā, incontaminatā, spiritui audien-
 tem. Emarcescat hæc quæ foenū est, neq; te oīno videbit, suc-
 cedat ea, quæ videbit salutare dei. Exime spiritū hunc brus-
 tum, animalē, tumidum, intractabilē, cum carne coniuran-
 tem, a te saepe desciscentē, tuum imperti, suauē, mitem, coe-
 lestiā sapientē, aspernantē ea quæ videntur, quoniā tempo-
 ralia sunt, subuolantē ad ea quæ non videntur æterna, vt mi-
 himet velut exanimatus, per te spirē, in te vno, tibiq; vni vi-
 uam, mihi mūdoq; mortuus. Etenim suo te spiritu qui vi-
 uunt, ij vere mortui sunt, tuo vero qui agūtur, neq; in carne
 sunt neq; sub lege, sed vitā viuunt immortalē, capitis nunq;
 morituri, mēbra immortalia facti. Sic igitur aufer me mihi,
 immo me mihi restitue vnice salutis author Iesu Christe,
 me mihi met excide, vt tibi inserar, mihi pereā, vt in te sim

incolumis, mihi moriar, vt in te viuā, mihi marcescā, vt in te
 floream, in me sim inanīs, vt in te abundē, in me nihil esse
 incipiā, vt in te sim omnia, Magnā rē a te petit vermiculus
 (neq; enim me fugit) nec meritis modo, verū etiā votis hu-
 manis atq; adeo intellectu maiorē, nimirū vt vnum tecū fi-
 at, & in deū quendā transfiguret homūculus. Sed quid hoc
 vsq; adeo mirū, si in deum transfiguret homunculus? Magis
 mirū, quod in hominē transfiguratus es deus. Incogitabile
 vtrūq;, incomprehensibile vtrūq;, verū hoc de mū incōpra-
 hēnsibili tua misericordiā dignū, incomphēnsibilia beneficia
 largiri. Eoq; te non per mea merita, quæ vel nulla sunt, vel
 mala, sed per teipsum obsecro cōditor optiē maxieq;, perq;
 omnia quibus tuum numē placari flectiq; solet, per tibi cō-
 munē patris potentiā, qua me de nihilo magnū quoddam
 atq; admirandū bonū finxisti, per homūfion tibi sancti spi-
 ritus bonitatē, qua me tot gratuitis dotibus locupletasti, p-
 tuā admirandā sapiētiam, qua pertingēs a fine vsq; ad finē
 fortiter, & disponens oīa suauiter, inenarrabili consilio nos
 indimere dignatus es. Atq; in primis per adorandū illū no-
 stræ restauratiōis fontē, incōparabilem charitatē tuā, quę te
 veluti musto lymphatū atq; bachantem, e sinu dei parentis
 in vterę virginis, ex arce cœli, in hanc lachrymosam vallem
 exilij nostri deduxit, & hūc limū induere cōpulit oppido vo-
 lentem. Perq; omnes humanæ cōditionis iniurias, milleq;
 huius vitæ incōmoda, quę tu dominus omniū seruuli leuis-
 simi causa, triginta tres annos spontaneus ptulisti. Per fa-
 mem sitimq;, qua nostrā ingluuiē depēdisti, per tēdiā, per la-
 bores, per vigiliās, p̄ estus, per algores, qbus exitialem luxū
 nostrū luisti. Per summā tuā pauperiē, in qua & nasci, & vi-
 uere, & mori voluisti, vt nostrā ditares egestatē. Per obrecta-
 tiones, per contēptus, per conuicia, per totius vitæ tuæ sum-
 mam humilitatē, qua nostrā supbiam fregisti. Per sanctissi-
 mas illas tuas lachrymas, quas toties pro nostris sceleribus
 effudisti. Per extremos illos innocētissimæ tuæ mētis ango-

homūfion a. p̄bales.

R

PRECATIO AD IESVM

» res, quos instate crucis supplicio, neutiq; mortis formidine,
 » qua tantopere sitiebas, sed incredibili quoda amore mem-
 » broru tuor; volens assumpsisti, nostrā in te transferēs imbe-
 » cillitatē, vt tua nos infirmitas cōfirmaret, tuq; tristitia lu-
 » ctus æternos nobis adimeret. Per sanguineas guttas, quas
 » toto exudabas corpore, cū grauē scelerū nostror; sarcinā, in
 » tuos esses humeros impositur. Per tua vīcula, quę nos eter-
 » nę captiuitatis cathenis exuerūt. Per tuū reatū, quo nos su-
 » mus a vero crimie absoluti. Per probra & virulēta lædoria
 » in te congesta, cum pro nostris flagicijs, tu male audiebas in-
 » nocētissime. Per illita sputa, per tibi impactos colaphos, qui
 » nostris debebant malefactis. Per ingentē illū ingenua; pu-
 » rissimeq; mētis tuę pudorē, quem & ipsum tua immēsa cha-
 » ritas volens lubensq; in sese recepit, cum perinde vt malefis
 » cus quispiā, a teterrimis carnificibus, de tribunali ad tribu-
 » nal, de iudicē ad iudicē, propalā trahereris, cūq; fœde lania
 » tus virgis licitoriis, in sanę plebi cōspiciēdus producereris,
 » nostrā ignominia in te traducēs, vt nos in tuā gloriā vindic-
 » cares. Per liuores tuos, qbus nostris plagis remediū admo-
 » tum est. Per tua vulnera, nostrā medelā, per tua flagra, qbus
 » feruulū huius noxias expiasti. Per sacrosanctū sanguinē tu-
 » um, quē totiēs prodigus effudisti, vt nostram rubiginē elue-
 » res. Per crucē ter adorandā, proburū tuū, nostrā gloriā, Per
 » p̄ciosissimā mortē tuam, quā indebitā pro nr̄o omniū capis
 » te dependisti, quaq; genus humanū in hæreditatē immorta-
 » lis vitæ restituisisti, vt cū nostra nobis vita mortis esset ingel-
 » sus, tua nobis mors vitæ fieret initiū. Per inestimabilia pie-
 » tatis in deū patrē, & amoris in nos tui merita, qbus peccato-
 » rū nostror; mala nomina cumulatissime dissoluisti. Per ves-
 » nerandā uirtutē purissimi sacrificij tui, quo sacerdos & idē
 » hostia, nos patri deo, tibiq; ipsi recōciliasti. Per adorandū il-
 » lud mysteriū, cum perfosso latere, fontē arcanū sanguinis &
 » aquæ etiā exanimis aperuisti, vt altero reuuiſceremus mor-
 » tui, altero purgaremur immūdi, Per magnificū triūphum tu

am, quę re-
 glaudētib;
 patē nos
 » sponsa tu
 » cōglucina
 » meas erū
 bus me n
 na pro q
 ipsum, q
 id est, de
 est, etiā a
 pro mul
 linpe m
 guum
 » tu fac
 » me nu
 tū illu
 natū
 tū, it
 » licē e
 » neq; a
 » prate
 nē au
 stollitō
 terrena
 amor n
 lus deb
 gis ac r
 gis &
 » cit abs
 nis mal
 » mihi car
 lize mlti
 do, me

um, quē rediuius ab inferis, sublata mortis tyrānide, cœlis
 plaudētibz inuexisti. Per immortalē tuā gloriā, in cuius
 partē nos cohæredes asciuisti, Per pietatē meritæq; ecclesiæ
 sponsæ tuæ, virginis illibatæ, quæ tibi indissolubili copula
 cōglutinata, tuo sanguine calet, tuoq; spiritu animatur. Per
 meas erūnas, materiā tuę bonitatis. Per mea mala, a quibz
 me non liberabit, nisi sola tua misericordiā. Per tua bo
 na pro quibus equidē nihil habeo, quod rependam, nisi me
 ipsum, qui iam olim tuus sum, neq; hoc tamē ipsum, quicquid
 id est, donare possum, nisi tu ipse arripias, quodq; iure tuū
 est, etiā amore tibi vēdices. Ergo non meis pro meritis, sed
 pro multitudine miserationū tuarū, qđ tuum est, tibi asserere.
 Injce mancipio tuo manū, recude opus tuū opifex, teq; di
 gnum munus fingito. Exige procul ex anio meo templo tibi
 sacro, infandas abhominatiōes Aegyptiorū, quibus est a
 me nimis impie prophanatū, dono veræ fidei purga, purga
 tū illuminet tua sancta spes, quæ neminē cōfundit, illumina
 natū charitatis igni perfice, meūq; spiritū iam transfigura
 tū, ita cū tuo copula, immo sic meum tuus absorbeat, vt fœ
 licē consensum nostrū nulla huius mundi, neq; p̄speritas,
 neq; aduersitas, neq; vīta, neq; mors, queat distrahere, vt iā
 præter vnū te, nihil amem, nisi tum in te, tū propter te. Car
 nē autē hanc adhuc humi serpentē, in crucis tuæ palmā sus
 tollito, atq; illic tecum fœlicibus affigito clauis, vt liber ac
 terrena omnia e sublimi ligno despiciens, ad te vnū anhelet
 amor meus. Tu mihi dulcescas vnus, tu vnus sapias, tu so
 lus delectes, te solū admirer ac deamē. Sordescat mihi ma
 gis ac magis ō ȳ a fœlicitas, mūd^o hic impostor, cū suis p̄sti
 giis & incantatiōibus, cūq; exitialibus illectamētis, q̄ seuo
 cāt abs te. Expurga palatū meū quondā heu dulcibus vene
 nis male imbutū, vt tua suauitate gustata, ptinus amarescāt
 mihi carnis deliciæ, olim in exitiū vsq; dulces. Post hac nau
 seæ mihi instar sint venenatæ mūdi lauticię, quas aliquan
 do, me miserū q̄ aude deuorauī. Ne iā capiant oculos meos

R ij

PRECATIO AD IESVM

os, quæ libet in specie decora, quæcūq; tuis oculis nō placent,
 Nō placent autē nisi pia, cū ipsa sis pietas, nō nisi casta, cū
 ipsa sis puritas, odisti fucata, cū ipsa sis veritas, non probas
 quicquid carnē sapit, cū spiritus sis simplicissimus. Execraris
 animalē sapientiā, qui patris es sapiētia. Abominaris quicquid
 mundus mirat, quoniā iam olim & te mundus, & tu mū-
 dum odisti mutuo, a quo se moues, quotquot tuos vocari
 vis. Atque ira paulatim attrahēte te, mea mens tuo immortā-
 amorī, vt ad vtriusq; fortunæ sensum, penitus obstupescat.
 Quid enī omnino boni sine te, aut quid mali tecū mihi pos-
 sit accidere? Immo quid nō dulce tecū? aut quid tā malum,
 quod tu tuis nō vertas in bonū? Cætera igitur misceatur sur-
 sum, ferantur ac deorsum, modo ne te mihi subducas. Amo-
 res mei, meique ignes tu sis vnus, qui pulchri ipsius idea es im-
 mortalis, cuiusque cōmunionē pulchra sunt, si qua specie pla-
 cent, quæ deperire seruari est, cuius amore furere, vnica sani-
 tas est. Tu mea voluptas, quo frui cumulus est foelicitatis.
 Tu mihi diuitiarū, qui summū illud es bonū, quo qui potē,
 nihil est, quod preterea desideret. Tu meū decus, qui gloria
 es patris, & honos sanctorū omnium. Tu meū præfidiū, qui
 nutu simplici seruare potes quæ vis, vis autē omnia. Tu mea
 certa spes, qui idē & promissor es, & pignus, & præmiū. Tu
 mea fiducia, qui nequaquæ baculus es arūdiueus, manum in-
 nitentē sibi destituens ac uulnerās, sed fidelis illa petra, in
 qua quisque fundamenta iecerit, non metuit ruinā, Tu mihi
 parens, cui toties vitā debeo. Tu meū solatiū, tu gaudiū cor-
 dis mei, tu pax, tu tranquillitas. Denique pro te vno contem-
 nam omnia, vt mihi vicissim sis vnus pro oibus, ad quæ ni-
 hil sunt omnia, & in quo vno sunt vniuersa, quæ sunt. Nihil
 enim est, quod tui simile nō est, cuius esse bonitas est, & pul-
 chritudo. A quo degenerare, quid aliud est, quæ in nihilū tendere?
 Ad cuius similitudinē quo quisque propius accesserit,
 hoc magis ac magis perficit. Talē igitur vt fingere digne-
 ris mitissime Iesu, hūc hominutionē, quantus est, tibi do atque

in manum trado, vt me tecū & te mecum mihi reddas, qui summa es bonorū omnium, se mper adorandus cum patre & spiritu sancto Amen.

FINIS.

Pean .i. laus

PAIAN Virgini matri dicendus.

Pean grece ppeie oli
fuit laus Apollinis q
i illig honore caneba
Et abusive om̄ deozū
laus dicebatur
Nos vō nūc profan
tozū laude ppe aspi
pere possumus

Vnicum cœli decus, certissimū terre p̄sidiū, virgo mater Maria. En gestit hæc animula, laudatiuncula huius, v elut incenso tusculo tuo litare numini, neq; vero suis freta meritis, sed tua confirmata placabilitate, audet immensum laudum tuarū pelagus, humani sermōis angustiis cōcipere. Cuius amplitudinē, solus ille capit, quē tu immensum & incōprehensibile, purissimi vteri scriniolo conditū, gestare meruisti. Qui virginē mentē tuā, non stillulis aliquod gratiarū consperisit, sed ipsum oīm charismatū fontem in temetipsam transtulit, vt exte veluti paradiso vernātissimo, nobiles illi quattuor amnes promanarēt, siticulosam ac sterile pectoris nostri glaream, fœcundis scatebris irrigaturi, ridētīq; virore & variarū virtutū stellantibus flosculis picturi. Quo fit, vt vastissimū spatiū porrigatur inter tuā sublimitatē, o regina præcellens, & meā humilitatē. Inter tuam plus q̄ angelicā puritatem, & meā colluuiē, inter tuū splendorē, & meam caliginē. Tu cœli lumina longe sub pedibus despicias, nos de imavalle mussitamus. Et tamē quo minus tuas laudes assequi possumus, eo est impensius annitendū. Tu es enim præpotēs illa rez: domīa, quę sola fœlicissimū illd̄ nomē inter mortales promeruisti, vt virgo theotocos appellareris. Siquidē prægnās tua virginitas, eundē nobis edidit de homine hominē citra corruptionē, qui sine tempore de deo patre, deus absq; initio nascit, sine fine nasciturus. Tu es Augusta illa cœli terrarūq; regina, cui filius omnipotēs, rerū imperium a patre traditū voluit esse cōmune, cuius sanctū numē vel pro

R. iij

PEAN VIRGINI

- 20 funda tartara tremiscūt, cui positis passim aris, medijs hie
 21 totus supplicat orbis, ad cuius venerandū nomen pontifici
 us apex, & imperatoria maiestas nudatū inclināt verticem,
 Cuius se pedibus virginū candor, Martyrū laurea, Prophe
 tarū authoritas, Apostolorū dignitas, Angelorū foelicitas,
 omniū deniq; cœli procerū celsitudo venerabūda submit
 tit. Quā ipsa quoq; tota diuinitas præcipuo quodam honore
 dignā ducit. Pater cōmunis gnati parentē letus agnoscit, at
 q; amplectit. Filius pro sua pietate, proq; matris reuerētia,
 genitricem amat ac honorat. Spiritus sacer, ab utroq; profe
 ctus, se tibi totum infundit, purissimā illam officinā suam
 22 libēter agnoscens, in qua quondā inauditum illud opificiū,
 23 natura stupente peregit, cum diuina arte intra virginē pe
 ctusculū tuum, triformē illum gigantē conflaret, inenarrabi
 24 li cōmissura, dei verbum, cū humano spiritu, animā homi
 25 nis cū mortali carne compingēs, triaq; inter se diuersissima
 26 ita ferruminās, vt hypostaseos simplicitas, naturarū discreti
 27 mina neutiq; perturbaret. Et a singulis igiꝝ ꝑcipuus honos
 habetur, & omnes cōmuniter proximo dignātur assellu, vt
 secundū diuinitatē, nullum habeat cœleste theatrū spectac
 culū te vna admirabilius. Proinde ad eam, quā cœlestis au
 læ primates tāto interuallo supra se suspiciūt, ego vermicu
 lus qua tandem fiducia frontē attollo. Quo ore mea balbu
 tie tua tento præconia, quibus ne angelicæ quidē voces par
 res esse queāt. Sed docet audaciam o Mariā non arrogātia,
 verū misere cōditionis necessitas, vincit verecūdiam, nō to
 leranda egestas, suggerit hos animos pietas, ministrat fidu
 ciam tua singularis benignitas. Si tantum mirabilis esses o
 virgo deipara, non etiā exorabilis, si minus misericors, q̄
 28 præcellens, non haberet, quo nostra aspiraret mortalitas. At
 29 nunc quantū humilitatē nostram tua maiestas deterreret, tan
 30 tum erigit clemētia, quantūq; submouet præstantia, tantū
 31 placabilitas allicit, quantū præstringit oculos virtutū tuarū
 32 fulgor, tantū recreat vmbra misericordiæ. Neq; tam abes a

M.
 20 nobis præter
 21 te. Deū pep
 22 tant homin
 tonatē, nō
 non vindic
 shore. Deu
 23 niti, nō vt
 24 es dei, sed
 25 cordiq; ma
 26 nitalibus d
 27 anitātē res
 set aduoc
 bus & au
 quādo qu
 tum est,
 ducta, q
 naberis
 dediꝝ
 stros n
 perorū
 tantū h
 rit. Si
 plama
 se simu
 teniam,
 fericord
 mis vo
 quidē in
 aboritate
 dē proni
 mittas. T
 nis. Tā ig
 loꝝ fecerit
 nemi indo

nobis preeminētia meritorū, q̄ presens es opitulādi facilitā
 te. Deū peperisti, miratur cœlū, sed utiq; nobis pepisti, respi
 rant homines. Deū edidisti, stupefcit natura, sed edidisti, nō
 tonantē, non fulmen vibrantem, verū vagientem, genuisti
 non vindicē, sed reconciliatorē, nō supplicij, sed salutis au
 thorē. Deum enixa es, sed vt nos renasceremur. Virgo pepe
 risti, nō vt nostra desperaret impuritas, sed aboleret. Mater
 es dei, sed eadē misericordiæ mater appellaris, neq; miseri
 cordiæ mater esse posses, nisi dei mater esse meruisses. Tu spi
 ritualibus dotibus supfusa es, vt tuus cumulus, in nostrā in
 nitatē redundaret. Diuinitati p̄xima es, ne illic nobis deef
 set aduocata. Plurimū apud deū vales, vt esset, cuius preci
 bus & authoritati iustā in nos iram suā posset donare. Ergo
 quādo quicqd in te est o Maria, id nobis iuuandis compara
 tum est, quo maior est tua p̄cellentia, hoc certior est nostra fi
 ducia, cum quæ maxia es, eadem sis & optima. Non asper
 naberis eorum, quāuis rusticū p̄ana, quorū naturā non est
 dedignatus tu⁹ filius. Boni cōsules qualescūq; hymnos no
 stros mater, quādo filius pauperulæ viduæ quadrantē, cæ
 terorū opibus prætulit. Non poteris eorū negligere vota, q̄s
 tanti habuit gnatus tuus, vt pro his seruādis semet deuoue
 rit. Si te conditoris matrē gaudes appellari, agnosce filij tui
 plasma. Agnosce filij mercē, genitrix redemptoris. Agnos
 ce simul & argumentū tui cognominis, & laudū tuarū ma
 teriam, mater clemētia. Quo enim mittis miseros, si tu mi
 sericordiæ mater gremium occludis? Immo quā potius hy
 mnis votisq; sollicitet erūnosa mortalitas, q̄ te Maria, quæ
 quidē inter cœlites vna tantū, vel meritis, vel gratia, vel au
 thoritate polles, vt sola iudicis irā possis restinguere. Tā eaz
 dē pronis & benignis es auribus, vt nullius preces nō ad
 mittas. Tā patiēs, vt nullis vnq; egentiū opploratib⁹ fatige
 ris. Tā ignoscēs & placabilis, vt aīm tuū nulla nostrorū sce
 lerē foeditas a nobis subleuādis alienet. Tā prodiga, vt nem
 nem in donatū abs te discedere patiare. Tam diues, vt largi

PEAN VIRGINI

» endo nūq̄ exauriri queas, vt te veluti cornu quoddā aures
 » um, verus ille Iuppiter, tuus nō solum alumnus, sed & filius,
 proposuisse mortalibus videat̄, vnde nihil sit rei, qd nō peti
 tum accipiāt. Talis es deniq; virgo beatissima, vt bonitatē
 tuā nemo terrigenarū nō sit exptus, magnitudinē, ne spiritus
 quidē etherei consequatur animo. Tu es pfecto nobilis illa
 virago, in cuius vnus pconia, cōlū pariter & tellus, & oim
 ordo seculorū musica quadam harmonia concinit. Tu iam
 olim ante rerū exordia, in summo principio viuebas, ludēs
 in orbē terrarū. Tu creatis initio angelis, e diuinā mētis spe
 culo relucēs, gaudij cumulū adferebas. De te statim in ipsi
 rudis adhuc mūdi primordijs, cōditor ipse primū ed idit va
 ticiniū, mulierē olim fore, quæ calcaneo lœtiferi serpētis ca
 put protereret. Te vetustis seculis gentiliū oracula obscuris
 ambagibus denotabāt. Te sortes Aegyptiæ, te Phœbi tripod
 es, te Sibyllarū folia portendebāt. Te doctorū poetarum
 ora non intellectis oraculis præcinuerūt. Tu virgo illa au
 rei seculi renouatrix. Tu vera illa Diana, perpetuæ virginis
 tatis tum author, tū exēplum. Tu triforme numen, quæ ter
 geminū nobis gigantē edidisti, quam ter potentē, formidāt
 inferi, venerant superi, medijs hīc adorat orbis. Tibi Lucis
 næ nomen vnice cōuenit, quæ & veræ lumen extulisti. & no
 bis vtī renasceremur, lucis æternæ fores apuisti. Te nouū si
 mul & vetus testamentū, tanq; duo Cherubin, iunctis alis,
 consonisq; vocibus decantāt. Te mystica syna goga typi
 cis imaginibus deliniāuit, tuū pæana euāgelica tuba claris
 sime personat. Te literæ Hebræorū aptissimis coloribus ad
 umbratā representarūt. Christianorū libri tuis te virtutibus
 exornarunt. Ac prorsus pia quadā contentōe in tua certatū
 est præconia hīc a fatidicis vatibus, hīc a facūdis ecclesię
 doctoribus, vtrisque eodē numine plenis, dū illi te lætis ora
 culis nondū natam præcinunt, hīc natam pijs laudibus pro
 sequunt. Illi promissis haud vanis orbem mœstum in spem
 surrigunt, hīc in tui miraculū pijs suscitāt mētes. Magni ni

mitem pra
 tudo. Cedi
 dit doctor
 in re præc
 nia de le
 dium tra
 rum, sed
 blandiffi
 titia, cui
 ller illa p
 corporis
 Tu bea
 neq; rat
 proger
 ris & p
 Tu no
 sapien
 solida
 re. j
 » tilla
 » stius
 » talib
 » cōpac
 » mire v
 » tiorec
 eudicē
 milita
 li vnq;
 nihil v
 » aut ob
 » plum, q
 » religio
 dere. T
 sacrum

mirum præcones, sed vtrosq; tuarū virtutū superat magnitudo. Cedit diuinis tuis meritis præfaga vatū prudentia, cedit doctorū prædiues eloquētia. Et torrens illa dicēdi copia, in te prædicāda suam inopiā confessā est. Tu foelix illa plā-
 tula de lesæa radice subnata, nihil tamē inde gentaliū sor-
 dium trahens, humilis virgula, de qua non pomū mortife-
 rum, sed flosculus ille lōge fragrantissimus pronatus est, qui
 blandissimo aspectu suo terras, pariter & cœlos impleuit le-
 titia, cuius odore trahimur in vitæ cœlestis amorē. Tu mu-
 lier illa prophetica, quæ nouo & inaudito miraculo illibati
 corporis tui zona virū circundedisti, citra virilem operam.
 Tu beatus & apricus ille paradisus, qui neq; aratro scissus,
 neq; rastro vexatus, omnigenas delicias, & medicamenta
 progerminat animarū. Tu vitæ arbor, cuius fructus saluta-
 ris & præsens, ligni quondam male gustati venena sustulit.
 Tu nobilis illa domus, quā ipse sibi dei filius, patris æterni
 sapiētia, mirabilis architectus ædificauit, septē proceris ac
 solidis columnis suffulciens, vt in eius penetralibus versa-
 ret, lōge a terrenis submotus affectibus, is qui nō nisi in al-
 tissimis habitat. Tu thronus Salomonis eburneus, auro ve-
 stitus, vnde rex ille regū carnīs velat⁹ trabea, iura dixit mor-
 talibus. Tu delicatū illius amatoris ferculū, de libani lignis
 cōpactum, quod ipse sibi auro argētoq; & ardenti purpura
 mire variauit, dignū videlicet, in quo ille decē mensium spa-
 tio vectaret. Tui niuei pectoris typum gerebat, floridus ille
 eiusdē lectulus, quē puritatis amator dei filius, ita cœlestis
 militiæ excubijs, omniūq; corona virtutū muniuit, vt nul-
 li vnq; vel cogitatiōi parū piæ patuerit aditus, in quo vno
 nihil vnq; reperitū est, qd aut delicias offēderet spōsum,
 aut obstreperet quiescētī. Tu sacratissimū pacifici regis tē-
 plum, in quod ille quicquid est artis, quicquid opū trāstulit, tā
 religiosum, vt eius adytis vnicū illud sanctū sanctorū cre-
 dere. Tam magnificū, vt in eo rex olympi præsideret. Tam
 sacrum, vt nulla vnq; peccati labe potuerit pphanari. Tu a

Esai. 11. a.

Hierem. 31.

Canti. 4. d.

Gen. 2. b.

proub. 9. a.

3. Reg. 10. c.

Canti. 3. d.

Canti. 1. d. & 3. b.

3. Reg. 6. b. c.

S

PEAN VIRGINI

Exodi. 3. a.

Numeri. 18. c.

Judic. 6. g.

Cant. 4. b.

Ezechiel. 44. a.

Gen. 2. d.

Judic. 4. c.

Judith

Hester

pregnantē virginitatē, rubus ille mysticus Moyſi falso flā-
 grare viſus præludebat, quæ mortaliū vna puerperæ nomē
 promerita es, cum vxorē nunq̄ præſtiteris. Tuam virgineā
 fœcunditatē, virga ſacerdotalis mire adumbrabat, quæ neq̄
 mortali manu conſita, neq̄ terreno ſucco irrigata, & cœlit̄
 concipiēdo floruiſti, & ſine cruciatu pariens, fructum vi-
 uificum edidiſti. Tui ſimulachrū præ ſe gerebat niueū vel-
 lus Gedeonis, quæ a carnis quidem contagio lōge ſemota,
 at cœleſti rore ter compluta, trinitatis opificio triformē fœ-
 tum pura concepſti, pura enixa es, pura poſt editū partum
 permāſiſti. Tui obtinebat imaginē turris illa Dauidica, quā
 vnā contra omnia nequiſſimi hoſtis, tela propugnaulis,
 clypeis millenis, omnigenaq̄ virtutum armatura muniuit
 bellator egregius, vt neq̄ corpus, neq̄ animū tuū vllus vnq̄
 libidinis aſſultus, non dicā expugnarit, ſed ne oppugnaue-
 rit quidē. Te diuini vatis inſignis illa porta vaticinabat, nō
 ad aquilonē, vnde panditur omne malū, ſed ad exortū ſpe-
 ctans, vnde ſol oriū nouus, & nouator oīm, cui⁹ integritatis
 clauſtra pnceps pacis neq̄ ingredēs, neq̄ egredēs violauit,
 immo cōſecrauit. Tu noui Adæ, noua Eua, nō nouerca, q̄
 illa vetus, quæ fœtus ſuos etiā prius q̄ pareret extrinxit, ſed
 mater, neq̄ mater morientū quod illa, ſed reuiuſcentium,
 quæ incogitabili myſterio de cuius oſſe fueras genita, eum
 ipſum de tua carne viciffim genuiſti, nec ab alio fœcunda-
 ta, q̄ quem peperiſti, vt in extricabili ænigmate, eidē ſimul
 fueris & filia, & ſponſa, & mater. Tu mendaciſſimi colubri
 venena, in ipſius caput retorſiſti. Tu anioſa illa virago, quæ
 pulcherrimū auſa facinus Allophylorum ducem commu-
 nē humani generis hoſtē clauo conſiſtiſti. Tu ſeculis omni-
 bus celebranda Iudith, quæ late graſſantem tyrannum tar-
 tareum, ſola trucidans, populo tuo pro certa deſperatiōe ſu-
 bitam ſalutem ac triumphum attuliſti. Tu formoſa Hester
 deliciæ regis ætherei, quæ triſte mortis decretum, gladioſq̄
 iam in tuæ gentis iugulos intentatq̄, in ipſum cædis ma-

ditatore
 ne manib
 vnum, cu
 ſtatibus
 Tu floret
 ſuperbia
 humilita
 xis, quæ
 cis inde
 dio in ſpi
 tatis, ſun
 nitidiffi
 quo ſpo
 piditas
 omniū
 ſed im
 pe, ſic
 perū
 tular
 bat i
 vnq̄
 bus m
 dant
 le. Tu
 git, eg
 ridam
 rit exp
 ris, &
 ſti char
 ſimis v
 nis me
 promiſ
 los, que

chinatorem depulisti. Tu mons ille adamantinus, vnde *si* *Daniel. 2. e*
 ne manibus excisus est lapis ille angularis, qui fecit vtraq; *Esa. 28. d.*
 vnum, cui innititur omnis ædificatio, non cessura tempe-
 statibus huius seculi, in quem quisquis impegit elidetur.
 Tu florem enixa campestrem, rosa Hierichana, quam non *Cant. 2. a*
 superbix scopuli, sed simplicitatis planicies, & modestix
 humilitas educat, quã diuina charitas purpureo rubore tin-
 xit, quæ de terra parente prognata, nihil tamen terrenæ fe-
 cis inde suxisti. Tu lilij cõuallium mater, lilium & ipsa, me-
 dio in spineto, sine spinis enatũ, quæ lacteo candori virgini-
 tatis, summã modestiã adiunxisti. Tu fons signatus, cuius *Cant. 4. d.*
 nitidissimas lymphas, nulla ferina vnq; libauit affectio, in
 quo sponsi refulgentem imaginẽ nulla terrena turbauit cu-
 piditas, quæ medicatas aquas tuas diriuas in capita viarũ
 omniũ, quæ potæ nos non vocales quidem, vt ille Castalię,
 sed immortales reddũt, Tu hortus ille diuinæ custodiæ se- *Ibidem*
 pe, sic circũmunitus, vt nulla vnq; petulca cogitatio q̄ uerit
 perrũpere, in quo varias aromatum areolas, sũmus ille hor-
 tulanus mira distinxit arte, vbi idem inter lilia pascit ac cus-
 bat in meridie. Tu sancta ciuitas Syon, cuius mœnia nullus
 vnq; Babylonij hostis aries pulsauit. Quam inexpugnabilis *Ps. 86.*
 bus munimentis tutatus est, is qui natus est in ea, quicq; fun-
 dauit altissimus, cui videlicet ipse & murus est, & antemura-
 le. Tu Hierusalem, in qua vna sibi pacificus ille sedem dele-
 git, regiamq; ac templũ edificauit. Tu vitę speculum tam ni- *Ps. 121.*
 tidum ac purum, vt in nullo alio diuinitatis effigies refulle-
 rit expressius. Tu virgula fumĩ ex aromatibus myrrhę & tur- *Cant. 3. c.*
 ris, & vniuersi pulueris pigmentarij, quæ sic incensa cœles-
 sti charitate, sic a caducarum rerum amore extenuata purissi-
 mis votis assidue superna petebas, vt ipsis etiam cœliges-
 nis mentibus miraculo fueris. Tu noua terra, totiens a deo *Gen. 3. c.*
 promissa, quæ diuino grauida semine, non spinas & tribus
 los, quemadmodũ vetus illa maledicta, sed vitę cibũ, ptulit

S ij

PEAN VIRGINI

Numb. 13. c.

» sti. Tu vitis illa generosa, de cuius palmite nobilis ille bottis
 » pdiit, quē vnum duo testamenta humeris baiulāt, tam gra-
 » uem, vt in statera appensus, ingens oim scelerum nostrorū
 » pondus in altum submouerit, tam efficaci succo, tamq̃ ge-
 » nerofo, vt gustatus, repente tot hominū milia, ad vitæ vsq̃
 » contemptum, sobria dementauerit ebrietate. Tu procerā il-
 » la Libani cedrus, late virtutū spargens odorē, quæ mortali-
 » um sola vitiorū cariem nō sensisti, quin & allita nostris ani-
 » mis eandem arces, dum tuo prouocati exemplo, tot passim
 » pueri atq̃ puellæ incorruptā vitæ puritatē meditantur. Tu

Cant. 5. d.
 Cantuasti. 24. b.

Eccl. 1. b. d.

Gen. 8. b.

» fatalē illum & semper virentem furculū nobis decerpit is,
 » cui familiare est columbina in spetie apparere mortalibus,
 » eumq̃ in arcā ecclesiæ detulit, certissimū pignus finiendi di-
 » luuij peccatorū, mundiq̃ renouandi symbolū, cuius bacca-
 » rum salutaris amaritudo, cōtra pomī exitialis heu nimium
 » dulce virus, antidotū præsentaneū attulit, cuius oleo, mens-
 » tes hominū absterfo squalore vetustatis, situq̃ terreni Adā,
 » velut iterata iuuetā renitescūt, cuius iugi alimonīa, fidei lās-
 » pas pascitur, ne quando possit extingui. Tu aurora illa valde
 » rutilans, quæ mirātibus etiam cœlestis arcis excubitorib-

Cant. 6. d.

Cant. 1. c.

Eccl. 24. b.
 Ibid. c.

» bus, roscida purpura, blādoq̃ lumine emergens, noctis hor-
 » rorem omnē discussisti, ac solē illū expectatissimū, præuia
 » mortalū oculis exhibuisti. Tu palma perpetuo virēs, quam
 » neq̃ prosperæ res vel tantillū deflectere, neq̃ aduersæ des-
 » primere potuerūt. Tu platanus, longe gratissimā vmbra-
 » præbens fessis mortalibus. Tu therebynthus, fauoris tui ra-
 » mos ad omne hoim gen^o latissime porrigēs. Tu velut altera
 » quedā mater omnīū viuentiū, ecclesiæ soror, tanta mysterio-
 » rū similitudine, vt quicq̃d in arcanis literis illi tribuit, idē &
 » in te mire quadrare videat. Si quidē ecclesiā, cœlesti spiritu
 » animata nos regenerat in Christo, tu diuino numie supfusa,
 » eū ipsū edidisti, in quo renascimur omnes. Tu mysticū il-
 » lud castellū, quod ingresus mūdi redemptor, a duabus sor-

Luce. 10. g.

foribus gratissimis accipit epulis. Tu mulier illa singularis,
 quā oculis aqlinis cōspexisti, q̄ tibi in filij tui vicē successerat. Cuius niuea tēpora, virtutis omnigenæ ambitu cōtexta corona, stellātibz decorat luminibus, quā torā diuini solis

Apocal. xij. a.

» claritas circūuestit, quæq; lunā nunq; eodē vultu fulgentē,
 » quippe rerū fluxarum ducē, pedibus substratā, semper cal-

» casti. Tu sponsa, tu cōcubina, tu amica, tu colūba vnica, tu

Canticor.

» amores, tu ignis, tu propriæ deliciae speciosi præ filijs hominū. Tu delicata illa amatrix, quam vnice deperijt filius dei.

Tā feruida, vt amore dilecti lāgueres. Tam formosa, vt dei verbū e sinu patris, in tuū ipsius vterū nitor oculorum tuo-

rum fecerit auolare. Tam veneranda, vt angelū pronubum merueris. Tam illibata, vt virū sine viro cōciperes. Tā incor-

rupta, vt virgo pareres. Tam beata, vt arcanū illud tetragramaton verbum, quod alijs nefas ore cōcipere, tu castis haus-

rites visceribus. Tam deniq; foelix, vt oīm salutē generares.

Salue inclyta regum progenies, sacerdotū decus, patriarchatum gloria, cœlitū triumphus, inferorū formido, Christiano-

rum & spes, & solatium. Tu sole matutino rutilātiō. Tu lu-

» na argentea blandior, aureo lucifero formosior, lilio recenti

» purior, niue intacta candidior, verna rosa decentior, vnione

» præciosior, auro generosior, achate gratior, magnete amabi-

» lior, opobalsamo fragrantior, Amaraco spirātiō, melle dul-

» cior, vita suauior, horto irriguo floridior, paradiso foecundior.

» or, cœlo sublimior, angelis castior. Salue sacrariū æterni nu-

» minis, tricliniū diuinitatis, apotheca spiritus sancti. Sed qd

etiam tuas inenarrabiles laudes nostra balbutit infantia?

Quicquid enim poterit humana vel mens cōcipere, vel lin-

gua sonare, etiam si porro supra nostrū ingeniū fuerit, tamē

longe citra tuū meritum erit. Illud autē humanis affectibus

in te, mirabilius dicā, an amabilius, q̄ cum talis sis o Ma-

ria, vt omne terrarū cœliq; fastigium tibi ceruicē inclinēt, te

dominā, te reginā, te imperatricē venerēt, non tamē pro in-

PEAN VIRGINI

„ Si sumpto imperio, nostri curam posuisti. Sollicitant etiam
 „ nunc mitissimū pectus tuū erumne mortaliū, tangunt vota
 „ mouēt suspīria, vincūt lachrymæ. Quo fit, vt benignissimis
 „ auribus tuis, vndiq̃ miserabilis opploret turba. Vnius Ma-
 „ riæ opem, omnis ætas, omnis ordo, omnis implorat cōdi-
 „ tio. Mariam pueri ac puellę, Mariam senes & anus, maximi
 „ minimiq̃ promiscue sollicitāt. Quam enim aliam temeras-
 „ rius nauta, vbi vēti mugientes malum & vela sciderint, vbi
 „ fluctus clauum auulserit, vbi procellæ minaces latera tun-
 „ dunt, vbi præsentē intentant omnia mortē, quam tum aliā
 „ supinis manibus orat, nisi Mariam? Vbi lacera tabula, nu-
 „ dus hærens per summas vndas volitat quam in vota vocat
 „ nisi Mariam? Quā infœlix viator a latronibus cinctus præ-
 „ catur, nisi Mariam? Mariā quos arte potētior morbi vis præ-
 „ mit. Mariam quos duræ cōpedes alligant, Mariam misera
 „ puerperę, cū laboriosi nixus partum periculose differūt, vo-
 „ tis inclamant. Siue stridentia fulmina orbem conscium ter-
 „ ruerint, siue subterranei motus tellurem concusserint, siue
 „ ruina fatalis, aut incēdij vis ingruerit. In summa, quæcunq̃
 „ laboriosis mortalibus incidit calamitas, aut malū impen-
 „ dentis metus territauerit, tu vna protinus occurris, a qua de-
 „ sperati rebus opē petant. Tibi mercator sollicitus sua luca
 „ cōmittit, tibi mare ingressurus vitam suam deponit, tibi cur-
 „ rus arator spem anni votis cōmendat. Tibi miles ancipitē
 „ Martē experturus vota nūcupat. Te scelerū consciētia præ-
 „ sus aduocatā adsciscit. Atq̃ etiā ex malorū numero, quibus
 „ mille obnoxia est, nomina tibi facit nostra egestas. Te ma-
 „ trē orphani, pupillitutricē, rei patronā, captiui liberatricem,
 „ errantes ducē, afflictī recreatricē appellāt. Te medicā egro-
 „ ti, naufragi portū, destituti præsidii, deplorati solatiū, op-
 „ pressi exoneratricē, perditū salutē, desperati spem suā & no-
 „ mināt, & experiunt. Tu publica calamitosi generis fiducia,
 „ ex te vna pendētis, te vnā respiciētis, quippe cui penitus sit
 „ persuasum (neq̃ vana fides) nihil esse, quod tu prestare, aut

nolis rogata, aut nequeas volēs. Videmus & aues vagas, & truces leones, & pardos in māfuetos in rebus egenis ad hominis opē confugere, malo videlicet mōstrante, vnde mede sã petere debeant. Neq; nescit nostra necessitas, ipsis docta malis, vnde subsidiũ sperare oporteat. Intelligit esse te tutissimũ asylum, quod rex indulgentissimus fontibus semper patere voluit, velut vltimũ extremis mal' perfugiũ. Intelligit te cannalẽ esse aureũ, adeundũ his, qui de fonte volunt haurire misericordiae. Te esse inexhaustũ illud ærarium diuinæ largitatis, vnde depromi iussit, q̄quid nobis largiri decreuit. Te hostiũ penarij cœlestis, pulsandũ ijs, qui panibus tribus egent. Quo tandẽ igitur meliore fiducia confugiemus Mariã, q̄ ad eã, penes quã oẽ nostrũ præsiidiũ eẽ voluit deus: a quo rectius petet mortalis egestas, q̄ ab ea, quã in exhausta benignitatis suã condã promamq; cõstituit deus: vt per eandẽ nobis largiret omnia, per quã ipse se nobis añ donauerat. Vnde iustius sperabimus reliqua, q̄ cui salutis debemus initiũ? Quã magis consentaneũ est vitæ auxiliũ ferre, q̄ quæ vitã dedit? Tũ aut̄ quo tutius fugiẽt miseri, q̄ ad misericordissimã? Quo se nocẽtes conuertẽt, nisi ad clementissimã? Quo profugi, nisi ad asylũ? Quo iudici obnoxij nisi ad iudicis matrẽ? Quo tristes rei, nisi ad aduocatam? simul & mitissimã, quippe matrem misericordiae, & potentissimam, quippe iudicis genitricem. Q; regis es mater, nihil te non posse, q; autẽ & clementię mater es, nihil te supplicũ causa non velle confidimus. Neq; fallit miseros sua fiducia. Quis enim vnq; te votis irritis sollicitauit? Quis tuum numen inutili coluit pietate? Quis inanes preces a tuis altaribus retulit? Tantũ abest, vt ad tua genua confugiẽtes dura repellas, vt vltro etiã inuites trepidantes, vltro occurras cessantibus, spõte tua manũ porrigas iacentibus. Vt sã nemo sit mortaliũ, qui nõ magno aliquo expimento, tuã in se beneficentiã testari queat. Harenã, pfecto numeret, qui recensere conẽt, quot homines ab imis manibus in lucẽ res

Cod. t. 57. Hellerer.
Præm. t. 57. Schaffer.

ORATIO AD MARIAM

22 rocaueris. Quot ex praesentibus periculis eripueris. Quot mul-
 23 tis qui iam spem omnem abiecerant, insperatam attuleris salutem.
 23 Quot ex altissimo viciorum barathro, in vitam castigationem resti-
 tueris. Hinc tibi passim templa dicauit Christianorum non in-
 grata pietas. Hinc tibi innumerabiles, per urbes pariter &
 vicus fumant aerae. Hinc toto in orbe sacer chorus assidue tuas
 laudes decantat. Hinc tibi circum altaria tua, grata dona-
 ria suspendunt, figuntur trophaea, tuarumque beneficentiae monu-
 menta tibi consecrantur. Omnium vero mentibus sic penitus in-
 sita es, ut nemo vel ipso tuo nomine non recreetur. Qua in
 turba & ego clarissima virgo, hunc praena tibi cecini, quo pla-
 cata, precor, ut tuo me filio reconcilies, cuius iram iustissimam,
 grauissimis meis commissis suscitauit. Sola namque iudicem accessum
 mitigare poteris, quae parere potuisti, sola & potes &
 vis, quae cum sis misericordiae mater, tui si millimum filium mis-
 sericordissimum genuisti, ut tuo confirmatus auxilio, tuoque du-
 ctu per hoc vitae pelagus sic iter agam, ut perueniam ad pa-
 triam claritatis aeternae in qua cum filio uiuis gloriosa per-
 omnia secula seculorum, Amen.

Finis praenans.

Obsecratio ad virginem matrem Mariam in rebus aduersis.

Vides virgo parens Maria, spes vna calamitatum non
 strarum, vides quae diris tempestatibus in hoc morta-
 litatis pelago iactemur, dum erumosisissimi exilij
 pertesi, in quod miseros Euae nouerit, non paren-
 tis interperatiam detrusit, utcumque in patriam molimur recursum,
 te scilicet vna inter vagos huius vitae fluctus, noctemque densis-
 sissimam (ceu prospera stella) praelucere, simulque secunda tui fa-
 uoris aura semper aspirare. Alioquin nullam oino portus con-
 tingendi spem habeat, haec tam diutina, tam plena discrimi-

num nauigatio, ni tuū vsq; numen tātis in malis propiciū
 ac præsens affulgeat. Sed nō destituīs cursum nostrū o diua
 graues hominū semper miserata labores. Neq; enim igno
 ras huius qua vehimur corpusculi cymbā, q̄ fragili sit tabu
 latu compacta, q̄ rimosa, q̄ futilis. Et hanc tamē tot malo
 rum fluctus oppugnāt, tor circūallant pericula. Hanc pesti
 feri cacodæmonū flatus, horrendo cū murmure circumfre
 runt, omniq; vi certant nūc acutis ambitioīs cautibus illi
 dere, nunc in æstuantū libidinū vadofas syrtes impellere,
 nunc in manibus Charybdīs hiatibus sorbendā tradere. Hi
 nimirū sunt procaces illi austri, & boreę sonori, neq; nō vio
 lēti africī notiq; hymbriferi, qui tartareo e specu emissi, qua
 data porta ruunt, ac terras turbine perflant, qui graues illas
 tēpestates nobis quotidie consciscunt, tot edunt naufragia,
 dū hunc per omne nefas præcipitē agit, vētofo gloria curru,
 ille e turpissimarū voluptatū cœno nequit eluctari, dū alius
 quo res sit incolumis & auctior, ipse perit infœlix. Iam poro
 hinc crudelis insequit pyrata, q̄ s gnati tui preciosus san
 guis asseruit, denuo in fœdissimā seruitutē retracturus. Inde
 rursus deliciarū blādissima siren, exitialiter dulcibus cantis
 lenis aures animūq; sollicitat, vt oblitī patriæ, oblitī nostri,
 recta incertissimū interitū abeamus. Iam vero quā periculo
 sa illa fortuna, ceu fluctuū alternantiū vicissitudo, cum inte
 rim secūda & venenatis muneribus accumulās, nauiculam
 nostrā in sublimē tollit, interim aduersa & sæuiēs, deq; sum
 mo fluctu præcipitās, imis harenis illidit. Quid q̄ interdū
 tumultu negociorū, veluti turbine irruēte, sic obruimur, vt
 neq; clauū iā audiat nauis, neq; certū cursum tenere liceat?
 Quid q̄ interim ipsa etiā arridētis æquoris lenitas, quauis
 est procella, insidiosior: dū nō raro credulos, nimirū cœlo pe
 lagoq; sereno cōsifos, repēte versa tēpestas opprimit: & qui
 modo tanq; portū tenētes lætū celeuma canebar, protinus
 medijs in fluctibus natant. Quid autē recenseam, quantum
 immaniū beluarū pontus hic alat, semper in nostrā prædā

Caradæmones. v. mali
 gnī spūs & noxij
 Eudæmones: sūt boni
 & bñi spūs.

Celeuma: ē nauigatiū
 cantilena.

ORATIO AD MARIAM

inhiantiu. Neq̄ vero defunt etiã huc elemēto sua venena,
 letale uirus vndiq̄ afflantia, dum alius assentatione nobis
 imponit, alius pestiferis consilijs ab honestis auocat, alius
 ad p̄niciē hortat, hic palam iniurius, ille elãcularius hostis
 nocet, hic in os cõtumeliosus, mētis ociũ perturbat, ille fu-
 catus amicus, niueo dēticulo uipereum uirus infundit, hic
 atro loliginis succo tinctus, famæ labē conat̄ offundere, ille
 le torpedinis in morē, frigidũ afflans venenũ, charitatis ar-
 dorem nititur extinguerē. Tum vero gelido soluũtur frigo
 re mēbra, cũ p̄iceæ nubes ignoratię, eripiũt nobis cœlumq̄
 diēq̄, cũ lacero velo, dissipatis antēnis, amisso clauo, cæcis
 erramus in undis. Tũ multus vbicq̄ pauor, & plurima mor-
 tis imago. Adeoq̄ lachrymabilis huius uitæ, quã a uinculis
 & uagitu fumus auspiciati, p̄petuus tenor calamitatũ est
 plenissimus, ut ne ipsa quidē trãquillitas discrimine uacet.
 Vides hæc o regina cœlestis, & miserata succurris pietan-
 tibus, Neq̄ em̄ fieri p̄ot, ut aut non despicias casus mortaliũ,
 q̄ quidē uel nois ipsius argumēto, sublimis illa sis Elia-
 ce, illa sis Cynosura clarissima, sũmo, s. mũdi cardine fixa,
 quæ sola falsas occidua Tethydos undas nũq̄ attigisti, cu-
 ius ne leui quidē aspgine unq̄ cõmauisti. Neq̄ consenta-
 neum est, ut ulla eorum quæ fiũt in terris pars, tuos oculos
 suffugiat, cum tu sis luna illa pulcherrima, æterni solis & so-
 ror & mater, quę nostros labores de proximo despicias, quip-
 pe uicinũ & familiarissimum terris sydus, influxuq̄ longe
 omniũ efficacissimũ, quæ noctē hãc nostrã miti lumine sub-
 lustrē facis, nō vaga, nunq̄ senescēs, nunq̄ inēqualis, nũq̄
 deficiens, nunq̄ occidens, sed assidue pleno pernites orbe,
 semp̄ obuia solt, vnde mutuũ lumē vimq̄ plenissime hau-
 stam nobis refundis, salutari succo vegetās & augēs oĩa. Er-
 go neq̄ non uides o Maria, cũ eadē & stella sis huius nostri
 pelagi, & luna nostræ terræ, neq̄ rursus uidentē nō tangũt
 hoim mala, cũ te iã olim matrē suã, & misericordię matrem
 mũdus hic noster appellet, tuq̄ nō inuita nomē istud agnos-

scas. Atq̄ oīno necesse est, vt te matrē res hominū sollicitā
 habeāt, quæ quidē filiū pepereris, vsq; adeo nostri generis
 amantē, vt huius exiliū cōmunis incolā factus pro nobis af-
 serēdis sese deuouerit, tanq; libenter in oēs casus effuderit.
 Neq; igit̄ aut non vides hominū erūnas, aut vidēs non mi-
 serescis, neq; miserta mederi non potes, cū & filiū genueris
 exorabilē, præterea sic tui amantē, sic obseruantē, quippe
 piissimū, vt nihil omnino neget postulanti. Neq; rursus a pa-
 tre frustra quicq; petit filius, ppter incogitabilē mutuā inter
 ipsos charitatē, & nihil non potest pater, nihil itē nō potest
 filius, vt qui ab omnipotente nascat̄ omnipotēs, proinde ni-
 hil nō potes tu quoq; cuius vel pietati vel honorī, filius ni-
 hil nō tribuit. His argumētis ratiocinat̄ nostra mortalitas,
 nō ingenio, sed egestate sollers, te vnā esse o virgo deipara,
 vnde afflictis in rebus opē & postere, & sperare debeamus,
 q̄ vna vales oīa, & quicq; vales id omne nobis vales. Certe
 itaq; fiducia, en ego pnus tuis aduoluor pedibus, illis q̄
 bus etiā cœlites ipsi sese substernūt, p̄senti tuo numini sup-
 plices tēdo man⁹, nō sine multa scatebra lachrymarū, quas
 mihi e penitissimis animi venis, partim huius exiliū labores
 amarissimas exprimūt, partim noxiarū, quas tuū in filiū ad-
 misi, consciētia excutit. Succurre queso mea seruatrix, mea
 salus, meū vnicū certissimūq; per fugiū Mariā, præfulge stel-
 la salutaris caligantē, dirige errantē, aspira laboranti, confir-
 ma vacillantē, fulci nutantē, ad sis periclitātī, ne forte nauis
 culā hāc iam quassam, iā exarmatā, iam rimis fathiscentem
 decumanus ille fluctus obruat. Immo in tutū restitue, iam
 scopulo infixā, iā naufragā, iā exitio p̄ximā. Serua meū dul-
 ce decus/animulā hanc, quæ sese tibi (quāta est) nuncupat.
 Quod si votū nō abnuis, iā tuū est q̄d perit. Ne sinas (ama-
 bo) interire, quod tuus gnatus sapiēs architectus, tā accuratē
 finxit, quod tā diligētē exornauit, quod idē tam immen-
 so sanguinis sui precio redemit. Redde vel opifici plasma,
 vel artificii opus, vel redēptori mercē suam. Sed quin ego

ORATIO AD MARIAM

te iam dudum pijs obtestationibus, tanq̃ magicis precami
 » nibus aggredior, quādo tu nostra es illa Diana, triplici nu-
 » mine pollens, quæ cogi quoq̃ vocibus humanis gaudeas:
 » Quidni valeat apud te verā diuā pietas, quod apud falsam
 valebat superstitiō? Quidni obtineat apud te cultus purus,
 quod apud illā ritus sacrilegi? Quidni te flectāt Christianorū
 rū lachrymæ, cū illam inalefica carmina mouerint? Quidni
 te pię tangāt obsecratiōes, cū illa impias execrationes sense-
 rit? Obtestor igit̃ exorabile pectus tuū, o regina cunctorū,
 » per quicquid tuū, filijq̃ tui numē placare potest. Per venerā
 » dam tui conceptionē, a qua labem oēm procul arcuit is, quā
 » tu postea simili puritate concepisti. Per adorandā natiuitas-
 tē tuā, qua veluti luciferi sydus, placido lumine exorta, ven-
 turi solis certissimā spem dedisti mortalibus. Per infantiam
 tuā, deo gratissimis studijs trāfactam. Per summā animi tui
 synceritatē, humilitatē, pietatē, quæ virtutū fragrantia, dei
 p̃risvnigenitū, veluti procū amore ebrīū, in terras pellexisti
 nimirū vti virgo sponsa, virginis spōso cōtingeres, & puris-
 sima purissimū cōciperes, illibata illibatum generares. Per
 ter adorandū illud opificiū, perq̃ ter foelicem animi tui sen-
 sum, cum te cōscia, ille faber singularis spiritus immortalis
 » in officina vteri tui, triforme opus sacris ternionibus absol-
 » ueret, purissimū filij tui corpusculum, de virginei sanguinis
 » tui guttula rāpente fingēs, simulq̃ beatā illam animā de nis-
 » hilo creatā, mortalibus quidē, sed omnino syncerissimis ori-
 » ganis inserēs, cū animæ verō parte liquidissima, diuinitatē
 » agglutinās, atq̃ ita limū, vitam, & deū, tam concordi discris-
 » mine, & discreta cōcordia copulās, vt inter se nō permixta
 » naturæ, in eandē tamen coiēt personā. Per sancta tua offi-
 » cia, quæ virgo grauida, aniculæ foetæ, redēptore pregnans,
 præcone pregnāti cognatae sedula præstitisti. Per ineffabile
 pectoris tui gaudiū, cū puella virilis ignara cōsortij, aureū il-
 lū foetū, spem orbis vniuersi, in aluo tua gestares, tuoq̃ succo
 » aleres, neq̃ dulcis sareinulæ sensu carēs, neq̃ tamē vuls

go pregnantium fastidia sentiens. Per foelicissimam expectationem
 tuam, cum stas pariedi metas sollicitè numeras, paren-
 tis nomē tibi promitteres, integritatis secunda. Per sacratum
partum tuū, ab omni cruciatu, ab omni pudore, nostriq; pu-
 erperij sordibus tam immunē, q̄ tu fueras ab omni libidine
 aliena. Per sancta mentis tuæ trīpudia, cum obstetricatibus
 angelis, dulcis ille pulsio de corporis tui thalamo procedēs,
 tibi quidem matris nomen adferret, nobis vero renascendi
 spem natus ostenderet. Per ineffabile meritū tuæ paupertatis
 o Maria, qua tu vitā omnium, recentem tuū partū, sc̄uientē
 te decēbri, non domi, sed foris, non in palatio, sed in humili
 tuguriolo suscepisti, eūq; non purpureis fascijs, sed pannicu-
 lis inuolutū, pro segmētatis cunabulis, duro præsepio reclī-
 nasti. Per pias animi tui voluptates, cum filiolum tuum ab an-
 gelis annūciari, a pastoribus queritari, a Magis quos index-
 stella exciuerat, mysticis donarijs honorari conspiceres. Per
 genuinū illū parentis affectum, quē tu supra matrū vulgus
 erga dulce pignus tuū Iesum, lōge flagrantissimū persensis-
 sti. Perq; mutuā illam & inenarrabilē pietate, qua tu mater
 filiū deū, te contra filius virgine genitricē adamauit. Per eū
 sensum multo foelicissimū, qui totiēs tua materna p̄cordia
 titillabat, quotiēs decoros & mites ocellos gnati tui, tua sc̄is
 licet lumina iucunda similitudine referentes diffusauiabaris,
 quotiēs frontē fronti, os ori, vultū vultui, manusculas mani-
 bus simillimas contēplans agnosceres. Per maternā seduli-
tate, quā Iesu tui cunabulis, noua puerpera officiosissime im-
 pertiebas, siue cū algentē puellū tepēti gremio confoueres,
 siue cū vlnis circūplexa, sinui virgineo apprimeres, siue cū
 vagiētī blādulis nenijs somnos accerseres, aut noto admo-
 uēs pectusculo, de virginea papillula suspēderes, imensam
 mūdi machinā digito librantē. Siue cum lachrymantē p̄ijs
 suauolis collābens, psilientes guttulas, osculis exorberes.
 Per illū materni lactis nectareū succum, qui de virginei tui
 pectoris fonticulo subscatebat, cū niueo liquore nutricares

ORATIO AD MARIAM

uniuersa pascentē. Per officiosam solllicitudinē, cū insanien-
 tis Herodis impietate fugiēs, spem nostrā in Aegyptū aspor-
 tares, ne. s. p̄iret añ diē, p̄ quē oēs eramus seruādi. Per hum-
ilitatē illā tuā deo lōge gratissimā, qua factū ē, ut neq̄ i pue-
 ro circūcisiōis, neq̄ in te ipsa purificatiōis cerimonias obis-
 re dedignareris, p̄inde q̄si in illo fuerit qc̄q̄ putre resecatū
 cuius vnus puritas, maculis oīm abolēdis sufficiebat, aut
 tibi ullo piaculo fuerit opus, ad cuius puerpiū, quis etiā ali-
 aq̄ uirginitas sit sordidissima, Per blesum illud et blādū lal-
 22 lare infantuli tui. Per amicos arrisus, p̄ mutos qdē adhuc,
 22 sed gesticulātes affectus, p̄ inuicē data ac reddita basiola, p̄
 22 charissimi pignoris nō onerosas gestatiōes. Per btm̄ pieta-
 22 tis affectū, cū te filiolo, iā nr̄a v̄ba meditās, blesula, dulciq̄
 uocula materculā appellitaret. Per blandicias pietatis ple-
 22 nas, uicissim dictas ac redditas. Per domesticas cōfabulati-
 22 ones, & o q̄ sancta inuicem colloqa. Per solllicita desyderia
 22 materni cordis, cū filiū iā grādusculū p̄ oīa uelut amissum
 uestigares. Per officiosas curas & uota purissima, q̄bus uni-
 genitū tuū mortal̄ aui gradibus adolesecētē, p̄seq̄bare. Per
alcores, p̄ æst̄, p̄ sitim, p̄ esuritionē, p̄ uigilias, p̄ inopiā, p̄ q̄
 oēs humanæ uitæ iniurias, q̄rū, te teste, nihil ille recusauit.
 Per sc̄tissimos manuū tuarū labores atq̄ industriā, quibus
 22 paupculū filiū, paupcula sustinebas. Per arcanū gaudium,
 22 qd̄ in tacito sinu gaudebas, cū filiū quē hoiem homo genuē-
 22 ras, diuinitatis specimē edētē uideres, aquā in uīna uertētē,
 22 inorbis simplici uerbo medentē, sepultos excitātē, mari im-
 22 perantē, p̄crā donantē, dæmones exigentē. Per oēs filij tui
 22 cruciatus, q̄s tu maternā sympathia cōiter ptulisti, ut nos
 instauratā salutē filio, sed non sine matre deberemus. Per
 amarissimas lachrymas, quas ille non raro p̄ nostris malis
 fudit. Per indigna p̄bra, q̄bus ille totiēs a Iudæis p̄ nobis
 male audiit. Per sp̄otanea filij tui tedia, cū ille nostro exitio
 angeret. Per sanguineū sudorē, quo totū illū a uertice usq̄
 ad imū pedem nostra scelera p̄fuderūt. Per acerbū illū tuū

j. i. matris. passioes

tuiq; unigeniti pudorē, cum agnus ille niveus perinde uti
 scelestus parricida quispiā, a sacrilegis ministris magno cū
 tumultu captus, a iudice ad iudicē, populo insultate ducta
 retur, Per grauiorē etiā erubescentiā, cum ad submissiorū
 testiū calumnias obmutesceret, Per insanas illas turbæ suc
 clamationes, Per maledicta in eum ingesta, per illisos cola
 phos, Per sacros unici tui uultus impie cōsputos, Per funes
 illos infames, quibus astrictus est ille, qui mundū soluit a
 crimine, Per artus oēs lictorijs flagris inclemēter sulcatos,
 Per mille purpurei sanguinis riuulos toto corpore psilien
 tes, Per indignissima ludibria, Per pallāridiculi gratia da
 tam, Per arūdine pulsatū caput ad adorādū, Per alapas cru
 entis manibus impactas, Per ludibriosam coronā q̄ uulni
 ficis aculeis, simul & tua uiscera, & sacra filij tui tēpora pe
 netrauit, Per capitalē sententiā in innocentissimū reū inique
 p̄nunciatā, Per tristissimos tuos passūs, quibus infamē ar
 borem humeris baiulantem diceris profecuta, ut infame
 supplicium unici tui mater spectares, Per materni cordis
uulnus, cū gnatū tuū inter duos latrones mediū tolli cōspi
 ceres, Per sanctissimos artus tam ualide distētos, Per crea
 trices illas manus, & pedes innoxios diro ferro confixos,
 Per extremā sitim, Per fellito aceto imbutā spōgiam sitiēti
 porrectā, Per materni tui pectoris affectionē, uni tibi cogni
 tā, cū mulierē de cruce appellās te discipulo, tibi discipulū
virginē uirgini cōmēdaret, Per internū animi tui sensum,
 cū iā sibi mortē spōte asciscēs filius, ingenti clamore p̄cio
 sam aīam paternis manibus cōmēdaret, Per sacrosctm̄ my
steriū, cū testibus oculis tuis, fons ille ter adorādus, de dor
 miētis latere scateret, pariter & aquā abluēdis & sanguinē
 uiuificandis nobis p̄pinans, Per crudelissimū doloris glas
dium, quē tibi iam nouæ puerpæ fatidicus senex fuerat ua
 ticinatus, q̄ tua materna uiscera p̄ singulos unici tui crucia
 tus atrocissimis uulnerib; cōfodit, Per estuātissimū redimē
 dī generis humani desyderiū, quo fiebat, ut cū oēs gnati do

ORATIO AD MARIAM

fores pari pœne sensu ferres, tamē incredibile gaudiū pariter cum eodē caperes, quod tua filiꝝ factura, nræ salutis ne gociū peragebat. Per fidei tuæ meritū, cū attonitis ac dubitātibus cæteris discipulis, tu sola redēptionis nostrę mysteriū tacita tecū mente reuoluēs, multo plus voluptatis de nostra vita, q̄ de filij morte luctus p̄cipiebas, de resurrectione perpetuā certissimāq; spem obtinens. Per nullo sermone cōsequendū gaudiū pectoris tui, cū lesus tuus iam victor, iam rediuiuus, iā immortalis, primū sese tibi spectandū exhiberet, multo lumine conspicuū, opimis spolijs, æternisq; trophæis decoratū. Per pia mētis tuæ gaudia, cū vnigeniti tui nomē ter sanctum toto iam orbe videres inclarescere, eūq; quem tu sola carnē factum de tua carne, carnaliter cōceperas, secū dum carnem genueras, iam a tot milibus spiritalē spiritualis ter cōcipi lætareris. Per pia suspiria, per sanctissima desyderia, per purissima vota, per beatas lachrymas, quas mater filio superstes vbertim in terra fudisti, quoties dulcissimi cū eo cōuictus recordatio subiret animū, quoties de redēptionis humane cōsilio, quoties de mysticis illius factis pariter & dictis, cū amicis eius ac discipulis sermonem sereres, aut quoties religiosa sedulitate obambulans, sacra reuiferes loca, in qbus vllū modo vnici tui monumentū extaret. His incunis primū vagijt infans. Hoc in tēplo mihi repertus inter legis consultos. Hoc in triclinio, aquis in vina trāformatis, conuiuū exhilarauit. Hac in ripa baptizatus est. In hoc deserto ieiunauit. In hac solitudine tantam turbā tantulo cibo saturauit. Hoc ex loco hanc & hanc parabolā differuit. Hoc in mōte confedit, cū hæc atq; illa doceret. Hęc porticus inambulātis obtinet vestigia. Hic cōuiuū egit. Hoc solū illi lachrymis cōmaduit. Hoc erat vultu, cū q̄stuarios e tēplis exturbaret. Vt palluit, vt fremuit, vt fleuit cum Lazarū amicū sororibus viuū redderet. Hic stabat, cū cœcū illum inaret. Ad hūc puteū itinere sessus quieuit. Hic mihi vnihæc atq; illa dixit. Hic ductus est, hic pepēdit. Hoc in tumulto sit

tus est. His in vestigijs apparuit. Hinc nobis dixit sup̄mū uale, patrē repetiturus. Hoc in cœnaculo patris suūq; misit spiritū. Per horū atq; similiū beatissimā memoriā, q̄ tibi filiū absentē fœlicius etiā p̄sentē reddebat, q̄ antea fuerat in carne. Per crebros angelorū cōmeatus, q̄ te familiariter interuisentes, uota matris ad filiū, filij munera ad matrē p̄ferebant, per sancta tua uitę mortalīs tedīa, cū iam terrenis eximī rebus, filioq; imortali, imortalis gestiebas copulari. Per festiuos cœli totius applausus, cū te supra cōfessus angelicos euectā, fili⁹ pximo cōfessu reciperet, rerūq; omniū ditionē impertiret. Per ineffabilē tuā erga genus hominū pietatē, perq; tuū longe mitissimū pectus. Per tuā fœlicitatem, nostrosq; labores. Per tua gaudia, nostrosq; luct⁹. Per hanc quātulacūq; pietatē qua tuū numē utcūq; colo, p̄ omniū qui in te spes fixere suas, uota obsecro obtestorq; uirgo intemerata, peccatoris hui⁹ patrociniū apud filiū iudicē suscipe, eius irā quā meis flagicijs excitauī, deprecare, reconcilia caput hoc noxiū ei, quē tuis uberibus aluisti, ut eiusdē & illustratus lumine, pernicioſa a salutaribus dinoscā, & vnctiōe cōfirmatus, quæcūq; illi grata sciero, ea cōstātī psequar affectu, rursus quæ inimica, ea penitus detester atq; auerſer. Impetra q̄ſo mihi mea p̄catrīx maximū quoddā a filio munus, ut toto pectore, atq; p̄sum ex animo, mea ipsius oderim mala, neue quid amē, aut mirer, p̄ter unū filium tuū, in illius imaginē merear trāfigurari, ut suauē etiā mihi fiat, cū illo crucē tollere, atq; in ea p̄ spem & patiētīā, ad finē vsq; uitæ fœliciter p̄seuerare, utq; iam rerū p̄mutatis uicibus, ea animo meo incipiāt amareſcere, quę me animalē stulte delectabant, ea contra iuuēt q̄ quondā pro maximis malis habebā, ne me arcta unigeniti tui uia, uel carnis illecebrę trāuersum abripiāt, uel irruentiū malorū p̄cella deturbet. Et quoniā cōsutili nauicula, in quā & ille q̄ndā dignatus est descēdere, tam periculofum nauigo mare, p̄coro Maria, ut illo quidē vētis & mari imperante, te uero usq;

T

CONCIO

prælucente, in portū cœlestis Hierusalem cōtingat appelles
re. In quo gnati tui beato cōsortio frueris sine fine. Amē,

CONCIO DE PVERO IESV pronunciata a puero in schola Coles tica, nuper instituta Londinī.

Ver apud pueros verba factururus de ineffabili puero IESU, nō optarim mihi Tullianam illam eloquentiā, quæ breui atq; inani voluptate aures delinuat. Quantū enī abest Christi sapientiā a sapiētiā mūdi (abest aut̄ immēso interuallo) tm̄ oportet christianam eloquētiā a mūdana differre eloquētiā. Sed illud vna mecū ardentibus votis impetretis velim, ab optimi IESU optimo patre deo, a quo ceu fonte bonorū oim̄ summa proficiscit̄, quiq; solus fœcūdo illo suo spiritu linguas infantium reddit difertas, vel e lactētium ore laudē absolutā depromere solit̄, vt quēadmodū omnis nostra vita nō aliū exprimere debet, q̄ spiritū de quo dicturi sum⁹ IESUM, ita & oratio nostra illū sapiat, illū referat, illū spiret, qui & verbum est patris, & verba vitę solus habet, cuius sermo viuus, & efficax penetrantior est quouis gladio ancipiti, ad intimos etiā cordis recessus penetrās vtq; ipse de cuius vētre flumina pmanant aquę viuę, nō grauet̄ per organū vocis nostrę veluti per cānalē, in oim̄ vestrū aios influere, multoq; gratiæ cœlestis irrigare succo. Id ita futurę cōfido cōmiliones mei charissimi, si pijs votis purgatas, ac vere sitiētes aures adiugētis, eas videlicet aures, quas æternus ille sermo requirēs in euāgelio. Qui habet (inquit) aures ad audiēdū, audiat. Nos porro cur nō audeamus rē hanc arduā quidē illā, sed tamē piā aggredi? p̄sertim ipso adiutore deo, in quo hoc plus potest mortalīs infirmitas, quo minus suis nitit̄ viribus, & in quo Paulus oīa se posse gloriaē. Iam vero cū tanto studio flagrent isti, qui mūdanæ, hoc est diabolicę militiæ dedere

noīa, vt suū quicq; ducē laudibus vehāt. Nobis qđ prius, aut antiquius esse debet, q̄ vt p̄ceptorē, vindicē imperatore m nostrū IEsū, ac eundē quidē oīm, sed tamen peculiariter nostrū id est puerorū principē, certatim pijs celebremus p̄g conijs. Hunc in primis cognoscere studeamus, cognitū laudemus, laudatū amemus, amatū exprimamus atq; imitemur, imitātes eo fruamur, fruētes īmortali fœlicitate potiamur. Sed in tā vberē, tanq; immēsa rez copia, vnde quæso inītiū, aut vbi finē nostra reperiet oratio? cū is de quo loqui paramus, fons sit, vel (vt verius dicā) oceanus bonorū oīm. Verū vt ipse natura incōprehensus, & infinitus, tñ sese velut in arcū cohibuit cōtraxitq;. itidē & nostra oratio in explicādīs eius laudibus, quæ modū nesciūt, modū tamē ipsa sibi faciat oportet. Equidē tria potissimū esse video, quæ v̄p discipulorū, v̄p militū aīos solēt ad gnauiter agendū inflammare, ea sunt ducts admiratio, amor, & p̄miū. Itaq; q̄ p̄ceptorī nostro ac duci IEsu studijs alacrioribus pareamus, agendū singulatim hæc in eo pia curiositate cōsiderem. Primo loco q̄ sit suspiciēdus vndiq;, ac stupēdus, deinde quāto p̄re diligēdus, atq; ob id imitādus. postremo q̄ ingēs dilectio nis fructus. Ac mos quidē est rhetorū in hoc dicendi genere illustriū principū adhibere exēpla, videlicet quo collatione crescatīs quē conant̄ laudib⁹ attollere. Verū imperator no ster vsq; adeo supat omne celsitudinis humanæ fastigiū, vt quicquid quantūuis egregiū adhibueris, tenebras admoueris nō lucem. Cuius enim imagines ac nataliū splendor non videat̄ esse sum⁹, si cū IEsu cōponas? qui quidē ineffabili īmo etiā incogitabili rōe deus a deo semper absq; tēpore nasci, æterno summoq; parētī per oīa æqualis? Quāq; hui⁹ vel humana natiuitas nonne facile regū omniū claritatem obscurauerit? Quippe q̄ stupēte rerū natura, auctore patre, affante spiritu, pronubo angelo, citra virilē operā, virgo de virgine, cœlitus grauida, natus est homo in tempore, & rursum ita natus homo, vt neq; deus esse desineret, neq; fors

diū nostrarū quicq̄ omnino contraheret. Iam vero quid eo
 fingi potest amplius, qui infusus per oīa, nullo tñ loco cohi-
 bitus, in seipso manet immēsus? Quid illo ditius, qui sum-
 mū illud est bonū, a quo bona promanāt oīa, nec tamē ipse
 dimīnui potest? Quid illustrius eo, qui splēdor est paternæ
 gloriæ, quicq̄ solus illuminat oēm hoīem venientē in hunc
 mundum? Quid illo potētius, cui pater omnipotēs vniuersam
 tradidit potestatē in cœlo & in terra? Quid efficacius
 eo, qui simplici nutu cōdidit vniuersa, ad cuius iussum siles-
 scit mare, vertunt rerū species, fugiūt morbī, concidūt ar-
 mati, pellunt dæmones, seruiūt elemēta, scindunt petræ, re-
 uiuiscūt mortui, resipiscūt peccatores, deniq; nouantur oīa?
 Quid augustius eo, quē admirant superi, tremūt inferi, me-
 dius hic orbis supplex adorat, ad cuius comparationē sum-
 mi reges nihil aliud q̄ vermiculos esse sese confitent? Quid
 eo fortius atq; inuictius, qui solus mortē alijs inuictam, sua
 morte deuicit, ac Satanæ tyrrannidē cœlesti virtute demor-
 litus est? Quid triūphantius eo, qui per fractis ac spoliatis in-
 feris, tot pijs comitatus anīabus, victor cœlos adiit, ibiq; se-
 det ad dexterā dei patris? Quid illo sapiētius, qui tā admi-
 rabili ratione cuncta cōdidit, vt v̄p̄ in apiculis, tot tātaq; sue
 sapiētix reliquerit miracula? quicq; tā stupēdo rerū ordine,
 atq; harmonia necit, cōtinet, administrat vniuersa, obiens
 oīa, nec tñ a seipso discedens, omnia mouēs ipse immotus,
 oīa cōcutiens ipse tranquillus, postremo in quo id qd̄ stub-
 rissimū est, vniuersam mortalīū sōphorum sapiētiam longo
 superat interuallo. Cuius debet nobis esse grauior authori-
 tas, q̄ ei⁹ de quo pater ipse palā est testificatus. Hic est filius
 meus dilectus, in q̄ mihi cōplacuit, ipsum audire. Quid eque
 reuerendū, atq; is cuius oculis perspicua sunt oīa? Quid per
 inde formidandū atq; ille, qui solo nutu potest, & animā &
 corp⁹ in tartara mittere? Quid aut̄ formosius eo, cuius vul-
 tum intueri summa est fœlicitas? Deniq; si multis precium
 reddit antiquitas, qd̄ illo antiquius, qui nec initium habet,

nec finē est habiturus? Sed fortasse magis cōuenerit, vt pueri puerū admīremur, quādoquidē hic quoq; stupēdus occurrit, vsq; adeo qđ illius est infimū, sublimius est ijs quæ sunt apud hoīes excelsissima. Quātus erat ille, quē infantulū uagientē, pannosum, abiectū in p̄sepe, tamē cœlītus canūt angelī, adorāt pastores, adorat & quæ genuit, agnoscūt bruta animātia, indicat stella, venerant magi, timet rex Herodes, trepidat oīs Hierosolyma, sanctus amplectit̄ Symeon, uatīcinat̄ Anna, in spem salutis erigunt̄ piī. O humilē sublimitatem, & sublimem humilitatē, Si noua miramur, quid simile vnq; aut factū, aut auditū, aut cogitatū? Si magna suspiciamus, quid nostro Iesu modis omnibus amplius, quē nulla creatura possit vel exprimere uoce, vel cogitatōe cōcipere. Huius magnitudinē qui uelit oratione complecti, is multo stultius agat, q̄ si conetur vastissimū oceanum angusto ex haurire cyatho. Adorāda est eius immensitas magis q̄ explicāda, quam vel hoc ipso magis mirari cōuenit, quo min⁹ assequimur. Quid nī nos id faciamus? cū magnus ille p̄cursor indignū sese pronūciat, qui corrigia calciamentorum eius soluat? Agite igit̄ pueri suauissimi, hoc tā inclyto puero Iesu p̄ceptore, hoc tam insigni duce, sancta superbia gloriemur, huius sublimitas nobis ad pie audendū animos addat, in hoc uo nobis ipsi placeamus, vt existimātes illius oīa nobis esse communia, nos ipsos meliores arbitremur, q̄ qui semel tali addicti imperatori, mundo uitū sue, sordidissimis utiq; dominis seruiamus.

SECUNDA PARS.

¶ Sed admirant̄, & contremiscūt etiā dæmōnes, amāt soli piī. Quamobrē altera hui⁹ oratiōis pars, vt propius ad nos p̄inet, ita est attētiōribus auribus accipiēda, uidelicet quot noībus Iesus sit nobis amādus, vel redamandus magis, vt qui nos & nondū cōditos, ante omne tēpus amarit in se, in quo iam tum erāt omnia. Itaq; natiua sua bonitate cū nihil essemus, nos finxit, finxit autē non qđ uis animal, sed ho-

CONCIO

minē, & finxit ad sui ipsius imaginē, hoc est summi boni ca-
 paces, ac sacro sui oris afflatu spiritū vitalē indidit. Ad hæc
 cæteris aniantibus impio nostro parere iussis, quin etiā an-
 gelis in nostri tutelā designatis, latissimā hanc, ac pulcherrimā
 mūdi fabricā nostris addixit vsibus. In qua nos velut in
 admirabili quodā teatro cōstituit, vt in rebus creatis opifi-
 cis sapientiā admiraremur, bonitatē amaremus, potētia ve-
 neraremur, quoq; id magis fieret, tot animi dotib; ornauit,
 tam perspicaci ingenij lumine cōdecorauit. Quid hoc anis-
 mātē fingi poterat, vel admirabili; vel foelicius? Sed o sem-
 per foelicitatis comitē inuidiā. Rursum serpentis astu in pec-
 catū, hoc est plusq; in nihilum relapsus est miser. Sed hic tu
 rursum optime Iesu, q; ineffabili cōsilio, q; inaudito exem-
 plo, q; incōparabili charitate, tuū figmentū restituisisti. Nam
 ita restituisisti, vt labi propemodū expedierit, eamq; culpam
 quidā non absurde foelicē vocauerit. Omnia de beamus cōs-
 ditori, at reparatori plusq; oīa debemus. Vltro temetipsum
 e regno patris in hoc nostrū exiliū demisisti, vt nos in Parā-
 diso exactos, cœli ciues redderes, nostrā humanitatē assūm-
 psisti, vt nos in tuæ diuinitatis confortiū ascisceres, nostrū
 hūc limū induisti, vt nos immortalitatis gloria vestires, no-
 stra tectus forma, nobiscū in hoc calamitoso mūdo cōplus-
 res annos agere voluisti, vt vel sic in tui raperes amorē, nu-
 dus in hanc lucē, immo noctē emerisisti, nobiscū atq; adeo
 pro nobis vagisisti, sitisisti, esurisisti, alsisisti, æstuaisti, laboraisti, de-
 lassatus es, eguisisti, vigilaisti, ieiunasti, tot malis nostris obno-
 xius esse voluisti, vt nos ab oībus exēptos malis, in tui, hoc
 est summi boni cōmunionē assereres. Deinde per omnem
 sanctissimæ vitæ tuæ seriem, q; efficacibus exēplis animos
 nostros inflammas; q; salutaribus præceptis erudis, ac for-
 mas; q; stupēdis miraculis expgefasis; q; blandis monitis
 trahis; q; certis pmissis inuitas; vt nō sit aliā cōmodior viā
 ad te, nisi per teipsum, qui vnus es viā, veritas, & vita. Sed
 viā nō indicasti modo, verū etiā aperuisti, dū pro nobis vni-

Gregorius
 O culpa nimis bea qua re-
 depta e natura,

cēri, trahi, damnari, rīderi, cædi, conspuī, vapulare, pbris affi
 ci, demū in ara crucis agnus sine macula immolari voluisti,
 vt nos tuis vinculis solueres, tuis sanares vulneribus, tuo la
 uares sanguine, tua morte ad immortalitatē eueheres. In sum
 ma totū te nobis impēdisti, vt tui (si fieri posset) iactura nos
 perditos seruares, vitæ redditus, toties tuis apparuisti, atq;
 illis intuetibus patrē repetisti, vt membra confiderent eo se
 peruētura, quo caput iam p̄cessisse conspicerēt, deinde quo
 magis cōfirmares amicos, patre placato, egregiū illud per
 petui amoris tui pignus misisti, sacrū illum spiritū, quo mor
 tui mūdo, longe verius ac foelicius iā viueremus in te, q̄ no
 stro hoc spiritu viuimus. Quæso quid his summę charitatis
 argumētis poterat accedere? Ne hæc q̄dē tā m̄lta, tā magna
 flagrantissimo tuo in nos amori sat erāt. Quis em̄ cōmemo
 rare possit, quot martyrū mortibus, nos ad huius vitæ con
 temptū animās? quot virginū exemplis, ad continētiam ac
 cendis? quot sanctorū monumētis ad pietatē sollicitas? q̄
 admirādīs ecclesiæ tuæ sacramētis communis pariter ac di
 tas? vt consolaris, erigis, armās, doces, mones, trahis, rapis,
 mutas, transformas nos arcanis tuis literis, in quibus viuas
 quasdam tui scintillulas condi voluisti, magnū amoris in
 cendiū excitaturas, si quis modo pia diligētia conetur excu
 rere. Deniq; q̄ vndiq; nobis obuius es, ne quādo liceat ob
 liuisci tui. Ad hæc q̄ paterne toleras peccātes? q̄ clementer
 recipis ad te redeuntes? Nec imputas benefacta tua gratis,
 nec resipiscentibus nostra imputas malefacta, vt subinde
 tacitis vellias, ac trahis instinctibus? vt emēdas aduersis?
 vt allicis prosperis? vt oēm moues lapidem, vt nusq; cessat
 ardentissima charitas in fouendis, asserēdis, tuendis, bean
 dis nobis? Sed quā pauca de tam innumeris perstrinximus
 cōmilitones? & tamen videtis q̄ sit immensus beneficio
 rum aceruus. Eat nunc qui volet, & Pyladas, Horestes, Pi
 rithoos, Theseos, Damonas, ac Pythias verbis phalera
 tis efferat mera præ his nugamenta. Atq; hæc quidem con

tulit vltro nihil promeritis, immo trāsfugis, atq; hostibus, &
 a quibus nihil omnino mutui beneficij redire poterat. Si me
 diocribus officijs hoies ad amandū hominē accēdimur, hūc
 conditorē, vindicē, sic amātem, sic promeritū, non saltē re-
 damabimus? quādoquidē hanc solā gratiā ille a nobis repo-
 scit, quā tamē ipsam in nostrū refundit lucrū. Adamas san-
 22 guine mollescit hircino. aquilę, leones, pardi, delphines, dra-
 22 cones agnoscūt, ac referūt beneficiū, & o duritiā cordis hu-
 22 mani plusq; adamantinā, si tā inaudita charitate non mite-
 22 scit, o ingritudinē plusq; beluinā, si tantorū meritorū po-
 22 test obliuisci, o singularē impudentiā, dicam an potius de-
 22 mentiā, si sic conditus, sic restitutus, sic locupletatus, tanta
 obrutus beneficētia, ad tantas vocatus spes, quicq; amare
 potest, præter illū vnū, in quo, & a quo sunt oīa, quicq; nobis
 oīa secū impertit. Porro autē quanq; hæc mortalīs omnis cō-
 plectit, tamē nos illi peculiariter debemus, ppter ea q; in no-
 strū, hoc est puerorū ordinē singulari quadā propēsiōe, atq;
 indulgētia fuisse sese pluribus declarauit argumētis. Primū
 q; ita vt erat vatū oraculis pmissus, puer paruulus nasci vo-
 luit, cū esset immēsus. Præterea q; adhuc vteri virginei late-
 bris inclusus, infantis itē nondū nati gestu, atq; exultatiōe
 gauisus est salutari. Deinde q; statim innocentū puerorum
 sanguine, suā natiuitatē voluit cōsecrari, vt his quasi velitis
 bus, dux inuictus bellū auspicaret. Adde his, q; instāte mor-
 te triūphali Hierosolimā veniēs, puerorū occurso, atq; offi-
 cio decorari, puerorū voce suas laudes decantari maluit. Iā
 vero q; amantē, q; sollicitū puerorū patronū agit: cū ma-
 tribus infantes suos offerētibus, vt Iesu cōtactu cōsecraren-
 tur, discipulis ne possent admitti vetātibus indignās. Sinite
 22 (inquit) paruulos venire ad me. Neq; vero pueris benedixit
 22 tantū, verū etiā negat vlli mortalīū aditū patere in regnū
 22 cœlorū, nisi qui ad paruulorū formam descēderit. Rursūm
 22 q; amāter & illud: cum tam grauiter deterret ab offendēdis
 pusillis, affirmās magis expedire, vt molari faxo collo allis

gato p̄ceps in mare detur aliquis, q̄ vt vnũ quẽlibet ex his
 ¶ paruulis offendat. Atq; his q̄ inſigne addidit elogiũ ad pue-
 ¶ rorũ commendationẽ: Amen dico vobis, angeli eorũ ſem̄
 ¶ p̄vidẽt faciem patris. Gratias agit tibi tuus, tibiq; dicatus
 ¶ grex Ieſu p̄ceptor, cui queſo vt ſacras tuas manus ſem̄
 ¶ per admouere velis, & ab omni ſcãdalo ꝑcul arceas. Quid il-
 ¶ lud: nonne magnũ amoris indicium, cũ puerũ in medio colla-
 ¶ tum, diſcipulis eũ exemplũ proponit? Niſi inquitẽs, cõuerſi
 ¶ fueritis, & efficiamini ſicut paruulus iſte, non intrabitis in
 ¶ regnum cœlorũ. An non eodẽ pertinet: cũ Nicodemo ſciẽs
 ¶ ſcitanti, qua vĩa poſſit ad vitã immortalẽ pertingere, iubet
 ¶ vt denuo renaſcãt, hoc eſt in puerũ redeat. Vſq; adeo Chri-
 ¶ ſto duci noſtro placuit infantia, vt ſenes etiã cogat repuera-
 ¶ ſcere, ſi modo velint in illius admitti conſortium, extra quem
 ¶ nulla ſalutis ſpes eſt. Neq; vero a Chriſto diſſonat Petrus,
 ¶ cũ admonet, vt tanq; nuper editi infantẽs lac cõcupiſcamus,
 ¶ Neq; diſcrepat Paulus, Filioli mei inquitẽs, quos iterũ partu-
 ¶ rio, donec formeſ Chriſtus in vobis. Idem paruulos in Chri-
 ¶ ſto lacte potat, Multa ſunt id genus loca in myſticis literis.
 ¶ Omnino Chriſtianiſmus nihil aliud eſt q̄ renaſcẽtia, q̄ res-
 ¶ pueriſcẽtia quãdã, Magnũ igitur pueri, magnũ pueritiã ſa-
 ¶ cramentũ, qua Ieſus tantopere delectatus eſt. Non contẽ-
 ¶ namus ætatem noſtrã, quam verus ille rerũ æſtimator tan-
 ¶ ti fecit. Tantũ demus operã, vt eiufmodi ſimus pueri, cuius
 ¶ modi diligit Ieſus, diligit autẽ innocuos pueros, dociles,
 ¶ ſimplices, atq; illud interim meminerimus, hanc deo gratã
 ¶ pueritiã, nõ in annis eſſe ſitam, ſed in animis, nõ in tẽporis
 ¶ bus, ſed in moribus. Eſt enim p̄poſterũ quoddã, nobiſq;
 ¶ magnopere fugiendũ puerorũ genus, qui m̄to læui, mente
 ¶ ſunt hiriſuta, & ætate impuberes, vitioſa aſtutia ſenes ſunt.
 ¶ Eſt igit̄ nouũ quoddã pueritiã genus quod a Chriſto proba-
 ¶ tur, pueritiã citra puerilitatẽ, & oĩno ſenilis quãdã pueritiã,
 ¶ quã nõ annorũ numero conſtat, ſed innocẽtia, ſed ingenij
 ¶ ſimplicitate. An non id palã indicat Petrus, cũ ait. Deponẽ

CONIICIO

tes igitur oēm maliciā, & omnē dolū, & simulationes, & inuidias, & detractiones, sicut modo geniti infantes, rationale, & sine dolo lac cōcupiscite, vt in eo crescatis in salutē. Cur addidit rationale? nēpe ut excluderet stulticiā, quæ huius vere ætatis cōsuevit eē comes. Cur detrahit inuidias simulationes, ac reliqua id genus vitia, quæ senū sunt quasi peculiaria? nimirū vt intelligeremus, Christi pueros simplicitate ac puritate æstimari, nō natalibus. Ad eundē modū & Paulus. Malicia inquit, paruuli estote, sensibus autē perfecti. Quæ est oīno in ipsa puerorū ætate natia quædā bonitas, ac velut umbra quædā, ac simulacrū innocentie, uel spes potius atq; indoles futuræ p̄bitatis. Mollis, & in quæuis habitū sequax animus, pudor optimus inocētie custos ingeniū uitij vacuū, corporis nitor, ac ueluti flos quæ uerantantis æui, & nescio quō quiddā spiritibus cognatū ac famulare. Neq; eīm temere sit, vt quies apparēt angeli, pueris li specie sese offerāt oculis, quætiā magi siquā suis incantamentis spiritū eliciūt, in puerile corpus ferunt accersere, at quāto libētius spiritus ille diuinus, pijs ac sanctis euocatus uotis, in hmōi domicilia demigrabit. Ergo ad has naturæ doctes si accesserit sūmi illius & absoluti pueri imitatio, tū demū & grati in illū, & illo digni pueri uidebūtur. Eteīm sic p̄ meritū quō possit nō amare? Verū eīm uero ea veri amoris uis est, ut eius quod ames, quæ simillimus esse cupias. Quod si inobis efficit amor humanus, quātū æmulādī studiū excitabit amor diuinus, cui ille collatus, uix amoris umbella est. Proinde si uere atq; ex aīo nō uerbo tenus Iesum amamus, Iesum p̄ nra uirili conemur exprimere, uel potius in illū trāsformari. Quæ si uirū assequi nō possumus, saltē pueri puerū imitemur. Quæ est hoc ipm facin⁹ est haud quæp̄ puerile, immo senilibus etiā uiribus maius, sed quod fere nusq; succedat scelicius quæ in pueris. Eteīm quoties negociū ab humano pendet p̄sidio, tum robur, ætas, sexus expendit, uerum ubi gratiæ res agitur, nō nature, tum hoc efficacius exerit

sese miraculū spiritus, quo min^o erat opis, ac fiducia in car-
 ne. Deniq; quid dubitemus, aut diffidamus ipso formate,
 fingēte, ac trāssormate nos, quē conemur exprimere? Quis
 Danieli puero tantū addidit prudentiā? quis puero Solo-
 moni tātū tribuit sapiētia? quis tribus illis pueris tātū ad-
 iunxit tolerātia? quis puerū Hely dignū diuino fecit allo-
 quio? quis Nicolao puero? quis Egidio? quis Benedicto?
 quis Agneti? quis Cecilie? quis tot tam teneris uirgunculis
 tam masculā atq; inuictā uirtutē dedit? Profecto nō natu-
 ra, sed gratia, & ubi minus succurrit natura, ibi mirabilius
 operat gratia. Hac igit freti, magno animo studiū amulādī
 puez IESum capessamus, nec unq; oculos ab eo velut a sco-
 po deflectamus. Absolutū exēplar habem^o, nihil est quod
 aliunde petere oporteat. Omnis illius uita, quid nos seq de-
 beamus, clamitat. Quid aut docuit puer ille purissimus de
 purissima uirgine natus? nisi ut oēm huius mūdi spurciciā
 & inquinamēta uitemus, atq; angelicā quādā uitā iam nūc
 in terris meditemur, hoc est, id esse meditemur, qd illic sem-
 per sumus futuri. Porro spiritus IESu cū omnes sordes auer-
 satur, & odit, tum præcipue beluinā illā, & prorsus homine
 indignā libidinē. Quid aut docuit nos, natus pegrē, editus
 in tuguriolo, abiectus in p̄sepe, p̄anis inuolut^o? nisi ut sem-
 per meminerimus nos hic paucorū dierū hospites esse, utq;
 calcatis opibus, spretis mūdi falsis honoribus, p̄ pios labo-
 res ad cœlestē illā patriā expediti festinemus, in qua iā nūc
 aīo uiuamus oportet, etiā si corporeis interim pedibus terrā
 cōtingimus. Rursum qd admonuit in Aegyptū aufugiēs?
 nisi ut inq;atorū cōmerciū modis oibus deuitemus, q IES-
 sum in nobis, hoc est innocētiā, ac mūdi neglectū conantur
 extinguere. Quid uero docuit circūcisus? nisi ut oīeis car-
 nis affectus, ad Christū properātibus obstrepentes ampute-
 mur, at tanq; in nobis ipsis mortui, solo IESu spiritu ducamur
 ac vegetemur? Quid docuit oblat^o in tēplo, nisi ut to-
 tos nos ab ipsa iā infantia deo, rebusq; sacris dicemus, cōse-

CONCIO.

cremusq; ac protinus recēti adhuc mētis testa IESum imbi
 » bamus? Neq; enim vlla ætas ad discendā pietatē immatur
 » ra est, immo non est alia magis tēpestiua ad discendū Chri
 » stū, q̄ ea quæ mundū adhuc nescit. Iam ipsi apud vos æstis
 » mate pueri, puer ille sic natus, sic deo dicatus, q̄ sanctis stu
 » dijs totā pueritiā trāsegerit. Non ocio, nō cibo, non somno,
 » nō ineptis lusibus, non stultis fabulis, non euagationibus,
 » quēadmodū puerorū vulgus facit, sed aut parentum obse
 » quijs, aut sacris oratiōibus, aut auscultādis doctoribus, aut
 » pijs meditatiōibus, aut sanctis ac serijs cū equalibus pueris
 » colloquijs. An nō hæc, & multa similia summātim cōplex⁹
 » est sanctus Lucas? cū scribit ad hūc modū, Puer crescebat,
 » & cōfortabat̄ plenus sapiētia, & gratia dei erat in illo. An
 » nō palā videtis nouū pueritię genus? De pristinis pueris di
 » ctum est, Stultitia colligata est in corde pueri. De nouo hoc
 » auditis, plenus sapiētia. Quid adhuc ætatis inscitia p̄texis
 » mus? cū audiam⁹ nō sapientē, sed plenū sapiētia puerū, Vi
 » dete vt oēm rerū ordinē hic puer inuertit, q̄ loquit̄ in Apoca
 » lypsi. Ecce ego noua facio oīa. Perdit̄ sapientia senū, ac pru
 » dentia prudentiū reprobāt̄, ac pueri implent̄ sapiētia. Nimirū
 » hoc noīe gratias agēs patri. Quoniā inq̄t, abscondisti hæc a
 » sapiētibus, & reuelasti ea paruulis. Porro ne stultā huius mū
 » di, ac fucatā sapiētia affectarem, p̄tinus adiecit, & gratia
 » dei erat in illo. Is vero demū sapit, qui mūdo desipit, & nil
 » nisi Christū sapit. Is nō e philosophorū librīs, nō e scoticis
 » argutijs, sed syncera fide cognoscit̄, spe tenet̄, charitate deu
 » cit̄. Iam vero q̄ multa docuit nos? vbi duodecim natus an
 » nos, a parētibus furtim subducit sese, ne inter notos quidē,
 » ac propinquos repertus, post triduū deniq; inuētus est. Sed
 » vbi tandē inuētus? Nū in circulis? num in choris? nū in vijs
 » aut foro? Audite pueri, vbi repertus sit IESus, relictis parēti
 » bus quodāmodo fugitiū⁹, & vbi vos versari cōueniat intel
 » ligetis. In tēplo inq; inuētus est, in medio doctorū sedens,
 » audiens illos, ac vicissim interrogans. Quid docuit nos IES⁹

sus his tam admirandis factis? Nō dubiū quin rem magnā,
 rem seriā, rem imitandā docuerit. Quid autē? quid? nisi vt
 grādescente in nobis Christo, qñquidē & in nobis nascit, &
 habet suos etatū gradus, donec occurramus in virū pfectū,
 & in mensurā plenitudinis ei⁹. Ergo cū grādescit in nobis,
 docet vt naturales parentū & amicorū affectus in deū trāsse
 ramus, nihil hic amemus, nihil miremur, nisi in Christo, &
 Christū in oibus. Memineremus nos verū patrē, patriā, cog
 gnatos, amicos habere in cœlis. Verū ne quis imaginē hūc
 parentū neglectū, fastū, aut inobediētiā sapere, consequit,
 & erat subdit⁹ illis. Immo nemo suos parētes verius amat,
 nemo magis pie colit, nemo obseruātius morē gerit, q̄ qui
 sic contēnit. Quid autē est sedere in tēplo, nisi in rebus sacris
 congescere, & ad discendū animū ab oibus tranquillū cur
 curis adferre? Nihil autē vitis est turbulentius, & ocium ac
 quietē amat sapiētia. Iā a quo tandem nos grauemur disces
 re, q̄ attētas aures p̄ceptoribus p̄bere cōuenit, cū puer ille
 cœlestis, sapiētia dei patris, in medio doctorū sedeat, audiēs
 vicissim, ac respondēs, sed ita respōdens, vt oēs eius sapien
 tiā admirarent. Neq; id mirū, cū is esset, ad quem oīs mun
 di sapiētia stulta est. Præclara res legū prudētia, egregia res
 philosophiæ cognitio, suspiciēda res theologiæ p̄fessio, ver
 rū si quis IESum audiat, ilico stultescūt oīa. At nostra respō
 sio, si sapiētia miraculū excitare nō potest, certe sapiat mor
 destiā, sonet innocentia. Rursus obsecro, q̄ morigeros, q̄
 obsequētes nos esse decet parētibus ac p̄ceptorib⁹, q̄s potio
 res velut ingenij parētes habemus, postea q̄ ille dñs oīm, cū
 a parētibus nō intelligeret, tamē subdit⁹ illis redierit in Na
 zareth. Debet hoc pietati, debet parentum reuerētia, vt aliis
 quoties illorū volūtati cōcedamus, etiā si nos meliora vides
 rimus. Sed iā operā p̄ciū est audire, q̄ apto fini lucas IESU
 pueritiā cōcluserit. Et IESUS (inquit) p̄ficiēbat sapiētia, ætate,
 & gratia apud deū, & apud hoies. Q̄ multa, q̄ paucis nos
 docuit. Primū cū etatis accessione, pietatis item accessione

CONCIO

oportere copulari, ne illud in nos iure dici possit, qd in hoim uulgus diu^o dixit Aug^o. Qui maior est etate, maior e iniquitate. Neue in hoc pulcherrimo certamine unq̄ restem^o, aut nos affecutos arbitremur, sed in more currentiu in stadio a tergo relicta negligetes, in anteriora nitamur, ac semper a bonis ad meliora, a meliorib^o ad optima pficere conemur, donec ad meta, hoc est huius uitae fine pueniu erit. Socrates ia ad modu senex p inde quasi nihil sciret, ita semp & a quis discere sitiebat, ltidē & nos q̄ magis in christo fuerimus, hoc minus nobis placebimus, si mo vere in illo fuerimus pgressi si a deo, φιλανθία pestis est & studioru, & pietatis, ac iuxta Fabiu, p̄cox illud ingenioꝝ genus, no temere puenit ad frugem uel eruditiōis, uel innocētię. Equidē nec ordinē ociosu esse puto apud deū, & apud hoies, ut intelligam^o in primis dādā operā, ut uita nra deo placeat. Id agētes, humanus fauor vltro cōsequē. Nihil em uirtute pulchrius, nihil amabilius, quā laus hoc magis seq̄ solet, quo minus appetitur. Paucis ut potuimus, uobis exp̄ssimus exēplar pueri, quē & amare plurimū, & imitari studio sissime debemus. Atq̄ ois no tātū uidebimur amare, quātū fuerimus imitati. Rursū tātō plenius imitabimur, quātō amabimus ardētius. Proinde hoc ip̄m ab illo q̄tidianis ac puris p̄cibus flagitemus, ut nobis donet amore sui flagrare, sui siles euadere, hoc est castos, puros, incōtamiatos mites, simplices, tractabiles, exp̄tes fuci, ignaros doli, nescios inuidiā, parētibus morigeros p̄ceptoribus dicto audiētes, mūdi cōrēptores, rebus diuinis addictos, pijs literis intētos, nobis ipsis quotidie meliores, p̄batos sup̄is, gratos hoib^o, odore bonę famę q̄ plurimos ad Christum alliciētes. Hęc inquā assidue flagitemus, hęc manibus pedibusq̄ conemur, dū habilis ætas, breui aliq̄ fugitura. Etenim si recte monuit Fabius, optima statim ac primo discēda. qd prius disci debet, q̄ Christus, q̄ nihil est melius, imo quid aliud discere oportet christianū, q̄ eū uisq̄ quē nosse, uita est æterna: quemadmodū ipse testat̄ patrem

orās in euāgelio. Id si curabimus, ut cūq; p uirili gratiā referemus, tam singulariter de nobis merito, & illi referēdo gratiam, ipsum nobis lucrifaciamus. Referemus autem hoc plenius, quo uehementius redamabimus. Porro hoc magis illū redamabimus, q̄ magis uita ac moribus exprimemus, Iā q̄ magis exprimemus, hoc magis ipso locupletabimur,

TERTIA PARS.

¶ At interim nō nullis forsitan succurret aīo, durā hāc esse militiā, repudiatis oībus, cū Christo crucē tollere. Sed meminertis fratres dilectissimi, lōge diuersam mūdi & Christi esse naturā. Mūdus ceu fucata meretrix, prima frōte blāndus nobis, & aureus occurrit, postea quo ingrediare altius, quo pprius inspicias, hoc magis ac magis tetra, putida, fellita sunt oīa. Ediuerso Christus pcul intuetibus durior apparet, dū cruces uideamus, dū uoluptatū ac uitæ cōtemptū. Verū si quis fidēti aīo totū sese in illū reiiciat, reperiet nihil esse mollius, nihil expeditius, nihil dulcius. Nisi forte uerū non dixit ueritas in euāgelio, cū ait. Tollite iugū meū super uos, & inuenietis requiē aīabus uestris, iugū enim meum suauē est, & onus meū leue. Hāc nimirū uere est ardua illa uirtutis uia, quā & olim tāto ante Christū, ut cūq; somniauit Herodius, primo aditu asperior, pgressu semper & facilior, & amœnior. Sed qd tandē asperū uideri potest, quo ad tā ingens, tā certū itur p̄miū? Si iuxta Sapiētis dictū, spes p̄miū minuit uim flagelli, q̄s in hac momētanea uita, non leue, nō dulce iudicet, q̄ cœlestē illā, & nunq̄ desiturā sibi pareret uita, æternū regnare cū Christo assidue, summū illud inueniri bonū, uersari in angelorū cōtubernio, ab omni malorū metu pcul abesse? Quis oro tantū hoc p̄miū, nō uel sextētis mortibus emptū uelit? At qui hoc tantū donatiūū pollicet militibus suis impator noster Iesus, qui neq; fallere potest, neq; mētiri nouit, Iā apd' uosmetipsos expēdite fructū, æternitatē, ac magnitudinē, cōtra q̄ breue huius militiæ tempus, nimirū haud lōgius ipsa uita, quæ qd aliud est, q̄ uas

por ad exiguū tēpus apparēs, aut vnus horā somniū? Sed
 agedū de hoc interim inæstimabili p̄mio sileamus, atq; in-
 spiciamus q̄ abunde magna mercede dux noster militum
 suorū labores etiā in hac vita cōpenset, quanq; disparē me-
 rant messē, q̄ mūdo militant, & qui merēt sub Christo Ie-
 su. Audiāmus quid ipsi dicāt impij in libro Sapiētīæ. Lassa-
 ti sum⁹ in vita iniquitatis, & p̄ditiōis, ambulauim⁹ vias dif-
 ficiles, viā autē domini ignorauimus. Illectat mundus fuca-
 tis bonorū simulacris, quæ nihil aliud sunt, q̄ mellita vena-
 na. Mox attractos, & velut inauctoratos, deū immortalē, in
 quas curas, quas sollicitudines, quas turbas, quæ dispēdia,
 quæ dedecora, in quā consciā mētis carnificinā, in quā in-
 fœlicē exitū miseros adducit: vt hic quoq; iam abūde ma-
 gnas impietatis pœnas dedisse videant, etiā si nulli conse-
 quant inferi. At qui reiectis mundi fucis, in Iesum, hoc est
 sum mū bonū oēm amorē, curā, studiūq; traſſerūt, totiꝫ ab
 illo pendēt, ij iuxta promissum euangelicū, non modo vitā
 æternā possidebunt, verū etiā in hoc seculo centuplū accipien-
 ent. Quid est aut accipere centuplū? Nempe pro fucatis bo-
 nis vera, pro incertis certa, pro fluxis æterna, p̄ veneno tin-
 ctis sincera, p̄ curis ociū, pro sollicitudine fiduciā, pro tur-
 bulētia trāquillitatē, pro dispendijs vtilitatē, pro flagitijs in-
 tegritatē, pro consciētīæ cruciatu secretū & ineffabile gau-
 diū, pro turpi atq; infœlici exitu, gloriosam ac triumphalē
 mortē. Spreuisti diuitias amore Christi, in ipso veros inueni-
 es thesauros, reiecisti falsos honores, in hoc lōge eris hono-
 rator. neglexisti parentū affectus, hoc indulgētius fouebit
 te pater ver⁹, qui est in cœlis, pro nihilo habuisti mundanā
 sapiētīā, in Christo lōge verius sapiēs, ac fœlicius, asperna-
 tus es pestiferas voluptates, in ipso multo alias inuenies de-
 licias, breuiter vbi arcanas illas, sed veras opes Christi, dis-
 pulsa mūdi caligine videris, oīa quæ prius arridebāt, quæ
 sollicitabāt, ea non solū admiraberis, sed perinde vt pestes
 quafdā fugies, reijcies, auersaberis. Fit enim mirū in modū,

vt simul atq; cœlestis illa lux, anōs n̄ros penitus attigerit,
 protinus noua quēdā rerum oīm facies oboriā. Itaq; quod
 paulo añ dulce videbat, nūc amarefcit, qđ amare, dulcefcit,
 qđ horrendū, blandif, quod blandiebat, horrefcit, qđ splen
 didū ante, nūc sordidū, quod potēs, infirmū, qđ formofum,
 deforme. qđ nobile, ignobile, qđ opulentū, egenū, qđ subli
 me, humile. qđ lucrū, damnū, quod sapiens, ftultū, qđ vita,
 mors, qđ expetendū, fugiendū, & contra. Vt repēte mutata
 rerū specie, nihil minus eſſe iudices, q̄ id qđ eſſe videbātur.
 Ergo i vno Chriſto cōpendio, ac vera reperiūtur oīa bona,
 quorū inanes ac mēdaces imagines et vmbras, ceu p̄ſtigias
 mūdus hic oſtendit, q̄s miſerū mortaliū vulgus tāto animi
 tumultu, tantis diſpēdiis, tantis piculis, per fas nefasq; p̄ſe
 quif. Quā obſecro beatitudinē cum hoc aīo cōferre queas?
 qui iā liber fit ab errore, liber ab affectibus, ſecurus, ſemper
 gaudēs ob teſtimoniū conſciētiae, nulla de re ſollicit⁹, altus,
 ſublimis, ac cœlo p̄ximus, iāq; ſupra ſortē humanā, qui in
 Chriſto excelliſſima petra nixus, oēs huius ſeculi fucos, tu
 multus, p̄cellas ex alto rideat, negligat, vel potius cōmiſe
 retur. Quid autē timeat is, qui ppugnatorē habeat deū, igno
 miniā. At ſumma eſt gl̄ia pro Chriſto ignominiā pati, pau
 pertatē. At opū ſarcinā lubēs abiicit, quiſq; ad Chriſtū pro
 perat mortē. At ea maxie in votis eſt, per quā ſcit ſeſe ad im
 mortalē vitā eſſe trāſmittendū. Qua de re ſit ſollicit⁹, cuius
 pater cœleſtis etiā pilos habet annūeratos. Quid autē cupiat
 is, qui in Chriſto poſſidet oīa. Quid em̄ non cōmune mem
 bris & capiti. Iam vero q̄ta eſt hoīs non modo ſœlicitas, ve
 rum etiā dignitas, viuū eſſe mēbrū ſanctiſſimi corporis ec
 cleſiae, idē eſſe cū Chriſto, eandē carnē, eundē ſp̄m, cōem
 cū illo habere patrē in cœlis, Chriſtū habere fratrē, ad cōem
 cū illo hereditatē deſtinatū eſſe, breuiter iā non hoīem eſſe,
 ſed deū. Adde his gultū quēdā ſœlicitatis future, quē piæ
 mētes ſubinde percipiūt. Hæc nimirū viderat, hæc ſenſerat
 propheta, cū ait. Nec auris audiuit, nec oculus vidit, nec in

cor hoīs ascendit, quæ præparasti deus diligētibus te. Pro
 inde charissimi sodales, si dabimus operam, vt vere Christi
 mēbra simus, iuxta aliud propheticū dictū. Iustus vt palma
 florebit, etiā in hac vita perpetua quadā adolescētia verna-
 bimus, non anīo tantū, verum etiā corpore. Eteñ quemad-
 modū floribus ille IESV spūs in nostrum spiritū redunda-
 bit, ita noster vicissim in suū corpus influet, & quoad fieri
 potest, in sese trāssformabit. Nec poterit tātus animi, ac cor-
 poris nitor vestiū sordes ferre. Nam animus noster habitā-
 culum est dei, animi domicilium est corpus, porro vestis &
 ipsa corporis, quodāmodo corpus est. Ita fiet, vt capitis pu-
 ritati totus homo respōdeat, donec peracta hac vita ad im-
 mortalitatem traducatur.

EPILOGVS.

¶ Agite igiŕ optimi cōmilitones, ad hanc tantā foelicitatē sūmis
 viribus enitatur, ducē nostrę IESVM vnū admiremur, quo ma-
 ius nihil esse potest, imo sine quo nihil est oīno magnū. Hūc vnū
 amemus, quo nihil esse melius pōr, imo extra quē nihil est oīno
 bonū. Hūc imitemur, qui solus est verū & absolutū pietatis exē-
 plar, extra quē quisq; sapit, desipit. Huic vni inhæreamus, hunc
 vnum amplectamur, hoc vno fruamur, in quo est vera pax, gau-
 dium, trāquillitas, uoluptas, vita, immortalitas. Quid multis: sūma
 bonorū est omniū. Extra hunc nihil suspiciamus, nihil amemus,
 nihil appetamus, huic vni placere studeam⁹. Meminerimus nos
 subillius oculis, & illius angelis testibus, quicqd agimus agere.
 Zelotypus est, nec ullas mūdi sordes patiē. Quare purā & angeli-
 cam in illo viuam⁹ uitā, ille sit nobis in corde, in ore, in omni vi-
 ra. Hūc penitus sapiamus, hūc loquamur, hūc moribus exprima-
 mus. In illo negociū, ociū, gaudiū, solatiū, spem, præfidiū omne
 collocemus. Hic a vigilantīū animis nunq̄ discedat, hic dormiē-
 tibus occurrat. Hūc & literę nostrę, & lus etā sapiāt, p hūc & in
 hoc crescamus, donec occurramus in virū perfectū, & gnauiter
 obita militia ppetuū cū illo triūphū agamus in cælis. Dixi.

Concionis de puero IESV.

F I N I S.

ERASMVVS ROTERODAMVVS,

Beato Rhenano Slestadienti. S. D.

Cum videamus Beate optime illiteratū etiam hominum vulgus, xeniolis vltro citroq; missitatis, necessitudines suas vicissim alere. Non putauī cōuenire, vt in optimarū literarum cultoribus, hæc ciuilitatis & officij pars cessare videatur. Præsertim in nobis, quos cōmunis studiorū ardor, tam arcta necessitudine copulauit, vt arctiore non possit. Nuper igitur cum itineris labore delassatis equis, dieculas aliquot apud diuū Audomarum cogerer subsidere, ne tempus hoc omnino periret studiis, de parando tibi xeniolo cœpi cogitare, & cōmodum veniebat in mentē, quod grauiter admonet Seneca noster, Cum primis esse dispiciendū, non solum vt munus dignū sit eo qui mittit, verum etiā aptum ei cui mittitur. Sic em̄ fieri, vt quæ per se vilissima sunt, hoc ipso reddant preciosissima, quod cōmode fuerit delecta. Quid autē magis mitti decuit ab hoīe Theologo, q̄ eximium aliis quē flosculum ex vernantissimis diuinarū literarum areolis decerptum? Quid autē magis cōueniebat mitti Beato, q̄ ipsam vere Beati formulā, diuini spiritus penicillo depictā, Diuinū plane cognomē, vt quod hoīs naturā superet. Vnde de græci poetæ numinibus hoc ceu peculiare tribuere consueuerunt ^{beatos} μακάροσ eos appellantes. Neq; profus in vllum mortalē tam eximij cognominis honor cōpetit, nisi qui sic insitus sit Christo, vt tam veluti transfiguratus & vnū cum illo factus, quemadmodū in ipsius immortalitatis, ita & in tam egregij cognominis cōsortium ascisci mereatur. Nihil enim magis abest a veræ beatitudinis appellatione, q̄ isti, quos stultissimū vulgus beatos appellat. Sic em̄ illis tribuit beatitudinē, vt tribuit & diuinitatē, vel turpiter errans, vel turpius assentans. Toties in mysticis literis iterat̄ hoc beati cognomē. Nec tamē vsq; tributū offendimus opulēto, nusq; monarchis, nusq; Sardanapalis. Lego beatos qui timēt do-

V ij

minum, qui ambulāt in viis eius. Legō beatū, cui nō impu-
tauit dominus peccatū. Legō beatū, qui intelligit super ege-
num & pauperē. Legō beatos immaculatos in via, qui am-
bulant in lege dñi. Tot sunt beatitudinis ordines, et tamen
istorum ὡσπερ τῶν μετ' ἀρέων ὁυδὶς λόγος quemadmodū ha-
bet græcorū prouerbiū. Primus beatus ille, quē dei timor a
peccando cohibet. Rursus beatus & is, qui prolapsus quis
dē est in vitia, sed ita lachrymis cōmissa diluit, vt ei clemēs
dñs non imputet, quod admisit. Neq; non beatus ille, qui
pietatis & charitatis officiis, vitæ superioris errata pensat.
Nā hunc in die iudicij a malo liberabit dñs. Sed beator est,
quē diuinæ legis intuitus, ab omni vitiorum inquinamēto
custodierit immunē. Beatissimus autē, quē hoc psalmo de-
scribit, cui non solum cōtigit nullis inquinari vitis, sed ita
iugiter versatus est in præceptis diuinis, vt cū ipse perpetua
vitæ floreat innocētia, tum aliis exemplo morū, salutariq;
doctrina, fructum pulcherrimū afferat. Mitto igitur te tibi,
hoc est Beatum Beato. Quid em̄ aliud magis quadrabat
Præsertim cum tu, vt ingeniu nactus es nullis obnoxiiū vi-
tiis, ita vitam, pariter & famā ab omni vitiorū labe intactā
tueri studes, tamq; infatigabili studio versaris in optimis li-
teris, vt Christo tuos pulcherrimos conatus bene fortunante,
& ciuitatule tuæ, iam tot egregiis ingeniis editis nobili,
non medioere lumē, ac decus addas, & toti Germaniæ eum
aliquādo virum exhibeas, vt intelligant homines Beati vo-
cabulū tibi non fortuito, sed diuini numinis consilio conti-
tigisse. Proinde xeniolum hoc non solum te cōmonefaciet
Erasmi tui, verum etiam te ipsum tibi proponet. Faxit deus
opt. max. vt sicut hactenus studiorum societate dulcissime
coniuncti fuimus, ita posthac æternæ, veræq; beatitudinis
confortio simul frui promereamur. Vale amicorum opti-
me. Apud diuum Audomarum, Anno M. D. XV.
Idibus Aprilibus.

ENARRATIO PRIMI PSALMI,
iuxta Tropologiã potissimũ, autore Erasmo
Roterodamo, sacre Theologię professore.

VEMadmodũ diuina sapientia plurimũ diffi-
det ab humana sapiẽtia, ita longe alius est ser-
mo diuini spiritus, alius humani pectoris. Nis-
hil cœlesti illa faciẽdia fœcũdius, sed opes suas

non aperit nisi scrutanti, nisi vestigãti, nisi auido, sed ita cu-
roso, vt adoret, vt venerẽ oĩa. Proinde qui sacros psalmos
prophetarũ volet euoluere, meminerit sese, non in Orphei
aut Homeri versari Hymnis, qui prophanã habent religio-
nem, sed in diuini spiritus oraculis, in quibus archanas sa-
pientię suæ diuitias, piis vestigatoribus voluit esse recondi-
tas. Ad hæc igit̃ mysteria, nõ nisi purgatus accedat oportet,
neq̃ purus solũ, verum etiã orationis ceu victima cõmenda-
datus. Purgatissimis sit aurib⁹ oportet, qui hac cœlesti mu-
sica velit delectari. Vehemẽter cõmendatus sit necesse est,
qui ad has tam abstrusas æterni numinis delicias sit admit-
tendus. Psalmus hic apud Hebręos ἀνεπίγραφος habet̃, hoc
est inscriptiõe carẽs, nec cõputatur in catalogo cæterorum,
iuxta quorundã opinionẽ, sed velut extra ordinẽ adiicitur,
vt vnus sit magis q̃ primus, & tanq̃ pro cœmij vice cæteris
anteponit̃. Existimat em̃ diuus Augustinus (si modo eius
operis initiũ illi tribuendũ est. Nã mihi quidẽ ex alio quo-
piã, mutilo & acephalo volumini videt̃ assutũ) hunc Psal-
mum sic esse legendũ, vt ipsius dei voce pnuntiet̃. Proinde
prophetã non ausum vllius p̃notare titulũ, ne quid diuino
eloquio p̃poni videat̃. Nec primũ ausus est facere, qui for-
tasse primus nõ est, sed eximius. Sunt qui putet̃ superuaca-
neum esse, primũ vocare eũ, ante quẽ nullus sit alius. At di-
uus Hiero. indicat hunc psalmũ & proximũ, apud Hebręos
eundẽ esse, quãdoquidẽ in eo cuius initiũ est. Quare fremur
erunt gentes, in actis apostolicis quãdã citant̃ titulo primi

anepigraphos
i. titulo carens

V iij

ENARRATIO PSALMI

psalmi. Præterea quæadmodū hic cœpit a beatitudine, ita illic desinit in beatitudinē. Beati omnes qui confidūt in eo, Quanq̄ huius ætatis Iudæi hunc, quē & secundū numerāt, separant a superiore, vtrūq; tamen ἀνεπίγραφον habuit. De numero quidē nihil est, qd laboremus. Cæterū quod ad titulū attinet, quid de cæteris dicemus psalmis, quorū alij patris, alij filij loquētis personā habent, & tamē his non est verit⁹ propheta suos addere titulos? Nec hic quicq̄ video, qd cogat nos psalmū hūc diuinæ voci tribuere. Nec ita magni refert, dei ipsius voce p̄nuntiet, an propheta, cuius organo deus sit vsus, Diuus Hilarius putat nec ad patris, nec ad filij personā posse referri, idq; palā esse putat hoc argumēto, quod additū est. Et in lege domini voluntas eius, & in lege eius, Quæ verba nec patri congruūt de se loquēti, nec filio. Ac vere quidē hęc Hilarius. Cæterū nihil prohibet, quo minus oīa dicant̄ sub persona patris de filio, quæadmodū interpretat̄ diuus Augustinus, virū accipiēs Christū, qui nec assensus sit Sathanæ ad peccatū sollicitanti, quæadmodum terren⁹ ille Adam, nec steterit in via peccatorū, etiā si natus homo in eā descenderit. Nec in cathedra pestilentiæ sederit. Contēpto huius mūdi regno, sed innocētia viridis, p̄dicatiōe sua peccatores ad pietatē traxerit, tandē morte, & resurrectiōe, & ascensione fructū dederit in tēpore suo, nihil non præstaturus eorū quæ pmiserat, ita vt nec foliū vllū defluat verborum illius, cuius beneficio cūcta fœliciter cessura sint piis. Contra impij quoniā non sint innixi solidę petræ, quæ est Christus, dissipabunt̄. Qui Christi exēplo fugerint peccatū, vna cum illo fruēt̄ immortalitate. Qui diabolū & verterē Adam secuti, mūdum amplexi fuerint, pœnis æternis addicent̄. Nam hoc ferme summa Augustinianæ interpretatiōis. Quanq̄ Hilarius nec ad Christi personā accommodari posse putat. Nimirū offensus iis, quæ mox sequuntur. Et in lege eius meditabit̄ die ac nocte, cū ip̄e legis sit auctor. Nec illa putat in Christū quadrare. Et erit tanq̄ lignum qd plan

tatū est. Primū, quod absurdū videat̃, si arbor vlla sit Christo
 felicior. Siquidē excellere videtur id, a quo sumit̃ com
 paratio, veluti si dicas de puella. Est instar niuis cādida. Ni
 mirū summū niuis candorē vis intelligi. Ad hæc incōgrue
 dici, erit, de eo, qui fuerit ante æterna tēpora, primogenitus
 om̃is creaturæ, in quo & per quē creata sint oīa. Atqui cum
 Christus in euāgelio sese vitē vocat, num periculū est ne vis
 tis hæc vulgata magis frugifera sit Christo? Aut cū sub per
 sona sapiētīę terebīnθο, aut palmæ sese cōparat. Num mes
 tuendū est, ne res hæ Christo videātur anteponi? Non op̃is
 nor, non p̃fecto magis q̃ vbi lapis, aut agnus dicit̃, aut leo.
 Siquidē in archanis literis contēptissimarū etiā rerū simi
 litudīnes adhibent̃, ad explicandā diuinæ naturę rationē.
 Cur autē non cōpetat in eum legis diuinæ iugis meditatio,
 qui solus hoīm in nullo deflexit a mādatis dei, & vt homo
 seruauit legē, quā ipse vt deus condiderat. An nō ipse sic lo
 quitur in euāgelio. Et sicut mandatū dedit mihi pater, sic
 facio? Eiusdē obediētiam vsq; ad mortem, & mortē crucis
 attestat̃ Paulus. Cur illi veremur ascribere legis meditatio
 nem, cui tribuimus obediētiam? Iam illud, erit, nō ad Chri
 sti personā aut naturā est referēdum, quæ nunq̃ esse cœpit,
 sicut nec vnq̃ est desitura, verū ad gloriā resurrectionis, &
 fideliū adoptionē, quę vtiq; cœperunt in tēpore. Postremo
 cum fideles, veluti mēbra sint, & idē cum Christo, sit vt ali
 quoties q̃d mēbrum est, ad ip̃m transferat̃. Quod genus est
 illud. lōge a salute mea verba delictorū meorū. Rursum q̃d
 capitis est propriū, membris cōmunicet̃, velut illud. Ego dī
 xi dī estis, & filij excelsi oēs. Proinde non ita magni refert,
 hæc ad Christū, in quo continētur oēs p̃ij, an ad illius mem
 bra referant̃. Atq; hæc dixerim, nō quo sententiā Hilarij re
 fellā, sed vt diuersam secutos interpretationē excusem. No
 bis tamē tropologicā enarrationē in hoc psalmo potissimū
 visum est sequi, vel q̃d ea melius quadret, vel quod magis
 conducat ad vitæ correctionē, quam præcipue spectamus.

ENARRATIO PSALMI

Nam frigidū est quod Iudei psalmū hūc ad Iosie regis personā torquent, qui solus prophanorū regum non abierit in consiliū impiorū, sed securus sit legē dei. frigidius etiā quod Tertullianus ad Ioseph referendū putat, qui corpus Iesu sepeliuit. Itē de his qui ad spectacula gentiū non concurrunt. Iam operę precium est videre, breuissimus licet psalmus, quā absolutum, quā ingēs argumentū complectat. Magno statim p̄mio, nempe beatitudinis puocat mortales vniuersos, vt a vitiis desciscant, ad innocētiaē studiū se conferāt, sed obseruatōe legis diuinæ renouētur & reflorescāt in Christo, cui iam insiti sint per baptismū. Deinde quo piorū fors fiat illustrior, impiorū longe diuersam cōditionē apponit, etiā in hac vita mortali. Deniq; in supremo illo iudicio, quæ fœlicitas maneat pios, quę pœna impios, aperit. Nunc ad ipsa prophete

» verba p̄ viribus exponēda accingemur. BEATVS VIR,

» haud potuit fœliciore auspiciari omine quā beatitudinis, quā

» nemo non expetit mortaliū. ad quā oēs ex æquo & conditum sumus & aspiramus. Siquidē huc oīm hominū studia tendunt, vt aliquid sibi parēt in quo animus acquiescat. Et conatus quidē cōmunis oīm. Verū in deligēdo varius illudit

» error, dum maxima pars falsas bonorū vmbas, & inania si

» mulachra pro veris ac summis bonis amplectit. Quid em̄

» aliud quæsitū est olim a tot philosophorū populis, quid tot

» editis libris agebant, nisi vt peruestigarēt, in quo esset hoīs sita beatitudo? Cōprobo studiū, laudo conatū quod annisi sunt, quod scrutati sunt, & pudet quorundā Christianorū, qui opibus, qui voluptatibus immersi, qui dominādi libidine ebrij, ne querūt quidē de re tanta. Verū vt horū admiror fortitudinē, ita illoꝝ miseret, qui quod tanto studio quæsierunt, non inuenerūt. Et ideo nō inuenerūt, quia defuit vnicus ille vere sapientiæ doctor, Christi spūs. Ingens em̄ olim inter philosophorū familias ardebat digladiatio, quib⁹ in rebus posita esset hoīs fœlicitas, atq; alij quidē in ipsa virtute, alij in vsu virtutis, alij in tribus bonorū generibus, alij in sciētia

Argumentū psalmi.

alij in indolentia, alij in voluptate constituerunt foelicitatē. Alij aliis in rebus. Nam oēs omnium opinioēs hoc loco recen-
 sere perlongū fuerit, refellere longius. Cunctos tamē a vero
 aberrasse, vel illud fat argumēti est, qđ nihil inter ipsos con-
 uenit. Sed multo crassius errat vulgus, cui ne per somnum
 quidē licuit foelicitatis rationē perspicere, dū hic sordidissi-
 mis opib⁹, ille foedissima voluptate, alius ridēdo vitę splen-
 dore, alius anxio miseroq; imperio, in summa alius aliis nu-
 gis foelicitatē metitur. Cōmiserādū hoc in Ethnicis, quibus
 hanc sapientiā non impertierat Christus, et non assequebat
 ratio, non merebat vita. At multo magis deplorandū in ho-
 rum tēporum Christianis, imo in principibus, qui dei vicē
 in terris referūt, in Sacerdotibus, quos Christus in sortē suā
 semouit peculiarius, in episcopis, qui Christum ipm nobis
 » representāt, qđ ij quoq; non in aliis fere rebus beatitudinem
 » cōstituunt, qđ in quibus olim Idiotę gētiles. Quid em̄ aliud
 » nūc destinamus, quid tumultuamur, quid digladiamur in
 » toto terrarū orbe, nisi vt suā quisq; tyrānidis proferat pome-
 » ria, vt census augeat, vt alios suo splendore p̄mat, vt suauis
 » ter viuat, & quod libet, idē liceat. Audiant igitur oēs, audia-
 » mus saltē Christiani, expergiscant principes, attendāt epi-
 » scopi, quid nobis de vera beatitudie per os sanctissimi pro-
 » phetę pnuntiet ille sp̄ritus, qui nihil nescit, qui nihil mētī
 » tur. Dimicāt inter se philosophi, delirat vulgus, cecutiunt et
 » Christiani. & tamen oēs beatitudinē quandā somniāt. Pro-
 » inde in ipsa statim fronte, doctor ille cœlestis ostenso vere
 » beatitudinis scopo, p̄scriptaq; formula, omneis oīm erro-
 » res cōpendio refecat, ita pnuntiās, in vna pietate vitęq; in-
 » nocētia, foelicitatē hoīs esse positā. Quid em̄ est illud, quod
 » vere trāquillat animū, nisi summū bonum? Quid autem est
 » aliud summū bonū, immo quid aliud oīno bonū est, nisi de-
 » us ip̄e? Ad cuius imaginē quoniā sculptus est hoīs animus,
 » nō alia re potest expleri, qđ ipso. Congere q̄tum vis opū, vin-
 » ce Cręsos, supera Crassos, aliquid desyderabit anūs tuus.

V v

ENARRATIO PSALMI

- 22 Immerge te voluptatibus, obunge delitiis, vince Sardanā
 22 palos, supera Epicurū, aliud quiddā adhuc flagitabit anis
 22 mus. Quantūuis profer imperij metas, vt vel vniuersum or
 22 bem subegeris, alius quereſ orbis, quē superes. In ceteris o
 22 mnibus, aut nō assequimur q̄tum volumus, q̄ imensa sint
 22 cupiditates, aut poenitet assecutos, adunasse qd erat fugien
 22 dū. Vnicū est margaritū, vnum bonū, in quo humanus ac
 22 quiescit animus, cuius dulcedinē qui semel gustarit, degu
 22 statur em̄ & in hac vita, etiāsi non ad plenū, is protinus oīa
 22 ista fastidit, quē miserū vulgus tātopere mirat. Verū vt huc
 22 perueniat, id sola pietas prestat, quæ nos mire deo copulat,
 22 & ita copulat, vt vnū efficiamur cū illo. Contra, malos im
 22 pietas segregat, & ita segregat, vt a summo bono alienati,
 22 diaboli mēbris aggregent. Quid em̄ boni desyderet is, qui
 22 Christū habet, qui fons est bonorū oīm. Aut quo bono frui
 22 queat is, qui sic coniūctus est ei, qui pater est malorū oīm.
 22 Quid te maceras frustra? Quid inani labore conficeris? Al
 22 lius suspirat, ac dicit. O me beatū, si prædiū illud lite euice
 22 ro. Alius si regionē illam armis mihi subegero. Alius, si sa
 22 cerdotiū illud assecutus fuero. Audis, qd tibi tuus dicat as
 22 sectus, magis audí, quid tibi Christi spiritus. Beatū dixerūt
 22 populū cui hæc sunt. Quæ nam hæc? Nempe prædia, fa
 22 mulicia, regnū, cæteraq̄ quæ mūdus vt ingentia bona sus
 22 spicit. Sed qui nam hoc dixerūt? Primū Ethnicí, qui deum
 22 nesciebant, nec hí oīes, sed inter hos crassiores, & hois in
 22 digni vocabulo, Sed vnde vox eadē auditur inter Christia
 22 nos? vnde rerum earundē studium acrius prope q̄ vnq̄ fuit
 22 Ethnicis, etiā inter clericos, etiā inter monachos? etiam iter
 22 episcopos? Etem̄ dum pro hisce rebus sic armis oīibus di
 22 gladiamur, sic omnē mouemus lapidem, satis declaramus,
 22 q̄tum tribuamus vulgaribus cōmodis. Vnde paganismus
 22 iste ī Christianitate? Aut vn̄ nobis mūdanus iste Christus?
 22 nō de cœlo loquēs, sed de terra. Absit hæc vox ab ore Chri
 22 stiano, sed longius absit hæc opinio a corde Christiano, vt

hmōi rebus cōstet hoīs beatitudo, Si vere christiani sumus,
 hoc est si Christi ducimur spīritu, cū illius spīritu sentiam⁹,
 Beatū esse populū, cuius dñs deus eius. Hoc cuiq; deus est,
 in quo præcipuā beatitudinis spem reponit. Qui diuitiarū
 gratia, nihil non & facit, & patitur, huic dñs non est deus,
 sed māmona. Qui voluptati seruit, huic vēter est deus. Qui
 imperij causa miscet omīa, huic dñs non est deus. Sacrificat
 suo deo, nempe ambitioni. Proinde hic quoq; Beatus pro
 nuntiet, non quibus ista suppetant, quæ vulgus hoīm mis
 ratur, sed quibus adest innocētia vitæ, nec abierūt in confu
 sio impiorū, ad ista per fas nefasq; grassantium. **BEATVS
 VIR &C.** Sed cum virū nominat, nū mulierē a foelicitatis
 cōsortio secludit. Minime vero. Nec em̄ in regno cœlorum
 sexus cōditioe expendit. Et in Christo neq; dominus, neq;
 seruus est, neq; vir, neq; mulier, neq; pauper, neq; diues, sed
 noua creatura. Verū in archanis literis viri symbolo, potior
 animi pars significari solet, quā philosophi rationē, Paulus
 spīritū appellat. Rursus mulieris vocabulo, infirmio rem
 mentis nostræ portio nē indicant, quā affectum illi, nrī car
 nem vocant. Nam huc pertinet, q̄ initio conditi orbis, mu
 lier viro parere iubetur, & eum sequi ad pietatis officia, cui
 præierat ad exemplū peccandi. Huc pertinet auctus Abra
 ham ex Abram, ac dimīnuta Sara ex Sarai. Item illud euā
 gelicū. Vade voca virum tuū, Plane masculū ac virile faci
 nus est, spretis, repudiatis, calcatis omnibus quæcunq; vel
 irritant, vel territant, vel blandiūtur in hoc mūdo, per arctā
 illā virtutis viam ad Christū grassari. Non est hoc mihi cre
 de molliū, nec imbelli. ū Si te nec opū fulgor, nec voluptatū
 illecebrę, nec amicoꝝ affectus, neq; pudor hūanus. Postre
 mo neq; gladius, neq; fames, neq; mors, neq; vita, nec ange
 lus potest separare a charitate Christi. Plane vir es, etiam si
 mulier es. **BEATVS IGITVR VIR, QVI NON
 ABIIT &C.** Dissimilitudine discēdimus a deo, similitudis
 ne accēdimus, affectibus ceu pedibus, vel admoemur illi,

ENARRATIO PSALMI

vel femouemur ab illo. Hoc nimirū pacto filius ille prodigius digressus a patre, abiit in regionē lōginquā. Sic Adam subduxit se a facie dei, tum abibat a deo, cū illius præceptū
 23 oblitus, adhæsit serpenti. Quā iuxta græcā editionē, non tam abiit habetur, q̄ ambulauit, siue ingressus est. Est enim
 24 δὲν ἐπορεύθη. **IN CONCILIO IMPIOR VM.** Tria sunt hoc loco annotāda. Impius, peccator, & pestilens, quorum primus ambulat, alter stat, tertius sedet in cathedra. Cum iuxta cōmunem morē, in consilio sedamus potius q̄ ambulemus, & in via ambulem⁹ magis quā stemus. Porro cathedra quietē habere solet, nō pestilentia. Impietas in deū cōmittitur, peccatur in quoscūq̄. Quisquis igit̄ impius est, idem peccator sit oportet. At non cōtra. Nam fieri potest vt
 25 qui parentē obseruet, ebriosus sit aut prodigus. & crimine non careat, qui tum careat impietate, vt Hilarij verbis vtar.
 26 Is ipios vocari putat, qui perperā de deo sentiūt, veluti qui negāt esse deū, qui negāt hunc mundū ab illo conditū, qui beneficū negant ac iustum. Atq̄ hoc qui sentiūt, a naturali quoq̄ iudicio abierūt in consilio impiorū, cum cōmunis naturæ sensus doceat, numē esse quod ista tā mirifice condiderit, quod tam sapienter gubernet. Hi quoniā non habent in quo consistāt, sed variis opinionū erroribus huc, illucq̄ circumferunt, apte dicuntur non stare, sed ambulare. Ac prima quidē pietatis pars est, de deo sentire quæ deo sunt digna. Id autē fidei donū nobis præstat, quia ianua vocat̄ ad Christum. Hac iuxta Paulū stamus, & stamus in solida illa petra, quæ est Christus, cū impij diuersis erroribus, vt animi somniis circūagant, aliquoties & inter se pugnātia dicētes.
 27 Et conciliū quidem habēt, sed ambulat̄ in eo, non sedetur.
 28 Neq̄ vero minus quadrat impij vocabulum in istos, qui in hæresim prolapsi, nullis diuinæ scripturę decretis cōtinentur, sed variis animi somniis nunc huc ferunt, nunc illuc. ac deū non ex ipsius natura, nec ex arcanarū testimoniō literarum, sed ex arbitrio suo metiunt. In hoc nimirū concilio ob

errarunt gnostici, qui deū fecerunt eiusdē substantiæ, cuius
 sunt animæ nostræ. In hoc obambularūt Arriani, qui patrē
 & filiū, & spiritum sanctū negant *ὁμοουσίους*, hoc est eiusdem
 essentię, sed solum patrē volunt esse creatorē, filium a patre
 creatū, non genitū. Spiritū vero sanctum creaturā esse crea-
 turæ, hoc est ab ipso creatū filio. In hoc Valētiniani, qui ne-
 gant Christo fuisse corpus humanū, sed cœleste, quod a su-
 pernīs secū attulerit, non de virgine sumpserit. In hoc qui
 animā humanā illi detrahūt, qui patrē minorē faciunt, qui
 spiritum sancto superiorē. Et quis percenseat omēs sectarū fle-
 xus & anfractus, in quibus infœlices variis erroribus va-
 gant, dum semel a solida veritate deflexerūt. Quos si vrgez
 as disputatione, mussant, dissimulāt, tergiuerant, tentant
 elabendi aditū, & Protei in morē semet in oīa vertūt, fœlix
 igit, qui semp constitit in Christo, semp adhesit diuinæ scri-
 pturæ testimoniis, semper ecclesiæ decretis assensus est, nec
 vnq̄ ambulauit in hoc impio consilio, a quo Paulus monet
 esse fugiendū, ne corrūpant mores bonos colloquia praua.
 Nam de deo q̄ impius sit, vel audire molestū est pio, vel co-
 gitare piaculū, tantū abest, vt sit assentiendū. Neq; vero si-
 ne causa veterib⁹ illis tātopere fuit inuisum hæretici cogno-
 men. Hinc em̄ velut e fontibus oīs vitæ pestis nascit, & opi-
 nionibus oēs vitæ scatent actiones. Q; si semel eo ventum
 fuerit, vt ad meā vitam archanas accōmodem literas, easq;
 meis vitis cogam patrocinari, per quas oportuit emēdari
 quæ iam spes superest, ad meliorē mentē redeundi: Aut qd
 superest pharmacū, si quo solo morb⁹ pelli poterat, id mihi
 verto in venenū? Verum haud satis est non dissentire ab ec-
 clesiæ decretis, hoc est non sufficit recta fides, nisi vitā fide
 digna accesserit, Alioqui demones quoq; credūt, & contrē-
 miscūt. Proinde quod proximū erat subiicit. **ET IN VIAM
 PECCATORVM NON STETIT.** Quā multi sunt
 hodie Christiani qui malint & ceruicē porrigere, q̄ ad here-
 ticorū dogmata desciscere? At iidem Māmone seruiūt, frau-

ENARRATIO PSALMI

dant, fallūt, peierant, rapiunt. Cœno voluptatū immergunt
 » tur. Ambitiōe præcipites in oīa facinora rapiunt. Laudan-
 » di sunt hī, quod ab impiorū declinarūt concilio, vt iidē des-
 » plorandi, quod in viā peccatorū non steterint solū, verum
 » etiā iacuerint. Stat qui cōmorat̄, iacet qui sic vitis illigatus
 est, vt Christo sit opus qui soluat paralyticū. Annota lector
 sermonis proprietatē. In concilio impiorū nec ambulandū,
 quod impij de deo sermones nec audiēdi sunt, statim expus-
 endū, statim abominandū, quod impietatē sapit. At in viā
 peccatorū satis est ad beatitudinē, non stesisse. Quādoquidē
 dem in hanc velimus nolimus, aliquādo veniendum est. In
 hanc nos pene detrudit instinctus naturæ, ex Adæ peccato
 relictus in nobis. Sentit & Paulus legem peccati in mēbris
 suis, repugnantē legi mentis, sic vt exclamare cogat̄. Infœ-
 lix ego homo, q̄s me liberabit de corpore mortis hoc? Quid
 de nobis homūtionibus fieri credendū est? Sed q̄s in hanc
 viā impellit naturæ infirmitas, eos cito referat religio. Solli-
 citat aīm tuū morbus avaritiæ, cogita pauperē Christū. Sol-
 licitant carnis illecebrę, cogita Christū crucifixū. Sollicitat
 ambitio, cogita Christum abiectū & contēptum, ac vermē
 potius q̄ hoīem. Ita fiet vt non solū non corrūparis peccato
 rum contagio, verum etiā naturæ malū tibi vertis in lucra-
 » mentū boni. Tantū ne teipm̄ in hanc viā præcipites, tantū
 » ne cōmoreris. In viā mandatorū dei currendū est, in viā pec-
 » catorū adeo non progrediēdum, vt ne standū quidē. Matu-
 » re recurrēdū, statim referēdus pes, & illidēdi ad petrā Ba-
 » bylonis filij, dum adhuc pusilli sunt. Annotandū & illud,
 quod stare dicūt, qui cōsciūs sibi, non se tamē submittit deo
 quē offendit, sed erectus & elatus resistit diuinæ clemētiæ.
 Et vos quidē, inquit Paul⁹, elati estis, ac nō magis luxistis
 Ergo orthodoxus es, non abiisti in cōsilio impiorū, integre
 viuis, vt prestas innocentē, hoc est non stetisti in viā pecca-
 torū. Iam & p̄fessione Christianus es, & moribus. Quid igitur
 adhuc superest? Nempe tertiuū illud ne sedeas ī cathedra

pestilentia. Videtur admonere propheta Christianos deo
 militantes, ne se implicent negotiis secularibus. Atque hinc in-
 tegrus etiam viris periculum. Videas pie sentientes de deo, vi-
 deas abhorrentes a turpitudine, quos tamen pudet esse priua-
 tos, pudet humiles haberi, cum hic tutissima sit innocentia.
 Affectant ac certe accipiunt magistratus, amplectuntur praes-
 cturas, ambiunt quoque nonnunquam episcopi munus. Quid igitur
 inquiet aliquis? Tu munerum huiusmodi publicam functionem
 dandas? An non omnis potestas a deo est? Nonne bonum
 est, quicquid a bono proficiscitur? Cur autem cathedra pestilentie
 dicitur, in qua sedit Moses, in qua Petrus, in qua hodie quoque
 sedent episcopi? Non datur cathedra, sed sessio. pestilentia
 morbus est, qui secreto contagio facile serpit in omnes, habet
 omnis publica functio, praesertim cum dignitate coniuncta, suam pe-
 stem, ni caueris. Ad quam si malis artibus fuerit penetratum,
 ut vulgo fere fit, iam bis pestilens incipit esse. Quisquis enim
 affectat magistratum, is & indignus est magistratu, & inutilis
 rei publicae. Inuitus trahatur ad cathedram oportet, quem illa suo con-
 tagio non inficiat. Corrupti integros etiam animos ambitio,
 & loci strepitus, ac bonas quoque mentes secularium negotiorum
 procellae, transversim rapiunt, & ab honesto deducunt. Vnde
 Socrates inter Ethnicos optimus, censuit non esse sapientis
 in publicis reipublicae, muneribus versari. Accipimus & priscos
 illos, ac vere Christianos viros mirum in modum ab ecclesiasticis
 etiam functionibus abhorruisse. Invidiosus erant illaqueandi,
 qui ad diaconi gradum pertraherent, iniectis manibus, obtor-
 to collo. Compellendi erant ad episcopalis honorem muneris,
 qui videbantur eo digni munere, Audimus & hodie pios ho-
 mines, si quando ad huiusmodi cathedras pertracti fuerint,
 deplorare sortem suam, odisse quod cogunt esse, desiderare
 tranquillum illud ac foelix oculum, in quo sibi, Christo quoque vive-
 bant. Quod si ipsa cathedra, suum habet contagium, etiam si quis
 integer accesserit, quid mirum idem accidere, cum ad eam vi-
 pecunia, caeterisque malis artibus penetratur, & penetrata

ENARRATIO PSALMI

stultis, ab improbis, a male educatis, a vacuis omni virtute,
 » infectis omni vitiorum genere: Et tamen videmus hodie passim
 » sim episcopos non solum ambire cathedras ecclesiasticas, verum
 » etiam regum et Satraparum vicem in se recipere, pro ditione
 » tyrannica, pro vectigalibus, pro praediis omnia cedere ac sanguine
 » miscere, & reuerendos in Christo patres, nihil aliud per
 » omnem vitam agere. Non istis pestilens est cathedra: qui pesti-
 » lentiā ad cathedrā secum attulerunt. Nisi quod conduplicatur
 » pestis, quoties stulti hominis improbitas, autoritate muneris
 » ornat. Sedit in hac cathedra Pilatus, Iudex alioqui incorruptus,
 » & tamen quia metuit Caesarem, infectus est cathedra pesti-
 » lentiā. Sederunt scribae & pharisei, legis praecipua tenentes,
 » verum ob auaritiam & ambitionem sibi gerentes magistratum,
 » non populo. Sederat in hac cathedra Samuel coplures ante
 » nos, et tamen alienus fuit a contagio. Sed vnus, sed educatus
 » a puero in templo dei. Quod si quae haec offendit interpretatio,
 » diuo Hilario, non mihi succenseat. Quanquam vt fateor illius
 » interpretamentum esse verissimum, ita haud reticendum, illud
 » magis ad illorum, quam ad nostrorum temporum rationem pertine-
 » re. Nam tum quidem vt homines ipsi, ita & negotia gentiliū &
 » Christianorum erant confusa, vt difficillimum fuerit, simul &
 » Christianum tueri innocentiam, & publico satisfacere muneri.
 » Quanquam hodie quoque sic corrupti sunt mores Christianorum,
 » & maxime principum, vt prope difficilius sit hac tempestate inte-
 » grum praefectum, aut pium episcopum agere, quam olim fuerit. Sed
 » dixerit aliquis: Quorsum ista tendunt, an vt vacent omnes epi-
 » scoporum sedes: Quandoquidem bono periculum est, ne pestilen-
 » tia affletur, malus pestilentiam duplicaturus est:
 » Quasi vero metuendum sit, ne cuiquam cathedrae suae desit sessor,
 » cum videamus passim, tam multos inter se de singulis diglari
 » diari. volo sessorē, non occupatorē. volo qui coactus accessit
 » dat, volo qui probatus & exploratus adeat. Volo sobrium
 » & vigilantem, ac caeteris insignem dotibus, quas Paulus com-
 » morat, Nolo malum qui pestem adfert secum. Nolo mediocre,

ne per occasionē inficiatur. Atq; hi fortasse ne sedent quidē
 in cathedra. Sedent n̄, qui sibi gerunt honorē, qui in his bo-
 nis anio conuiescūt. Non sedet autē qui sic existimat, one
 ratum esse sese, non honoratū, & loci sollicitudinē sentit, di-
 gnitatē non sentit, aut odit etiā. Quæ etiā si consequitur, ta-
 mē habet eam tanq̄ non habēs, & suspectū habet, quod am-
 plectunt alij. Q; si quibus non probat hęc subtilis uocum
 distinctio, is sic accipiat, treis gradus a propheta notatos, p-
 quos ad extremā impietatē deueniat. Primū abitur in con-
 cilio impiorū, idq; fit, quoties impiis dæmonū instinctibus
 paulatim assentis animus, aut cum improborū hoīm con-
 uictu & cōsuetudinē, sensim ab innocētis vitæ studio laba-
 scit. Nec em̄ perinde inficit corpora vicina pestis agrotan-
 tū, vt oratio flagitiosorū corrumpit familiares. Sed lōgius
 a salute seiungit, quisquis in uia peccatorū stare iam assue-
 uerit, & diutius immoratus uitiis callū duxerit. Porro lon-
 gissime absunt a spe beatitudinis, qui sederint etiā in cathe-
 dra pestilentia, iamq; uicta prorsus & obruta conscientia,
 ex turpibus etiā factis laudē sibi quærunt, inq; summis ma-
 lis, perinde vt summis bonis acquiescūt, atq; vndiq; conta-
 minata uita, pestilētibus exēplis, pestilenti oratione, proxis
 mum quēq; veluti cōtagio morbi inficiūt. Hi nimirū sunt,
 quos adeo non pudet impia vitæ, vt gloriē in malitia po-
 tentes iniquitate. Deniq; eo demētē redigunt infelices, vt
 non vereant irridere diuinas literas, vt a quibus intelligant
 oēm uitam suā Δις Διάπασων abesse. Non vereant piorum
 hoīm simplicitatē ludibriis incessere, nec a cōuitiis in Chri-
 stū, nec ab impiis & hæreticis sermonibus tēperantes. Atq;
 ad hunc quidē sensum probe quadrat, quod indicante Hie-
 ronymo habet Hebraica ueritas vbmofab lehshim, hoc est
 in cathedra delusorū. Iuxta quod & beatus Hieronymus
 gloriat se non sedisse in consilio ludentiū. Horum illa vox
 est, Ascende o calue, ascēde calue. Et. Si filius dei est descen-
 dat nūc de cruce. Item illa in libris sapiētia, quos aliquādo

X

dus diapason

ENARRATIO PSALMI

habuimus in derisum, et vitā illorū existimauimus insanīā.
 Auertat deus a suis cultoribus, vt quisq̄ in hoc barathrū de
 ueniat, vt pro cōfessione criminū iacet se se. p lachrymis,
 quibus erāt abluenda cōmissa, insanissimo risu fruā. Etiā si
 id quoq; nō raro videre cogemur. Abire igit̄ in concilio im
 piorū, humanā est infirmitatis, stare in viā peccatorū, cor
 ruptā volūtatis, sedere in cathedra derisorū, deploratē ma
 litīā, & imedicabilis cuiusdā prauitatis. Nec abhorret ad
 modū ab hoc sensu, qd attigit Augustinus, aut quisquis is
 alius fuit. In cathedra pestilētiā sedere, qui loci ab utētes au
 ctoritate, perniciofa doctrīna corrūpunt anōs simplicium.
 Nā quā maior pestis accidere potest Christianā religioni,
 q̄ si doctrīna sua a Christo auocent, qui Christianā religio
 nis magisteriū profitentur. Quid enim spei de populo, si sal
 ispe fuerit insipidus? An nō hoc faciūt sacerdotes quidam,
 qui supersticiosam plebeculā Cerimoniis inuoluunt, vt his
 22 freti, veluti nare ducant, nec vnq̄ ad veram Christi doctrī
 22 nam adolescāt, semper infantes, semper imbecilles in Chris
 22 sto. An non id faciūt, qui suo studentes emolūmēto, suā tur
 22 entes tyrānidem, diuinas literas suis affectibus seruire cos
 22 gunt? Qui cōstitutionibus irretiūt & onerant populū, non
 22 quā Christum sapiant, non quā publicā spectent vilitatē,
 22 sed merā ^{φιλανθρῶν} φιλαυτιαν. An nō videmus quotidie ad huiusmo
 22 di cōstitutōes, pios & verecūdos ingemiscere, infirmos of
 22 fendi, simplices decipi. Nam est & illud obiter admonen
 dum, pestilētiā non solū referri ad corruptū sessorem, qui
 per occasionē negotiorū fit deterior. Verū multo magis ad
 eos ad quos pestilentis episcopi, seu principis serpit conta
 gium. Omne vitīū suum habet cōtagionem, verū impietas
 non alia viā neq; perniciosius, neq; celerius, neq; latius ser
 pit in multitudinē, q̄ per stultos & malos principes & epis
 copos. Ille demū pessimus sit oportet, qui cū plurimū pro
 desse possit, si bonus sit, summo oīm malo, malus est. Tantū
 autē est in his (de malis loquor) ambitionis, tantū avaritiā,

tantum stultitiæ, tantū impletatis, vt qui magistri pietatis esse debuerāt, apud hos pene sit hæreticus, qui pure studeat esse Christianus. Abit igitur in consilio impiorū, qui mala cogitat. stat in via peccatorū, qui mala facit, sedet in cathedra pestilentiae, qui mala docet. Neq; desunt qui sic distinguāt, & primū gradum referāt ad Iudæos, secundū ad gentiles, tertiu ad hæreticos, quæ quidē postrema interpretatio mihi videtur affectatior q̄ verior. Sed illud interim mouere poterit quēpiam, cum iuxta Paulū, concluderit deus omnia peccato, nec quisq; mundus sit a crimine, nec infans modo natus. In quem aliū competet hæc laus, nisi in vnum Christum? aut certe pauculos alios, quos a cōmuni mortalū sorte recentior eximit theologia? Proinde quosdā arbitror adductos, vt hunc sermonē ad Christi personam accōmodare maluerint. Verū vt ipse Christus a vitiiis oibus fuit immunis, ita præstat in se renatis ne peccēt. Quatenus ex Adā sumus propagati, peccamus oēs, quatenus in Christo renati per baptismū, nō peccamus. Et ideo nō peccat Christus, quia patrē refert nō peccantē. Ideo peccabāt olim oēs, quia pareniē reddebāt peccatorē Adā. Per naturā nascimur ad vitia p̄pensi, per fidē renascimur ex deo, & noua creatura facti, nouū parentē referimus. Nā quēadmodū scripsit Ioānes, qui ex deo est, nō peccat, de peccato loquor, qd mortē adducit. Alioq; qui capitale cōmittit flagitiū, is iam excidit ab adoptionis honore, & exectus a Christi corpore, insitus est corpori Satanæ. Ergo non peccat ille beatus, sed ex quo renatus est in Christo. Ab hoc tpe illū perpēdit cēsura p̄phetica. **SED IN LEGE DOMINI VOLVNTAS EIVS.** Ostēdit quid sit fugiendū, indicauit periculū, demonstraui p̄cipitiū, nisi statī a primo lapsu pedē referre studuerim. Siquidē vt prima, ita et magna pietatis pars est, vitasse ipietatē, atq; haud scio an hic hoī multo acerrima cōflictatio. Primus gradus est vitasse malū, secundus accingi ad bene agendū. Quādoquidē hoc p̄stat inocētia, ne qd peccem, hoc iubet charitas, vt

ENARRATIO PSALMI

oibus benefaciamus. Hoc docet lōganimitas, vt malos tole-
 remus. Atq; in his tribus rebus absoluī Christianæ perfe-
 ctionis circulus. Nihil aliud est Christiana sapiētia, q̄ vera
 pietas. Inītiū autē sapiētiaē est timor dñi. Porro timor coer-
 cet quidē a peccando, verū non in hoc absoluta pietas. Mul-
 tū profecit, quē pœnē metus docuit inocentiā. Verū vt per-
 fectus sis ac beatus, charitas accedat oportet, quæ foras pel-
 lit timorē. Parū est odissē Satanā cum suis vitiis, nisi Chris-
 stum amare cœperis cū suis virtutibus. At amoris certissī-
 mum est argumentū, legis obseruatio. Sic em̄ ipse loquitur
 in euāgelio. Si diligitis me, mādata mea seruate. In lege igi-
 tur dñi voluntas eius. Non in opibus, nō in imperiis, nō in
 voluptatibus, nō in cæteris, quę miserū vulgus sine fine ses-
 ctatur, sed in lege dñi voluntas huius beatī. legem autē vos
 cat vniuersam scripturā diuinā, cuius ardens studiū potissi-
 mum præstat, vt a peccādo tēperemus. Vis non amare car-
 nis vitia? ama literarū studia, sacrarū inq̄ literarū. Nam lras
 alienas a Christo, quis appellet literas? Hoc est vnicū, ac tu-
 tissimū aduersus oēs dæmonū assultus munimentū, si quis
 in his totus & sincero verset anīo. In hac volūtas iusti, quo-
 ties spretis ac reiectis cæteris oibus, vnicū hoc margaritum
 mirat, ac deamat, iuxta illud. Vbi thesaurus tuus, ibi & cor-
 tuū. & quod alibi legimus de eodē. In mandatis eius volet
 nimis. Sic natura cōditus est hoīs animus, aliquid amet ne-
 cesse est. vacare non potest. Cæterum cuiusmodi sunt quę
 amat, eiusmodi & ipse efficit. Si diuinas amat lras, rapitur,
 afficit, transfiguratur in deū. Porro cum ait, volūtas, exclusit
 metū, & indicat adesse charitatē, quæ facit vt nihil iam sit
 difficile, nihil molestū. In primis illis gradibus timor erat,
 periculū erat, certamē erat. Hic audis volentē, audis alacrē
 ad currendā viam. Non em̄ istorum volūtas in lege est, qui
 quod ait Flaccus, Odere peccare formidiē fustis. Qui iam
 odit vitia, non q̄ horū comes sit infœlicitas, sed quod dissi-
 deant ab illo pulcherrimo honesti archetypo, cuius amore

iam rapit, eius volūtas est in lege dñi. Lex dei spiritalis est.
 Porro vbi spiritus dñi, ibi libertas. Hæc est vnica lex Christi,
 nempe charitatis, hoc est inquit, mādatum meū, vt diligatis
 inuicem sicut dilexi vos. Infinitæ sunt Moisi leges de
 ritu sacrificiorū, de cibis mūdīs & immūdīs, de lepra, de ve
 stitu, de festis diebus ac prophanis, de ieiuniis, de votis. In
 numeræ sunt philosophorū, & aliorū principū leges. Ego
 inquit, non nisi vnā fero legē, vt diligatis inuicē. Hanc vnā
 si seruetis, nihil opus fuerit aliis legibus. hæc vna si negli
 gatur, frustra leges legibus cumulabitis. Nec simpliciter di
 xit in lege, sed in lege dñi, non in legibus principū, in qbus
 multū est falsitatis admixtū, plurimū adulationis, quæ mū
 danā dumtaxat habent prudentiā, quæ diuitē aut splendē
 dum fortasse facere possunt, beatū non possunt. Deniq; quæ
 veluti remedia, vel pro tēporum habitu, vel pro principum
 arbitrio subinde mutant. Non in his volūtas eius, qui quæ
 rit æterna, qui sitit cœlestia. Vna lex dñi immaculata, sapien
 tiam præstās paruulis. Hoīm leges etiā si iustæ sunt, tamen
 quoniā crassi vulgī moribus cohibendis adhibent, non pos
 sunt nō aliquid habere crassum, ac sordidū, si ad dominicā
 legē conferant. Qui de terra sunt, terrena loquūtur, qui de
 cœlo venit, huius cœlestis est lex. Vt ille pro tēpore sint ne
 cessarię. Certe hæc sola beatū reddit. Ausim & illud addere,
 huius beati volūtātē non esse in quodlibetis, & argutiis so
 phisticorū theologorū, non in quæstionū labyrinthis, quæ
 pariūt contentionē. Nihil vtiles ad pietatē, non in decretis,
 aut cōstitutioibus pontificū hoīm. Non q̄ eas contēnat pi
 us, maxie si Christianū, & apostolicū respiciant spūm, si ab
 vna illa charitatis lege profectas appareat, quæ nō alio spe
 ctant, q̄ ad publicā vtilitatē. Atq; hanc vtilitatē non harum
 rerū accessioe, quas vulgus mirat, meritur, sed vere pietatis
 incremēto. Ceterū vbi cōstitutioes huiusmodi p̄ter titulos,
 nihil habēt apostolicū, sed totæ pertinet ad priuatū cōmo
 dū, vel parandū, vel tuendū, vel augendū, vbi nihil respiciūt

ENARRATIO PSALMI

præter mūdānā quandā prudentiā, quā in ethnicis etiā tyrā
 » nis cernimus, vbi meris minis ac terriculis, nō spiritu lenis
 » tatis et māsuētudinīs res agit, quid aliud effici hīs sine fine
 » multiplicandis, q̄ vt pluribus laqueis irretiat libertas Chri
 » stiana? Postremo ad id piculi tendit, ne iuxta grēcā parox
 » miā, plus equo tritus funiculus rūpatur. Huc igi potissimū
 » adnitant hōni pontifices, vt illa vera charitas suscitetur in
 » mētibus hoīm, vt vigeat illa lex nō hominū, sed domini. Si
 » flagrarit diuina charitas, quorsum opus tot minis, tot vin
 » culis, tot cōstitutionibus? Sin ea friget, nec syncerū est, nec
 » diuturnū, quod metus extorquet. Quid non factū est a pris
 » scis illis tyrannis, quæ non leges in hoc excogitatae, vt op
 » presso populo suam cōmunirēt potentiā? Nulli horū impe
 » riū diuturnū fuit. Si tractabiles sunt qbus imperas, paucissi
 » mæ leges sat erūt, reliqua ad charitatis regulā exigent. Sin
 » inmorigeri, nihil inutilius q̄ plures iduci leges, quas vt cūq;
 » institutas, malorū pueritas fere semp in magnū reip. malū
 » cōsueuit vertere, vt est ad malū agendū ingeniosa mortalit
 » tas. Si quid noui constituendū, eiusmodi leges ferāt princis
 » pes Christiani, nō ad quas suspirant piæ mētes, mussent timi
 » di, maledicāt improbi, sed in quibus Christū illum man
 » suetissimū, te quouis potius q̄ ad suam spectantē comodita
 » tem, possimus agnoscere. Non est plebis de principū decre
 » tis temere iudicare, fateor, sed vicissim principū est in con
 » dendis legibus memisse, cæteris quoq; mortalibus sensum
 » esse cōmunē, & hoīes esse qui lecturi sunt, non pecudes. Po
 » stremo liberos esse nō seruos, vt nihil horū contingat, tamē
 » optandū est, vt vnica lex sit, quemadmodū vnus est dñs, &
 » vna fides. Ea dictabit quid in omī re sit agendū, nusq; enim
 » cessat charitas. Alias nō aspernabit, sed in hac vna volūtas
 » beati. Mouet quosdā, cur hoc de beato dictum sit. Et in lege
 » dñi, cum iusto nō sit lex posita. & iuxta Paulū, qui per chri
 » stum adepti sunt adoptionē filiorū dei, iā sub lege non sint,
 » sed sub grā; Verū aliud est sub lege esse, aliud in lege. Iudei

sub lege erant, qui legis præceptis veluti cancellis quibus-
 dam coercebant, & veluti pedagogo seruibant, non sponte,
 sed metu. Christiani in lege versant, qui sponte secundum legem
 viuunt, non cogente supplicio, sed inuitante charitate.
 Sub lege sunt serui, in lege liberi. Iudæi qui triticeos portant
 panes, nihil habentes præter insipidam literam, legis onere
 grauant. Nos qui spiritum tenemus legis, exonerati & alacres,
 non ducimur, sed currimus, quemadmodum alibi dicit propheta.
 Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum.
 Superstitio literæ contrahit animum, spiritus & charitas dilatat.
 Qui literæ seruit, ad omnia trepidat, non audet vesci cibis
 communibus. At spiritalis. Omnia inquit munda, mundis.
 & rursus. Omnia mihi licet, sed non omnia expediunt. Item omnia
 factus sum omnibus, ut omnes lucrifacerem. Vide quæso quanta
 sit amplitudo spiritus. Bona igitur profectus pars est, vehementer
 velle id, quod cupis assequi. At qui non satis est velle, sed accessat
 oportet meditatio, ut ad diuinæ legis regulam, mores ac vitam
 coneris accommodare. Nam id demum significat latinis meditari,
 non animo voluere, sed exercere, requirit ipsa preparari. Qui
 quicquid diciturus est, quicquid acturus, ad charitatis præscriptum
 dicit ac facit. Is vere legem domini meditat, idque die ac nocte, hoc
 est in prosperis pariter atque aduersis. In prosperis ne insolescas,
 sed magis gratias agas. In aduersis ne desiciaris animo. Ad
 utraque enim fortunam vna lex abunde presidio est. Nisi mauis
 accipere die ac nocte, pro eo quod est assidue, citraque intermissio-
 nem. Etenim si omnis vitæ ratio ad diuinæ legis scopum dirigatur,
 quicquid agemus, siue manducabimus, siue bibemus, siue dormi-
 emus, legis erit meditatio. Quemadmodum et iuxta Pauli præceptum,
 indefinenter orat, cuius omnis vita tendit in Christum.
 Non est igitur beatus, qui varius, & sui dissimilis, aliquando
 spectat mundum, aliquando non nihil tribuit Christo. Nec otiosam
 arbitror legis repetitionem, cum sit vna eademque. In lege
 domini, & in lege eius. Ut intelligas ab vna hac petenda esse omnia,
 quæcumque ad beate viuendum pertinent. Si quid hesitabis, ab ea

ENARRATIO PSALMI

» querēdum consiliū. Si fortuna sæuiet, ab ea petēdum auxi-
 » liū, si quid voles discere, nō alio confugiendū. Deniq; quies-
 » quid cōmoditatū reliqui ex rebus tam multis aucupant, id
 » sola sacrarū meditatio literarū, affatim ac vere præstat. Iam
 » & illud mihi perpende lector. Num nō sit ociose dictū, fuit
 » voluntas eius, Siquidē eius volūtas non est in lege, qui cogit
 » legē velle, quod ipse volebat, sed qui non aliud vult, q̄
 » ipsa dicat lex. Proinde obiter ferit istos quosdā illotis pe-
 » dibus ac manibus theologos, qui scripturā diuinā reluctan-
 » tem & inuitā, violentis interpretationibus ad suā applicant
 » voluntatē, eamq; pro lydiā, q̄d aiunt, habēt regula. Nā hu-
 » iuscemodi doctoribus mos, primū apud se statuere quid ve-
 » lint, idq; ex affectu suo metiētes, q̄d expediat. Deinde postq̄
 » decreuerint, venant aliquid scripturæ locū, quē vel obtorto,
 » quod dici solet, collo, ad suū pertrahāt decretū. At æquum
 » erat, vt nostri affectus diuinæ legi obseruiāt, non lex affecti-
 » bus. Et ab illa decretū erat petendū, non ea subornanda ad
 » humanę cupiditatis patrociniū. Atqui hoc est oēm diuinæ
 » scripturæ fidē & auctoritatē eleuare, si in alīū torqueat sen-
 » sum, q̄ oportet. Postremo q̄ ait, in lege eius meditabitur, ad
 » monet nos, non leniter attingendā diuinam legē. Nam a cu-
 » ra dicuntur græcis μελέται, hoc est meditationes, siue exerci-
 » tamēta. Quin potius attentissimo studio penitus incūben-
 » dum. Qui cotidie Psalmos nō intellectos remurmurāt, non
 » meditant in lege dñi, sed aerem verberāt. Qui hoc anio ac-
 » cedunt ad arcanas literas, quo se muniāt aduersus friuolas
 » disputatiōes, non meditant in lege dñi. Qui curiosis & an-
 » xiis, nec vnq̄ finiēdis quæstiōibus isenescūt, non meditantur
 » in lege dñi. Sed qui omissis oibus, vacuus ad ipsos sacrarū
 » scripturarū fontes accedit, tantū illud captās, vt seipso red-
 » datur melior, vt transformet in Christum, vt illius imbibat
 » sp̄m, hoc vndiq; circūspectans, hoc vnū vbicq; sitiēs, is de-
 » mū meditat in lege dñi. Itē qui summo legis cortici insistit,
 » non meditat in lege domini. Cortex insipidus est plarūq;

In Theologos vanos

*Qui vti Theologus meditat
in lege dñi.*

uier, ab ea peccat
infugiendū. De
tam multis am
atim ac vere pre
m nō sit occide
as non est in leg
sed qui monuit
it istos quodā
scripturā diuini
onibus ad hū
nt, habere regnū
apud se itaque
lexpediat. De
rae locū, quē
thāt decreuit.
bseruāt, non le
, non ea solum
tqui hoc est
e, si in aliis
ge eius medi
diuinam legē
edirationes, lo
udio penitenti
ectos reman
erāt. Quibus
miāt ad dē
nī. Qui con
nelcū, non
icu ad ipso
l captas, vtrū
tum, vt illu
nū vbiq
) legis con
ispiciū dē

tum adeo nō frugifer, vt pestilens, etiā ac letalis, teste Paulo.
Proinde multa ruminatiōe ad medullā penetrandum est,
atq; ibi demū inuenies verum animi cibū, cuius esus te in
Christi transfiguret imaginē. Hinc est qd alio quodā in psal
mo beatos legimus, qui scrutantur testimonia dei. Nec, n. hoc
cognominis tribuit ihs, qui legē dei legūt, qui memoria te
nent. Nam & Pharisæus ille probe tenebat, cū incontanter
respōderet. Diliges dominū deū tuum &c. Quin hodie qd
Iudei legē suā prope melius tenent ipsi theologis Christia
nis, & qnq; panes illos ordeaceos famelici circūferūt. Verū
is demū beatus, qd pio scrutinio ad arcanū illud sacri spiritus
mysteriū promeruit admitti. Atq; vt magis intelligam⁹ my
sticā scripturæ fecunditatē, videmur & illud ex hoc loco
admoneri. Iugī meditatiōe sic a pueris imbibēdas esse diuī
nas literas, sic multo vsu, multaq; iteratiōe inculcandas, vt
eas memoriter, non secus ac dīgitos nostros teneamus. Ita
collatis hinc & hinc locis, facile sensum verum assequemur.
At nūc bonā vitæ partē in sophisticis inuētiunculis, in Ari
stotelis voluminib⁹, immo in nostris somnijs cōsumimus,
ita vt vix vnq; sit ociū magnis etiā theologis, ex ipsis hau
riendi fontibus. Deinde si quid citandū, ad iudices & cano
nes currit. Citra triū linguarū peritiā, diuinæ literæ nullo
modo p̄cipi possunt. Citra Physicā, ac Methaphysicā Ari
stotelicā possunt. At nos id quod est necessariū omittimus,
id qd officit etiā, solū amplectimur. In fontibus verſet̄ oportet,
qui velit esse vere theologus. Neq; vero theologiā profi
tentiū dūtaxat est meditari in lege domini, nisi his solis be
ati nomē tribuēdum esse putamus. Omnibus qui beati ve
lūt esse meditandū est in lege domini. Legāt & idiotæ legē
domini, quacūq; lingua, legant & Scythæ, meditent̄ in ea
pro sua virili. Scruten̄ pro suo quisq; captu, de hac inter se
confabulētur, de hac colloquātur. Qualis vir, talis oratio,
immo tales reddimur, qualis est nostra cottidiana cōfabulatio.
latio. Si Christiani sumus, de Christo sit nostra cōfabulatio.

Con via modernorū
Theologorū

Linguarū peritiā

Idiotæ legāt euāgē
et legem dñi

ENARRATIO PSALMI

*De popularis & vulgari
legat euangeli.*

Si nihil nisi de mūdo loquimur, mundani simus oportet. At
 nūc sunt qui sūm opere cauēdū putāt, ne quid vulgus attingat
 de literis sacris, in popularē versis linguā, clamāt eos ni-
 hil intelligere, prolabi in hereses. Quasi vero ea sit doctrina
 Christi, vt non nisi a paucis theologis possit intelligi. Immo
 vt ipso Christo nihil fuit cōmuni⁹, ita doctrina illius nihil po-
 pulari⁹. Legat arator, erit quo pascat, legat eruditissim⁹, erit
 qd̄ discat. Postremo non tā ingenio q̄ pietate p̄cipiuntur.
 Spiritus eas docet nō Aristoteles, gratia, nō ratio, afflatus
 nō syllogismus. Si mystici sensus cognitio, diuini spūs mu-
 nere cōtingit, quod Paulus p̄phetiæ donū appellat: Cur ple-
 bem Christianā vniuersam, ab hui⁹ muneris cōsortio seclu-
 dimus? An nō potest Chri spiritus impertire semet ip̄m cui
 velit: Immo in quē potius solet descēdere, q̄ in humilem &
 mansuetū. Non in falsa sciētīę p̄suasiōe turgidū ac ferocē,
 Non in fidentē sophisticis captiūculis, non in Aristotelicis
 ratiūculis inflatū. Christus ipse gr̄as agit patri, q̄ cōlestis
 sapiētīę mysteriū, absconderit a sapiētibus, & reuelarit par-
 uulis. Habet mihi crede, diuinus ille spiritus suū fastidiū, ha-
 bet suas delitias. Nec adduci possum, vt credā eum dignare
 quēq̄ cōmuniōne sui, qui tot p̄phanis disciplinis, qui tot
 Aristotelicis syllogismis, qui tot gentiliū philosophorū de-
 cretis, immo qui harū rerum nō cognitiōe, sed falsissima sci-
 entīę p̄suasiōe freti, irreuerēter ac confidenter, ad arcanarū
 literarū adyta accesserit. Verū enim uero, vereor, ne isti qui
 velint populum nihil attingere, non tam periculo cōmoueā-
 tur illorum, q̄ sui respectū, videlicet vt ab istis solū, velut ab
 oraculis perantur omnia, quid hac de re scriptū est: hoc scri-
 ptum est. Quē habet sensum, quod scriptū est: Sic intellige,
 sic senti, sic loquere. At qui istuc est Bubalum esse, non ho-
 minē. Fortassis mouet & hoc non nullos, quoniā aniaduē-
 tunt diuinā scripturam parum quadrare ad vitā suam: ma-
 lunt eā antiquari, aut certe nesciri, ne quid huic iaciai in os.
 Et ad humanas traditiūculas populū auocāt, quas ipsi ad

suā cōmoditatē probe cōmenti sunt. Quī d igitur fiet? Au-
 diat populus pios doctores, hoc est episcopos, quoties dabi-
 tur, Vbi nō dabit, legēdo, confabulādo, qua possunt medita-
 tent in lege domini. Rursum episcopi tales sese ipos reddāt
 iugi diuine legis meditatiōe, vt ex diuinis literis habeāt qd
 respondeant interrogāti. **ET ERIT TANQVAM**
LIGNVM. Huc vsq; recensuit meritum beati viri, nunc
 ostēdit prēmium. Prius ostendit apparatū, nunc ostēdit fru-
 ctum. Vitauit consiliū impiorum, non stetit in via peccato-
 rum, etiam si in spetie amoenissima, spreuit cathedrā pesti-
 lentia, infatigabili cura exercuit sese in lege diuina, nec eā
 verbo tenus modo tenuit, verum ipsa vitæ innocētia expres-
 sit Quod itaq; prēmium? Et erit inquit, veluti lignum quod
 plantatum est secus decursus aquarum. Lignum arborem
 appellat, ex schemate, quod Synecdochen appellant rhetō-
 res, quomodo & ferrū pro gladio dicunt, id si ad Christi per-
 sonā referatur, hunc habebit sensum, Filius dei assumet cor-
 pus humanum, & e cœlo translatus plantabitur in terra, iux-
 ta decursus aquarum, non in sitiētibus harenis, sed iuxta
 plenitudinē diuini spiritus, & æternæ sapiētia. Nam aquas
 accipi pro spū, testatur & euāgelicus sermo. Flumina de v-
 tre eius fluent aquæ viuæ. Hoc autē dixit de spiritu, quem
 accepturi erant credentes in eum. Et iuxta alium psalmum,
 Fluminis impetus letificat ciuitatem dei. Non potest esse ar-
 bor frugifera, neq; perpetuo virore læta, nisi cuius radicem
 huiusmodi aquarum decursus irriget, ac fœcūdet. Sunt qui
 decursus aquarum ad populum referant, quod legimus ali-
 bi. Aquæ multe, populi multi, vel q̄ semper prolabantur in
 pronū, hoc est in vitia, vel quod assidue deuoluātur in mor-
 tem. Hos igitur populos ad peccata procliuēs, in suam radi-
 cem traxit Christus, ac traiecit in se, vt erumperēt in fructus
 ecclesiarum fidelium, idq; suo tempore. Nempe cum mor-
 te sua, deuictis potestatibus & principatibus, tradiderit re-
 gnum patri, ac per resurrectionem & ascensionem, iam il-

ENARRATIO PSALMI

Iustrata gloria Christi, iā misso cœlesti spiritu, qui illos no-
 uis dotibus armaret aduersus mundanā tum sapiētiam, tū
 potētiam. Hic erat fructus illius admirandæ arboris, vt tot
 hoīm misia reuocata ab hoc mūdo, per Christū efficerent fi-
 lij dei. Nec vllum huius foliū defluxit, propterea q̄ cœlū &
 terra transibūt, verba autē eius non trāsibunt, donec oīa fi-
 ant. & secundū Esaiam. Verbū domini manet in æternum,
 verba regū sæpe defluūt, & omnis homo mēdax, siue q̄ nō
 perstēt in sententia, siue q̄ aliquoties præstare nō queāt qd
 promiserūt. At diuina mens nunq̄ mutatur, & cū sit solus
 oīpotens, nihil tam arduū, qd̄ non facile p̄stet, vbi voluerit.
 Nec id solū, verū etiam oīa quæcunq̄ dixerit, aut fecerit p̄-
 sperabūtur, siue quēadmodū legit Hilarius, bene dirigētur.
 Nam grece est κατενοδωθήσεται quasi dicas/prospere itinere
 succedēt. Nihil nō effecit Christus eorū, quæ p̄miserat. Mor-
 tuus est, resurrexit, ascendit, misit paraclētū. Hæc foeliciter
 successerūt. neq̄ dubitandū, quā cætera quoq̄ sit p̄stiturus
 quæ pollicitus est de supremo iudicio, de premijs piorū, de
 pœnis impiorū. Ac iuxta cōmunē quidē sensum fortassis
 humilius videri possit Christū arbori cōparari, cū vulgo stu-
 pidos hoīes, ac vix hoīes, trūcos & caudices appellam⁹. Ve-
 rū mysticis literis, magna huius Symboli dignitas. In para-
 diso collocat̄ omne lignū specie pulchrū, & vsui accōmodū,
 stat in medio paradisi lignū vitæ, arbor sciētiae boni & ma-
 li. Huius radix irrigat̄ foelici illo flumine, quod in q̄ttuor
 amnes dissectū irrigat facie vniuersę terræ. Multę sunt arbo-
 res aspectu iucūdæ, foetu salutare & vtilis. sed vna est vi-
 tæ, sita nō post decursus aquarū veluti cæterę, sed secus de-
 cursus, hoc est iuxta fontē, & caput oīm fluminū cęlestis sa-
 piētiae. Et quod nā hoc lignū paradisi? Solomō interpretatur
 æternā sapiētiam, quæ est ipse Christus. lignū inq̄t; est vitæ
 omnibus amplectētibus eā. Ab hac arbore, virorē ac fructū
 habēt cæterę quoq̄ oēs. Vidit hanc arbore mysterioꝝ con-
 sciūs, loānes in Apocalypsi, Et ostēdit mihi flumē aque vi-

ue splēdidū, tanq̄ crystallū egrediēs de throno dei & agni,
 & in mediō plateæ eius, & ex vtraq̄ parte fluminis arbore
 vitæ, quæ fecit fructus duodecies, singulis mēsis reddēs
 fructū suū, & folia arboris illius sunt ad sanitatē gentiū. Iux
 ta literā, qui potest vna arbor, in vtraq̄ parte fluminis sta
 re, nisi forte tāta, vt radice vtraq̄ marginē cōplectet. Verū
 arbor vna, vnū significat Christū, vnicus est filius, vnica est
 sapiētia. multiplex est huius mūdi sapientia, diuina simplis
 sissima est. Arbor autē vocatus est Christus iuxta mysteriū
 assumpti corporis humani, cui plātar, e fuit ex virgine nasci,
 irrigari, impleri diuina gratia. fructum ferre, gloria resurre
 ctiois ad immortalitatis spem colligere fidelium multitudinē.

Quin & alias diuina sapiētia comparat arbori, nunc cedro
 in libano, nunc Therebyntho porrigēti ramos suos, nūc pal
 mæ exaltatę in Cades. E terra nascit oīs arbos, e minimo se
 mine, ad maximā molē assurgit, amat irriguū, & quod acce
 pit in radice, reddit in fructu. Multā ex se prebet cōmodita
 tem mortalibus, trūco licet inniti. Aspectus amœnitas pas
 scit oculos, frondes & rami late passi tēperant æstū, & um
 bram ministrant fessis, fructus alit & saginat. Horū singula
 pulchre quadrāt in Christū, quin & in euāgelio ipse se vitē
 vocat, & patrē agricolam, discipulos palmites. Rursum vbi
 Iudæi calūniarent eū in nomie Beelzebub eijcere demonia,
 semet ipsum arbore vocat. Aut facite inquit, arbore bonā,
 & fructus eius bonos, aut facite arbore malā, & fructus ei
 malos. De fructu enim arbor cognoscit. Fatebatur optimū
 esse fructum eijcere demonia, & tamē illud Beelzebub tri
 buebant, cuius fructus pessimi sint oportet, cū ipse sit pess
 mus. Iterum crucē baiulās, innocentia suam sub arboris ty
 po demonstrat. Si in viridi inquit ligno hoc faciunt, in arido
 quid fiet? Lignū aridū, quoniā iam vitis cōputruit, a diuine
 gratie succo destitutū, nec umbra gratū, nec aspectu iucun
 dū, nec fructu cōmodum est, incendio destināt. At Christus
 lignū fuit nō syluestre, nec quouis loco temere natū, sed plā

ENARRATIO PSALMI

ratū a patre, a quo iuxta uocē euangelicā, quicquid plantatū
 nō fuerit eradicabit, & in ignem mittet, & plantatū in para
 diso, iuxta fontē unde deriuant oīa dona cœlestia. Nec ocio
 se dictum est dedit fructū. Cum alias arbores legamus fru
 ctum facere, nō dare. Non potest arbor bona fructus malos
 facere. Itē Esaiās, Expectaui vt faceret uvas, & fecit labrus
 scas. Hæc autē dedit, non solū produxit. Alijs sui fœtus de
 cidunt, Alijs decutiunt, aut decerpunt. In Ch̄o spontaneū
 & disp̄satiōis fuit, nō casus neq; necessitatis, quicquid actū
 est. Rationalis arbor est, dedit q̄bus uoluit, q̄modo uoluit,
 & in tēpore suo, id est in tēpore q̄d ipse sibi præscripserat. In
 tēpore suo docuit regnū, suo tēpore & sua sp̄ote teneri, iudi
 cari, occidi uoluit. Suo arbitratu resurrexit, descendit ad in
 feros, ascēdit in cœlum, misit spiritū sanctū, in quo coales
 cēt p̄ uniuersum terrarū orbē tot fidelīū ecclesiæ. Verū excu
 tiendū est, q̄ pacto quadret illud in personā Ch̄i, q̄d dicit.
 meditat⁹ in lege dñi, die ac nocte. Deinde ueluti præmiū ho
 nestorū laborū accepisse, iuxta similitudinē arboris frugife
 ræ. Nisi forte sic accipimus Christū meditatū in lege domi
 ni, quē admodū legimus eundē ap̄d Lucā p̄fecisse gr̄ate, gra
 tia, et sapiētia, corā deo, & corā hoībus. Et si meditat⁹ in lege,
 qui diligētē obseruat, nemini potius tribuendū est hoc lau
 dis, q̄ Ch̄o, q̄ solus hominū nusq; deflexit a lege domini.
 Ergo cū talis sit arbor, nō solū fruct⁹ nō gignit acerbos, aut
 noxios, sed ipse q̄ genuit, porrexit oībus fruct⁹ suos salutife
 ros, e q̄b⁹ adeo nihil p̄ijt, vt nec foliū vllū defluat. i. nec ver
 bū quidē irritū fuerit, aut futuræ sit, quod ab illo sit p̄fectū.
 Horū foliorū semper virētium vmbra spem nostrā alit, his
 aīm iam estu seculi laborantē refocillamus. Certe futurū, vt
 oīa cætera quoq; quæ fecerit, foeliciter eueniāt, ijs qui in illo
 p̄manerint. Illud adijciendū iuxta sensum allegoricū. Decur
 sus aquarū non absurde posse intelligi sacrum illū amnem,
 quo renascimur in Christo, per hunc enī in illū trāsserimur.
 vt simus & ipsi lignū frugiferū, p̄petuoq; virēs. Nūc ad tro

pologiã redeamus. Poterat crassis aliquibus in mētē veni-
 re, qui sibi omnibus huius vitæ voluptatibus interdixit, q̄
 honores aspernatus est, q̄ renūciarit oībus affectibus, q̄ na-
 turā ipsam religiōe vicerit, qui cū paucis sentiēs, vni diuina
 legis meditatiōi dederit sese, eū & insuauē quādā age-
 re vitā, & ueluti supuacaneū hoīs idolū, poti⁹ q̄ hoīem, nec
 sibi, nec alijs esse vsui. Sic em̄ audimus & hodie loquētes q̄s
 dam in eos, q̄ Christianā vitā meditant. Somniū hoīs, quid
 agit? quid sapit? quid potest? cui prodest? Sed audi fœlicita-
 tem huius cōtēpti, audi p̄miū, quod mūdus suis nō potest
 largiri. Cū ceteri qui terrenis, fluxisq̄ rebus addixerūt ani-
 mū, & uicjs suis cōputrescūt, & miseris illis suis curis exta-
 bescūt. Iamq̄ nō solū inutiles, sed etiā pestilētes, eterno pa-
 rantur incēdio. Interim beatus hic meus, velut arbor iuxta
 p̄fluentē in irriguo posita loco, leto quodā bene sibi cōscia
 mentis, famæ illibata virore, p̄petuo florebīt, ac fœlicibus
 gratiæ cœlestis incremētis, in dies in maius ac melius auge-
 scet, donec occurrerit in viræ p̄fectū, in mēsura plenitudinis
 Christi. Neq̄ p̄o crediderim temere dictū lignū, poti⁹ q̄ ar-
 borē, vt intelligas hic laudari, nō tēporarias instabiliū aīo-
 rū herbas, q̄ simul atq̄ tētationū ingruerit rigor, confestim
 emoriūtur, non arundinē vento agitātā, nō fruticē quouis
 flexilem, & humi repentē, sed solidū ac firmū. piæ vitæ p̄-
 positū, quod tam alte actis nitat̄ radicibus, ut ne mortis qui-
 dem pauor hominē possit a mentis erectæ statu dimouere.
 Qua de causa & in habraicis māsionibus palmeta martyri-
 bus tribuētur, quod hæc arbor & p̄petuo vireat, & oīm so-
 la imposto onere, sursum nitit̄, & fructū ferat longe suauis-
 simū. Lignū aut̄ nō quodlibet, neq̄ fortuito natū, sed plāta-
 tum. Et unde plantatū: nisi a patre agricola, q̄ nisi traxerit,
 nemini licet ad Christū puenire. Ab eo inquā plantatū, qui
 Christū ip̄m plātauerat, in quo nos iuxta Paulū, sumus cō-
 plantati. Quāq̄ ut indicauit diuus Hiero. pro sathul. quod
 septuaginta uerterūt *ⲉϥϥⲧⲉⲩⲙⲉⲛⲟⲛ*, i. plantatum, A gla uertit

ENARRATIO PSALMI

transplantatū. Quod ipsum belle quadrat, vel in Christū a
 cœlo in terrā demissum, vel in nos in nouitatē vitę per Chri-
 stū traductos. Trāsplantatū a gētilitate ad fidē, a iudaismo
 ad euāgeliū, a litera ad spiritū, a seruitute legis, ad libertatē
 gratiæ, a mūdo ad regnū cœloꝝ, a vitijs ad innocētiam. Ab
 ægipto in terrā lacte & melle manantē, a tumultu ad pacē,
 a seculi negotijs ad studiū pietatis traductū. Quod male plā-
 tatum erat in Adam, fœliciter transplantatū est in Christo,
 qđ erat infrugiferū natura, cœpit esse frugiferū per gratiā.
 » Reddunt enim meliores arbores in aliud translatę solū, cul-
 » tuq; discūt mitescere, & syluestre exuūt ingeniū. An nō Pau-
 » lus lignū fuit fœliciter trāsplantatū, e psecutore factus Apo-
 » stolus? An non lignū bene transplantatū Cyprian⁹, ex ma-
 » go martyr? An nō Matthæus lignū trāsplantatū, ex telone-
 » apostolus? An non Ambrosius, ex gentili iudice, sanctissis-
 » mus episcopus? An non Augustinus, ex inflato rhetore, do-
 » ctor ecclesiæ? An nō Franciscus, ex auaro negociatore, pau-
 » pertatis p̄fessor? cūq; his innumerabiles alij fœlicissime trā-
 » plantati sunt in Ch̄o: **SECVS DECVR SVS AQVA**
R VM. Transplantatū inquā, non in ambitiois & arrogan-
 tiæ scopulis, nō in fluidis, ac sine fine sitiētibus harenis ara-
 » ritia, nō in libidinis cœno, nō in desidīæ paludibus, sed iu-
 » xta aquas, atq; eas quidem nō pigras, sed decurrētes ac vi-
 » uas, quæ in cōuallibus, ac locis humiliorib⁹ manare solitæ,
 » oīa lęta quadā hubertate reddūt luxuriātia. Nihil gignit hæc
 » humus, quod nō archano quodā alaī, ac vegetet succo. Cæ-
 » terum arboribus pomiferis plurimo opus est humore. Vn-
 » de grammaticis quoq; visum est, poma a potu dicta, qđ ma-
 » gnā vim humoris cōbibant. Atq; hunc quidē humorē attra-
 » ctum vndiq; radix per occultissimos meatus, in vniuersam
 » trāsfundit arborē, donec erūpant frondes. Deinde fructuū
 » spes flores, postremo fœtus illi gratissimī, pariter ac saluber-
 » rimi. Q; vides trūcū solidū, & null' etiā ventoz turbini-
 » b⁹ ex-
 » pugnabilē, qđ ramos late porrectos, qđ amabili frondiū viro

quadrat, vel in
in nouitate
itate ad fidē
ritute legis
itij ad immen
inē, a tumore
raductū. Quod
plantatū est in
esse fragilitē
aliud translatū
tū ingenitū
e psecutorē
antā Cyprianū
trāplantatū
genti iudicā
is, ex inharē
auaro negotio
biles alijs
ECYRVS
in ambrosio
ne strēbunt
fidia palatib
is, sed decem
iliorib⁹ man
triatia. Nihil
ē, ac vegete
opus est
na a poud
ic quāde h
neatus, in
ides. Den
mī, pan
ventos
amabilis

re comātem arborem . q̄ fragrantissimis p̄cturatā floribus,
q̄ suauissimo prouētū fructuū onustam, tot opes, sola radix
oculto irrigata succo, sumministrat, Nihil est hoīs mēte oc
cultius. Et tamē ex hoc ceu fonte, scatent oēs illæ dotes, q̄s
in piis videmus hoībus. Verū ea radix diu plurimo diuinæ
gratiæ succo irriget̄ oportet. Proinde qui literas profitētur
hebraicas, negant esse decursus, sed palge, quod pelagus in
terpretant̄, quæ vox propemodū valeat, quasi dicas gurgis
tem, & immēsam aquarū profunditatē. Nam nostræ q̄dem
arbores non raro fit, vt imodica humoris copia suffocētur.
At rōnalis arbor, quā hic describit propheta, quo copiosius
expletur ac proluit̄, a cœlesti illo fluuio, qui lætificat ciuita
tem dei, hoc lætior, ac magis frugifera reddit̄. In Christum
totus hic fluuius inundauit, ideoq̄ et floruit fœlicissime, &
copiosissimū attulit fructū. Largiter hinc hauserat Paulus
Apostolus, & idcirco plus fructus p̄duxit vnus, q̄ aliquot
Apostoli ceteri. Sunt mēsure donorū spiritus. Est & modus
fructuū. Omnes hinc hauriāt oportet, qui cupiāt viuæ arbo
res esse in Christo, qui virentes, qui floridæ, qui frugiferæ.
Non ex Platonicijs, aut Aristotelicis l̄ris, non e rhetorū aut
poetarū libris haurit̄ hic succus, ex illo fonte trahat̄ oportet,
quē vidit Ioānes scatentē de throno dei & agni. Iam video
quosdā esse, qui lignū interpretent̄ crucē Christi, flumē bap
tismū, quod per sacrosanctā illius mortē, & mystici laua
cri munus, viuat ac vegetet̄, totq̄ cœlestibus dotibus floreat
ecclesia. Quapropter & elegāter in crucis laudē mysticā,
hymnū canit chorus ecclesiasticus. Crux fidelis inter omēs
arbōr vna nobilis. Nulla talē sylua profert fronde flore, ger
mine. Tot in vniuerso terrarū orbe Christianas ecclesias, tot
martyrū agmina, tot monachorū examina, tot virginū cho
ros, tot confessorū turmas, tot sacramēta, tot charismata, no
bis hæc arbor peperit. Verū si Christum ip̄m in cruce mor
tuum arbore accipis, & aquas decurrentes, baptismū. nīmī
rū non aquæ fœcunditatē largiunt̄ arbori, sed arbor aquis.

Z

ENARRATIO PSALMI

QVOD FRVCTVM SVVM DABIT IN TEMPORE SVO. Neq; em̄ fieri poterat, vt ifrugifera foret arbor, ab eo plantata Agrícola, sic pofita, sic irrigata. Vera pietas nunq̄ est ociofa. Erūpit aliquādo, vt bonū fuum aliis quoq; cōicet, vel dū ſancta p̄dicatione Chriſtū inſerit anīs fidelīū & infidelīū, vel dū bono odore vitæ, illectat ad ſtudiū pietatis. Hunc fructū parturiebat Paulus ſcribēs ad Rom. vt ali quē fructū habeā & in vobis, quē admodū in ceteris gētib⁹ & de vitæ exēplo meminit idē. Bonus inquit odor ſumus deo in omī loco. Hunc fructū eſuriebat Ieſus, cū ait Apoſtoliſ. Ego aliū cibū habeo māducare, quē vos nescitis. Hūc ardebat amatrix illa myſtica, ī epithalamio cū inq̄t. Ascendā in palmā, et apprehendā fructus eius. Dat igit̄ hęc arbor fructū, non ſolū gignit. Si qdē vera charitas, totā ſeſe effūdīt in vſus alienos, aliorū inſeruit cōmodis, non ſuis. Auarus ſibi fructificat, ſibi parit ambitioſus, ſibi querit libidinofus, ſibi

- ⁹ malus oīs fructū adfert, ſi qd tñ adfert. Huic arbori gignere
- ⁹ dare eſt. Neq; vero quēlibet dabit fructū. Sunt em̄ & arbor
- ⁹ res malæ, quarū fructus guſtatus, mortē adfert. cuiuſmodi
- ⁹ forborū gn̄a quēdā. Sunt ruruſus qui per inanē gloriā aliena
- ⁹ ſibi vēdicant. verū hęc arbor ſuū dabit fructū, id eſt verū ac
- ⁹ genuinū, qui ſuccū illum radicis altorē odore, ſaporeq; refe
- ⁹ rat. Si carnalis eſt arbor, carnales adducit fruct⁹, ſin ſpirita
- ⁹ lis, ſpirituales ſcēt⁹ edit. Vis audire diuerſarū arborū, diuer
- ⁹ ſos itē fructus? Fructus inquit ſpūs ſunt, gaudiū, pax, patien
- ⁹ tia, benignitas, bonitas, lōganimitas, māſuetudo, fides,
- ⁹ modestia, continētia, caſtitas. Nunc cōtra malæ arboris fru
- ⁹ ctus accipe. Maniſteſta aut̄ ſunt opera carnis, quę ſunt formi
- ⁹ catio, immūditia, impudicitia, luxuria, idolorū cultus, ve
- ⁹ neficia, inimicitia, cōtentiōes, æmulatiōes, iræ, rixę, diſſen
- ⁹ ſiones, ſectæ, inuidia, homicidia, ebrietates, cōmeſſatiōes,
- ⁹ & his ſimilia. Audis nimīā ſcētū dā arborē, ſed fructu mor
- ⁹ tiſero. De fructu cognoscit̄ arbor bona ſit, an mala. Vt radix
- ⁹ eſt mētis, ita ſunt fructus operū. Si peruerſis opinioniſus, ſi

malis cupiditatibus fuerit corrupta mens, huiusmodi loquitur, huiusmodi facit, cuiusmodi modo commemorauit Paulus. Cor tuum radix est arboris huius. E corde procedunt cogitationes male, furta, homicidia, blasphemiae. Quicquid loquitur, quicquid agit ipse, pestilens est, contagiosus est, venenum est. Difficillimum est cum malis habere commercium, ut non fias deterior. Contra priorum incessus, vultus, oratio, facta, fructum habent salutare, ut quisque cum his egerit consuetudinem, melior indies euadat, nisi plane sit deploratus. Dabit ergo fructum, sed hoc habet cum malis arboribus commune. At suum dabit, hoc est peculiariter, & dabit in tempore suo, non quod sibi quisque prescripsit, sed quod deo visum fuerit. Quidam maturius, quidam serius dederunt fructum suum. Sunt quorum religio iam in ipse infantiae crepundis eluxit. Sunt quorum pietatem non nisi mors illustrauit. Quorum de numero est Paulus ille eremita. Prius est ardere, deinde lucere vel inflammare. Prius est succulentum esse, deinde germiare. Tu modo cura ut irrigua, ut primo succo vegeta sit arbor tua. Noli de fructu sollicitus esse. Ipse erumpet suo tempore, cum deo videbitur. Idem fructum eliciet, suo calore, qui radicem aluit, suo succo. Atque haec tenus quae dicta sunt, tamen si belle quadrat, et in omnes pios, qui ad Christi exemplum abstinere ab omnibus iniquitatibus huius mundi, qui toto pectore meditantur in lege domini, ut cognoscant illius voluntatem, ut faciant, non ea quae dicuntur a cupiditate, sed quae iubet diuina lex. Ac deinde secretis diuinae gratiae muneribus irrigati, videntur in innocentia, germinant affectu charitatis. Florere expectatione bonorum operum, fructum adferunt in gloriam dei, in proximorum salutem, ipsi quoque iam deuicto Sathana, iam diuites & exuberantes in Christo bonorum operum fructibus profuerunt, bonae conscientiae gaudio iugiter felices; tamen aptius in ecclesiasticum doctorem, hoc est episcopum competere, mihi videntur. Nam iuxta Paulum, precipuum ac peculiare munus episcoporum est, docere plebem Christianam, nec docere Platone, aut Aristotelem, aut scholasticas questionum argutias, sed Christi doctrinam, simplicissimi simplicissimam. Quo magis admirandum est, nonnullos huius tempestatis episcopos, hanc pulcherrimam

Nota de Episcopis.

In vobis episcopis.

Z ij

ENARRATIO PSALMI

omniū functionē in quosdā reiicere, quos ipsi quoq; despes-
 ctui ac ludibrio habēt, et cōtumeliā causa fratres appellāt,
 23 Nec hoc cōtenti, quod huic erat proximū, sacramentorū ad
 23 ministratiōnē cōducticiis quibusdā, ac pene dixerim factis
 23 ciis ep̄is, delegant, caufarū cognitionē, & pecuniarū ratios
 23 nes, rem oīm sordidissimā, & vel infimis cōmittendam, sibi
 23 seruāt, perinde quasi nihil aliud sit magno ep̄scopo dignū,
 23 Videamus igit, quibus colorib⁹ Christi doctorē depingat
 23 hīc propheta. Beatus inquit ille meus & perfectus, quē eru-
 23 diendo populo destinauit deus. Primū vt nullis pestiferis
 23 opiniōibus sit infectus oportet. Nā id est nō abire in cōsilio
 23 impiorū, qui bene docebit, qui male senserit. Deinde pcul
 23 esse oportet, ab oīm vitiorū cōtagio, & vsq; adeo vacare cul-
 23 pa, vt ab oīm specie quoq; mala sit alienus, hoc est a deo in-
 23 tegrū esse, vt & famā pudeat in hūc quicq; male criminis cō-
 23 fingere. Etem quo tandē ore infectabit aliorū vitia, ipse vis-
 23 titis obnoxius. Aut qui psuadebit aliis pietatē esse sectandā
 23 si cōspexerint illius vitā cum pietate pugnare. Ad hęc, sit a
 23 mūdi huius mgr̄atibus, & seculariū negotiorū functiōibus
 23 liber, et expedit⁹. Siquidē vt in malitiosam aīam nō introit
 23 diuina sapiētia, ita nec in occupatā. Nec purū modo requit
 23 domiciliū spūs ille cōlestis, verū etiā oībus sordidis curis
 23 vacuū. Quid deinde superest: vt purus ab opiniōib⁹ vulgi
 23 stultis, purus a dogmatis hereticis, purus ab oīm labe men-
 23 tis ac morū, purus ab oīm ambitōe seculariū honorū, solu-
 23 tus oīm sollicitudine negotiorū carnaliū, noctes ac dies totus
 23 verset in lege dñi, hoc est in lris diuinis, hęc penitus im-
 23 bibat, hęc ediscat. nec ediscat solū, sed meditet, hoc est in ha-
 23 bitū animi, in affect⁹, in mores, ac vitā traiciat. Ab hac diu-
 23 discat, qd postea doceat. Quid deinde futurū est. Id si fece-
 23 rit meus doctor inqt, Erit tanq; lignū plantatū iuxta decur-
 23 sus aquarū, quod fructū doctrinē salutaris, dabit in tpe suo,
 23 Lignū erit nullis fortunæ ludibriis cessurum, lignū viuum,
 23 lignū multo gr̄æ cōlestis succo irriguū, semp adherēs sacro

illi diuinarū literarū flumini, qd' olim ingressus Ezechiel,
 mirat non posse transuadare. Immēsa pfunditatis est, cuius
 fundū, nullū attingere potest hoīs ingeniū. Satis est tibi, q
 inde tantū hauris, quantū licet. Et quorsum tandem euadet
 hoc admirabile lignum? Primū ipso innocētis vitæ virore,
 testabit sese arborē esse viuam. Deinde paulatim tacitis in
 Christo adolescens incrementis, explicat ramos charitatis,
 erūpit in gēmas, & iam nūc præ se fert, qualē fructū sit edi-
 turus. Mox editis floribus, certiorē de se spem præbet, sub
 hoc totus cœlestiū verborū frondibus cōuestitur. Postremo
 fructū edit. Nec em̄ foliorū virore inanē modo fructū spem
 præbet intuētibus. quemadmodū ficus illa, cui in euāgelio
 maledixit Iesus. Allexerat esurientē frondibus suis, at fru-
 ctum nō dedit. Huiusmodi ficus, sunt doctores quidā, qui
 verba pietatis habent, qui titulū, qui cultū pietatis habēt, a
 fructu verę pietatis alieni. Super cathedrā Moyfi sederunt,
 quę dicūt, facite, quæ faciūt, ea nolite facere. Oratiōe docēt
 pietatē, moribus dedocent pietatē. Si professionis titulū au-
 dias, si vestitū inspicias, si loquentē auscultes, nouū quendā
 pietatis fructū expectes. Sin vitā ipsam excutias, deprehen-
 dis tibi verba data, & iuxta græcorū prouerbiū, expectato
 thesauro, carbones offendis. His arboribus potissimū indig-
 gnatur Christus, qui speciē pietatis ostētant, a pietatis ope-
 ribus alieni, qui docēt non furandū, & tamē furant. qui do-
 cēt non adulterandū, & tamē adulterant. Qui execrant Ido-
 lum, & tamē ipsi sacrilegiū cōmittūt. Ficus illa fructū sua-
 uissimū, Christoq; longe gratissimū procul intuenti pollice-
 batur, propius intuentē frustrata est. Non maledixit rubo.
 Vnde nemo fructū expectat, nō maledixit salici, quæ nul-
 lum pmittit fructū, & ipso genere sterilis. Ficiū maledixit,
 quæ & ipso nomīe, & foliorū luxuria, fructus spem facit, &
 fructus oīm gratissimi. Episcopi nomen audio, ficū audio. *In epōs.*
 Ornatū episcopālē video, nimirū folia cōspicor. ad fructū
 accurro. Quid repio? longe aliud q̄ quod titulus et insignia

ENARRATIO PSALMI

promiserant. Aleatorē reperio, scortatorē reperio, potorem
 reperio, populū prædonē reperio, bellatorē & satrapam re-
 perio. Quæ credis ex candescere Christum, ubi sic deluditur.
 Hos Paulus appellat parietes dealbatos, et Christus sepul-
 chra dealbata, foris nitidos, intus vitiiis corruptos. Folia
 sunt igitur, quæ cūq; ad cerimōnias, & speciē pietatis attinēt,
 » Quæ si mauiis folia doctrinā pietatis interpretari, fortasse non
 » nullo reperies episcopos, quibus nec frondes sint vllæ, sed
 » velut arbores aride, veterū tantum episcoporū titulos, tanq̃
 » anathemata quæpiā sustinēt. Si de venatu, si de re equestri,
 » si de militiā, si de censu sermo, mira faciēdiā. Si de Christo,
 » vidētur subito in aliū translati mūdum. Sed ad nostrā arbor-
 rem redeamus, quæ fructū dat, hoc est, non sibi discit diuin-
 nas literas, sed aliis quoq; libenter cōmunicat & dat, non
 effundit. Dispensat verbū diuinū. Nouit quādo, quibus, &
 quomodo loquendū. Alius eget consolatiōe, alius exhorta-
 tione, alius obiurgatione, alius admonitione, alius doctri-
 na, vt cuiq; viderit expedire, ita dispensat verbi diuini mu-
 » nus. Nam id demū est dare. Dat autē & suum fructū, & in
 suo tempore. Quid est suū fructum? Quid habemus, quod
 non acceperimus? Et quomodo nostrū est, quod alterius be-
 neficio cōtigit? Verū hic nostrū vocat, non q̃ nobis sit ascri-
 bēdum, sed q̃ alienū non sit. Nam virtutes ita deo ferimus
 » acceptas, vt nihilominus nostrę sint. Non dat fructū suum,
 » qui verba recitat populo, quæ ipse nec amat, nec sequitur.
 Aliena sunt quæ docent huiusmodi, quę ritu canalīs in or-
 tum transfundūt frugiferum, ipsi steriles. Non e radice tua
 prodit iste fructus. Ficus mihi porrigit, non in tua natas ar-
 bore, sed aliunde decerptas. Qui penitus hoc amat, quod
 docet, qui vultu, qui moribus exprimit, quod præcipit, is
 deniq; suū dat fructum. Qui flāmam quā animo concepit,
 in alios oratione trāsfundit, suū dat fructū. Fortassis hic lo-
 cus non nihil pertinet ad sacerdotes quosdā, vel parū atten-
 tos, vel parū eruditos, qui sacros psalmos sedulo recitant,

non intellectos. Hi nimirū folia dūtaxat ostentāt, fructu va-
 cant. An non idē hoc palā testatus est Paulus, scribēs Corin-
 thiis: Non si orem inquit lingua, spiritus quidē meus orat,
 mens autē mea sine fructu est. Qui recitat verba sacra, eaq;
 fidelibus, aut etiā infidelibus interpretat, vel ad doctrinā,
 vel ad exhortationē, vel ad consolationē, is fructum suum
 dat. Non dedit fructum suū, vt vitis illa, de qua per prophe-
 tam quæstus est deus. Expectaui, vt faceret vuas, & fecit la-
 brufcas. Proprius hominis fructus est, bene mereri de omni-
 bus, quippe qui nō sibi natus sit, sed patriæ, sed amicis. Cū
 hoīem audio, hoc est anīal placidū, cum Christianū audio,
 ex vitis foliis expecto beneficentiā, expecto pietatis officii
 um, & cū video quadruplatorē, bellatorem, calūniatorem,
 fraudatorē, labrufcas offendo pro vuīs. Nec ociosa sunt hu-
 ius arboris folia, quę Ioānes in Apocalypsi scripsit deputa-
 ta ad sanitatē gentibus. Probēt vmbra gratissimā ei, qui dis-
 xit. Sub vmbra illius quē desyderabā sedi, et fructus eius dul-
 cis gutturi meo. Fructus ip̄os cōuestiūt atq; cōmuniūt, et ab-
 æstus, siq; hymbriū iniuria defendunt. Vnde stultissime
 crassulū quidā loquēdi curā in totū negligūt. Quid mihi cū
 verbis inquit, si de re cōstat: Primū qui p̄cipies snīam, nisi
 cognita sermonis p̄prietate? Deinde si lingua discenda est,
 nō paulo p̄clius est, vnā aut duas linguas elegāter perdis-
 scere, q̄ tot species sol cecissandī: Vnica est lingua emēdata,
 paucis annis perdisci potest. At corrupti sermōis mille sunt
 discrimina. Postremo p̄multū refert, qbus verbis bonā effe-
 ras snīam. Aliud verbū alio splēdidius, aliud alio significā-
 tius, aliud alio ardētius, aliud alio iucūdus. Neq; min⁹ est
 momēti in schematis verborū & snīarū. Hic fieri videmus,
 vt eadē res, quas veteres cū summa verborū maiestate, ac
 decore explicarūt, ac mire afficiūt auditorū animos, scoticis
 explicatē verbis frigeāt, iaceant, sordeant, vt prorsus neges
 easdem esse. Cuius rei si quis forte requireret exēplum, com-
 modum occurrit illud, Petrus sedit in antiochia & Romæ,

ENARRATIO PSALMI

Paulus Græciã. Nonne plurimũ gratiã simul & dignitatẽ
 addidit huic sniã, qui schematibus ad hũc modũ picturã
 uit. Anthiochus & Remus concedũt tibi Petre regni solitiũ.
 Tyrannidẽ tu Paule Alexandrinã inuasisti Græciã. At q̄to
 iam putidiora reddunt ista quoties barbaris, sordidis, facti
 ciis, imo prodigiosis verbis non explicant, sed inuoluuntur,
 22 Neq; vero hæc dixerim, q̄ rhetoricis flosculis veli lasciuire
 22 Doctorẽ ecclesiasticũ, non postulo vt adsint delitiã. At rurũ
 22 sum nõ fero sordes. Nolim Christi doctrinã eloquentiẽ leno
 22 cinio corrũpi. At cõtra nolim eandẽ verboꝝ et figurarũ for
 dibus pollui. Dabit igit̄ vna cum optimis foliis fructũ opti
 mũ, vt dicere possit cũ propheta. Dedit mihi dñs linguã eru
 ditã, vt euellã & plantẽ, dissipẽ. ✠ Dabit aut̄ in tpe suo,
 22 Sunt qui ante legitimũ tempus suscipiãt docẽdi munus, &
 22 erudire conant̄ alios, quod ipsi nondũ didicerũt. At qui so
 22 let arborẽ breui emoriturã arguere foetus p̄properus. Pro
 inde nostra arbor, vbi diu cõbiberit diuinã gratiã liquorẽ,
 vbi secretis tandẽ auctibus adoleuerit, ac diutinis incremẽ
 tis cõfirmata constiterit, vbi vocatus fuerit tanquã Aaron.
 vbi modis oĩbus ad pulcherrimũ munus fuerit instructus,
 tum demũ alios docendi, monẽdi, castigandiq; partes susci
 piet. Nec ingeret sese, veluti faciũt quidã, qui doctores præ
 stare conant̄, cum nondũ fuerint discipuli. Et in alios arro
 gant imperiũ, priusq̄ ipsi parere nouerint, lucere volũt, an
 tequã ferueant, inflãmare alios, cum ipsi frigeant. **ET FO
 LIVM EIVS NON DEFLVET.** Arborũ plæriscq; fo
 lia decidunt sub brumã, cum tamẽ non prorsus emoriãtur.
 Aliis folia nunq̄ decidunt, veluti palmã & spino arbori, itẽ
 & Lauro. Nonnullis perpetuẽ sunt frondes, perpetui item
 fructus, velut arbori medicẽ. Hæc aut̄ arbor iuxta prophe
 tiam Ioannis, duodecies, hoc est singulis mẽsibus fructum
 suũ reddit, neq; solũ non nudatur frõdibus, verũ ne folium
 quidẽ defluit. Aut em̄ per hyppalagen foliũ positũ est pro
 foliis, aut *ἐμφατὶνῶσ* dictũ est. Perinde quasi dicas ne foliũ

*v. demeritũs
 fructus*

quidē, vt respondeat ad illud euangelicū. Vestri autē ne pi-
 lus quidē capitis peribit. Non cōuenit, vt Christianus do-
 ctor, vllum verbū effutiat vel stultū, vel falsum, vel inutile.
 Nunq̄ taceat, semp tinniat cū Aaron, sed oīs oratio doceat
 pietatē, & Christū sonet, non mundū. Atqui tandē sunt isti,
 quibus folia subinde decidūt: Qui nōnunq̄ libere loquun-
 tur, & Christū audent profiteri. Mox metuētes ne principē
 offendāt, ne loco moueant, verba Christi, vř supprimūt, vel
 in gratiā hoīm adulterāt, etsi mauiis ad vniuersos referre, ij
 qui Christū nō toto sequūtur pectore, sed se ipos deo, mun-
 doq; velut ex equo partiunt, ac nunc velut aspirante diuini
 numinis fauonio, frondescūt. Nunc ediuerso distrahētibus
 huius mūdi curis, aut seuiēte fortunæ pcella, languescūt, ac
 velut emoriunt. Verū qui fortiter repudiatis oībus, totū ani-
 mū Christo consecrarit, is palmæ in morē nullis iniuriis of-
 fendi poterit. Sequiāt calūniatorū Aquilōes. Ingruat hyems
 malorū, nunq̄ tamē bonæ mentis virorē intermittit, et adeo
 non emorit, vt nec foliū amittat. Sūt qui fructū arboris hoc
 loco præmiū, q̄ opera malint interpretari. Nā vtroq; in sensu
 su fructus vocabulū vsurpāt diuinæ literæ. Christus ipsa fa-
 cta fructus vocat, cū ait, Ex fructibus eorū cognoscetis eos.
 At Paulus cū scribit, Quē igitur fructū tūc habebatis in iis,
 in quibus nunc erubescitis? Vtiq; fructū præmiū appellat.
 Quā aliquoties eadē facta, simul & opera sunt, & p̄mia.
 Sic em Paulus ad Romanos scribēs, Qui spreto deo, traditi
 sint in reprobū sensum, vt cōdissimis libidinibus masculus
 exardesceret in masculū, fœmīa in fœminā. & mercedē in-
 quit, quā oportuit in semetip̄is recipiētes. Mercedē appellat
 turpia facta, sed qbus rursus sua debeat merces, nec cogni-
 ti, sed contēpti dei p̄mia sunt. Et eorundē præmiū erit ignis
 æternus, quē admodū elegāter annotauit Origenes. Neq; se-
 cus euenit in piis factis, atq; in turpibus. Quēdā opera tam
 cœlestia sūt, vt aliorū operū præmiū iure dici possint. Quāq;
 hāud sum nescius, hoc a qbusdā non ad huius vitæ fœlicis

ENARRATIO PSALMI

tatē, sed ad futura p̄mia referri, vt hic meditemur in lege, a
 vitiis tēperantes, in resurrectōe perpetuo virore vestiamur,
 cū profligatis oībus huius vitæ malis, iugī foelicitate frue-
 mur cū eo, in quē insiti sumus per baptismū, & per pię vitæ
 » studiū. Verū quemadmodū illa p̄phetæ verba, quæ oculus
 » non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hoīs ascenderūt, quę
 » preparasti deus diligētibus te, non solū ad īmortalitatis glo-
 » riā referunt, verum etiā ad huius vitæ foelicitatē, quam ho-
 » mines p̄ij, velut arrā interim, ac pignus accipiūt īmortalita-
 » tis secutura. Ita hic quoq; locus, ad sanctorū floridā, ac tran-
 » quillā vitā pertinere potest. Habet hic quoq; suū virorē in-
 » nocētia, habet florē, habet fructū. Sanctoꝝ em̄ velut Aquilæ
 » iuuetus, renouabit, & flouit vt liliū in cōspectu dñi. Et
 » iustus vt palma florebit. Prestat hoc integritas, & innocētis
 » animi puritas, trāquillitasq; et (quēadmodū ait ille) iuge cō-
 » uiuiū, vt corpus etiā ip̄m, propemodū expers senij, cōtinuo
 » nitore vernet, quasi iā nunc meditaris esse, qđ mox futurū
 » est. Nēpe spiriūale, celeste, et ab oī carie corruptōe, senioq;
 » alienū. Quēadmodū em̄ diuinus spūs, n̄m inhabitās spūm
 » in eū redundat, & vt est potētior, eū in sese veluti trāformat
 » Ita noster spūs īmutatus redūdat in corp⁹, Domiciliū vtiq;
 » suū, idq; quoad licet in sese trāformat. Hinc illa virginū se-
 » nec̄ta virēs, quā in nōnullis videmus, & quā diuus Hiero-
 » nymus admirat in Paulo Cōstantiēsi, iuuenili quadā floru-
 » lētia semp vernās. Hinc illa in vultu quoq; relucēs innoxia
 » mētis alacritas, Maximā & morborum, & senij partē, vitiis
 » debemus potius, q̄ naturæ. Et ne qs admiret hæc, videmus
 » in defunctis etiā sanctis, hmōi corporis habitū durare. Ma-
 » gnā audisti Beati foelicitatē, sed audi etiā, quē cumulū adii-
 » ciat, **ET OMNIA QVAECVNQVE FACIET PRO-**
SPERABVNTVR. Hæc certe v̄ba palā est ad hui⁹ vitæ
 » statū p̄tinere, vel reclamāte Hieronymo, q̄ putat id neminē
 » sanctoꝝ accommodare posse in hac vita. Quid em̄ illic facie-
 » mus, in quo p̄speritate sit opus? Atq; vt obiter de allegoria

nō nihil attingā, q̄ infœliciter cessit nobis. Eua primæ parē
 tis voluptas, q̄ infœliciter Adæ parētis obsequiū. Quā non
 prospere cecidit, quicquid p̄misit serpens ille. At e regione, oīa
 Christi nobis fœlicissime cesserūt. Fœlix natiuitas, fœlices
 labores, fœlix doctrina, fœlix mors, fœlix resurrectio, fœlix
 ascensio, fœlix diuini spūs missio. Fœlix eccliarum cōiun-
 ctio, fœlices martyrū victimæ. Fœlix erit piis & iudiciū il-
 lud extremū mundi. Iā ad eundē modū qui in Christo sunt,
 qd his sinistri potest accidere? Quicqd agunt, ducē habent
 deum, vt eundē fortunatorē. Fui inquit tecū, in oībus vbi
 cūq; ambulasti. Et cū ipso sum inquit in tribulatiōe. Quid
 non p̄spere cedat, qd̄ dei gerit̄ auspiciis? Atq; vt magis etiā
 intelligas, quāta sit huius beati securitas. Mala quoq; ipsa,
 prosperate deo, vertunt̄ huic in cumulū fœlicitatis. Quicq;
 quid agit impius, impiū est, etiā si rem alioqui piā egerit.
 Sinistris em̄ auspiciis gerit̄, quicqd acciderit impio, seu læ-
 tum, seu triste, id om̄e cedit in alimoniā impietatis. Contra
 quicqd piis obtigerit, vertit̄ in occasiōē pietatis, ausim dis-
 cere, etiā si quando contigerit prolabi in culpā. Quādoquis
 dem hoc quoq; deus nō nunq̄ occulto consilio sinit euenire
 suis, videlicet vt correcti amēt feruidius, caueāt circūspecti
 us, aliis ignoscāt facilius, succurrāt officiosi. Quid m̄ltis?
 Adeo nō peccat Charitas iuxta Paulū, vt etiā peccans non
 peccet. Quid igit̄ mirū si cetera p̄spere oīa, cum id quoq;
 prospere cedat, quod vnū infœlicē reddere potuit Christia-
 num? Si quid prosperū acciderit viro bono, agit gratias, ex-
 ercet benignitatē. Si qd̄ aduersum, exercet patientiā, erigit̄
 ad futuræ vitæ cōtemplationē. Cū impius interim & secun-
 da fortuna fiat insolētior, fiat ad fœdas voluptates propen-
 sior, & aduersa fract̄, ad despationē abiiciat sese, vsq; adeo
 diligētibus deū, oīa cooperant̄ in bonū. Quid aut̄ nō fœlix
 hoī pie viuētis? cū ipsa q̄q; mors, qua nihil accidere pōt tris-
 tius, huic sit & p̄sperrima, et p̄ceteris exoptata? Prospera
 b̄tur autē, siue vt legit Hilarius, bene dirigētur, a quo? A

ENARRATIO PSALMI

quo, nisi ab eo qui cū sit ipse sūme bonus, maxia quoq; ma-
 la in sūmū bonū vertit suis. Nec vsq; adest p̄sentior, magisq;
 dexter, q̄ In afflictioibus, & huius mūdi p̄cellis, cū atrocissi-
 me saeuit p̄secutor, tū ille copiosissime cœlestē indulget vn-
 ctionē. **NON SIC IMPII NON SIC.** Haecenus p̄posuit
 absolutā beati viri formā, ad quā enitamur. Nunc quo plea-
 22 nius nos doceat, depingit lōge diuersum impij simulacrū,
 22 Probi doctoris est, non solū docere quæ recta sunt, verū etiā
 22 dedocere quæ praua. nec tm̄ ostendere qd sit imitandū, ve-
 22 rum etiā a quo sit fugiendū. veluti si quis boni principis ex-
 22 emplar vbi depinxerit, huic Tyrāni opponat imaginē, quo
 geminū anō calcar subiiciat. Dū hinc inflāma honesti spe-
 cie, illic a diuersa figura resilit. Fit etiā sapius, vt acrius etiā
 inflāmemur, apte p̄posita turpitudinis imagine, q̄ ipso hor-
 nesto, vt quosdā vehemētius extimulat ignominia metus,
 q̄ glorię cupiditas. **NON sic impij, nō sic.** Ea cōduplicatio
 nec, apud Hebræos non habet, sed dūtaxat, Non sic impij,
 nec apd̄ Septuagita. Hieronymus in vno dūtaxat volumie
 se testat̄ reperisse, idq; in Cæsariēsi bibliotheca, in exaplois
 Origenis. Verū non absurde videf̄ additū a nescio quo, dū
 ἐμφοτικότερον longe diuersissimā p̄ij, & impij conditionē co-
 nat̄ exprimere. Quid em̄ simile tali arbori, qualē modo de-
 pinxit, ad puluisculū vento iactatum? Vbi nūc sunt isti qui
 regū suspiciūt felicitatē, & aliqd̄ hoīe maius imaginātur?
 Vbi sunt, qui diuites huius seculi rebus, ac voluptatibus af-
 fluentes, admirātur? Vbi sunt qui mgr̄atibus, & cū strepitu
 viuētibus, inuidēt? Ipsi sese semideos esse putāt, vulgus vt
 numia quædā venerat̄. Alius applaudit, adgratulat̄ vt felici-
 22 tibus, alius iuidet. Valeat popularis existimatio. Audi qd
 22 de istis sentiat qui vere dicat? Vniuersam istorū felicitatē
 22 pulueri vilissimo cōparat. Qui exciderūt a Christo, & vitæ
 22 p̄sidiū, nō in solidis, et aternis rebus collocarūt, sed cōfidūt
 22 in rebus nihil, iuxta scripturæ testimoniū, & in cōmodita-
 tibus falsis, fluxis, caducis, ac momētaneis felicitatē posue-

runt, n̄ nimir̄ longissime absunt ab huius arboris imagine,
 sed aridi pulueris in morē, quippe nullo diuini spūs imbuti
 succo, & non tantū ipsi steriles et infœcūdi, verum etiā aliis
 molesti ac pestilentes, negotiū facessunt iis, qui pietatis am-
 bulāt viam, illis velut in oculos obuij, obstrepūt, obturbāt,
 occlamāt. Quid puluere vilius? quid conculcatius? qd vici-
 nius nihilo? Et tamē quasi parē fuerit dixisse puluerē, addit
QVEM PROIICIT VENTVS. Fimi quoq; quo nihil
 est proiectius, tamē nōnullus inuenit vsus. Conducit sterco-
 randis agris. At pulueris per aerē volitātis, quod preciū, aut
 quæ utilitas? Et hoc quoq; loco vident̄ interpretes nō nihil
 addidisse verborū de suo. Quod aliquoties & alibi faciunt,
 velut in eo psalmo. Deus deus meus respice in me. Vt quid
 me dereliquisti, hæc verba respice in me quæ apud Hebręos
 non habent, de suo adiecerunt. Quanq̄ hoc ad sentētiā
 non ita multū habet momēti. Illud p̄pius ad rē pertinet, qd
 hebraicā dictionē kamosz, quā septuaginta & *voũμ*, hoc est
 puluerē interpretati sunt, quidā autumāt apud illos magis so-
 nare quisquiliās, seu siliquas, q̄ puluerē. Etiāsi vtraq; lectio
 probe quadrat. Etem si puluerē legis, respōdet ad illud dei
 cōminātis impiis. Cōminuā eos vt puluerē ante faciē venti
 vt lutū platearū delebo eos. Sin mauis siliquas, aut simile
 quippiā, magis quadrat ad arboris frugiferæ similitudinē,
 quid em̄ inanius siliqua? aut quid sterilius? aut quid p̄iecti-
 us? Et hæc quanq̄ vt dixi, ad futurā impiorū pœnam perti-
 nere possunt, tamē nos ad hanc vitā referre malumus. Vbi
 deest studiū vitæ immortalis, vbi rerū fluxarū cupiditatibus
ἔρεται καὶ φέρεται animus, nec est fixus in solida petra Chri-
 sto, is nō modo frigidissimis huius vitæ curis contabescit,
 verū etiā a diuersis affectibus, modo huc, modo illuc distra-
 hitur. Siquidē venti & in horas mutant̄, & ipsi inter sese nō
 raro pugnātes. Qz aut̄ hisce ventis est siliqua, hoc est affecti-
 bus mūdani hoīs animus impius, cū nunc hoc appetit, nūc
 illud, nūc amat, nūc odit, nūc fauet, nūc inuidet, nūc timet

ENARRATIO PSALMI

nūc sperat, nūc exultat, nūc discruciat, imo cū ipse secū
 tus fluctuat atq; æstuat, cū aliud suadet libido, aliud auaritia.
 Alio vocat odiū, alio p̄trahit ambitio. Aliud imperat amor, aliud
 dicit pudor. Postremo cū vtcūq; rerū humanarū est estus, ita
 subito fit aliū, nullo tpe sibi constās, neq; tranquillus, quæso qd
 aliud est, q̄ siliqua uentorū arbitrio iactata. An nō vident ad hāc
 imaginē p̄tinere. Stulti quidā principes, qui tātis rerū cōmuta-
 tionibus orbē concutiūt. Nunc armis cōflictant, nūc affinitatibus
 cōglutinātur. Aliquādo bellū, mox fœdera, nec ea diu duratura,
 nūc paciscuntur, qd mox rescindāt, nullis certis cōsiliis, q̄ nulli
 possunt esse, nisi qui scopū sibi p̄posuerit Christū. Sed aliūde alio
 se voluūt, vt nūq; consistāt, nec fugiūt malū, sed mutāt. Pius
 anius ad vnū illud attētus est, vno hoc metit̄ oīa, In hoc fixus est.
 Quia rerū humanarū necessitas nō nihil p̄turbat aīos impiorū,
 hñt cavernas suas, quo sese receptēt, habēt illius petre foramina,
 in qbus cōquiescāt. Impiis nihil est in quo consistāt, sed toti
 hærēt, qd aiūt, in aqua. Perspeximus vitæ statū, longe diuersū
 piorū & impiorū, nūc exitū itē admodū disparē contēplemur.
 Ideo inqt. **NON RESVRGVNT IMPII IN IVDICIO, NEQVE PECCATO-
 RES IN CONCIPIO IUSTORVM.** Non me p̄terit alios hunc locū ad
 extremū illud mūdi iudiciū referre. Verū ea sn̄a paulisper
 dilata, qd nobis iuxta sensū humiliorē videat, indicabim⁹.
 Mox ad illa sublimiora vēturi. Hūc paulo añ bonæ arboris
 fructū appellarat, vt diu meditat⁹ in lege dñi, vir pius p̄
 stea & sarei in publica functiōe, & qd priuatim apud se col-
 legisset, id in publicā expromeret vtilitatē. Atq; hoc ipm cū
 maxie ambiūt, non cōtingit impiis. Quis em̄ locus impiis
 in publici mūeris functiōe, qui & vitis oībus sint obnoxij,
 nec sapiētia didicerint ex lege dñi. Atq; hæc duo potissimū
 requirunt in mgratu, vt ipse vacet crimine, qui aliorū punit
 crimina, vt sapiat, quo possit dispicere, qd expediat in cōe.
 Non surgūt igit, nā sic hebraica veritas poti⁹ habet q̄ resur-

ciatur, imo et
tadet libido,
mbitio. Alio
cū vtq; verit
se sibi confid
ua ventos
tinere. Stult
is orbē conu
cōglutināz.
tura, nūc p
q̄ nulli post
ed altū de
sed mutā.
oia. In hoc
il pturbat
habēt illa
ihil est in
peximus vit
xitū itē ad
ESVRGVN
ATORES
terit alios
Verū ea
rē videat
paulo an
in lege dñi
P priuati
litatē. At
Quis em
is oibus
q; hac d
nīne, qui
qd expe
spoti

gunt, est em iakumin in iudicio. Surgebāt em in consiliis di
cturi. Proinde pinde dictū est, nō surgūt in iudicio, quasi di
cas, non est illis locus in iudicio, **NEQVE PECCATO**
RES in cōsilio iustorū, vt intelligas eandē snīam cōmuta
tis tantū verbis repetitā. Nam si qs obseruarit, comperiet in
diuinā scripturā sentētis hanc varietatē, vt aliquādo no
uatis verbis, idē sensus accinat, aliquoties affinis, nōnunq̄
cōtrarius. Quas schematū formas videmus adhuc & in gē
tilitū poetarū bucolicis carminibus extare. Eiusdē repetitā
snīa hoc sit exēplum. Os iusti meditabit sapientiā, & lingua
eius loquet iudiciū. Item. Pedes eius descendūt in mortē, &
ad inferos gressus eius penetrāt. Affinis reddite, hoc. Cōfer
ua fili mi pcepta patris tui, & ne dimittas legē matris tuæ.
Cōtraria, cuius gnīs meminit & Quintilian⁹, sit hoc. Astu
tus oia agit cū consilio, qui aut fatuus est, aperit stultitiā. Si
parabolas Solomonis, Si ecclesiastici & Ecclesiastæ snīas
euolueris, si psalmos, si Cātica, & oēm veteris ac noui testā
mēti scripturā, in qua suo more spūssanctus poeticis nūeris
modulat, reperies his tribus formis variari ferme oia. Sed
nullū genus frequētius, q̄ illud quo sensus idē aliis ꝑbis ac
cinit. Vnde fortassis non magnope refert in his que ad eum
pertinēt sensum, anxia diligentia vocū discrimina querere.
Quos vocauit ipios, mox vocat peccatores. Qd̄ mō dixit
in iudicio, nūc appellat in cōsilio iustorū. Nā et grauissima
iudicia cōciliū habebāt, velut apd̄ Grēcos Amphictyonū,
et Areopagitarū. In his igit publicis sūctiōibus, q̄ virū desy
derāt integrū, & incorruptū, nec integrū mō, verū etiā sapi
entē, & diu meditatū in lege dñi, q̄ sola verā sapientiā p̄stat
paruulis. Nō surgūt ipij, nec in cōcilio iustorū. Vis planius
discere, qd̄ hic negat ipiis, alibi tributū esse iustis. In medio
inqt ecclesię apuitos eius, & rursū. In medio ppli exaltabit
& iterū de Moysē. Glorificauit illū in cōspectu regū, & ius
sit illi corā populo suo, aliaq; huius gnīs innumera. Ex qbus
palā est, hoc honoris itegrīs & cordatis viris deberi, vt pu

ENARRATIO PSALMI

» blis & honoratis cōfessibus intersint, a quibus impij et stulti
 » ti procul arcendi sunt, qui nec cōsulere possint, ob stultitiā,
 » nec velint, ob aīm affectib⁹ corruptū. **Q** si quādo ingredia
 » tur impius in consiliū iustorū, non tamē surgit, quippe non
 » audiendus. Legimus em̄ in gentiliū historiis, cū vir quispiā
 » improbus snīam in contioē dixisset, grauē & reip. salutarē,
 » magistratū iussisse, vt eadem sententiā, ab alio quodā viro
 » probo pronuntiare. Vsq; adeo putabant illi in cōsiliis non
 » audiendū virum malū, vt etiā si quid optime dixerit, sit ob
 » autoris turpitudinē reieciendū. An non idē stomachat diu
 » nus ille spūs in alio quodā psalmo. Peccatori autē dixit de
 » us. Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamētum
 » meū per os tuū? Pura tractanda sunt a puris, sacra a sacris.
 » **Q** in decorū, vt vitiorū oblitus cœno, doctrinā euangelicā
 » populo p̄dicet: Christus in euāgelio, ne laudes quidē suas,
 » easq; veras a dæmone vult audire. Obmutescē inquit spiri
 » tus. Illud paucis annotandū, hanc vocē ideo vtrolibet posse
 » referri, vel ad ea quæ p̄cesserunt, vel ad ea quæ cōsequūtur.
 » Quare nō surgūt impij in iudicio, in quo sedēt p̄ij: Quoniā
 » hi sunt arbores frugiferæ, illi puluis inutilis, siue q̄squilia.
 » Iam em̄ pendet a superioribus, Aut quare non surgūt in iudi
 » cio: cū illi surgāt. **Q** **NONIAM IUSTORVM VIAM**
 » **NOVIT DOMINVS, ET IMPIORVM VIAM DI**
 » **SPERDET.** Deo nosse est approbare piōrū cōsilia, quoniā
 » ex lege dei sumpta sunt, deus agnoscit & approbat, et ob id
 » non pereūt, q̄a veritate nixa sunt, & foeliciter cedūt, nimirū
 » auspice deo. At impiorū cōsilia, qm̄ vel a stultitiā, vel a pra
 » uis affectibus p̄ficiunt, nec approbant a deo, nec foeliciter
 » cedūt, imo disperdunt, nimirū improbatē deo. Habēt em̄ &
 » impij sua cōsilia, in quē beat⁹ noster nō dignat̄ ingredi. Ha
 » bēt p̄ij sua cōsilia, in quibus nō audiunt impij, nihil em̄ inter
 » hos cōuenit. p̄ij spectant Christū, hi mundū. p̄ij cœlum, Im
 » p̄ij terrā. p̄ij perpendūt, quid Christi lex dicet, impij qd̄ di
 » ctet ambitio, qd̄ auaritiā, quid gula. Iā vero quibus oēs vitæ

rationes sic ἐκ διαμέτρων quod dici solet, inter se pugnant, qui cōuenire poterit in dicēdis sententijs, aut ferēdis suffragijs? Simplex est quod rectū est, in quo facile consentiūt boni. At multiplex est, a recto deflectentiū error. Hic est illa in malorū consilijs tam insana digladiatio, tāta suffragiorū pugna. Ac saepe fit, vt quod ingēti molimine, tāq̃ perpetuo duraturū cōstituerint, prius dissipetur q̃ fuerit inceptū. Homi- nū consilia lubrica sunt, solū aut̃ consiliū domini manet in aeternū. Vt habent impij suū consilium, ita habēt & suā sa- pientiā, sed aiālem, quā iacob⁹ diabolicā appellat. At quid de hac cōminat̃ deus per pphetā? Perdā inquit sapientiā sa- pientū, & prudentiū prudentiā reprobabo. Quanto tumul- tu hoc agebatur olim a Romanis, vt illud imperiū esset aeternū? Quantū curarū, quantū laborū, quantū sanguinis in eā rem impenderūt? At qui videmus hodie sic esse sublas- tū, vt vix quisq̃ possit Romanū hoiem ostēdere. Derisit de⁹ consiliū impiorū, an non idē conspiciamus in cōcilijs princi- pum accidere? Q̃ magnifico apparatu res aliq̃ties peragit̃. confident tot eximij, pceres, tot legū professores, meris certis monijs negociū agit̃. Sexcētis tabulis confirmañ acta. Dis- cas foedus iā aeternū fore. At non raro fit, vt ex ipso foedere mox ingens bellū exoriat̃. Quid in causa? Nempe quia con- silio stultorū & impiorū trāfacta res. Subscripsit episcopus, subscripsit impator, subscripsere proceres, at nō subscripsit Deus. Illud abominandū, ne vnq̃ in pontificū quoq̃ conci- lijs constituãt aliqd, quod mundū sapiat, & a Chrī consilio sit alienū. Spiritale consiliū est in quo nō cōuenit duci car- nis affectibus. pessimus consiliarius est affectus carnalis, & ad impiorū consiliū ptinet. Quę spiritus suasit, ea demū eter- na sunt. Intellexit hoc sapiēs ille Pauli pceptor Gamaliel. Sinite inquit illos, Quoniā si est ex homībus consiliū hoc, aut opus, dissoluē. Si vero ex deo est, non poteritis dissolue- re. Dissolutū fuit cōsiliū Theode, dissolutū conciliū Iudæ. At apostolorū conciliū, quot pontifices, quot reges, quot

ENARRATIO PSALMI

præfecti conati sunt opprimere carceribus, supplicijs, morte, immo exquisitissimis mortis generibus. Adeo nihil p̄fererūt, vt auxerit etiā euāgelij gloriā illorū immanitas. Nihil æternū esse potest, nisi quod approbauerit is qui finē non habet. Qui turrim Babel extruxerāt, rem æternā moliebantur. Verū cōfusus liguis dissipauit deus consiliū impiorum, Quot reges admirandis pyramidibus erectis, idem conati sunt: & horū cōsiliū irrifit de⁹. Soli p̄ij q̄d volūt assequunt̄, quippe qui ea via ad id contendūt, quam nouit domus. In hac p̄cedit suos, autor & idem fortunator eorū quæ gerunt̄. Impij quoniā ea via nitunt̄ ad id q̄ destinariunt quā ignorat dñs, frustrant̄ optatis, irritante & improbante deo q̄d agūt. Durum est enī aduersus stimulū calcitrare, quē admodū audiuit Paulus, cū adhuc in cōsilio peccatorū seuiret in Christianos. Huic interpretatiōi p̄ximus est ille sensus. Imaginemur, vt sunt, duo cōcilia, quæ sicq̄ duos populos multū inter se dissidentes, piorū & impiorū. quorū alter ab Iacob oriūrus, alter ab Esau, quem deus odit, cuius etiā posteritas nihil a parente degenerat. Nā odio plusq̄ hostili p̄sequitur probos, hoc est vere Christianos, sed p̄sternit ac retundit illos deus. Pusilli gregis sui certissimus defensor, & ita conterit, vt nunq̄ resurgāt, neq̄ p̄ualeant aduersus electos, quātūuis oppugnēt, quantūuis iugulēt, q̄tūuis lanient. Qd̄ dixi, non tantū ad ethnicos p̄tinet & Ch̄ianos, verū multos magis ad istos noīe dūt axat Christianos, cū re sint ethnici, & hos qui vere sunt Christiani. Alioqui si nos Ch̄iani non minus sitimus aurū q̄ Turcē, si pro hoc vno sudamus, peieramus, fraudamus, calūniamur, belligeramur, occidimus. Si nō minore infania mundanā ditionē nobis vel param⁹, vel tuemur q̄ illi, si nō minus imo magis addicti sumus scēdis voluptatib⁹ q̄ illi. Si qcquid est carnaliū affectū magis regnat inter nos, q̄ inter illos. Quid q̄so supeest, q̄ Ch̄ianos distinguat a Turcis, præter solū titulū, & pauculas qualdā ceremoniolas? Et mitius odiū est Turcis in nomē Christia-

norū, q̄ malis Christianis in vere Chriianos. Huiusmodi si
 quē sēserint, cōtrariū opibus suis, in hūc conspirāt, hūc op
 primūt, hunc amoliunt, ac si queāt, funditus perdūt. Sed ca
 ro non potest extinguere spiritū dei, sicut impij. Sunt quis
 quiliā, velut in nihilū redacti, vt qui descuerint ab eo, qui
 dicit. Ego sum qui sum, ita cōsiliū illorum perit. Arbor suc
 cisa foelicius etiā repullulascit, ac fruticat. Virtus oppressa,
 clarius emicat. At impius ceu puluis vento dissipatus, totus
 ac citra restituēdi spem perit, qui & hoc quod tantis sudori
 bus congeffit, vel morte cogit relinquere, & in futuro secu
 lo a foeliciū animarū cœtu secluditur. Resurgunt enim & il
 li. Cū scriptū sit. Omnes quidē resurgemus. At non resur
 gūt ad vitā, nec inter agnos sed inter hedos, hoc est in iudis
 tio iustorū. Quādoquidē opinor hūc genitiuū ad vtrāq; pars
 tē esse referendū. Tunc stabūt iusti in magna constātia. Cō
 tra impij, suam agnoscēt insaniā, Nec hūscere poterūt aduer
 sus manifestā dei iustitiā, & irrita sua consilia seris lachry
 mis deplorabūt. Neq; tñ cognoscent a domino, q̄ hic nolū
 erunt cognoscere. Foelices illi quos deus dignat agnoscere.
 Abrahā fidelē agnoscit. Nunc cognoui q̄ timeas dominū.
 Adam peccatorē nō nouit, sed velut de ignoto querit. Adā
 vbies? & in euāgelio Luce, peccatores dicētes. Domine do
 mine aperi nobis. audiuit. Nescio vos vnde sitis. Ac rursus
 instātes. Māducauimus corā te & bibimus, & in plateis no
 stris docuisti, audiēt. Nescio vos vnde sitis. Discedite a me
 oparij oēs iniquitatis, ibi erit fletus & stridor dentiū. Cū vide
 ritis Abrahā, Isaac & Iacob, & oēs prophetas in regno dei,
 vos autem expelli foras. Sic audiūt & fatuæ virgines apud
 Mat. Nescio vos. Ad eundē modū Paulus. Qui aut igno
 rat ignorabit. Et vias quę a dextris sunt, nouit dñs, quę a si
 nistris sunt nō nouit. Quare nō nouit? quia nō nouit puer
 sa, q̄ suapte natura rect⁹ est. Idē est deo videre & nosse. Adā
 nō videbat p̄sentem. & Nathanaelē viderat anteq̄ esset sub
 ficu. Q; si cui libebit iuxta superiorē priorū & peccatorū di
 Aa ij

ENARRATIO PSALMI

stinctiōem scrupulosius excutere, impij nō surgūt ī iudicio, Nā iuxta Christi vocē, qui nō crediderit, iā iudicatus est, vt cuius peccata manifesta sunt p̄cedētia ad iudiciū, quē ad modū scripsit Paulus. Summā ac deploratā malitiā vocat impietate. Quid opus iudicare eos, de quibus ipsa iam vitā palā flagitiosa pronunciauit? At peccatores surgunt quidē in cōsilio, sed nō in cōsilio iustorū. & iudicabunt quidē, sed inter impios. Ergo nec p̄ij iudicabunt, quorū certissima falsus, nec impij, quorum certa damnatio. At de rebus ambiguis solet in consilijs, ac iudicijs agitari. In impios iā p̄cessit iuditiū, in p̄ijs superuacaneū est iuditiū. Proinde de solis peccatoribus fiet cognitio. Et quos appellat peccatores? Nempe istos, qui ex bono, maloq; cōmixti sunt. Qui fidē & professionē habēt piorū, vitā impiorū, quē ad modū facit hodie Christianorū vulgus. Confitetur Ch̄m, decātat, laudat, celebrat. At oīs vitæ ratio lōge a Christi p̄ceptis dissidet. Si roges nūm credāt euangelio? bona verba inquirunt. Credo maxie. Cur igitur non viuīs iuxta euangelium? iam mussant. Si roges, an credat nos resurrecturos? affirmant se toto animo credere. & tamē ita viuunt, quasi post hanc vitam nullam expectent aliā. Vidēt quid sit optimū, at affectibus corrupti, ad pessima deflectūt. Hos q̄niā ancipites sunt, & velut ex ethnico & Christiano cōflati, in consiliū venturos scribit, non vt salui fiāt cū p̄ijs, sed vt impijs aggregent, & de quibus ante dubitare poterat, ad vtrā factiōnē pertinerent Cōsilio palā fiat, illos non ex titulo, neq; cerimonijs, sed ex pietatis officijs æstimādos. Audio cognomē Christiani, vīdeo baptizatū, audio confitentē, vīdeo orantē, vīdeo sacrificantē. At facta video parum cū his cōgruentia. Non audeo gentilē pronūciare, nec possum Ch̄ianū. Et forte de his nō vult a nobis p̄nunciari dominus. Seruent suo iudicio, seruetur suo iudici. Quis enim si videat p̄phetantē, si euāgelizantē, si miracula edentē, si demonia efficientē, ausit impiū iudicare? At istos quoq; reicit iudex in euāgelio, & in ignē

æternū abire iubet. Hoc est igit̃ iudiciū, quēadmodū ait ip̃e
 Christus apud Ioannē, quia lux venit in mundū, & dilexes
 runt hoies magis tenebras q̃ lucē. Viderūt lucē Christi per
 fidem, at tenebras magis amplexi sunt, & Christū vtcūq;
 diligūt peccatores, sed illa magis diligūt, ob quorū cupidis
 tem, a Christi p̃ceptis desciscunt. Cupio neminē ledere, sed
 dulcis est honor. Nolim fraudare, sed vincit lucrū. cupio cō
 pati cum Christo vt conregnem, sed auocāt voluptates. No
 lim bello conflictari, sed non patet alia ad dilatandū impe
 rium via. Huiusmodi mortales omnes surgūt quidē in cō
 silio, sed nō in cōsilio sanctorū. Annotandū & illud, Nō di
 xit perituros impios, sed viā impiorū, ipsi supererūt ad p̃ces
 nam, sed frustabunt̃ optatis. non assequent̃, q̃d tanto tumul
 tu moliebant̃, immo oia in diuersum cedūt. Ergo si beatissi
 mum illud beati cognomen velimus assequi, demus operā,
 vt non solum professione, nō cerimonijs tantum, sed vita fa
 ctisq; Christum vnicū beatitudinis autorē exprimamus,
 cui laus & gloria sine fine. Amen

Finis Cōmentarij in psalmū Beatus vir, &c.

PERORATIO.

Abes mi Beate Rhenane Xeniolū plusq; extēpor
 rariū, nec quale tu p̃merebaris, sed quale mihi tum
 pro tēporis rōe parare licuit. Sed heus tu. Caue pu
 tes me passurū, vt gratis hoc auferas. In alijs sane pulchrum
 sit nō meminisse beneficij q̃d dederis. Hic ius est q̃d dede
 ris, ṽl cū cōenore reposcere, & pulchrū est q̃d acceperis, mul
 ta cumulātū vsura reponere. Præsertim, cū plus habeat qui
 accipit, nec minus tamen relinquat̃ ei qui dat. Prorsus igit̃
 expecto, vt quod apud Homerū Glaucus fuit Diomedī, id
 Erasmo sit Beatus. Quo beatior es, hoc tibi procliui⁹ est in
 gentia depromere. Nos tenues qualia cunq; largimur, non
 tā vt donemus, q̃ vt ad donandū prouocem⁹. Bene vale, &
 enitere vt indies magis ac magis esse pergas quod diceris.

Aa iij

ODE DICOLOS, DISTROPHOS, AL-
 tero versu Heroico Hexametro, altero Iam-
 bico dimetro. De casa natalicia pueri IE-
su, deq; paupere puerperio virgi-
nis deipare Mariæ.

Squid adhuc veterū sequimur spectacula rerum?
 Huc huc frequentes currite.
 Hæc casa, quæ lacera & stat agrestibus horrida cul-
 Nouum dabit spectaculum. (mis,
 Quale nihil seclis proauū videre vetustis,
 Nihil videbunt posteri.
 Hic cuius tonitru tellusq; tremiscit & æther,
 Teneris crepat vagitibus.
 Hic orbis magni moderator maximus infans
 Virginea mulget vbera.
 His ego non stabulis augusta palatia Romæ
 Fœliciora iudicem.
 Non (operosa licet) Solomonia templa, nec auream
 Lydi tyranni regiam.
 Salue clara domus, cœloq; beatior ipso,
 Partus sacrati conscia.
 Iure tibi Iouis inuideant capitolia falsi,
 Diuis superba faxeis.
 Aegyptus sancta inuideat cunabula, monstros
 Finem datura turpibus.
 Nec minus apta deo es, quod hiantibus vndiq; rimis,
 Imbres & Euros accipis.
 Quod lodicis egens, rigidoq; incōmoda feno
 Fœtus rubentes excipis.
 Talia nascentem decuere cubilia Christum, vt
 Qui dedocere venerit
 Fastum, nullaq; non suadentem turpia luxum.
 Non hic renident purpuræ,

TROPHOS
 Sertae frondea, non imitantes fulmina tædæ,
 Non mensa sumptuosior,
 Nec strepit officij domus ambitiosa, nec alti
 Fouent puerperam thori.
 Pannosus iacet in duris præsepibus infans.
 Diuinus attamen vigor
 Emicat, & patrios vagitu dispuit ignes.
 Sensere præsentem deum,
 (Quodq; licet) puero iumenta tepentibus auris
 Frigus decembre temperant,
 Vpilio calamis isdem, quibus ante capellis,
 Agreste, sed pium canit.
 Aethereiq; chori volitant cunabula circum,
 Ut mensibus vernis, apum
 Degenerem simul ac pepulere examina regem,
 Regi nouo, fauentibus
 Applaudunt alis, sublimemq; agmine tollunt,
 Sic turma cœlitum duci
 Circum fusa suo, gaudens stupet, atq; iacentem
 Pronis adorat vultibus,
 Et natalitium sonat ad præsepia carmen,
 Coniux pudicus interim,
 Fusus humi, magnum trepidus veneratur alumnum
 Porro puella, nobilis.
 Pars bona spectaclî, defixis hæret ocellis,
 Primumq; sese non capit,
 Seq; suumq; stupens genitrix virguncula partum,
 Nulli marito debitum.
 At simul eiecit pietas materna stuporem,
 Prædulce pignus corripit,
 Ac modo porrectis prohibet vagire papillis,
 Modo repente frigidum
 Blanda fouet gremio, paruisq; dat oscula labris.
 Nunc pectori adprimit suo,

Nunc bleſo teneros inuitat murmure ſomnos,
 Amabili inuicem modo,
 Lætam prole deo videas geſtire parentem.
 Prolem parente virgine.

Finis Odæ natalitiæ.

D. ERASMI ROTERODAMI,
 expoſtulatío I E S V cum homine
 ſuapte culpa pereunte.

QVm mihi ſint vni bona, quæ vel frondea tellus,
 Vel olympus ingens continet,
 Dicite mortales, quæ vos dementia cœpit?
 Hæc aucupari vt vndeuis
 Malitiſ, q̄ de proprio depoſcere fonte,
 Adeo benigno, & obuio?
 Mendaceſq; iuuet trepido, miſeroq; tumultu
 Vmbras bonorum perſequi?
 Pauci me, qui ſum veræ largitor & auctor
 Fœlicitatiſ, experant?
 Forma rapit multos, me nil formoſius vſq; eſt,
 Formam ardet hanc nemo tamen
 Suspiciunt Ceras, antiquaq; ſtemmata multi,
 At me quid eſt illuſtriuſ?
 Vt qui ſim genitore deo deus ipſe profectus,
 Genitrici natus virgine,
 Vnde fit, vt mecum vix geſtiat vnus & alter
 Affinitatem iungere?
 Maximus ille ego ſum cœliq; ſolique monarcha,
 Seruire nobiſ cur pudet?
 Diues item, & facilis dare magna, & multa roganti,
 Rogari amo, nemo rogat.
 Sumq; vocorq; patriſ ſummi ſapientiæ, nemo

Me consulit mortalium,
 Ipse ego sum ætherei splendorq; decusq; parentis,
 Me nemo stupet, aut suspicit.
 Sum firmus iuxta, ac iucundus amicus amico,
 Me pariter, ac meas opes
 Candidus, atq; lubens charis impertio, nemo hanc
 Ambit necessitudinem,
 Sum via qua sola cœli itur ad astra. tamen me
 Terit uiator infrequens.
 Cur tandem ignarum dubitat mihi credere vulgus?
 Aeterna cum sim veritas.
 Pollicitis cur stulte meis diffidere peristas?
 Cum sit nihil fidelius.
 Auctor ad hæc vitæ cum sim vnicus, ipsaq; vita,
 Cur sordeo mortalibus?
 Lux ego sum, cur huc vertunt sua lumina pauci?
 Dux, cur grauantur insequi?
 Viuendi recte certissima regula solus,
 Aliunde formas cur petunt?
 Ipse ego sum solus vera, & sine felle voluptas,
 Quid est q; ita fastidiosus?
 Vnica pax animi, quin huc deponitis ægri
 Curas edaces pectoris?
 Si benefacta truces etiam meminere leones,
 Referuntq; beluæ vicem,
 Respondere feri merito didicere dracones,
 Si meminit officij canis,
 Si redamant aquilæ, redamant delphines amantem,
 Cur efferacior feris,
 Me me non redamas homo? cui semel omnia feci,
 Quem condidi, quem sanguine
 Asserui proprio, propriæq; a morte recepi
 Dispendio vitæ volens.
 Si bos agnoscit dominum, si brutus a fœllus

Bb

mure formio
 parentem.
 alitæ.
 ERODAM
 cum homine
 reunte,
 quæ vel fronte
 ntinet,
 s dementia
 onte,
 cy tumultu
 X auctor
 sius vlych
 mata multo
 profectus,
 us & alter
 monarcha
 multa regu
 ntia, nemo

Agnoscit altorem suum,
 Cur me solus homo male gratus, nosse recusas,
 Et conditorem, & vindicem?
 Vnus ego hic tibi sum cunctorum summa bonorum,
 Quid est quod extra me petas?
 Quorsum distraheris per tot dispendia grassans
 Laboriosa inertia?
 Sum placabilis, & pronus miserescere, quin hoc
 Miser ad asylum confugis?
 Idem iustus, & implacabilis ultor iniqui,
 Cur non times offendere?
 Corpus ego, atq; animum nutu sub tartara mitto
 Nostri metus vix vllum habet.
 Proinde mei desertor homo secordia si te
 Adducet in mortem tua,
 Præteritum nihil est, in me ne rejce culpam,
 Malorum es ipse auctor tibi.
 Nam quid adhuc superest? si te neq; prouocat ardens,
 Suiq; prodiga charitas,
 O bis marmoreum pectus, neq; mitigat vnq;
 Adeo profusa benignitas,
 Si neq; tantarū uel spes certissima rerum
 Expergefacit, & allicit,
 Si neq; tartareæ cohibet formido gehennæ.
 Nec vllus admōnet pudor,
 Immo si durant magis hæc, adduntq; stuporem
 Tam multa, tamq; insignia,
 Vt facile immanesq; feras, chalybemq;, petramq;
 Rigore victo molliant.
 Quid faciat pietas, quibus artibus abstrahat vltro
 Deuota morti pectora?
 Inuitum seruare, nec est mentis puto sanæ,
 Et patria prohibet æquitas,

Finis,

CARMEN IAMBICVM.

Non inuenusto antiquitas ænigmate
 Studiꝝ magistram, virginem
 Finxit Mineruam, ac literarum præfides
 Finxit Camœnas virgines.
 Nunc ipse virgo matre natus virgine,
 Præsideo virgineo gregi,
 Et sospitator huius, & custos scholæ.
 Adsunt ministri virgines,
 Pueros meos mecum tuentes angeli
 Mihi grata vbiq; puritas,
 Decetq; studia literarum puritas.
 Procul ergo sacro a limine
 Morum arceant mihi literatores luem,
 Nihil huc recipiant barbarum.
 Procul arceant illiteratas literas,
 Nec regna polluant mea.

SAPPHICVM.

Cœperit faustis auibus precamur,
 Semper augescens meliore fato,
 Hic nouæ sudor nouus officinæ.
 Auspice IESV.
 Hic rudis (tanq; noua testa) pubes
 Literas graias, simul & latinas,
 Et fidem sacram, tenerisq; Christum
 Combibet annis.
 Quid fuit læta sobolem dedisse
 Corporis forma: nisi mens & ipsa
 Rite fingatur, studijsq; castis
 Cultra nitescat:

Bb ij

nosse reculas
 a summa bos
 ndia graffian
 cere, quin hoc
 iniqui,
 b tartara min
 lia si te
 culpan,
 prouocant
 tigit vnq;
 erum
 hennæ.
 stuporem
 q; perant
 strabat vlt
 ana,

Stirpe ab hac sensim noua pullulabit
 Ciuium proles, pietate iuxta, ac
 Literis pollens, breuiterq; regno

Digna Britanno,

Ludus hic syluæ pariet futuræ
 Semina, hinc diues nemus vnde quaq;
 Densius surgens decorabit Anglum,

Latius orbem,

IMAGO PVERI IESV
 in ludo literario, quem
 nuper instituit
 Coletus.

Discite me primum pueri, atq; effingite puris
 Moribus, inde piæ addite literulas.

CARMEN PHALECIYN.

Sedes hæc puero sacra est IESV,
 Formandis pueris dicata, quare
 Edico, procul hinc facessat, aut qui
 Spurcis moribus, aut inerudita
 Ludum hunc inquinet eruditione.

ALIUD.

Quin hunc ad puerum pueri concurritis omnes?
 Vnus hic est uitæ regula, fonsq; piæ.
 Hunc qui non sapiat, huius sapientia stulta est,
 Absq; hoc vita hominis mors (mihi crede) mera est.

IN LAUDEM MICHAELIS ET

293

angelorum omnium Ode dicos

hendecasyllaba Sapphica

suffigenda in templo

Michaeli sacro,

Oelitū. princeps Michaelē, & oēs
Spiritus sacri, libeat precamur
Supplicum votis tribuisse pronas

Cœlitus aures.

Sordidę sed ne merito canentum

Sordeant odæ, citus huc ab arce

Deuolet fulgente, Seraph decoris

Ignis alis.

Qui foco sacro vsq; calentis arę

Calculum viuum rapiens (vt olím)

Applicet nostris placidus libellis

Oraę tergat.

Luridæ quicquid macule, perurat,

Desidem pellens animo teporem.

Ignes cantent acies (vt æquum est)

Ignea verba.

Porro tu primas tibi vendicato

Carminis partes Michael beate,

Primipilari duce quo triumphant

Agmina cœli.

In quibus luces, itidem, vt pyropus

Nobiles inter radiat lapillos,

Vt ve formosus socia inter ardet

Lucifer astra.

Ius tibi summum necis atq; vitę,

Tradidit magni moderator orbis,

Tu potes seruare probos, & idem

Perdere fontes.

Bb iij

Tu piorum tutor & aduocatus
Tu dei in templo nitidas ad aras,
Vifus es dextra tenuiffe plenam
Thuris acerram.
Inde furgens fumus odore multo,
Ibat ad summi folium tonantis,
Ac dei nares liquidi iuuabant
Dona vaporis.
Tu pijs lætis animas reponis
Sedibus, cantu procul audiendo
Squalidis olim gelida exciebis
Funera buftis.
Quam dedit lætos pia turba plaufus,
Cum graui cœlum quateret ruina,
Hostis & ferpens veterator, acri
Non fine pugna.
Ille sublimes subito sub auras
Emicans, feptem (ftupuere cuncti)
Ora tollebat, colubris tumbant
Colla trecentis.
Flammeis ardens oculis, auernum
Virus efflabat furiale monftum,
Fulminisq; inftar, piceos uomemat
Faucibus ignes.
Te nihil terret rabies minacis
Beluæ, fed vi domitam fuperna,
Cogis abforptam, fuperas ad auras
Reddere prædam.
Quæ tuas fuluas fugitat fub alas
Læta, præfenti fed adhuc periculo
Palpitans, elapfa velut rapaci
Ales ab vnguî.
Ergo ne quid iam trepident, cadauer
Trifte deturbas, labat ac labantis

Pondus exhorrens, aperit profunda
Tartara tellus.
Non secus, q̄ si Siculo Peloro
Pendulum in fluctus abeat cacumen,
Territum cedit, refluxumq; late
Dissilit æquor.
Ferreis illic domitus cathenis,
Horrîdum quassat caput, ac minatus
Multa ne quicq̄, furibundus iras
Voluit inanes.
Te manet Palma o michael suprema,
Te noui plausus, tibi non iniquas
Impius pœnas dabit antichristus,
Orbe leuato.
Lætus idcirco meritos vterq;
Orbis, en hymnos canit, altus æther
Inclyto gaudet duce, gaudet æque
Præsîde tellus.
At meri cantus celebrantur istic,
Hic (vti res sunt variæ atq; mixtæ)
Reddîmus proni querulis remixta
Carmina votis.
En vides, quantis miseri premamur
Cladibus (nostro merito fatemur)
Tota proh cæci terimus nephandis
Secula bellis.
Si tibi haud frustra data cura nostri est,
Si tibi pax non temere vocabulum
Mutuat, belli procul o cruentos
Pelle furores.
Fac tua lenis prece, rex olympi,
Vindicem condat miseratus ensem,
Ferias donet, referatq; fessis
Ocia terris.

Bb iij

De singulari Laude
Gabrielis angeli.

E quibus digne recinemus odis,
Gabriel, quem rite chorus supernus
Proximum primo colit: O tonantis

Armiger alti,

Illius tu strenuus administras

Bella, nec quisq̄ melior, piorum

Castra tutari, & rabidas nocentum

Frangere vires,

Tu tenes oracula sacra, te olim

Nuncio, casus didicit futuros,

Ille, quem in fonti leo gaudet atrox

Lambere rictu.

Tu Zachariæ vetulo marito,

Thura dum festis adolet facellis,

Pignoris feri subitus stupenti

Nuncius adstas,

Cuncta quid frustra sequimur canendo,

Illius dulce est meminisse nunci,

Lætius quo nil lachrymosus vnq̄

Audijt orbis.

Nec salus olim, neq̄ spes salutis

Vlla erat, sed mors stygijs profecta

Sedibus, gentem rapiebat omnem,

Vindice nullo.

Tum nouas author meditatus artes,

Ipsè vt inuisat homo factus orbem,

Te rei tantæ Gabriel, ministrum

Deligit vnum,

Aduola terris, ait & saluta

Virginem, matrem mihi mox futuram.

Fac sacramentum tege, ne ille sciscar
 Callidus hostis.
 Sic opus factu, neq; plura fatus
 Ille, tu lapsu placido volucres
 Diffecas nubes, decorasq; pictis
 Aethera pennis.
 Qualis aduersos feriente nymbos
 Sole, resplendet (monumenta pacti
 Iris antiqui) varioq; coelum
 Cingit amictu.
 Vidit obliquis oculis volantem
 Dextero caelo, metuítq; latis
 Incubans terris draco, luridoq;
 Palluit ore.
 Tecta tu pernix Nazarea tangis,
 Mox & illapsus thalamis pudicæ
 Virginis, mandata refers sereno
 Regia vultu,
 Nostra cui primū hic lyra gratuletur
 Hesitat, mundone malis leuato,
 An deo foetæ potius puellæ
 An tibi diue
 Conscio mentis, meritoq; summis
 Rebus accersi, tibi tam sacrato,
 Tamq; foelici licuit vel vni
 Munere fungi.
 Noster, o, salue bone pacifer, qui
 Surculum adportans oleæ virentē,
 Nuncias primus, meliora mersis
 Sæcula terris.

DE LAUDE RAPHAELIS.

odis,
 supernas
 tonantis

endo,

s,

tram,

Proxime primis Raphael canere,
Ordinis pars non humilis superni,
Tute nam clarum comitem duobus
Tertius addis.

O salus, ac certa hominum medela
Rebus afflictis, ope cuius olim
Reddito vidit reducem Thobias
Lumine gnatum.

Nec modo saluum, sed & ære largo
Diuitem, multa serie clientum
Diuitem, ac longis gregibus nouaq;
Coniuge letum.

Ethnici Phœbūq; genusq; Phœbi,
Saxeos olim coluere diuos,
Hos rati morbis dubijs rogatam
Ferre salutem,

Nos magis nos te colimus, potentem
Vel nigro manes reuocare ab Orco,
Rursus & pigris animā liquentem
Spargere venis.

Tu simul membrīs, simul o medere
Mentibus præsens opifer, luemq;
In tuos euheu male sæuientem
Exige terris.

DE OMNIBVS ANGELIS.

Nec tacendū estis proceres ducesq;
Cæteri nobis, breuiterq; cuncti
Milites regis ditione late
Cuncta tenentis.

Ambitu quem ter triplici triformem
Dextera lauaq;, frequentiores
Cingitis, q̄ nocte silente plenam
Sydera lunam.

O salutandi nouies beati,
 Ocium quorum mala nulla terrent,
 Certa quos diui beat intuentes
 Copia vultus,
 Inuidet vestrae miser ille sorti,
 Eminus sedes quotiens ademptas
 Suspicit frendens, & inauspicati
 Pœnitet ausus,
 Vespero quondam similis rubenti
 Inter æternos rutilabat ignes,
 At simul regis diadema miles
 Ambijt audax,
 Iam pares voluens animo cathedras
 Flammeo telo, grege cum sequaci
 Ictus eiectusq;, rudem ruina
 Terruit orbem,
 Excipit partim caua styx ruentes,
 Abditur lucts bona pars opacis,
 Cursitat magnum per inane, multo
 Plurima turba,
 Denfior, q̄ Cecropiis in hortis,
 Tinnulos aris crepitus secuta,
 Euolant examina, quamq; coelo
 Decidit hymber,
 Pugnat hoc vnum hæc vigil, improboq;
 Omnis incumbit studio, pios vt
 Distrahat, tundat, geminoq; raptos
 Funere perdat,
 Ah nefas, quantum daret illa stragem,
 Cui salus tandem: nisi frangeretur
 Obuijs vobis, furor & nocendi
 Dira libido:
 Vestra nos tutela fidelis artos
 Excipit, nec luce prius relinquit.

Semper hac freti nihili furentem.
 Ducimus hostem.
 Imus hac tuti tumidum per æquor,
 Asperas tuti penetramus alpes,
 Viuimus vestro, morimurq; demum
 Munere tuti.
 Vos parum firmis dare robur, ijdem
 Anxios nostis gemitus leuare
 Nuncijs foelicibus, ac subinde
 Visere castos.
 Cœlici ciues, a deone vobis
 Exules curæ sumus, vt vacet sic
 Obsequi nobis, pigeatq; nunq;
 Sortis iniqua?
 Nunciij crebri volitatis, inter
 Arduos cœlos, humilesq; terras
 Hinc preces fertis querulas, at istinc
 Dona refertis.
 Porro nos tantis meritis (quod vnum
 Possumus) gratos memori camœna
 Reddimus cantus, ferimusq; templis
 Dona dicatis.
 Ferias anno referente sacras,
 Cœlat hic festus simulachra fumus,
 Hic chorus supplex manibus facellit
 Vota supinis.
 Quæ patris summi penetrent ad aures
 Semper, ac per vos rata sint precamur,
 O patroni præsidiumq; foelix
 Christigenarum.

τέλος τῶ θεῶ χάρις
 finis deo gratia

In ep̄la nostra p̄ ἀμεινώων legas ἀμεινώων

ERA
 Carmen lam
 Vualfin

Opus ho
 Lec

in terris ni
 Vndiq; odorifi
 dulcissimi frond
 floriferis curt
 tu est illis mu
 Quod rapidis
 indus ille Libe
 Exuperat quic
 rapui inclinat
 Hic tribuunt
 pliam delinunt
 Semper floreb

ERASMI ROTEROD.
Carmen Iambicum, ex voto dicatum Virgini
Vualsingamicæ apud Britannos,

^o ^{salus} ^{ipsi} ^{an} ^{magis} ^{beneficita}
 Ω χαίρῃ ἰησοῦ μητὲρ εὐλογημένη,
^{folo} ^{mulieris} ^{dei} ^{genitrix} ^{agnus}
 Μὸν γυναικῶν δεσπόκος καὶ παρθένος,
^{alii} ^{quibus} ^{aliam} ^{nam} ^{sancti}
 Ἄλλοι μὲν ἄλλας σοὶ διδῶσι δωρεάς
^{hic} ^{quod} ^{autem} ^{per} ^{angelum}
 Ὁ μὲν γε χρυσόν, ὁ δὲ πάλιν τὸν ἀργυρον,
 Ὅδὲ τιμίον φέρων χαρίζεται λίθον,
 Ἄνθῶν ἀπαιτῶσ' οἱ μὲν ὑγιαίνου δέμας,
 Ἄλλοι δὲ πλῆτῆν καὶ τινες γυναικίς
 κυῶντος ἔρατὸν ὄνομα ἐλπίζεν πατρὸς,
 πῦλιν τινεσ' γέροντος αἰῶνας λαχεῖν
 αὐτὸς Δάοιδός, εὐμενὴς, πένης ῥόμωσ
 Στίχου ἐνεγκας, ὃ γὰρ ἔξιστάλλοι
 Δόσεως ἀμαβὴν εὐτελεσάτης, γέρας
 μέγισον αἰτῶ, Διοσεβῆ τὴν καρδίαν
 πασῶν θάπαξ ἀμαρτιῶν ἐλευθερεν.
^{oro} ^{ut} ^{oro} ^{ut}
 Εὐχή τῷ Ἐράσμῳ.
^{oro} ^{ut} ^{oro} ^{ut}

Opus hoc Gerbelius cōmendat
Lectoribus.

Omnibus in terris nihil est vernantius hybla,
 Vndiq; odoriferis hybla referta rosis.
 Attica diuitijs frondenti cedit Hymeto
 Floriferis cur non cederet illa iugis?
 Gratius est illis multoq; uenustius aurum,
 Quod rapidis vectat Thracius Hebrus aquis.
 Candidus ille Liber Sicula preciosior hybla
 Exuperat quicquid pulcher Hymetus habet.
 Huic caput inclinat diuinum Oeagrius Hebrus,
 Huic tribuunt palmam totius orbis opes.
 Hyblam destituent flores, marcebit Hymetus,
 Semper florebit candidus ille liber.

Nicolaus Gerbellius candido
Lectori, S.

Cum opus hoc elegantissimum, absolutumq̃ numeris omnibus. pro cōmuni omnīū studiosorū vtilitate D. Eras- mus edere statuisset. Tamen si demādare nobis id oneris po- tuisset, tamen vt est mansuetissimus, plurimū nos rogauit, vt perquā vigilanter editioni aduigilaremus, quo castigati- us, limatiuscq̃ in manus veniret studiosorum. Curam impē- dimus prēmagnā, tulimusq̃ quicquid, vel humeri, vel vires omnes ferre potuerunt, verum non vsq̃ adeo nos etiā in mi- nutissimis quibuscūq̃ obstringimus, vt nihil sit vspiā negle- ctum, nihil prātermissum, nihil oculos nostros suffugerit. Nam qui fieri potuit, vt tot interim defatigato audientijs, tot casibus, tot iurgijs, tot iniurijs, nō nihil obre- peret somni? Speramus tamen candidū Lectorē ea fore mo- destia, eo candore, ea dexteritate, vt nostram agnoscat dili- gentiam, atq̃ si quid secus quā voluimus exciderit, veniam impertiri nobis non grauetur, minime ignarus aliud fere nos nihil spectasse, quā studiosorū vtilitatem, quā amorem quo Erasmi suū vnice Gerbellius cōplectitur. Viue felix,

Excusum est hoc opus sūma cura, labo-
reque prēmagno, Argentorati apud Ma-
thiam Schurerium Mense Septemb. An-
no M. D. XV.

REGNANTE MAGNANIMO IM-
PE. CAESA. MAXIMILIANO.
P. F. AVG. P. Q. P.

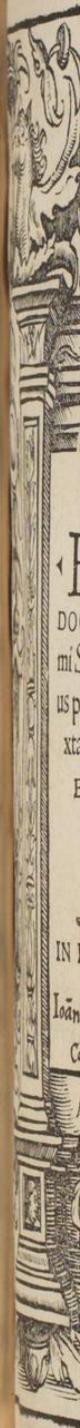
dido

Solumq[ue] te
t[ame]n vilitate
e nobis id
turimū nos
emus, quod
onum. Carr
vel humeris
; adeo nos
nihil sit vici
nostros liti
fatigato
iuris, non
i Lectore
tram agniti
is exidit
ignarus
atem, qui
ctitur. Vir

ura, labo
ipud Ma
memb, a

JIMON
IANO

DO
mi
us p
xta
E

IN
Ioan
C